

Tractatus de viribus medicamentorum / [Herman Boerhaave].

Contributors

Boerhaave, Herman, 1668-1738
Boudon, Benoît

Publication/Creation

Venetiis : Typis Bartholomei Occhi, 1761.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/dh2mqkm6>

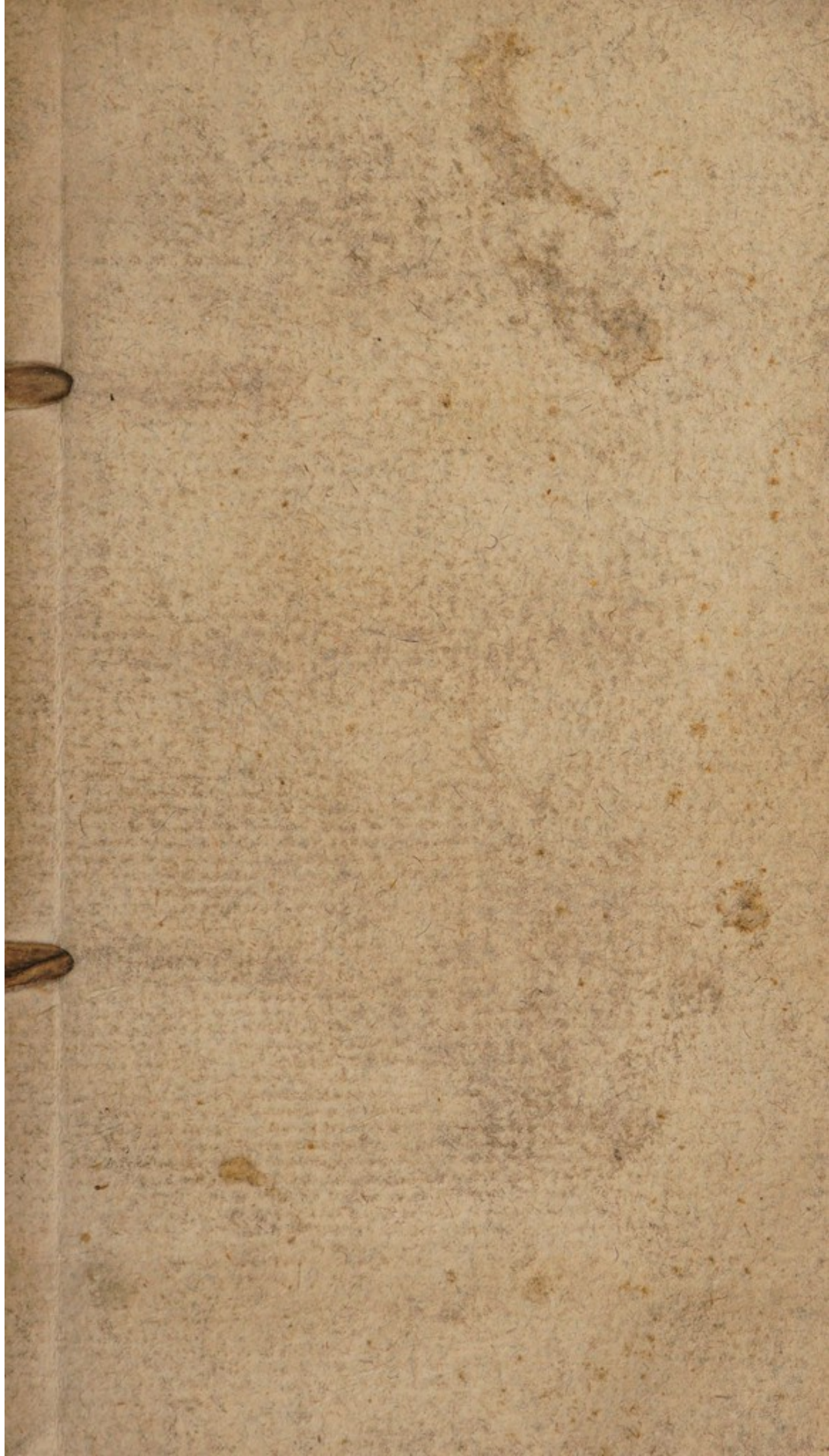
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

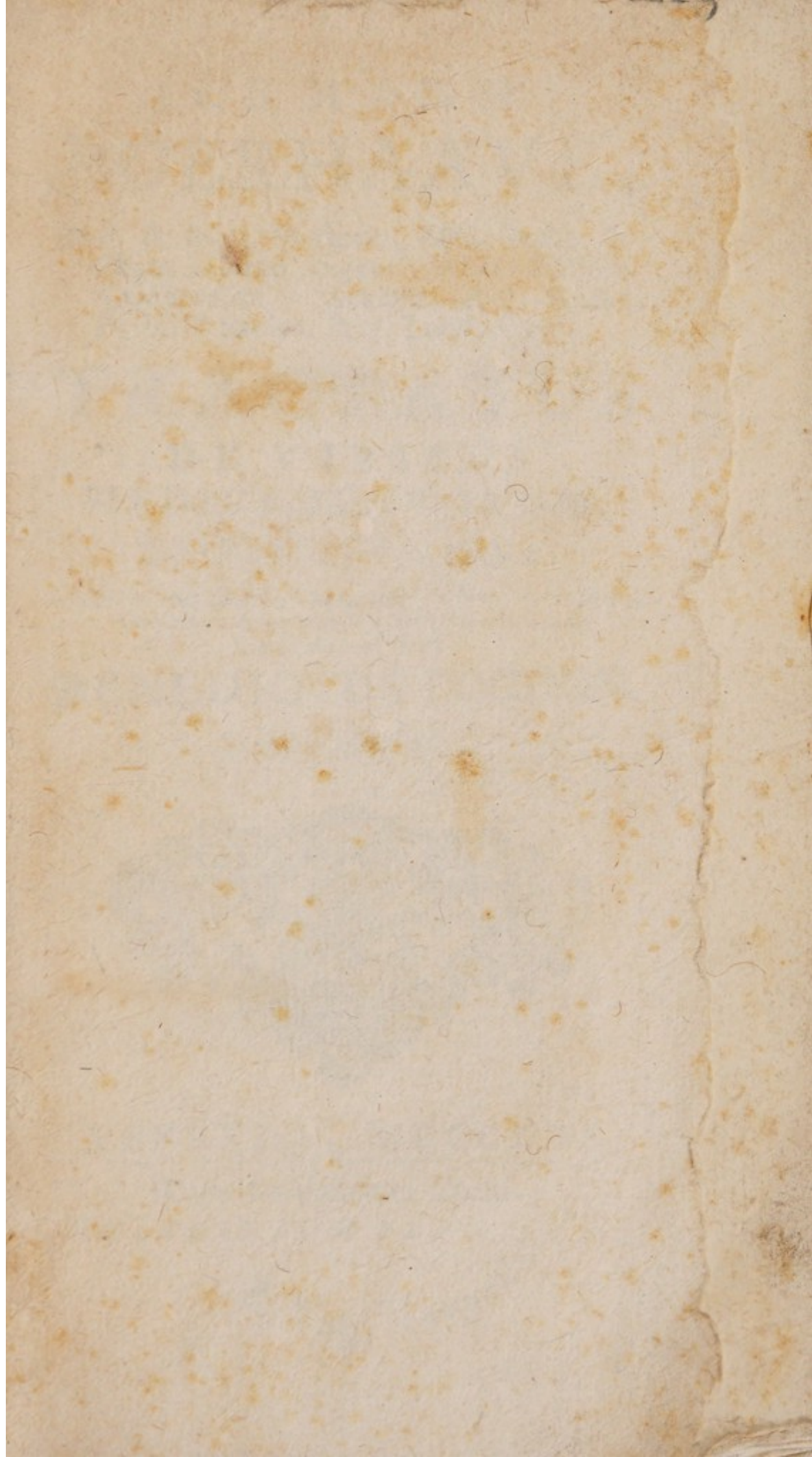
You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

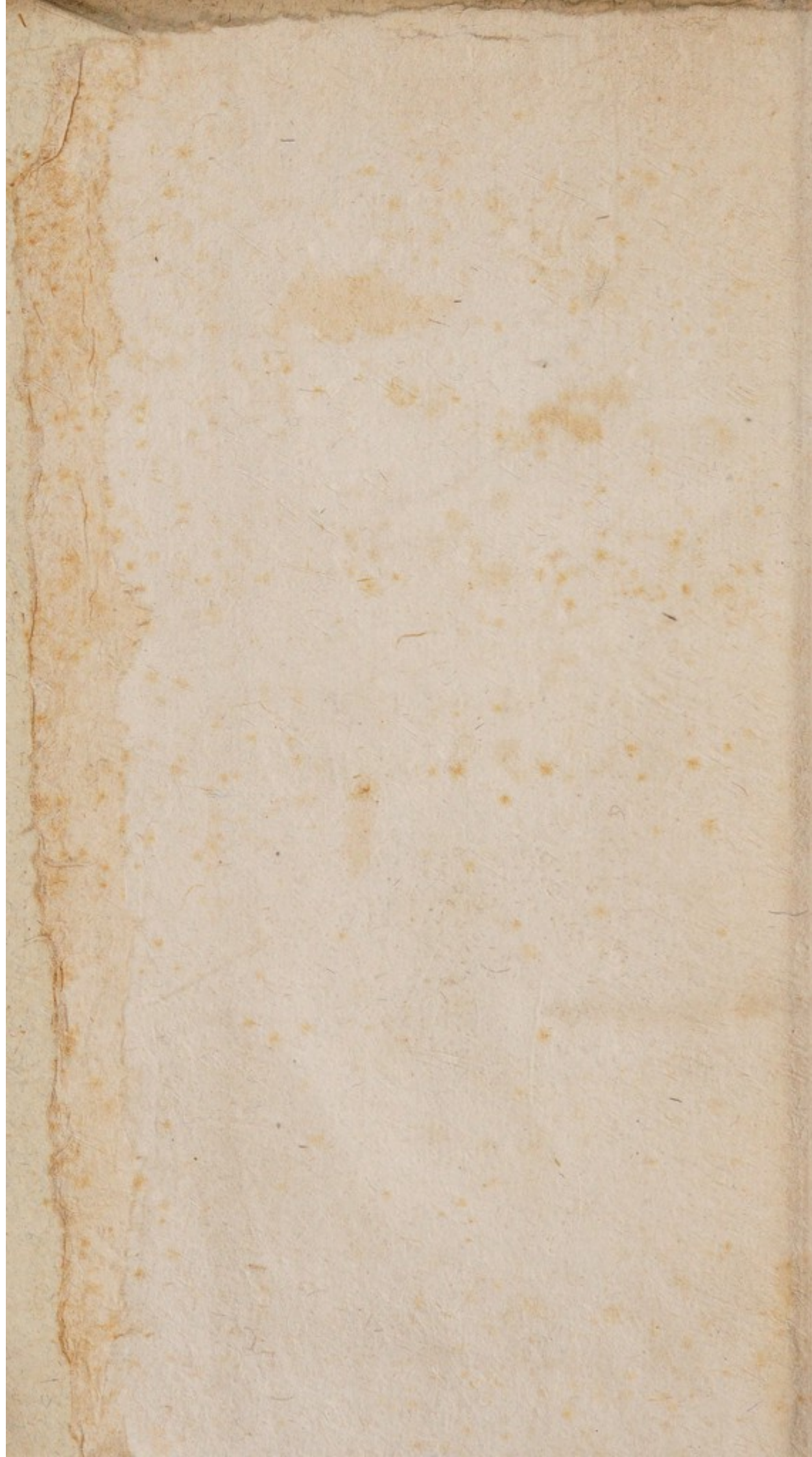

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

14294/A

HERMANNI BOERHAAVE,

Phil. & Med. Doctoris; Med. Botan. &
Chem. in Acad. *Lugduno-Batava* Profefs.
Celeberrimi; Academ. Reg. Scient.
Parif. & Societ. Reg. Lond. Socii,

TRACTATUS DE VIRIBUS MEDICAMENTORUM. EDITIO NOVISSIMA.

*Altera vice dedit, accuratius adhuc recensuit,
novisque Annotationibus & Additamentis
locupletiore fecit*

BENEDICTUS BOUDON.

Doctor Medicus.

VENETIIS, MDCCLXI.

Typis Bartholomei Occhi.

SUPERIORUM PERMISSU.

D. Luigi Lazzarini

Α'σκήν περὶ τὰ Νοσήματα δύο, ὠφελεῖν,
ἢ μὴ βλάπτειν.

*Duo in Morbis praestanda sunt, adjuva-
te, aut saltem non nocere.*

Hippocr. Epidem. Lib. I. §. 2. V. 92.

P R Æ F A T I O

EDITIONIS PRÆCEDENTIS. *

NON hic equidem in laudes meriti-
tissimi **AUCTORIS** hujusce Li-
bri animus est prolixè admodum
excurrere. Nemo quippe vel primum Ar-
tis Appollineæ consalutavit limen, ad
cujus aures non perveneris Clarissimi
BOERHAAVE in rebus Medicis ad-
mirandæ & omnibus numeris absolutæ
peritiæ fama: testantur eam profecto fa-
tis superque numerosi, qui quotannis ad
celeberrimam Accademiâ Lugduno-Ba-
tavam undique concurrunt, Discipuli, &
inde reduces Præceptoris Incomparabilis
nomen ubique gentium percelebrant: at
vero consummatam Præstantissimi Viri sa-
pientiam Medicam Gnaris omnibus,
quibus Docentis præcepta coram haurire
non fuit datum, notam utique faciunt

a 2

exi-

(*) Editionem istam, tredecim abhinc annis
(nimirum ann. 1727. Parisiis, apud eundem Bi-
bliopolam) dedi, vivente adhuc **BOERHAAVIO**.
Jam vero *Præfationem*, Operi tunc temporis a me
præfixam, hic iterum exhibere, nonnullis muta-
tis, consultum duxi, annexo insuper ad calcem
Monito de novissima hac Editione; scilicet ut inde
facilius intelligere possint **LECTORES**, quid in
hisce binis Editionibus ipse præstiterim.

P R A E F A T I O

eximia, cedroque dignissima ipsius genuina Opera; de quibus autem plura dicere supervacaneum esset, cum omnium terantur, ac teri debeant, manibus. Hinc etiam effectum, ut quidquid sub tanti *Artis Medicæ Antistitis* nomine sive jure, sive injuria, typis evulgatur, statim ob omnibus *Medicorum Filiis*, summo cum applausu, & ambabus excipiatulr ulnis. Verum enim vero non parum hercle dolendum est! quod Magni istius Viri *Prælectiones* aliquot, olim habitæ, & ab ejus Auditoribus calamo exceptæ, adeo perperam, quin & propudiosum in modum, non ita pridem publici juris factæ sint; scilicet a Bibliopolis lucripetis, quibus Discipuli, ejusmodi *Manuscripta* mendis scatentia dedere, typis mandatæ. Ea porro ratione lucem prima vice (1723) aspexit, Benevole Lector, hicce, qui tibi iterum sistitur, Liber: quum enim, aliquot retro annis, de *Medicamentorum Viribus* in Academia Lugduno-Batava *Prælationes* haberet Clarissimus Professor BOERHAAVE; atque hæc primum quidem avidis auribus ab Auditoribus exciperentur, nec seniore calamo, prout quisque tumultuaria opera Differentis vocem erat assecutus, concederentur chartis, mox de manu in manum describendo irent, coligerenturque in unum; accidit ut, quatuor abhinc annis, quidam Eximii illius Viri Discipulus, quum istiusmodi *Manuscriptum* haberet, idem in hac Urbe typis excudendum Bibliopolæ

polæ tradiderit. Quod quidem Opus, et-
si mendis passim refertur, atque BOER-
HAAVII celeberrimo nomine prorsus
indignum, avidissime tamen a *Tyronibus*
Medicis exceptum est. Quin etiam cum
hic Fœtus, utut abortivus, tanti AU-
CTORIS nomine insigniretur, ideo me-
ruit ut inter ceteros optimæ notæ de
Materia Medica Libros, nuper ipsum re-
tulerit FRIDERICUS HOFFMAN-
NUS, Professor Halensis famigeratissi-
mus*. Hinc igitur, omnibus paulo post
distractis Exemplaribus, quum elapso
anno alteram Editionem moliretur Bi-
bliopola Parisiensis, eamque jamjam in-
cepturus esset, rogatus fui ut Operis e-
dendi curam in me susciperem. Verum
enim vero cum non vehementer dolere
non possem, quod Viro de *re Medica*,
suisque potissimum Discipulis tam bene
merito, ut & Præceptoris meo, æterno
grati animi atque reverentiæ cultu pro-
sequendo, Liber iste proflaret adscriptus,
non solum ipsius indignus nomine, sed
& crassissimis scatens erroribus; ea pro-
pter, hacce mihi demandata Provincia
quo par erat modo functurus, omnem
requiritam operam impendere decrevi:
ita quidem, ut non modo totum hunc
Tractatum, quantum in me esset, men-

(*) Confer *Præfationem de Studio Medico recte*
pertractando, & *ejus probatissimis Auctoribus* quam
FRIDER. HOFEMANNUS præfuit novissime E-
ditioni (ann. 1726.) *Introductionis ad Universam*
Antem Medicam HERMCONRINGII, pag. 11.

dis expurgarem innumeris ; verum *hiul-*
ca quoque *loca* , ubi foret necesse , sup-
 plerem , *divisiones* ineptas emendarem ,
 omiffas adderem , omniaque necessaria
 sedulo præstare anniterer : etiamfi profe-
 cto , ad eliminandas inde sordes , fale-
 brasque complanandas , prima fronte re-
 quisitus mihi videtur labor HERCU-
 LIS , cui soli datum est *Αὐτῶς Βεγὰριον*
ἐνναδαίρειν . Hoc autem opus libentius
 suscepi , quod mihi daretur facilius præ-
 standum ; utpote qui *Manuscriptum* ejus-
 dem *Collegii* possiderem *Exemplar* multo
 correctius , & nonnihil auctius , quam
 illud quod typis prima vice mandatum
 fuit . Porro , quum etiam averet Biblio-
 pola , ut Liber hic auctior aliquo scœnore
 jam prodiret ; ideo , votis ejus satisfactu-
 rus , nonnulla de *Corporum Elementis* ad
 initium præfanda , tum quædam de *Soli-*
dis & Fluidis nostri Corporis in genere ,
 nec non de *Vasis ejusdem* in *PROLE-*
IGEMONIS addenda , suisque inferenda
 locis operæ-præmium autumavi . Jam ve-
 ro quandoquidem hæc ex ipsius *AU-*
CTORIS penu duntaxat , si modo
 fieri posset , excerpenda mihi videren-
 tur ; idcirco ea omnia ex ejus *Collegio*
manuscripto de Metodo studendi Medicinæ
 deprompsi : quod quidem inutile , futu-
 rum tunc temporis non arbitratus sum ;
 quum inprimis pleraque ex hocce *Colle-*
gio desumpta , & præsentis inserta *Tra-*
ctatui , alibi non existent , egregia sint
 admodum , atque *Theoriæ Medicæ* pluri-
 mum

mum inferviant. Ceterum, licet interea
Collegium istud (sub hoc titulo, *Metho-*
das discendi Medicinam) anno elapso
 (1726.) *Amstelodami* fuerit editum, o-
 peram tamen & oleum, in iis quæ ex
 meo deprompsi *Manuscripto*, perdidisse
 haudquaquam existimo; quandoquidem
 hoc impressum Opus (quod ad oras ha-
 scæ nuper advectum mihi vidisse conti-
 git) adeo turpiter, totque foedatum er-
 rorum monstris in lucem prodierit, ut
 sane cum Editorum, tum Bibliopola-
 rum, istius farinae Opera typis evulgan-
 tium, perfrictam frontem satis demirari
 non possim, ut hunc Egregium & In-
 comparabilem Virum tam injuste atque
 indecore propter vile lucellum, pessime
 multare non erubescant; pessime, in-
 quam, quum enim Eruditi nihil pretio-
 sius habeant & antiquius quam suam
 famam numquid iis molestius esse po-
 test, quam si incondita, mendis scatën-
 tia, & suis *Prælectionibus* perperam cor-
 rafa *Manuscripta*, sub ipsorum nomine,
 ipsisque insciis ac invitis, furtive in lu-
 cem edantur? Hoc igitur, uti summa fit
 injuria, ita merito non ipsi solum Au-
 ctiores, quorum nomini ejusmodi Libri
 adscribuntur, id imprimis ægerrime fe-
 runt, sed & omnes Boni simul abomi-
 nantur, nec enim leve crimen est, in
 aliorum labores sibi arrogare divulgandi
 potestatem. Hinc ergo quid mirum?
 quod, increcente quotidie Bibliopolarum
 inhonesto lucro hiantium audacia, in e-

vulgandis sub clarissimo BOERHAAVIE nomine indignis plane Operibus, de hac sibi illata injuria, nuper in *Nuntiis publicis* identidem conqueri coactus fuerit. Vir optimus & moderatissimus. Quin etiam hac de re multo quidem potiori jure hodie conquestus est, quam olim JOANNES-BAPTISTA, MONTANUS *Veronensis*, Academiae Patavinæ celeberrimus Professor; cujus *prælectas Lucubrationes* cum ipsius evulgassent Discipuli, de hisce sub suo nomine editis Operibus verba faciens, "*hæc (inquebat) Dii boni! ita conscribuntur, ut, cum mihi quandoque offeruntur, non amplius, ut mea recognoscam, ita sunt corrupta, contaminata, & infeliciter explicata.*" Licer enim hæc fors famigerantissimis plerisque Professoribus & olim contigerit, & hodie similiter contingat, istud tamen ipsos multo quidem acerbius afficit, quum sua *Prælecta* adeo perperam in lucem eduntur, ac intra quatuor annos non ita pridem evulgata fuere tria Præclarissimi BOERHAAVII Collegia; scilicet, (α) de *Viribus medicamentorum*; (β) de *Chemia*; atque (γ) omnium novissime, de *Methodo discendi Medicinam*. Ego vero longe alius fuissim mehercule! quam ut hujus primi Libri sub Colendissimi Præceptoris nomine typis mandandi curam suscipere voluissem, nisi jam in lucem prodiiisset, nec

(*) Vide Librum MONTANI de *Differentiis Medicamentorum*, &c.

nec parvo Summi Viri dedecore prosta-
ret iste Tractatus: quum enim alteram
Editionem sine mora dare decrevisset Bi-
bliopola, hæc profecto, nisi operam qua-
lemcumque meam collocassem, eadem
omnino ac prior evulgata fuisset. Non
igitur existimo, quenquam ita iniquum
fore judicem, ut laborem huncce meum
aut vituperet, aut vilipendat; quum im-
primis palam tester, me istud Opus ea-
duntaxat inductum ratione suscepisse,
scilicet, *ut illud celeberrimo BOERHA-
AVII nomine minus indignum, emacula-
tius multo quam antea, Tyronibusque sal-
tem innoxium hac vice redderetur.* At e-
nim, utut mala causetur ille qui priorem
Editionem hujusce Libri dedit, dicatque
præsertim se istud fecisse, *ut ad perfe-
ctionem ejusdem Operis dandam Editionem
excitetur Clarissimus Auctor,* (quod qui-
dem prima fronte sufficiens videri posset)
nemo tamen inficias ibit, iniquam æde-
poli! ac miseram fore Eruditorum for-
tem, si, gravissimis implicati negotiis,
quidquid absonum inconditumque sub
eorum nomine, ab aliis editum prodi-
ret, idem ipsi tenerentur evulgare. Hinc
igitur si quando ejusmodi *Prælectiones*,
utilitatis publicæ gratia, quisquam typis
committere gestit, hoc sane nunquam
omnino præstare debet, nisi ipsius Au-
ctoris concessu; & quidem tunc tempo-
ris, omnem, pro virili parte, operam
impendere tenetur, ut Editio castigata
& emaculata prodeat in lucem. Sed de:

his hætenus. Jam vero tempus est ut enarrem ordinem, quid in hac Editione ipse præstiterim; hoc enim pacto **BENEVOLUM LECTOREM** certiores utique faciam, me nihil hic egisse, quod quidem vel *necessarium*, vel *utile* saltem non fuerit.

Primo igitur. Huncce Tractatum typis nitidissimis excudendum curavi, nempe cum requisitis Characterum differentiis Vorum & argumentorum distinctionibus, &c. de quibus autem omnibus plura dicere necessarium non est; quandoquidem prima fronte conferentia clare pateat, quantum, hoc respectu, inter priorem & hanc Editionem discrimen intersit: cum in illa pleraque, quæ distingui debuissent, incompta, confusa, & inconcinna jaceant.

Secundo. Sermonem paulo tersiorem reddere annisum sum; & ideo voces aliquot hinc inde deficientes inserui, aliasque mutavi, scilicet ut sensus clarior, ac Phrasæ aliquanto elegantiores essent: neque tamen in hocce casu verborum aucupio, Phrasium-ve lenocinio nimis indulsi; utpote veritus, ne Sermonis nitore sectando tempus nimium impenderem; tum quoque præsertim ne hunc in modum Sensus Auctoris forte perturbaretur, vel etiam inverteretur: verumtamen pendentem sæpenumero sensum supplere coactus fui, ne **LECTOREM** offenderet, aut remoraretur: at vero istud citra necessitatem nusquam præstiti; quin
etiam.

etiam hæc Additamenta, si alicujus essent momenti, intra *binos hamulos*, hunc in modum (*), inclusa fuere.

Tertio. Ex *Manuscripto* hujus Operis *Exemplari*, quod ad manus erat, non modo plurima passim emendavi; sed & nonnulla addidi; quæ quidem *hamulis* esse distinguenda non arbitratus sum, nisi ubicunque manifesti adessent *hiatus*, quos egomet meo Marte supplere debuerim, utpote qui, cum in Editione prior, tum in *Manuscripto* meo deficerent, atque necessario supplendi venirent; sicut videri potest præcipue *pag.* 161. 166. 209. 210. 211. 255. 282. 287. 292. 314. 321. 324. 330. 331. 332. 333. 336. 343. 351. 353. 387. 390. 397. 403. 422. hujusce secundæ Editionis *, & alibi hinc inde, ubi quidem distinctio per *hamulos* modo adest, modo deficit.

Quarto. Cum optaret Bibliopola, ut hæc Editio prior fieret auctior, quin & ad certam molem excresceret; ea propter, ad hoc exequendum, *tria* non inutilia quidem præstiti. 1. Nonnulla ex *Manuscripto Collegio Auctoris de Methodo studen-*

* Hæ citatæ paginæ referuntur, in hac *novissima Editione*, ad sequentes: 134. 138. 175. 176. 211. 234. 238. 259. 265. 260. 269. 273. 274. 275. 276. 279. 285. 292. 294. 323. 326. 337. 357. Porro, in *præsenti Editione*, nova adhuc ejusmodi existant, præter memorata, Additamenta in *Tertio*, *hinc hamulis* pariter distincta; scilicet *pag.* 102. 109. 126. 128. 185. 195. 242. 256. 257. 279. 286. 315. 381. & aliis hinc inde locis.

dendi Medicina (sicut antea dictum est) deprompsi ; quæ vero singula suis inferui locis . Sic igitur , in *PROLEGO-MENIS* , integrum primum Caput inde conflavi ; (quod quidem etiamsi non magni forte momenti quibusdam videri posset , illud tamen ex alio penu vel auctius , vel perfectius reddi opus esse non censui) ; tum hinc etiam Caput quartum , maxima ex parte , concinnavi , additis ad finem iis quæ tertium alterius Editionis constituebant : denique mutato Capitis sequentis titulo (quia nempe similis jam fuerat præcedenti datus) viginti *articulos* ibidem inserui , nimirum ab *art. 2.* ad 22. Et hæc quidem omnia intra duos *hamulos* semper apposui ; ne scilicet cum reliquo Textu eadem confudisse viderer , utque scrupulosis omnibus hoc pacto satisfacere possem . 2. *AUCTORUM* in Textu citatorum Loca , sive *Colationes* , minori charactere (discriminis gratia) subiunxi ; quamvis hoc initio factum non fuerit , quoniam tunc temporis minus otii mihi suppeteret , attamen in Tertia Parte , quæ totius Operis est præcipua , istud satis accurate præstitum advertere *BENEVOLUS LECTOR* , quanquam alicubi forsan omissum repeturus . 3. *Annotationes* aliquot , & *Additamenta* circa res præcipuas (& hoc quidem hinc inde , prout operæ-pretium esse arbitratus sum) minori charactere similiter distincta subnexui . In quibus autem omnibus præstant-

standis, curam non mediocrem impendi, ne quis subreperet error, utque hæc Tyronibus saltem utilia quadantenus esse possent.

Quinto. Divisiones aliquot ineptas emendavi, neglectasque adjeci. Sic enim Partem Operis Tertiam, quæ jam in PROLEGOMENIS, Cap. XIII. de *Classibus Medicamentorum*, in Classes quinque distributa fuerat, & quæ tamen perperam admodum in tres duntaxat divisa in Operis serie exstabat, (dum scilicet Prima Classis cum Secunda, & Quinta cum Quarta simul confunderentur, adeo ut istud conspicientem statim offenderet) distributione genuina in quinque iterum distinxî. Præterea, in secunda Classe ejusdem Partis, Caput de *Hydragogis*, minus apte itidem in quatuor divisum, ad unum reduxi. Sic etiam, in Tertia Classe, Caput de *Detergentibus*, *Emundantibus*, & *Erodentibus*, cum altero confusum, distinguendum necessario mihi fuit. Plurimas insuper Divisiones, Distinctionesque omissas addidi: quum enim initio singula Capita in *articulos* divisa fuissent in Editione priori, ac istud paulo post omnino neglectum exstaret, quin & Argumentorum distinctioni plerumque consultum non esset, nec unquam Formularum a reliquo Textu discriminis haberetur ratio; hæc omnia sane mihi fuerunt non perfunctorie quidem interpolanda, atque supplenda.

Sexto. In erratis tum Typographicis,
tum

tum aliis, præsertim si alicujus essent momenti, corrigendis operæ non peperci: Sphalmata quippe multa emendavi, non modo in Figurarum Mathematicarum explicationibus (ubi quidem adeo crassa occurrebant Menda, ut ea profecto vel ignarissimo Tyroni condonari non potuissent); at etiam, siquando necesse fuit, Litteræ in ipsis Schematibus deficientes additæ sunt, atque superfluæ alibi deletæ. Verum enim vero curam imprimis adhibui quam diligentissime, ubi corrigendi venirent errores in dosibus Medicamentorum; in quibus sane numerosi reperiebantur, & erga Tyrones admodum periculosi; uti quidem videre est, ex. gr. in Capite de *Phlegmagogis*, pag. 215. prioris Editionis, ubi *Gummi-Gutta* a gran. xv. ad scrup. v. præscriptum exstat; & in capite de *Hydragogis*, pag. 233. ubi *Mercurii Dulcis* a gran. jv. ad drachm. jj. dosis ascendit: taceo, brevitatis gratia, complures alios, eosque graves hujusmodi errores passim obvios. In his autem omnibus emendandis, non modo probatissimorum quorumque Auctorum adminiculo, sed imprimis Clariss. AUCTORIS nostri *Materia Medica* usus fui; quam etiam, ut ipsius *Institutiones Medicas*, semper debent conferre Tyrones, dum præsentis Tractatus lectioni operam dabunt, quo melius nempe sensum assequantur, & errores, siqui præterlapsi fuerint, ipsimet corrigere valeant.

Septimo. Indicem Capitulorum non solum
aus-

auctiorem multo reddidi, adjectis scilicet Capitum argumentis; sed etiam alterum Indicem Rerum & Verborum locupletissimum ad Operis calcem adjunxi.

Octavo. Denique cum, in hoc expurgando AUGIÆ *Stabulo*, impossibile fere fuerit una vice omnes eliminare fordes, idcirco *Errata* tum *Typographica*, tum alia quoque, siue prætervisa, siue commissa, ad finem annexui; scilicet ut illud Opus, quantum quidem in me esset, utilius atque perfectius eo pacto redderem.

Et hæc sunt, LECTOR HUMANISSIME, quæ in hac Editione fuerunt a me præstita: in quibus vero si expetitur attigerim scopum, erit sane de quo non mediocri afficiar gaudio; sin minus, tu ipsemet reliqua supplere dignaberis. Porro quidquid bonum in hujusce Libri *Textu* inveneris, id omne præclarissimo BOERHAAVIO jure ac merito arrogare, ipsiusque *Tholis* appendere utique non dubitabis: verum si quid adhuc minus apte, vel etiam perperam expositum ibidem offenderis, istud profecto non in præstantissimum AUCTOREM, sed in Discipulorum describentium negligentiam, ut & inscitiam, atque cacographiam, vel in Typographorum sphalmata, precor, refundas. Ego vero (uti jam dixi) hoc sane duntaxat in isto suscepto labore mihi proposui, ut scilicet qualemcunque hanc Editionem clarissimo AUCTORIS nomine minus indignam, emaculatiorem.

mul-

multo, ac proinde Tyronibus non solum
 innoxiam, sed & priori longe utiliore,
 in omnibus, pro virili parte, efficerem.
 At enim hoc Opus perfectum unquam,
 vel celeberrimo BOERHAAVII nomi-
 ne dignum spes utique non est in lucem
 proditurum esse, nisi ab ipsomet edatur
 AUCTORE: quod quidem siquando
 contingeret, tunc exigui & qualiscunque
 hujusce mei laboris jacturam non modo
 non ægre, sed & lætissime profecto la-
 turus essem. Verum enimvero, quoniam
 præclarissimo Viro gravissimis detento
 negotiis, otium suppetere non videretur,
 ut huncce Tractatum ab ipso nunc tem-
 poris edendum esse spes aliqua daretur;
 ideo Spartam hanc lubentius in me su-
 scepi, atque, pro meo modulo, imparat-
 is ac imparibus licet viribus, adornavi.
 Quam vero exoptandum esset, ut hunc
 Librum (utilissimum, hercle futurum, si
 ipsius AUCTORIS exaratus prodiret
 calamo) publici juris faceret. Vir maxi-
 mus, ac de re Medica suis aureis Ope-
 ribus locupletata, optime meritis! Quid
 enim Philiatris utilius nunc esse posset,
 quam ut ille qui Institutiones Medicas
 Praximque omnium accuratissime docuit
 hætenus, idem etiam vires & usus Me-
 dicamentorum exponeret? Donec autem
 tanto beneficio Medicos sibi obstringere
 consultum duxerit, huncce summi Viri
 Fætu, utut abortivum, ne dedigneris,
 quaeso, BENEVOLE LECTOR; in
 eo quippe plurima non modo perquam
 egre-

EDITIONIS PRÆCED. xvij
egregia, atque utilissima, sed. & alibi vix
invenienda reperies: hinc etiam nullus
dubito, quin fructus haud mediocres e-
xinde percepturi sint Medicinæ Tyrones;
His ergo præsertim offertur iste Liber,
utpote ad ipsorum usum quam optime
redundaturus, imprimis vero si illum una
cum aliis, iisque genuinis, clarissimi
AUCTORIS Operibus assidue & sedulo
contulerint.

Scribebam *Parisis*, 13. Januarii,
M. DCC. XXVII.

EDITORIS MONITUM

D E

HAC NOVISSIMA EDITIONE.

J Am elapsi sunt anni septemdecim ,
BENEVOLE LECTOR, postquam
 hic Liber prima vice *Parisiis* editus est
 (*a*) : Qua vero ratione istud tunc tem-
 poris factum fuerit, in præcedente Præ-
 fatione (*b*) dixi. Deinde autem, *Haga-*
Comitum, (licet titulus ferat *Parisiis*)
 secunda vice recusis prodiit (*c*); quæ
 quidem assimulata Editio priori omnino
 similis est, neutiquam vero auctior, &
 emendatior, quamvis titulus utrumque
 spondeat. Hanc autem vidisse nondum
 mihi contigerat, cum, anno sequente
 1727, novam dedi, prima & secunda lon-
 ge emaculatiorem, & auctiorem; cui
 quoque **PRÆFATIONEM**, quam in
 Operis fronte iterum sisto, tum præfixi.
 Adeoque Editio novissima, quam altera
 vice nunc præbeo, in ordine quarta est,
 nisi forsan alibi quædam alia prodierit
 mihi.

(*a*) Anno 1723(*b*) Pag. 4. & 5.(*c*) Ann. 1726.

mihî incognita. Hisce præmissis, superest ut enarrem, quid hic denuo præstitum a me fuerit; quod quidem paucis sic habe.

1. Tractatum hunc, semel antehac a me sedulo recognitum, & ab innumeris mendis expurgatum, accuratius adhuc in omnibus, tum quoad impressionem, tum quoad sermonem, & res ipsas (quantum quidem per otium licuit) recensui, ac repurgavi, correctis ubique præcedentis Editionis Erratis, annexisque Addendis; quin etiam hallucinationes multas, easque interdum graves, prima vice prætervisas, simul emendavi: quæ omnia profecto conferenti sponte patebunt.

2. Additamenta quædam alia in Textu, iis scilicet locis ubi requiri visa fuerunt, intra duos hamulos sive cancellos, inferui.*

3. Annotationes præcedenti Editioni a me adjectas, minorique caractere distinctas, modo reformavi, modo adauxi, prout operæ prætium esse arbitratus sum; imo & alias non paucas variis in locis addidi.

4. Indicem Rerum & Verborum, in multis deficientem, non solum accuratiorē, sed hinc inde auctiorē quoque effeci.

5. Auctorum in hoc Libro citatorum Indicem adjeci novum.

6. Capitulum Indicem etiam auxi, præcipuis scilicet contentis multo uberius annexi.

* De his confer superius *Notam* pag. xiiij.

nexis ; ita ut Operis Conspectus , hoc pacto , melius exhibeatur.

7. Quod ad ordinem hujusce Tractatus attinet , pauca duntaxat in eo mutata reperiuntur. Sic , ex. gr. in **PART. III. CLASS. II.** pag. 265. **CAPUT IX.** continens *Corollaria de Purgantibus per Al-
vum in genere* , distinctum est a **CAPIT-
TE VIII. de Melanagogis** , quocum an-
tea hæcce Corollaria confundebantur. Ita
quoque , in **CAP. XII. de Sudoriferis** ,
pag. 297. *Theoremata de Sudoriferis in ge-
nere* anteposita sunt *Corollariis Practicis*
de iisdem. Præterea , in **IV. CLASSE** ,
pag. 384 *Theoremata de Topicis in genere*
primum **CAPUT** jam constituunt. No-
tandum insuper mihi videtur , quod in
PROLEGOMENIS , ad accuratiorē or-
dinem , **CAP. IV. & V.** ante **II. & III.**
satius collocata fuissent. Porro , Citatio-
nes interdum mutatae sunt , quando scili-
cet istud factū opus esse visum est : Ex.
gr. jam non amplius , in primis **PROLE-
GOMENORUM** Capitibus ; citatur *Col-
legium Manuscriptum AUCTORIS de*
Methodo studendi Medicinæ , verum , hu-
jus loco , *Collegii ejusdem Editio Londi-
nensis anni 1734* ; licet tamen hanc (quæ
quidem præcedentis * anni 1726. non
multo sane correctior , aut melior est)
citare profecto me puduerit , cum istud
Opus Clarissimo **BOERHAAVIO** plane
sit.

* De qua vide supra , in *Prefatione* ,
pag. 7. & 8.

fit indignum : at quoniam hujſce *Methodi* nulla potior exſtaret Editio , eandem *Manuſcripti Collegii* loco ſubſtituendam eſſe putavi . Sed cum hæc omnia levioris ſint momenti , iis fuſius enarrandis tempus mihi terendum non eſt .

Jam vero ſupereſſet , ut de præſentis *Tractatus* tam ordine , quam methodo , pauca hic loci diſſererem : ſed iſtud ſupervacaneum utique foret ; cum in *Indice Capitulum* (ut ſuperius dixi) totius *Operis* conſpectus ſimul exhibeatur .

Verum enimvero , quanto Medicinæ bono res ceſſiſſet , ſi Clariffimus BOERHAAVIUS ipſemet evulgaffet huncce Librum ! At , quamvis eum aliquando tandem iſtud præſtiturum eſſe ſpes quædam affulgere viſa fuerit , nulla jam amplius ſupereſt ; cum eximium hoc HYGEIÆ columen , Medicorumque coryphæus , duobus fere abhinc annis obierit * , maximo ſui deſiderio omnibus relictæ ; poſtquam ſcilicet ingenii ſummi , ſimulque ſtudii & diligentia non minoris inſigne diu præbuiſſet exemplum , ac de Humano Genere , Medicisſque potiſſimum , uberrimo ut & puriſſimo Doctrinæ fonte , aureiſque Scriptis , bene mereri non deſiſſet Vir nulli in Arte ſalutari ſecundus : Cujus ideo nomini nunquam intermorituro grata ſemper aſſurgere debet Medicina !

Por-

* *Lugduni-Batavorum* , die 23. Septembris 1738. anno ætatis fere ſeptuageſimo .

Porro, ab AUCTORIS obitu, Editionem hanc novissimam huc usque distuli; quippe qui sperarem, eum, circa idem argumentum, in suis Manuscriptis, forsan aliquid typis edendum reliquisse. Verum quoniam nihil, super hac re, ab ipso exaratum in ejus Schedis inventum fuisse tandem audiverim; simulque Bibliopola, divenditis omnibus præcedentis Editionis exemplis, quæ undique expetebantur, aliam sine mora dare vellet, hujus demum curam suscipere decrevi: quamvis tamen vix forte tale quid aggre-
di in animo mihi fuisset, nisi jam alia vice in idem opus incubuissem. Enim vero notunt omnes Litterati, quam tædiosum, laboriosumque sit, imo & quovis respectu ingratum, istiusmodi libris operam suam impendere: cum imprimis quid in iis ab Editore præstitum fuerit, scire Lector ut par est haud possit, nisi simul conferat Editiones; quod quidem a nemine fere sit unquam. Non igitur arbitrator, quempiam ita iniquum fore judicem, ut vanæ aucupandæ gloriolæ, vel tenuis lucelli desiderio laborem huncce meum imputaturus sit.

Tandem aliquid monendum hic mihi restat de DAVIDIS ABERCROMBYI Opusculo, quod ad Libri calcem, *binarum Epistolarum*, quæ antehac aderant, loco subjunxit Bibliopola.

De hocce Tractatulo, duo sequentia præsertim, in Tironum gratiam, notanda veniunt. I. AUCTOR universam

doctrinam suam de *Saporibus*, superstruit
 vetustæ hypothefi quatuor qualitatum pri-
 marum, a quarum diversa combinatione,
 tum naturam Saporum, tum operandi
 rationem postmodum eruit. Sic, v. gr.
 Acerba, & quæ gradu ab iis differre di-
 cit, Austera, & Acida, frigida pronun-
 ciat; adeoque vim adstringendi, repelien-
 di, æstum compescendi, reliquosque fri-
 giditatis effectus ipsis assignat. E contra-
 rio Amara, & Acria pro calidis vendi-
 cat, atque hinc contrarias virtutes de ip-
 sis prædicat. Similiter porro Dulcium,
 Salforum, Pinguium, reliquorumque Sa-
 pidorum naturam exponit.

2. Licet *Sapor* explorandis Plantarum
 viribus, ut plurimum apprime inservire
 possit, istud tamen ab **AUCTORE** ni-
 mis generaliter prædicatur. Non enim
 Medicæ Vegetabilium, ut & corporum
 quorumcunque Facultates, ex solo sapore
 certo ac semper determinari possunt; vel
 additis etiam (ut fieri debet) tum o-
 dore, tum Notis Characteristicis, ex Bo-
 tanica desumptis, imo & Tentaminibus
 Physico Chemicis, &c. Siquidem, utut
 mediantibus his omnibus adminiculis,
 veras ac genuinas in Plantis plerisque vi-
 res explorari posse negandum minime sit,
 eadem insuper ab effectu, & experien-
 tia, eaque sæpe repetita, clarius patefunt.
 Nemo quippe saporis, & odoris subsidio,
 vel etiam ope experimentorum Physico-
 Chymicorum; &c. conjicere, vel certo
 cognoscere unquam poterit vim *China-*
Chi-

China febrifugam, *Ipecacuanha* antidyentericam, *Jalappa*, *Rhabarbari*, aut *Sennæ* purgantem, *Seminis Hyoscyami* narcoticam, *Datura* dementiam producentem, *Gratiola*, *Hellebori albi*, ac præsertim *Antimonii* emeticam, *Mercurii* sialogogam, *Cantharidum* viis urinariis infensam, & sic porro. Quin potius sponte patet, experientiae suffragium omnino requiri ad ejusmodi Medicamentorum facultates eruendas ac stabiliendas. Nec etiam unum vel alterum sufficit experimentum; sed plura simul adhibenda sunt, adeo ut tandem, iteratis aliquoties, sine aliis causæ suspitione, & experimentis veri ac genuini remediorum evincantur effectus. At profecto (quod quidem Artis Medicæ progressum haud parum impedit, ut apposite monet GEORG. BAGLIVIVS*) “Multi, ob faustos eventus ex
 „ aliquo Remedio, vel potius ob inna-
 „ tam quandam proclivitatem tum lau-
 „ dandi, tum fingendi ad libitum Medi-
 „ camentorum Vires, ita erga Remedium
 „ aliquod afficiuntur, ut putent illud
 „ unum, ad curandos quosque Morbos,
 „ summam vim, ac veluti imperium
 „ obtinere.”

Jam vero de variis adminiculis, quorum ope cognosci possunt Medicamentorum, præsertimque Vegetabilium, vires conferri merentur imprimis (præter DAV
 A-

* *Prax. Medic. Lib. I. Cap. V. §, 1. pag. m. 12.*

ABERCROMBYUM, de notis ex sapore) Auctores sequentes : (1) De notis ex Odore, & sapore, GEORGIUS-WOLFFGANGUS WEDELIUS, in *Amœnitatibus Materiae Medicae*, Lib. I. Cap. v. & vj. Jenæ, 1704. in 4°. (2) De notis ex Fructificatione sive Characteribus Botanicis, PATRICIUS LAIR, in Opusculo Anglico idiomate conscripto, cui titulus est : *Miscellaneous Observations in the Practise of Physick, Anatomy, and Sugery, with new and curious Remarks in Botany*, &c Letter. iv. v. & vij, Londini, 1718, in 8°. (3) De notis ex sapore, atque odore, nec non fructificatione, ut & solo sive loco natali, FRIDERICUS HOFFMANNUS, in *Exercitatione de Methodo compendiosa vires & virtutes in medendo Plantarum indagandi*, inserta Tomo I. ejus *Opusculorum Physico-Medicorum*, Ulmæ, 1725. in 8°. ac Tomo V. *Operum omnium*, pag. 58. Genevæ, 1740. in fol. (4) De notis ex odore, & sapore, simulque fructificatione, JOANNES-ERNESTUS HEBENSTREIT, in *Dissertatione Inaugurali de Sensu externo facultatum in Plantis judice* : Lipsiæ, 1730. in 4°. Quæ quidem Dissertatio a celebri Botanico, CAROLO LINNÆO, in *Horto CLIFFORTIANO*, omnium maxime super hac re commendatur : sed eam vidisse mihi nondum contigit cum sit rarissima ; itaque, hujus loco, supradicta Clarissimi HOFFMANNI Exercitatio sufficere poterit.

(5) De notis ex varia cum aliis corporibus combinatione per Tentamina Physico Chymica, JOSEPHUS PITTON de TOURNEFORT, *Præface de l'Histoire des Plantes qui naissent aux environs de Paris*, pag. iv. & seqq. Parisiis, 1698. & 1725. in 12. Cui addi potest JOANNES-BAPTISTA CHOMEL, *Discours Preliminaire de l'histoire des Plantes usuelles*, Tom. I. pag. xxxvj. & seqq. Parisiis, 1731. in 12. (6) Tandem de Notis omnibus simul, PAULUS HERMANNUS, & JOANNES BOECLERUS, in *Proœmio Cynosura Materiae Medicæ*, Tom. I. Argentorati, 1726. in 4o.

Scripsi Parisiis, 23. Julii,
M. DCC. XL.

INDEX CAPITUM,

E T

PRÆCIPUORUM CONTENTORUM:

Ubi simul Operis exhibetur
conspēctus.

P R O L E G O M E N A .

- CAP. I.** **D**E *Elementis Corporum*, seu
§. j. *de natura Solidorum in ge-*
nere. Pag. 1
Elementorum Corporeum definitio. *ar-*
ticul. 1.
Atomorum investigatio & indoles. *art.*
2. ad 7.
Idea Corporis perfectæ Solidi, & ejus
mensura. *art. 4. & 5.*
Idea Corporis Porosi, mensuraque ejus-
dem *art. 6. & 7.*
Anacephalæosis antedictorum; *art. 9.*
§. ij. *De Pondere specifico Corporum.* 8
Modus cognoscendi quantitatem sub-
stantiæ impenetrabilis veræ in cer-
to loco contentæ. *art. 2.*
§. iij. *De Diversitate Corporum.* 9
Corollarium ex præmissis. *art. 3.*
§. iv. *De natura Fluidorum in Genere.* 11.
Fluidi definitio. *art. 1.*
Partium Fluidarum diversitas, quoad
tria capita. *art. 3.*
Varietas omnium Fluidorum. *art. 4.*
b 2 Qua-

Qualitates quas Hydrostatici tribue-
runt Fluidis. *art.* 5.

CAP. II. De structura Corporis sani. 13.

Solidorum nostri corporis connexio in-
ter se, vel immediata, vel media-
ta. *art.* 2. ad 5.

Vasorum excretoriorum præcipuorum
enumeratio. *art.* 5.

Liquidorum nostrorum communicatio
inter se. *art.* 6.

Sanitatis status. *art.* 9.

CAP. III. De statu Corporis læsi sive morboſi. 15

Medicamentorum in genere natura &
actio. *art.* 3. ad 10.

Triples modus quo destruitur æquabilitas
fluxus liquidorum intra solida. *art.* 11.

**CAP. IV. De solidis & fluidis nostri cor-
poris in genere.** 17

Terna totum corpus humanum consti-
tuentia principia, juxta Hippocra-
tem. *art.* 1.

Partium firmarum nostri corporis pro-
prietates generales. *art.* 3.

Partium fluidarum indoles in genere:
art. 4.

Triples ratio qua contingit omnis Flui-
dorum mutatio in vasis. *art.* 5.

**CAP. V. §. j. De natura Vasorum Corpo-
ris Humani.** 24

Vasis in genere definitio. *art.* 1. 2.

Firmarum Partium fabrica. *art.* 2. ad 10.

Minimorum Vasculorum indagatio.
art. 10. ad 13.

Vasorum nostri Corporis divisio gene-
ralis, ac specialis. *art.* 13. & 14.

Vasorum Lymphaticorum examen. *art.*
15. ad 22.

Ratio qua fit *τύλωσις*, sive Occalleſcen-
tia vaſorum, &c. pag. 42. ad 45.

Sequentia ex antediſtis. art. 22. &c.

Corollaria duo pag. 50

§. ij. De proprietatibus Nervorum Theo-
remata. 50

Corollarium pag. 55

CAP. VI. De Acribus. 55

Acrium natura, & vires. art. 2.

Effectus Particulæ Acris infixæ lateri
alicujus Vaſculi. art. 3.

Corollaria duodecim de Acrium effe-
ctibus. pag. 57. &c.

CAP. VII. De Viscidis. 63

Viscidi definitio. art. 1.

Duplex ratio qua lateribus vaſorum ad-
hærere poteſt Viscidum; hujusque
effectus in utroque caſu. art. 2.

Viscidi effectus reſpectu vaſorum late-
ralium. art. 3.

Corollarium. art. 4.

CAP. VIII. De indole noſtrorum Humorum
& ſpeciatiim Sanguinis. 66

Natura Sanguinis in genere. art. 2.

Sanguinis materiæ ac proprietatum in-
veſtigatio. art. 3. ad 7.

Vitia quæ in Humoribus noſtris eſſe
poſſunt, 1. reſpectu molis, 2. figuræ,
3. ſoliditatis; ſimulque Remedia ad
hæc emendanda. art. 7. 8. & 9.

CAP. IX. De Vitiis in tota Humorum mole
ſimul ſpectata hærentibus. 81

Ratio duplex qua fluidum noſtrum pec-
care poteſt. art. 1.

Cohæſionis nimix, quæ Lentor dicitur,
origo, ejusdemque diverſi effectus in
variis corporis noſtri Vaſis. *ibid.*

Lentoris in liquido nostro causæ multiplices. *art.* 2.

Medicamenta quæ sanguini fluiditatem conciliare possunt. *art.* 3.

CAP. X. *De Gravitate Sanguinis.* 88

Sanguinis, ejusque feri gravitas respectu aquæ falsæ. *pag.* 88. 89.

Particulæ quæ sanguinem graviores efficiunt. *pag.* 89.

CAP. XI. *De motu Projectili.* 89

Motus Projectilis augetur ab ipso corporis motu adaucto. *art.* 2.

Cor est primaria causa hujusce motus. *art.* 3.

Datur etiam alia causa nempe vasorum Elasticitas. *art.* 4.

Sanguinis e corde exitus, sive Motus ejus projectilis, ipsius cordis actioni, non vero motui intestino sanguinis debetur. *art.* 5.

Ratio triplex qua Circulatio Sanguinis acceleretur in genere. *art.* 6.

Triplex modus quo eadem retardatur. *art.* 7.

Causæ quibus Sanguinis velocitas augetur, ut & illæ quibus imminuitur. *art.* 8.

CAP. XII. *De Medicamentis.* 94

Medicamentorum divisio, & actio, juxta Galeni sententiam. *art.* 1.

Medicamenti in genere definitio. *art.* 2.

Distributio genuina Medicamentorum in tres Classes, & agendi ratio in singulis. *ibid.*

Theoremata octo de Medicamentorum operatione. *pag.* 98. &c.

CAP. XIII. *Classes Medicamentorum.* 103

Pri-

Prima Classis. *ibid.* ad 106.

Secunda Classis. *pag.* 106. ad 108.

Tertia Classis, ejusque subdivisio in V.

Classes. *pag.* 108. ad 115.

P A R S P R I M A.

De Medicamentis in solida operantibus.

pag. 116.

CAP. I. **D**E Stimulantibus. *ibid.*

Stimulantis Remedii definitio. *art.* 1.

Conditiones in omnibus Stimulantibus requisitæ. *art.* 2.

Causæ Stimulationem efficientes. *art.* 3.

CAP. II. *De Contrahentibus.* 118

Contrahentium definitio. *art.* 1.

Theoremata quatuor, & Corollaria tria de causis contractionem promoventibus. *art.* 2.

CAP. III. *De Laxantibus.* 122

Laxationis definitio. *art.* 1.

Laxantium effectus, & Medicamenta Laxantia. *art.* 4.

Corollarium. *pag.* 124.

CAP. IV. *De Constipantibus.* 124

Constipantium definitio, & actio. *art.* 1.

Duo genera Constipantium, scilicet, *Illinentia*, & *Emplastica*; horumque duorum Classes sigillatim. *art.* 2.

Effectus omnium Illinentium, Obstruentium, & Constipantium in nostro Corpore. *art.* 3.

CAP. V. *De Chirurgicis Specificis.* 128.

Chirurgicorum Specificorum distinctio

- in *Sarcotica* sive Carnem generantia, *Epulotica* seu Cicatrizantia & *Perotica* sive Callum producentia; horumque singulorum definitio. *art.* 1.
Conditiones requisitæ ad actionem Chirurgicorum Specificorum. *art.* 2.
Effectus eorundem. *art.* 3.
Classes variæ Chirurgicorum Specificorum, tam internorum, quam externorum. *art.* 4.
CAP. VI. De Solventibus, sive dolorem cientes. 133
Doloris in genere definitio. *art.* 1.
Tres gradus Distractionis nervosæ partis, & sensationis doloris inde orti. *art.* 2.
Causa duplex doloris in Distractione nimia. *art.* 3.
Res quæ dolorem creare possunt. *art.* 4.
Remedia primum doloris gradum (i.e. Pruritum) excitantia, scilicet, *Rubefaciencia*. *art.* 5.
Causæ & res quæ rubedinem inducunt. *pag.* 136. ad 138.
Medicamenta secundum doloris gradum creantia, scilicet, *Epispastica*. *art.* 6.
Horum Classes quatuor. *ibid.* *pag.* 138. 139.
Corollaria duo. *pag.* 139.
Remedia tertium doloris gradum producentia, scilicet, *Escharotica*. *art.* 7.
Horum operatio, & Classes. *pag.* 139. ad 172.
Corollaria quatuor de Solventium actione. *pag.* 141. 142.

P A R S S E C U N D A

De Medicamentis in fluida agentibus .
pag. 142

CAP. I. **D**E *Attenuantibus , five Resol-*
ventibus . 143

Attenuantium & Resolventium defini-
tio, art. 1. & 3.

Divisionis in genere ratio duplex, art. 2.

Nisus ad cohærendum duæ causæ, art. 4.

Attenuantium tres Classës, art. 5.

Causæ quatuor *motum intestinum* Flui-
dorum augentes, art. 6.

Causa duplex Solidorum vim adaugens.
art. 7.

Corollaria duo ex antedictis, pag. 146.
147.

CAP. II. *De Incrassantibus , seu Conden-*
santibus . 147

Incrassantis Remedii definitio , & a-
ctio, art. 1.

Sex Classës Incrassantium art. 2.

Corollaria duo. pag. 150.

CAP. III. *De Acrimoniam inducentibus .* 150.

Acrimoniæ definitio, art. 1.

Acrium in nostro Corpore duplex ge-
nus, scilicet, Acria *innata*, & ex-
trinfecus *illata*, art. 2.

-- in nobis provenientium triplex ge-
nus, scil. Acre *Acidum*, Acre *Oleo-*
sum, & Acre *Alkalinum*, art. 3.

Acria varia Corpori nostro extrinfecus
illata, art. 4.

CAP. IV. *De Demulcentibus .* 155

Demulcentium definitio, & operatio.
art. 1.

--divisio in *Generalia*, & *Specificia*. art. 2.

Quinque Classes Demulcentium Generalium. *ibid.* pag. 155. ad 158.

Quatuor Classes Demulcentium Specificorum. pag. 158. ad 163.

Corollarium. pag. 163

CAP. V. De *Immutantibus*. 164

Immutantium definitio. art. 2.

Triplex effectus ab Attritu Solidorum in liquida contenta oriundus. art. 2.

Variationis hujusce Attritus ratio. art. 3.

Consequentia tres ex antedictis. art. 4.

CAP. VI. De *Diluentibus*. 165

Diluentium definitio. art. 1.

Ratio duplex qua liquidorum partes reddi possunt fluidiores. art. 2.

Diluentis corporis Conditiones tres. *ib.*

Unicum datur corpus, tribus hisce conditionibus præditum, scilicet, Aqua. art. 3.

Theoremata. *ibid.* pag. 165. 166.

CAP. VII. De *Coagulantibus*. 267

Coagulantium definitio. art. 1.

Ratio duplex qua fit Coagulum in pir-
culante liquido. *ibid.*

Classes binæ Coagulantium prima ra-
tione, scilicet, *Expellentia*, & *Ab-*
sorbentia. art. 2.

Medicamenta ad priorem Classem per-
tinentia. art. 3.

-- ad posteriorem Classem spectantia.
art. 4.

CAP. VIII. De *Motentibus*. 171

Motus duplex qui in Liquidis nostris
considerari potest, scilicet, *intestinalis*,
& *circulatorius*. art. 1.

Conditiones quatuor ad motum Fluidi-
circulatorium requisitæ, art. 2. Mo

<i>CAPITUM, &c.</i>	xxxv
Movementum tres Classes. art. 3. pag.	
171. ad 173.	
CAP. IX. De Sistenteribus.	174
Sistentium definitio, <i>ibid.</i>	
Remedia Sistentia. 126.	

PARS TERTIA.

<i>De Medicamentis in Solida & Fluida si-</i>	
<i>mul agentibus.</i>	pag. 174.

PRIMA CLASSIS.

Medicamentorum in Solida & Fluida
simul operantium;

Ubi

De Medicamentis secretiones peculia-	
res promoventibus.	175

CAP. I. D E Galactopœis, sive Lac ge-	
nerantibus.	178

Lactis formatio, ac indoles. art. 1. & 2.

Galactopœorum definitio. art. 2.

- Classes tres. art. 3. pag. 178. 179.

Corollarium. pag. 180.

CAP. II. De Spermatopœis.	180
---------------------------	-----

Spermatopœorum definitio. *ibid.*

Triplex liquidum ad feminis confectio-

nem requisitum. *ibid.*

Spermatopœorum Classes quatuor. pag.

180. &c.

SECUNDA CLASSIS.

De Medicamentis Excretiones promo-
ventibus. pag. 182.

CAP. I. **D**E *Apophlegmatizantibus*. Phleg-
matis definitio, atque indo-
les. art. 1.

Medicamenta ad Apophlegmatizantium
Classem pertinentia. art. 2.

Horum omnium in duo genera distri-
butio, scil. in *Ptarmica* seu *Errhina*,
& in *Sialogoga* sive *Salivam* move-
ria. ibid. pag. 184.

Ptarmicorum definitio, & actio. art. 3.
Modus quo Sternutatio peragitur, e-
jusque in variis morbis utilitas. ibid.
pag. 184. 185.

Ptarmicorum seu *Errhinorum* duæ
Classes. art. 4.

Sialogogorum definitio. art. 5.

Glandularum *Salivam* suppeditantium
enumeratio. ibid. pag. 185.

Sialogogorum tres Classes. pag. 186. &c.

Corollarium de *Mercurii* in Corpore
nostro recepti operatione, & effe-
ctibus. pag. 188. ad 190.

CAP. II. De *Expectorantibus*. 191

Expectorantium definitio. art. 1.

Conditiones quatuor ad *Expectoratio-*
nem requisitæ. ibid.

Expectorantium Classes quatuor. art.
2. pag. 191. ad 192.

CAP. III. De *Purgantibus per alvum*. 193.

Purgantium per alvum definitio: art. 1.

Pur-

Purgationis effectus in genere. *art. 2.*
 Quatuor considerata in Purgatione. *ib.*
 Septem Classes eorum quæ in intesti-
 nis contineri, & inde expurgari
 possunt. *art. 3. pag. 193. ad 200.*

Corollaria sex ex antedictis. 201. ad
 203.

Sex requisita ad expulsionem. *art. 4.*
pag. 203. ad 205.

Quinque genera purgantium per al-
 vum, singulorumque definitio, &
 operatio. *art. 5. pag. 206. ad 209.*

Observata octo de Purgantium actione.
art. 6. pag. 209. ad 212.

Corollaria quatuor. *pag. 212.*

CAP. IV. De Eccoproticis. 213.

Eccoproticorum definitio. *art. 1.*

--- tres Classes generales, & Medica-
 menta sub singulis contenta. *art. 2.*
pag. 213. ad 216.

Prima Classis Eccoproticorum, inclu-
 dens *Lubricantia*. *ibid. pag. 213. ad*
216.

Corollaria quinque de Lubricantium
 usu. *pag. 217. ad 220.*

Secunda Classis, complectens ea quæ
Fæces nimis cohærentes *diluendo* mo-
 vent. *pag. 220. 221.*

Corollaria duo de horum usu. *pag. 220.*

Tertia Classis, continens *Lenitiva*. *pag.*
221. ad 231.

Corollaria duo de Lenitivorum usu.
pag. 231.

Corollarium generale de Eccoprotico-
 rum usu, ad tres eorum Classes si-
 mul pertinens. *pag. 231.*

CAP. V. De Phlegmagogis.

232

Phleg-

Phlegmagogorum definitio. *art.* 1.

Pituitæ indoles. *art.* 1. & 3.

--- origo duplex. *art.* 2.

Plegmagogorum duo genera, & omnium actio. *art.* 4.

--- duæ Classēs, & Medicamenta sub his contenta. *ibid.* *pag.* 235. ad 236.

Corollaria Theoretica septem ad Phlegmagogorum solutionem spectantia. *pag.* 243. 244.

--- Practica sex. *pag.* 245. ad 248.

CAP. VI. *De Cholagogis.* 248.

Veterum de Cholagogis sententiæ examen. *art.* 1.

Cholagogorum binæ Classēs, & Medicamenta ad eas pertinentia. *art.* 2.

Corollaria practica duo. *pag.* 251.

CAP. VII. *De Hydragogis.* 253.

Hydragogorum definitio. *art.* 1.

Seri indoles, ejusque duo genera. *ibid.*

Hydragogorum divisio in tres Classēs, harumque singularum effectus. *art.* 2.

Prima Classis, illiusque operandi ratio. *pag.* 254.

Conditiones duæ quas habere debent hujusce Classis Medicamenta. *pag.* 255.

Horum Medicamentorum duo genera; nimirum, ex Vegetabilibus. *pag.* 255. ad 258. & ex Fossilibus. *pag.* 258. ad 260.

Corollarium. *pag.* 260.

Secunda Classis, ejusdem operandi modus, & Medicamentum unicum sub ea contentum. *pag.* 260. 261.

Tertia Classis, ac Medicamenta quæ ad hanc pertinent. *pag.* 261. 262.

Corollaria practica septem de Hydragogis.

gogis in genere. pag. 262. ad 264.

CAP. VIII. De Melanagogis. 264. 265.

Veterum de Melanagogis sententiæ
examen. art. 1. & 2.

Melanagogi Medicamenti vera indoles.

art. 2. pag. 265.

CAP. IX. Corollaria quatuor de Purgan-
tibus per Alvum in genere. 265.

CAP. X. De Emeticis, seu Vomitoriis. 267.

Emeticorum definitio. art. 1.

Vomitus causa proxima & immediata;
hujusque causæ triplæ origo. ibid.

Prima Vomitus species, ejus operandi
ratio, tresque conditiones. art. 2.

Remedia Vomitus hac ratione excitantia.
art. 3.

Secunda species, ejusque effectus. art. 4.

Tertia species, & modus quo peragi-
tur. art. 5.

Corollarium. pag. 270.

Septem Causæ communes trium spe-
cierum. art. 6.

Quinque Classes Emeticorum, ac Me-
dicamenta sub singulis contenta. art.

7. pag. 271. ad 276.

Corollaria Theoretica tria. pag. 277.

--- Practica decem. pag. 277. ad 278.

CAP. XI. De Diureticis. 281.

Excretionis Urinæ ratio. art. 1.

Diureticorum indoles, eorumque quin-
que genera. art. 2.

Urinæ consideratio, & partes variæ
ex quibus constat. art. 3.

Diureticorum Classes quinque, ac Me-
dicamenta ad singulas referenda. art.

4. pag. 283. ad 288.

Corollaria practica quinque. pag. 288. 289.

CA.

CAP. XII. De Sudoriferis. 289.

Sudoriferi Medicamenti definitio.

art. 1.

Sudoris materies, & indoles in genere. art. 2. & 3.

Quinque modi quibus fudor promoveri potest. art. 4.

Sudoris diversa materies atque natura. art. 5.

Sudoriferorum Classēs quatuor, ac Remedia quæ singulæ continent. art. 6. pag. 293. ad 296.

Sudoriferorum primæ Classis usus. pag. 293. 294.

--- secundæ Classis usus. pag. 294. 295.

--- Specificorum dictorum indoles. pag. 296.

Theoremata sex de Sudoriferis in genere. pag. 298. 299.

Corollaria practica septem. pag. 299. ad 302.

Sudoriferorum Formulæ. pag. 295. 299. 300.

CAP. XIII. De Diaphoreticis. 203.

Diaphoreticorum definitio. art. 1.

Perspirationis auctæ quatuor Causæ. art. 2.

Diaphoreticorum tres Classēs, & Remedia ad singulas pertinentia. art. 3. pag. 303. ad 304.

CAP. XIV. De Uterinis. 305.

Uterinorum divisio in *Emenagoga*, *Aristocholica*, & *Echolica*. art. 1.

Emmenagogorum definitio. art. 2.

Theoria Fluxus Menstrui. art. 2. ad 7. pag. 305.

Tria genera Causarum quibus Menstrui

strui Sanguinis, in Muliere sana,
debetur excretio. *art. 8.*

Emmenagogorum tres Classēs ut & Me-
dicamenta ad singulas spectantia.

art. 8. ad 11. pag. 310. ad 320; scilicet,

(1) Quæ Plethoram inducunt. *art. 9.*

(2) Quæ Sanguinem Plethoricum ad
Uterum determinant *art. 10.* (3) Quæ

Vasa Uterina ad excretionem dispo-
nunt. *art. 11.*

Emmenagogorum primæ Classis Formu-
læ. *pag. 312. 313. & seq.*

Corollaria quatuor de aliis Uterinorum
generibus. *pag. 320. 321.*

TERTIA CLASSIS.

De quibusdam aliis Medicamentis in
Solida & Fluida simul operantibus.
pag. 321.

CAP. I. DE *Aperientibus.* 321. 322.

Aparientium definitio. *art. 1.*

Tres Classēs. *ibid.*

Conditiones ad aperiendum Vas ali-
quod obstructum requisitæ. *art. 2.*

Corollarium. *pag. 400.*

CAP. II. De *Discutientibus.* 322. 323.

Discutientium definitio. *art. 1.*

Stagnationis Liquidorum, atque Tu-
morum hinc ortorum Causæ variæ;
simul & indicata discutientia in sin-
gulis. *art. 2.*

Ratio triplex qua discutiuntur extra-
vasata liquida. *art. 3.*

CA-

CAP. III. De Emollientibus. 324.

Emmollientis Medicamenti definitio.

art. 1.

Tres modi præcipui quibus fit induratio in Corpore nostro. *ibid.*

Emollientia interna. art. 2. p. 324. 325.

--- Externa. art. 3. pag. 325. ad 327.

CAP. IV. De Astringentibus, & Indurantibus. 327. 328.

Astringentium Operatio. art. 1.

CAP. V. De Detergentibus, Emundantibus & Erodentibus. 328.

Detergentium definitio. art. 1.

Detergentis Medicamenti objectum, & munus. *ibid.*

Medicamenta Detergentia. pag. 329.

Emundantium definitio, & remedia quæ ad hæc referuntur. art. 2.

Erodentium definitio. art. 3.

--- Classës. *ibid.*

CAP. VI. De Calefacientibus. 331.

Calefacientis Remedii definitio. art. 1.

Ratio duplex qua corpus aliquod frigidum incalescit, & conditiones tres quæ ad calorem, per attritum, producendum simul requiruntur. art. 2.

Axiomata quatuor de diversis caloris gradibus per attritum productis. art. 3.

Modi varii quibus calor in corpore nostro, cum externe, tum interne excitari potest. art. 4.

Theoremata tria de caloris in corpore nostro productione; simulque totidem classës calefacientinum. pag. 333. 334.

Corollaria quinque. pag. 334. 335.

CAP. VII. De Frigeficientibus. 335.

Ratio duplex qua frigus externum inducitur. *art. 1.*

--- qua Frigus internum fit. *art. 2.*

Theoremata quatuor de frigoris ortu in corpore nostro, simulque totidem classes refrigerantium. *pag. 336. 337.*

CAP. VIII. De Attrahentibus. 338.

Attrahentium definitio. *art. 1.*

Conditiones tres in omnibus Attrahentibus requiritæ. *ibid.*

Attrahentium tres classes, & remedia ad singulas referenda. *art. 2. pag. 339. ad 341.*

CAP. IX. De Repercutientibus. 342.

Repercutientium definitio, & actio. *art. 1.*

--- Classes tres, & remedia ad singulas pertinentia. *art. 2.*

CAP. X. De Suppurantibus, & maturantibus. 342.

Suppurantium, ac Puris definitio. *art. 1.*

Indoles, & generatio Puris. *art. 1. & 2.*

--- Medicamenti Suppurantis. *art. 3.*

Suppurationem Indicantia, & Contra-indicantia. *art. 4.*

Suppurantium tres Classes, ac Medicamenta sub singulis contenta. *art. 5. pag. 344. ad 345.*

Corollaria duo. *pag. 345.*

Suppurantium Formulæ pro tribus diversis Classibus. *art. 6. pag. 345.*

Maturantium definitio, & indoles.

Observanda in horum usu. *art. 8.*

QUARTA CLASSIS.

De Medicamentis Topicis. pag. 348.

CAP. I. **D**E Topicis in genere. *ibid.*
Theoremata decem. *ibid.* ad
350.Topici definitio. *Theor.* 1.--- actio sive vis. *Th.* 2.--- genus duplex. *Th.* 3.--- determinatio duplex ad aliquam
partem *Th.* 4.Conditiones aliquæ mechanicæ requi-
runtur, ut Topicum, magis in hunc
quam in alium locum, lege Circula-
tionis universalis, eat. *Th.* 5.Medicamenta quibus determinatio ad
locum obtinetur. *Th.* 6.Specificorum Topicorum actio. *Th.* 7.Topicorum vis in determinatione ad
certum locum consistit. *Th.* 8.--- tota doctrina continetur in descri-
ptione Causarum determinantium.
Th. 9.--- divisio (ab effectu suo) in Calida,
& Frigida. *Th.* 10.

CAP. II. De Cephalicis. 350.

Cephalicorum definitio. *art.* 1.Cerebri binæ Functiones, & ad eas-
dem requisitæ Conditiones duæ. *ibid.*Cephalicorum duplex genus; scilicet
Calida, & Frigida, horumque duo-
rum materies. *art.* 2.CAP. III. De Ophthalmicis, Odontalgicis,
Oralgicis, & Stomaticis. 351.

Theo-

Theoria Morborum Oculi. *art.* 1.

Indoles vera Ophthalmicorum. *pag.* 352.

--- Otagicorum. *pag.* 352. 353.

--- Stomacorum. 353.

CAP. IV. De Arteriis. 353.

Arteriacorum definitio. *art.* 1.

Medicamenta Arteriaca. *art.* 2.

CAP. V. De Thoracis. 354.

Pulmonum functio duplex. *art.* 1.

Thoracorum genuina indoles. *art.* 1. & 2.

Indicantia & Indicata varia in Morbis Pulmonicis. *ibid.* *pag.* 354. ad 356.

CAP. VI. De Cardiacis. 356.

Cardiaci Medicamenti idea vera & definitio. *art.* 1. & 2.

Conditiones tres, in Vasis & Liquidis, ad ejus actionem requisitæ. *art.* 3.

Cardiacorum tres Classes, & Medicamenta ad singulas pertinentia. *art.* 4. *pag.* 357. ad 359.

CAP. VII. De Carminantibus. 359.

Carminantis Medicamenti definitio. *art.* 2.

Ratio qua Flatus & Dolor in Intestinis simul occurrunt, ac unde generentur. *art.* 3. ad 5. *pag.* 359. ad 361.

Flatuum triplex genus in morbis, nempe, Ructus, Crepitus, & Borborygmi. *art.* 4.

Aeris intra Intestina coerciti duæ causæ, & effectus varii. *art.* 5.

Medicamenta Carminativa. *art.* 6. & 7.

Spasmodum in Primis viis duæ causæ generales. *art.* 7.

Carminantium calidorum operandi modus. *art.* 8.

- CAP. VIII. De *Anthelminthiis*. 362.
 Anthelminthicorum definitio. *art.* 1.
 Loci in quibus Vermes nidulantur ac
 repunt. *art.* 2.
 Anthelminthicorum binæ Classēs; &
 Medicamenta ad eas spectantia. *art.*
 3. *pag.* 363. ad 367.
 --- amarorum usus, & agendi ratio.
pag. 457.
 CAP. IX. De *Anodynis*. 367.
 Anodynorum definitio. *art.* 1.
 Quatuor medicamentorum genera, sub
 Anodynorum nomine comprehensa;
 scilicet *Paregorica*, *Hypnotica*, *Narco-*
tica, & *Nepentes*; horumque singulo-
 rum definitio. *ibid.*
 Theoremata quindecim de Dolo-
 re in genere. *pag.* 370. ad 373.
 Omnis Doloris origo, & ablatio. *art.* 2.
 Distractionis nimix Fibrarum, Dolo-
 rem creantis, quinque internæ Cau-
 sæ; atque totidem Classēs Anodyno-
 rum singulas ejusmodi Causas tollen-
 tium. *art.* 3. ad 8. *pag.* 373. ad 377.
 Remedia primam Causam auferentia.
art. 4.
 --- secundam Causam tolentia. *art.* 5.
 --- tertiam Causam removentia. *art.* 6.
 --- quartam Causam eximentia. *art.* 7.
 --- quintam Causam destruentia. *art.* 8.
 Hypnoticorum sive Soporiferorum in-
 doles. *art.* 9.
 --- duæ Classēs & Medicamenta ad eas
 referenda, simulque tria genera in
 secunda Classe distinguenda. *art.* 10.
pag. 377. ad 380.

QUINTA CLASSIS.

Medicamentorum in Solida & Fluida
simul operantium. pag. 381.

CAP. **D**E Antidotis. ibid.
unicum. Antidoti Medicamenti no-
mina varia, & definitio. art. 1.

Theoremata sex de Venenis in genere.
ibid. pag. 381. ad 382.

Conditiones quatuor in omnibus Anti-
dotis requisitæ. art. 2.

Antidotorum diversus operandi mo-
dus. art. 3.

--- binæ Classēs, & Medicamenta ad
eas pertinentia. art. 4. p. 383. ad 480.

Corollarium. pag. 385. 386.

Finis Indicis Capitum, & principiorum
Contentorum.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

COncediamo licenza a *Bertolameo Occhi*
Stampator di *Venezia*, di poter ristampare il Libro intitolato: *Hermani Boerhavve Traëtatus de viribus Medicamentorum* osservando gli ordini soliti in materia di Stampe, e presentando le Copie alle Pubbliche Librerie di *Venezia*, e di *Padova*.

Data li 11 Settembre 1761.

(Angelo Contarini Kav. Rif.
(Polo Renier Rif.
(

Registrato in Libro a Car. 99. al N. 352.

Giacomo Zuccato Seg.

TRA-

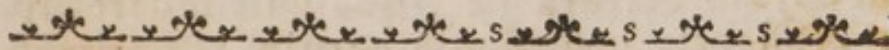

TRACTATUS

D E

V I R I B U S

MEDICAMENTORUM

PROLEGOMENA.

CAPUT PRIMUM.

§. I.

*De Elementis Corporum, seu de natura
Solidorum in genere.*

Art. I. **E**lementa Corporum definiuntur a Philosophis, Corpuscula, simplicissima, ex quibus alia sunt, & in quæ iterum resolvi possunt: atque sic per hæc intelligimus. Corporis cujuscunque firmam originem & Stamina, quæ sua aggregatione corpus constituunt. (a)

A

2. Si

(a) Confer BOERHAAVE, Collegium de Methodo discendi Artem Medicam. Part. V. Cap. I. §. 6. pag. 248. Edit. Londin. 1734.

2 PROLEG. CAP. I. §. I.

2. Si cohæſio ſeu durities tanta ſit in corpore quolibet, ut omnem cognitam vim motus ſuperet, tum illud vocatur *Atomus*, ſeu *Elementum Corporeum*. (a)

Docent Phyſici omne corpus eſſe extenſum, impenetrabile, figurabile, mobile, nec non corpora omnia compoſita cohæ- rere cum aliquo nixu ſeparationi plus minus-ve ſe opponente, qui nixus vocatur durities: ſi jam illa cohæſio, ille nixus, illa Vis, quam *Attrahtricem* vocat Nev- tonus, tanta ſit illis *Staminibus* ex quibus conſtantur corpora, ut nullus motus in rerum Natura ſit, qui non ſuperetur a reſiſtentia cohæſionis horum *Staminum*; tum, inquam, illæ particulæ dicuntur, *Atomi*, ex α privante, & τομή ſeſſione: hinc *Atomus* vocatur proprie pars non am- plius ſecanda, ſeu indiviſibilis. Sunt au- tem hæ *Atomi*, ex quibus omnia conſta- re corpora jam olim aſſeruit Democri- tus; qui quidem ſatis intelligebat, nul- lam eſſe particulam in Natura, quæ non adhuc capax eſſet diviſionis mathemati- cæ; ſed voluit ille, quod ſi vis uniens partes corporis major ſit, quam ulla vis quæ huic corpori imprimi poſſit, inde ſequatur, cohæſionem hanc vel unionem inſuperabilem eſſe, utpote quæ a nulla vi deſtrui queat: hinc particulæ tali de- prehensæ nomen imponebat *Atomi*.

3. Quæritur an huiusmodi corpuscula in Natura dentur? Quod ut examinetur, primo attendendum eſt, licet corpora plu-

(a) IDEM, *ibid.* Part. I. pag. 30. Cap. III. ad pag 45. Cap. VI.

plurima mutantur quoad formam, nulla tamen unquam mutari in sua essentia; ergo ita cohærere debent illa quæ rerum essentiam componunt, ut nulla vis tanta sit in Natura, quæ particulis essentiam corporum constituentibus applicata, earum cohæsiōem superare valeat; unde sequitur manifeste, particulam hanc sive *Atomum* nullatenus mutari posse; enimvero si mutari inciperent & in partes dirimi corpuscula hæc, tota rerum Natura pessum iret, atque penitus destrueretur; quippe, si Aqua, v. gr. partes haberet ita mutabiles, ut esse possent partes Ignis, ecquis non videt, totam rerum faciem mutatum iri, si hoc accideret, & omnia ab Igne abundare tum incipiente destruenda fore? Ergo tota Natura clamat, *principia* quibus corpora constant, immutabilia esse: quod quidem si verum non foret, non potuissent eadem permanisse per tot sæcula; atqui in nullis rebus mutatam videmus corporum essentiam, quoniam immutabilia sunt eorum *Stamina* sive *Elementa*, ut jam diximus: non quod mathematicè dividi non possint; hoc enim in infinitum fieri potest, sed quod nulla vis eorum partes ab invicem separare queat; & hoc facit stabilitatem Naturæ. Illa nunc causa, qua istud fit, est ordo Naturæ ipsius, a Deo ita constitutus ut sit eadem semper causa Cohæsiōis.

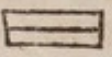
4. Si *Atomus*, aut corpus ex *Atomis* constans, partes suas cohærentes ita habet unitas, ut nullum spatium vacuum intercipiatur, tunc *Atomus* illa, aut il-

Id corpus, vocabitur *Solidum* perfectum, *Solidum* autem est corpus, cujus partes ita coherant inter se, ut una parte mota, reliqua etiam simul moveri cogantur.

Hæc est inter eruditos agitata quæstio, quænam idea dari debeat *Solidi*? Peripatetici omnes & Cartesiani dicunt, Extensionem ideam esse *Solidi*; verum facile ostendi potest, hoc non ita intelligendum esse. Siquidem diximus *Atomum* constare ex partibus ita arcte inter se coherantibus, ut separari nequeat; at vero *Atomus* illa non erit adhuc perfecte *solida*, nisi aliquid præterea huicce definitioni adjiciatur: quippe, si Deus duas *solidas* particulas simul conjunxisset hunc

in modum , hæc quidem ambæ

particulæ ita junctæ simul essent, ut inde conflaretur *Atomus* una, cujus partes in contractu tam arcte cohererent inter se, ut una pars ab altera, quacunque vi adhibita, separari minime posset; attamen non esset adhuc *Atomus* perfecte *solida*, quoniam inter ambas hujus partes spatium inesset: verum si ita fuissent unitæ, ut nullum vacuum relinquerent intermedium,

hac nempe ratione , tunc *Atomus* illa perfecte *solida* foret, quippe quæ nullum in se spatium haberet, ubi alterum posset recipi atque contineri corpus. Hinc igitur, corpus perfecte *solidum* est illud, quod ex *Atomis* seu particulis indivisibilibus constat, ita junctis, ut nihil vacui inter ipsas hæreat. Alterum adhuc vocatur perfecte

fecte *solidum* corpus, quod ex prioribus perfecte *solidis* conflatum est, absque ulla quoque intercapedine, seu spatio relicto inter partes totum constituentes: his autem binis perfecte *Solidorum* generibus si *Atomum* addamus, quæ constet partibus sibi mutuo unitis, sine ullo spatio intermedio, tunc tria corporum perfecte *solidorum* genera habebimus.

5. Jam vero si quis quærat, quomodo corpus perfecte *solidum* metiri possimus? Respondemus, mensura spatii. Supponamus enim, v.g. nos habere spatium quod sit exacte unius pedis cubici; & hoc spatium a nobis dein impleri corpore ejusdem omnino molis & figuræ, i.e., unius pedis cubici, & in quo nullum vacuum sit, adeoque quod sit corpus perfecte *solidum*: jam ergo, quandoquidem hoc corpus exacte repleat illud spatium, mensura ejus erit, etiam mensura spatii in quo continetur; tantum enim ibi aderit impenetrabilis materiæ, quanta est magnitudo spatii.

6. Si *Atomus*, aut corpus ex *Atomis* constans, partes impenetrabiles ita junctas habet, ut intercipientur inter unitas partes spatiosa vacua, aut alia materie non unita repleta, tunc vocat corpus *porosum*.

7. Ut vero habeamus mensuram corporis *porosi*, supponamus, v. gr. molem Auri perfecte solidam occupare spatium unius pedis cubici, & jam inde auferri hoc Aurum, cujus mensura, ex hypothese, est capacitas istius pedis cubici, & ejus loco Aquam substitui spatium hoc exacte re-

plentem ; tunc si $\frac{2}{3}$ partes hujus Aquæ sint *pori*, ergo $\frac{1}{3}$ pars pedis cubici erit mensura substantiæ corporeæ istius Aquæ ; reliqua enim habentur tantum vacua, non corpora, materiæ perfecte *solida* respectu. Hoc plurimum juvat in viribus corporum indagandis: vires enim inveniuntur ex quantitate Materiæ ; sed quantitas hæc noscitur, cognita magnitudine numeroque *pororum*, quia tunc isti subtrahuntur a reliqua mole corporea ; nihil quippe faciunt ad vires corporum, quoniam sunt tantum spatia vacua : sed illud quod præter poros spatium replet, hoc solum dat quantitatem materiæ in eo contentæ ; ergo hæc est mensura *Corporeitatis*.

8. Unde videmus, quod si Aristotelis & Cartesii vera foret sententia, dum asserunt, Extensionem esse ideam *Solidi*, tum inde sequeretur, ubique esse eandem substantiam corpoream: quod quidem verum esset, si non daretur in rerum Natura *Vacuum*; tunc enim Aqua & Aurum essent æque gravia, & æquales vires haberent, utpote quæ forent æque perfecte *solida*; sed hoc falsum esse ostendit magnus Nevvtonus, evidentissimis demonstrationibus mathematicis, in experimentis de *Pendulis*.

9. Jam igitur vidimus *Atomum* aliquam esse posse perfecte *solidam*, & imperfecte *solidam*, seu *porosam*; quod proinde corpora ex eis conflata possint esse tum perfecte *solida*, tum *porosa*; quodque corpora dicantur *porosa* duplici sensu ; nempe po-

porosa simpliciter, ubi nihil in poris continetur; & porosa cum materie interna in poris fluctuante, quando scilicet, ut diximus, meatus habent tantummodo, seu spatia penetrabilia, adeoque non repleta, h. e. *vacua philosophica*. Ex his etiam patuit, quod cum physice, non geometricè, corpora ad vires metiri volumus, tunc moles a massa corporea distinguenda sit: *moles* enim est tota extensio corporis, quæ in quibusdam locis perfecte *solida* esse potest, in aliis vero *vacua*. Unde sequi perspeximus, si perfecte *solidum* sit corpus, tum mensuram molis & spatii in quo continetur, esse mensuram substantiæ; sed si in mole sint loca vacua, tum mensuram instituendam esse subtractis vacuis: quod quidem in sequentibus clarius adhuc patebit.

§. II.

De Pondere specifico Corporum.

1. **I**Nvenere duo maximi Viri, Isaacus Nevvton, & Chr. Huygens, ambo per diversa ratiocinia, quod *materies corporea, in quocumque spatio deprehensa, haberet eam proportionem, ut pondus erat illius molis ponderata*. Quæ vero Propositio, ut elegantissima est, ita & utilissima evadit in Mechanicis, ad vires corporum erundas. Jam explicuimus, quid sit intelligendum per Molem, seu Massam corporis, quidve per Quantitatem, seu Substantiam corpoream. Invenit autem Nevvtonus, illud quod inter poros interci-

pitur & non cohæret, nihil facere ad vim corporis, verum esse prorsus ac si vacuum foret, respectu virium agentium; quod quidem per experimenta clare deducit, dum agit de *Pendulis*: vide igitur hunc Authorem in eruditissimo suo *Tractatu de Principiis Mathematicis Philosophia Naturalis*, 1. ad initium, tum vero in Parte tertia, ubi experimenta habet de *pyxide* modo *plena*, modo *vacua* ponderata: consulatur quoque de hac Propositione Huygenius, in *Tractatu* quem inscripsit, *De la Lumiere, & de la Pesanteur*. Jam vero quod hi duo magni Viri experimentis suis adstruxerunt, assumimus pro principio; nempe, *prout sunt pondera corporum, ita vires eorum esse*: si enim in uno corpore duplo plus virium habuerimus, positis reliquis iisdem, duplo plus etiam materiæ impenetrabilis est in eo.

2. Hoc posito, cognoscere possumus, Quantitatem Substantiæ impenetrabilis veræ in certo loco contentæ, si nimirum Molem ponderemus (uti superius jam dictum est); verum nondum equidem novimus ut propriè se habet, quia nullum *perfecte Solidum* habemus cognitum; si enim unum tale *Solidum* haberemus, dignoscere utique possemus vires corporum, quatenus inde pendent: ergo *pondus* est tantum relativa scientia ad nos: verum si exactè scire possemus, Aurum in pede cubico continere tantum præcise Materiæ *perfecte solida*, tum ponderare etiam Aquæ pedem cubicum; unde statim sciremus, quum Aqua tan-

to

to minus ponderis habeat quam Aurum, tanto plus vacui igitur esse in illa, & sic de ceteris Naturæ corporibus: atque ita vera tradi posset *Hydrostatices* ut & *Mechanices* in genere doctrina.

§. III.

De Diversitate Corporum.

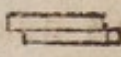
1. **P**RO physicis principiis jam assumpsimus. Materiem esse extensam, impenetrabilem, figurabilem, & divisibilem in infinitum, quatenus constat ex infinitis quasi *nihilis*, quæ vi quadam cohærent, & vocantur *Atomi*; omnesque particulas hasce divisas habere gravitatem aliquam, quæ perfecte convenit toti *Massæ*, seu *Aggregato Atomorum*: Ex his ergo jam sequitur, quod quædam harum proprietatum diversæ esse possint in corporibus. Itaque nunc dicimus, ex idea naturæ corporis sequi *diversitatem* ejus, quæ triplex est.

2. Prima diversitas nascitur ex diversitate ipsius *Atomi*: i. enim *Atomus* una non est semper æque magna ac altera, cum istud necessarium non sit ad corpus constituendum: 2. *Atomus* una potest esse plus minus-ve *solida* quam altera; cum una possit esse *perfecte solida*, altera vero, quamvis unita ex indivisibilibus particulis, *vacua* tamen in se habere queat (uti superius demonstratum est): 3. denique potest *Atomus* una, tum magnitudine, tum figura, ab altera differre.

3. Secunda varietas in eo consistit, quod

quod *Atomus* una cum altera, & corpus unum ex *Atomis* aggregatis confectum, cum altero itidem simili, possint diversimode, cohæsione scilicet majori minori-ve, inter se uniri: & eam quidem cohæsionem ex rebus *elementatis* deducere non possumus; est enim iis essentialis proprietas, non autem a causis externis dependens.

4. Tertia diversitas oritur ex vario modo uniendi *Atomum* unam alteri, & unum corpus ex *Atomis* conflatum alteri quoque simili; v. gr., duæ *Atomæ* possunt

hac ratione , & hoc pacto

inter se uniri, atque sic plus minus-ve spatii inter suas partes, relinquere, &c. Unde originem ducit diversitas *Porositatis*, & *Densitatis*, uti jam vidimus.

5. Nunc igitur ex præmissis patuit, quod in consideranda *Elementorum corporum* natura, novem capita percipere debeat quam optime Physicus, ac proinde Medicus, utpote fundamentalia & scitu necessaria; quæ quidem sunt, 1. *Extensio Corporis*; 2. *Divisibilitas*; 3. *impenetrabilitas*; 4. *Durities*, seu *Cohæsi*o partium totum constituentium major minor-ve; 5. *Natura Atomæ*, sive *Moleculæ* nulla vi divisibilis; 6. *Soliditas* & *Densitas absoluta*; 7. *Porositas* & *Raritas*; 8. *Mensuratio Solidi perfecti*, aut *imperfecti*; 9. *Diversitas Corporum*, quæ triplex est, & ex ipsa *Elementorum* doctrina sponte deducitur.

Hæc jam sunt vera Principia physica, &

& ex ipsa rerum Natura petita. Perspectis autem corporibus *Solidis* in genere, superest ut de natura *Fluidorum* aliquid adjiciamus.

§. IV.

De natura Fluidorum in genere. (a)

1. **F**luidum vocatur illa omnis corporum congeries, cujus molecula minutissima, sensumque fugientes, aut nullo, aut facile mutando nisu inter se coherent, ac proinde quæ tactui levissimo cedunt, & in se invicem arietant. Quandoquidem *Solidum*, vel *Consistens* (uti vocat Celsus) definiatur; illud quod partes suas constituentes facile separari non patitur, & in quod impressus impetus potius facit movere totam molem quam ut separet partem cui impressus est, hinc *Fluidi* definitio est præcise contraria, negando scilicet quod affirmatur in præcedente.

2. At vero unaquæque pars *Fluidi* est *unum* corpus; nam illa pars, quæ vel minime, vel nullatenus alteri cohæret, est *una* pars: igitur ea quæ de *uno* corpore superius dicta fuere, ratione *Solidorum*, vera sunt etiam in iis corporibus quæ *Fluida* constituunt; adeoque ista generalia præmissa hic iterum locum habent.

3. Verum insuper tria consideramus in hisce moleculis, quatenus componunt *Fluidum*: 1. Partium Molem diversam;

A 6

unum

(a) *Id ibid. §. 69. De Hydrostatica.*

unum enim Fluidum partes habet majores minores-ve altero : 2. Figuram variam ; quippe unum Fluidum partes habet alio modo figuratas, quam alterum : 3. denique Cohæſionem Nixum-ve diſſimilem ; quoniam Fluidum unum ſuas habet partes majori minori-ve niſu inter ſe cohærentes, quam alterum.

4. Ab his tribus diverſis capitibus pendet omnis Fluidorum varietas : hinc nempe, *Fluidum tenue* eſt illud cujus partes ſunt minimæ, & vix inter ſe cohærent ; & *Fluidum viſcoſum* dicitur illud, cujus partes majori niſu cohærent inter ſe, quam in alio Fluido ; & ſic de ceteris.

5. Hoc poſito videmus, proprietates quas Mathematici tribuerunt Fluidis, nihil aliud eſſe quam dotes in omnibus communes, non ut ſe habent in Aqua, vel ut ſe habent in Oleo, ſed tantum communes. Jam vero ut Fluidorum naturam quo par eſt modo explicarent Hydroſtatici, aſſumpſerunt, 1. *Fluida* conſtare particulis quibuſdam admodum exiguis ; 2. haſce particulas ita lubricas eſſe ſupra ſe mutuo, ut fluere poſſint ; 3. eas eſſe graves : & ex his tribus deduxere, quomodo Maſſa corporea ex iſtis Moleculis aggregatis conſtans, revera ſe haberet : Hæc eſt *Hydroſtica*, non ſolum Phyſico, ſed etiam Medico, ſcitu neceſſaria ; quoniam omnes fere mutationes phyſicæ ope Fluidorum contingunt : ſic enim nutrimentum & incrementum Animalium, Vegetabilium, Mineraliumque, fit per Aerem, Aquam, &

& Sales solutos, quæ omnia sunt fluida.

Hæc itaque sunt quæ *de natura Solidorum & Fluidorum in genere*, præfanda habebamus; quæ nos equidem sponte sua jam ducunt ut ipsum *Corpus Humanum* aggrediamur; hinc vero tandem ad vires quas in illo exerunt *Medicamenta* deveniemus.

C A P U T II.

De structura Corporis sani.

1: **C**Orpus nostrum duabus constat partibus, scilicet, *solidis & fluidis*.

2. Solida continent in se Fluida, suntque ita inter se unita, ut nulla pars assignari queat, cujus cum reliquis connexio vel immediata, vel mediata, demonstrari non possit; Vena quippe & Vas Lymphaticum Arteriæ cohærent mediante Glandula, quæ ab Arteria oritur; Arteriæ omnes Aortæ adnascuntur; quæ & ipsa Cordi inseritur; Cor, Nervorum nec non Arteriarum Ascendentium ope, Cerebro unitur; Cerebrum Cerebello adhærescit; hoc Medullæ Spinali, &c.

3. Omnes Corporis Canales, aliquo modo, cum utroque Cordis Ventriculo conjunguntur.

4. Ventriculus Cordis sinister connectitur cum Arteria Magna; hæc vero ita divaricatur & dispergitur, ut nullum

lum Corporis punctum assignari possit , ad quod portio aliqua hujus Arteriæ non pertingat : unde fit ut cavitas a Corde usque ad singula Corporis puncta continuetur .

5. Omne Corporis punctum *cavum* Liquorem intra se contentum versus dextrum Cordis Ventriculum transmittere potest, si modo *Vasa Secretoria*, vel *Excretoria* sic potius dicta, excipiamus: quælia sunt, (α) Vasa Sudorifera : (β) Vasa Sanctoriani Perspirabilis, Perspirantia dicta ; (γ) Vasa Oculos continuo humore Homectantia ; (δ) Vasa Mucosa ; (ϵ) Vasa Salivalia , (ζ) Vasa Oesophagi, Ventriculi, Intestinorum : (η) Vasa Urinifera ; (θ) Vasa Seminitera ; &c.

6. Omnes Corporis Canales , & Receptacula , Liquida quædam continent , modo bene se habeat Corpus. Quum ergo Canales inter se jungantur , Liquida quoque inter se communicationem habere necesse est : hinc agitatio quæ in una Liquidorum parte excitatur, reliquis omnibus communicari potest.

7. Omnia Corporis Liquida , exceptis Excrementis, ad Cor redeunt.

8. Quamdiu Liquida hæc intra Canales regulariter moventur, tamdiu *sanus* est Homo ; quoties vero motus ille irregularis est, vel in aliqua parte cessat, toties *agrotat* Homo ; si autem omnino, & omnibus in partibus, cessat hic motus , *mors* sequitur.

9. *Sanitas* itaque consistit in *aquabili motu Fluidorum*, simul & *aquabili resistentia Solidorum* in omni parte . *Fluida*
di-

dicuntur æquabiliter moveri, quando majorem impetum non faciunt in unam, quam in alteram partem. Resistentia Solidorum æquabilis dicitur, quum æquabiliter præmunt Liquida in omni parte, adeo ut inde nullus doloris sensus oriatur.

C A P U T III.

De statu Corporis laesi, sive morboſi.

1. **E**X dictis patet, morboſum eſſe illum, ſive Solidorum, ſive Fluidorum ſtatum; in quo, quacunque de cauſa, æquabilis ille motus, quolibet in loco, turbatur, impeditur, vel ſiſtitur; quod vero mors fiat, quando motus ille ubique ceſſat.

2. Mederi ergo eſt, tollere de Corpore morbum, i. e., cauſas æquabilem motum ſive tranſfluxum impediētes ſemovere & expellere.

3. Medicamenta vocantur Inſtrumenta illa mechanica, ope quorum Artifex poteſt tollere cauſas ablatis æquilibrii, idemque reſtituere.

4. Medicamentum ergo ſupponit fluxum Humorū ſeu Liquidorum, adeoque agere poteſt ſolummodo in Corpus vivens.

5. Quum Medicamentum ſupponat Corporis vitam, quæ pendet a trajectu Fluidorum per Solida, inde patet, illud agere.

gere in Fluida adhuc mota, & in Solida.

6. Itaque Medicamentum non agit in *Cadaver*.

7. Omne Medicamentum effectus suos mechanice producit, vi scilicet soliditatis, molis, figuræ, motusque particularum suarum.

8. Actionis mechanicæ effectus, est mutatio figuræ; motus, molisque corporis.

9. Hinc in Morbis curandis non immediate agunt instrumenta illa, scilicet Medicamenta, sed mediate.

10. Quoniam autem actionis effectus, vel bonus vel malus, omnino pendet a mole, motu, & figura particularum agentium, ideo a Solidis solummodo deducenda est æquilibrii ante dicti destructio.

11. Triplici modo destruitur fluxus æquabilitas Fluidorum intra Solida;
(α) Fluidorum in Solidis existentium ablatione; (β) impetu & pressione nimia Fluidorum in superficiem Solidorum interne, a causa externa compimente, (vel ab interna obstruente); (γ) vi contractili ipsius Solidi, nimis aucta.

CAPUT IV.

*De Solidis & Fluidis nostri Corporis
in genere.*

I. **T**erna quidem diversa, totum Corpus Humanum constituentia, Principia agnoscit Hippocrates, *Lib. 6. Epidem. Sect. 8.* (a) Scilicet, (1) τὰ Ἰχοντα, i. e., Continentia & Coercentia; has autem partes *Firmas*, seu *Cohærentes*, vel (vocabulo usu recepto) *Solidas* appellamus: (2) τὰ Ἐντοιχόμενα, i. e., intus Contenta; quæ quidem hodie (vocabulo licet minus Romano) dicuntur *Fluida*, sive *Liquida*, & apud Latinos, *Humores*, seu *Liquores*: (3) τὰ Ὀρμῶντα, h. e., *Impetum* facientia; per quem vero putamus Authorem intellexisse illum qui fit ab Humana Mente, cum aliquam Corporis partem movere vult; hic autem *impetus* qui fiat ignoramus: nec arbitramur, ut Scholiastæ, Hippocratem intellexisse per hoc verbum *Spiritus animales*; sed ipsum solummodo voluisse significare, quod Mens nostra non mechanice, sed incognito modo agat in nostra *Solida*, & *Fluida*, seu Ἰχοντα & Ἐντοιχόμενα. Quum autem illa quæ vocat Hippocrates τὰ Ὀρμῶντα, ad scopum nostrum in hoc Tractatu non ita faciant, ideo naturam tantummodo *Solidorum* & *Fluidorum*

(a) BOERHAAVE, *ibid.* part. 5. Cap. 1. §. 3. pag. 244.

rum Corporis Humani in genere jam expendemus.

2. Partium Solidarum & Fluidarum ideam generalem sat claram dedimus in primo Capite; quæ vero partes *Solidæ* dicuntur omnium corporum respectu, hæ, quatenus ad Corpus nostrum pertinent, proprio sensu *Firmæ* vocantur, sicut modo vidimus. Diximus autem initio corpora quælibet constare *Staminibus* quibusdam firmis & immutabilibus, quæ sua aggregatione corpus constituunt, & hæc quidem *Elementa* corporum appellavimus: Sunt igitur quædam particulæ *primæ & minimæ*, quæ partes *Firmas* Humani Corporis constituunt: particula enim quantulacumque nobis sensibilis in corpore, non est unica pars, sed ex pluribus constat simul aggregatis; has ergo moleculas cognoscere debemus, si nostrarum Partium naturam cognitam habere velimus.

3. (a) Sunt autem hæ particulæ *corpuscula exigua, satis similia, simplicissima, terrestria, ex fluidis humoribus adducta, ad singula loca secreta, & apposita omnibus firmis partibus*. Hæc vero sunt *Elementa*, ex quibus Corpus Humanum constat.

Dicimus 1. quod sunt *corpuscula exigua*; & istud quidem clare demonstratur ex anatomicis: maxima pars enim, quæcumque sit in Corpore nostro, fit ex Vasis, Vasa fiunt ex Membranis, quæ involutæ constituunt *cavum*; hæc vero mem-

(a) *Id. Ibid. §. 7. De natura Solidorum.*

membranæ constant iterum ex Vasis , quæ Vasa Membranas formantia rursus conflantur ex Membranis , quæ iterum ex Vasis , donec ad *ultimum* Vas perveniamus , quod habet Membranam ex Fibris compositam simplicissimis , non vero jam amplius cavis seu vasculosis ; aliter enim non esset *ultimum* Vas : sed illæ Fibræ sunt mera filamenta *solida* , quæ constant meris tantummodo partibus *solidis minimis* , & inter se ita adunatis & cohærentibus , ut Membranam *simplicem* conficiant : de qua re vide plura in *Cap. seq.* Sunt igitur *Elementa* nostrorum Solidorum *valde exigua* ; sed præterea dicimus .

2. Sunt *satis similia* . Nam profecto examinamus per ignem chemicum Solida plurimorum Animalium ; atque his experimentis nobis constitit , quod si Os , v. gr. omnibus membranis , & omnibus suis liquidis orbatum fuisset , tamdiuque coqueretur in aqua , donec aqua ultimo effusa , æque clara & insipida inde rediret , ac fuerat cum affunderetur , tum semper Fibræ *solida* in hoc Osse sibi ubique similes remanerent : Idem quoque verum fuit de aliis partibus experimentum , v. gr. , respectu Musculi , &c. Neque istud tantum ; sed maxima mutatione quæ in Natura contingere possit , hoc idem semper accidet : si enim comburatur Os , vel Musculus , non ideo tamen destruentur hæ Fibræ sed recte & extensæ manebunt , quasi integræ , & erunt ubique , in una parte , & in omnibus , eadem ; nam & ex Osse , & ex Arteria ,

teria, Vena, Musculo, Pilo Capitis, &c. eadem sunt, eandemque præbent in conspectu materiem; ita ut illud quod nostri Corporis *firmitatem* facit, sit idem fere ubique; quod quidem mirum videbitur iis qui putant, singulis partibus inesse singularem firmitatem, seu singularem materiem, pro singulari firmitate danda; sed si consideremus Embryonem, an non Arteria, v. gr., ipsi eadem est hoc sensu, ac in nobis? Imo fane: si enim comburatur, similes Fibras exhibebit; & Membrana in Embryone idem dabit post coctionem, vel combustionem, ac Membrana in Adulto; & ex omni parte diversa, eadem semper habebit materies in utroque subjecto.

COROLL. I. Ergo illud quod maximum est, vel firmissimum, in Corpore, ex eadem materie constituitur, ac est materies illud quod tenuissimum, vel minime firmum extat; Membrana enim ex Vasis Lymphaticis, i. e., tenuissimis, confecta, ex eadem est materie, atque Os maximum durissimumque.

COROLL. II. Ergo *Firma* nostri Corporis partes differunt tantum majori minori-ve aggestione & compositione minimorum corpusculorum quibus constant.

COROLL. III. Hinc jam concludimus, *ultima Stamina*, ex quibus constantur omnes nostræ partes majores minores-ve, non modo esse *valde parva*, sed etiam *satis inter se similia*.

Verum dicimus 3. Sunt adhuc *simplicissima*; illud enim quod, in omni puncto suæ Molis, eandem præbet Materiem,

De Solidis & Fluidis nostri Corp. ec. 21
vocatur *simplicissimum*, vel illud tale dicitur, cujus una pars est eadem ac tota reliqua massa: hujusmodi autem sunt omnes partes *Corpus Humanum* constituentes, ut jam jam vidimus.

Tum dicimus 4. Sunt *terrestria*, & hoc utimur vocabulo, quoniam aptius haud novimus ullum, quo natura hujusce materiae exprimi possit. Chemicum enim *Terrestria* vocant corpora, partes illas quæ nec Igne, nec Aqua solvi queunt: sed in his immutabiles manent: *Salina* vocant ea corpora, quæ & Igne, & Aqua solvuntur, iterumque coeunt in materiem quasi lapideam: *Oleosa* sive *Sulphurea* nominant, quæ ignem quidem solvuntur, & comburuntur, sed Aquæ sponte sua non miscentur; *Spiritus* appellant, corpora Aquæ miscibilia, & ad Ignem combustibilia. *Aquam* dicunt, corpus quod, si concretum sit, ad minimum Ignem liquefacit, & ad eum semper avolat absque odore & sapore, &c. Sed nullis ex nostri Corporis partibus hi characteres conveniunt, si characterem excipiamus partium *terrestrium*; hæc quippe nec ad Ignem, nec in Aqua solvi possunt: atqui talia sunt *ultima* nostrarum Fibrarum *Stamina*; hæc itaque *terrestria* vocare cogimur, quoniam sunt simplicissima, & hæc in omni parte, ubique eadem, similia, & immutabilia reperimus. Sed recentiores *Anatomici* dixere; partem Corporis Humani *simplicissima* esse *Os*: verum profecto in *Osse* sunt adhuc *Membranæ*, *Medulla*, *Sanguis*, *Lympha*, &c. quibus omnibus si
pri.

privatur, remanebit utique tantum, pro
ultimis Stamina, pars *fibrosa & terre-*
stris. Ne quis dicat igitur, si Os per
 Chemiam examinetur, dat Aquam,
 Salem, Oleum, Terram, & hæc est ma-
 teries Ossis, erraret sane quam maxime
 qui hoc ita conciperet: videmus enim
 quod Ossa in cœmeteriis sole primum
 exsiccata, dein rore & pluvia humecta-
 ta, tumque vento & sole iterum exsic-
 cata, sint tamen adhuc Ossa; sed si tum
 Chemicus vellet inde Salia & Oleum
 educere, non id profecto arte sua ef-
 ficere posset: verum materies maneret
 fixa, omni Sale & Oleo privata; Ossa
 tamen adhuc integra perstitissent an-
 te hanc operationem Chemicam. Ex
 his igitur patet, quid sit materies
 Ossis, nempe *terra* solummodo, & sic
 de ceteris Corporis partibus. Jam vero
 si quærimus ab Anatomicis quid sit *Vas*;
 Respondent, Vas est Membrana sic in-
 voluta ut canalem conicum formet, &
 ita fit Vas arteriosum, &c. Si rogamus
 eos quid sit *Membrana*? Respondere de-
 bent, ex suis principiis, est textura Va-
 sorum plurimorum, arteriosorum, ve-
 nosorum, &c, quæ Liquida ferunt trans-
 sudantque: Sed ut recte sciamus quid
 sit Membrana, ex definitione tollere de-
 bemus omne Fluidum; & inde patet,
 quod Membranæ materies sit iterum *ter-*
ra tantummodo, non minus ac in Osse.
 At etiam si pilum comburamus ad flam-
 mam Alcohol vini, (ne scilicet inqui-
 netur) dissipabuntur tunc temporis li-
 quidissimæ partes; si vero postea pilum
 hunc.

huncce tenaculo subtiliter sustineamus, consideremusque, tum videbimus quod extus adhuc cohæreat, suamque pristinam figuram pertinaciter retineat. Hinc liquet, *ultima Stamina* nostri Corporis componi partibus nec Aqua nec Igne solubilibus, ac proinde constantibus ex mera terra, juncta simul *oleoso glutine*, quod quidem solum destruitur per ignem apertum, solidis interim partibus intactis & iisdem semper & ubique permanentibus.

Dicimus denique 5. *Corpuscula hæc simplicissima & terrestria ex Fluidis humoribus esse advecta, & apposita firmis partibus.* Novimus enim quod nostrum Corpus, quantæcumque molis nunc sit, initio tamen suæ formationis minimum extiterit, ac plus quam millies minus uno grano sabuli, & ex tantilla molecula sic accreverit; quodque istud omne factum fuerit per appositionem *minimarum* molecularum ad reliquas jam simul compactas, etenim si Fibræ alicui non apponerentur aliæ partes, hæc equidem longior fieri, & adhuc simul in partibus suis cohærere non posset. Ergo hujusmodi appositione particularum increvit Machina nostra: ista quippe omnia Vasa, elongata, aucta, ampliata fuere; unde & reliquæ itidem partes. Cum igitur omnia Vasa sic æquabiliter incrementum debuerint, hinc oportuit ut ad singula Vascula distincte applicarentur particulæ; quod quidem fieri non potuisset, nisi cum Fluido, per vasa transvecto, eo deductæ fuissent illæ partes.

4. Perspecta igitur *Firmarum*, vel, ut vocant, *Solidarum* Humani Corporis partium indole generali, superesset ut aliquid de *Fluidis* adderemus; verum quia Liquidorum in genere proprietates in primo Capite jam explicatæ fuerunt, ea quæ de Fluidis nostris hoc sensu dici possunt inde iterum peti debent: sic enim illorum definitione ibidem jam diximus, quod *Fluida constant moleculis minutissimis, coacervatis, & sine cohesionem contiguas, quæ tactui levissimo cedunt, & in se invicem arietant*. Hæc autem generalia omnibus nostri Corporis Humoribus plane congruunt, utpote cunctis communia Liquidis.

5. Jam vero cum Liquor nullus extravasatus reperiatur naturaliter in nostra Machina, necesse est ut omnis Fluidorum mutatio in Vasis, sive Solidis cavis, contingat; idque triplici modo, (1) ab intestino Liquidorum motu; (2) a motu extrinsecus, sive a lateribus Vasorum, communicato; (3) a nova Liquidum admittione.

C A P U T V.

§. I.

De natura Vasorum Corp^{ori}s Humani.

1. *Solida* sunt duplicia, vel cava, vel *cavitate destituta*; cava vocantur *Vasa* (*vas autem in genere est illud corpus quod format cavum, in quo contineri po-*

De natura Vasorum Corp. Humani. 25
potest corpus alterum, & ult plerumque
Fluidum adest.

2. (a) Vidimus in præmissis, quod
ultima Materies stabilis & firma, unde
perennitas Solidorum pendet, sit mere
terrestris; tum vero quod hæc Materies
simul adunata & applicata constituat Fi-
bras: perspeximus enim partem firmam,
si comburatur, ultimo dare Fibras soli-
das, quæ resolvuntur in illas partes ter-
restres jam descriptas: unde liquido pa-
tet Fibras ex istis partibus constare.

3. Porro vidimus quoque, Fibras hæ-
sce filamenta esse solida & oblonga, non
cava, quæ sibi mutuo applicata cum
aliis Fibris junguntur & intertexuntur,
& hoc modo Membranam constituunt;
dein autem hæc Membrana convoluta
facit Cavum, & hac ratione jam habe-
mus minimum Vas: ut cognoscemus igi-
tur nostra Solida, cognita prius Mate-
rie qua constant, sciendum est quid sint
hæ Fibræ ex quibus conflantur Vasa,
ut ex combustionem Solidorum patet. Ha-
rum vero Fibrarum ideam sat claram de-
dimus, diximusque in genere, Fibras
certa ratione adunatas constituere Mem-
branam simplicem: istud autem eodem
modo fit, ac videmus filamenta Lini in-
ter se mutuo intertexta conficere lin-
teamina; hoc igitur sigillatim jam exa-
minandum est.

4. Fibræ & Membranæ ex Fibris con-
volutæ, sive Canaliculi omnium minimi,

B

nec

(a) BOERHAAVE, *ibid.* Part. 5. Cap. 1. §. 10.
ad §. 15.

nec non *majora* ex illis constantia Vasa quæ Membranas etiam conficiunt, triplici diversa ratione sibi invicem attexuntur, decursumque observant (1) parallelum, (2) intertextum, (3) spiralem.

Quandoquidem Materies ultima *terrestris* (uti vidimus) constituat primo Fibras, hæc vero sibi mutuo applicentur, & conficiant Membranam simplicem, ex hac autem simplici Membrana convoluta confletur Vas quod est primum & minimum: sic nunc hujusmodi plura Vascula sumamus, hæc decursu suo intertexto constituent Membranam, jam non ex Fibris solummodo, sed Vasis constantem; hæc involuta faciet etiam Vas: ejusmodi porro Vasa plurima ex Membranis non fibrosis simpliciter, sed vasculosis, conflata si sumamus & intertexamus, fient iterum Membranæ, unde rursus Vasa, & sic deinceps. Dicimus autem hæc Vasa intertexi non secus ac lintea & panni, triplici nimirum ratione; (α) nonnulla quippe Vascula parallelo situ decurrunt, & ad se invicem cohærent, (β) alia iterum inter hæc parallela decurrunt situ opposito, & ad angulos varios priora secant; (γ) alia tandem adsunt quæ spiraliter intorquentur, atque sic inter præcedentia decurrunt. Tali vero Vasorum intertexto decursu fiunt Membranæ majores, unde Vasa majora, ex quibus Viscera, & reliquæ corporis partes conficiuntur.

§. Jam vero si Fibræ sibi mutuo tantum

tum applicatur per parallelismum, tum Membrana est simplicissima, & respectu fibrarum & nexus; at si Fibræ sibi invicem infarciuntur decursu intertexto, tunc Membrana respectu nexus non est adeo *simplex* ac præcedens; verum si Fibræ spiritaliter se mutuo involvunt, tum Membrana est maxime *composita* in omni sensu. Vidimus porro quid Vas *simplicissimum* esset, nimirum illud quod componitur ex Membrana minima & simplicissima, sicque convoluta ut Cavum formet; substantia igitur hujus Vasis sunt Fibræ simplicissimæ, nec amplius cavæ. Hic vero jam finis est Vasorum: istud enim in infinitum non progreditur; quia nullus alioquin daretur Corpori nostro terminus, ergo & nulla figura.

6. Explicata *simplicis* Membranæ natura, considerandum nunc est, quid sint aliæ Membranæ: dicimus igitur eas non esse contextas ex Fibris simplicibus; sed v. g., si fuerit *penultima* Membrana, tum illa conflata erit ex Vasis quorum Membranæ sunt simplicissimæ, h. e., constantes ex Fibris; ergo tunc *penultima* hæc ce vocanda erit *Membrana minima vasculosa*: hujus autem Vascula jam iterum & secundum parallelismum, & decussatim, & juxta situm contortum sibi invicem unientur.

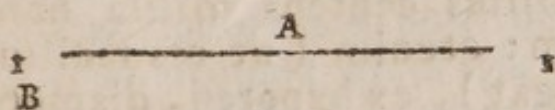
7. Membrana vero *antepenultima* quæ jam sequetur, constabit ex Vasis quorum Membranæ non ex Fibris, sed ex minimis Vasculis conflantur: hanc etiam Membranam componentia Vasa *vasculosa* (si ita loqui liceat) i. e., quorum Mem-

branæ ex Vasculis confectæ sunt, juxta triplicem modum superius expositum erunt intertexta. Atque sic pergimus usque ad *crassissimas* Membranas, quæ ex Vasis constant multo majoribus, & suo decursu itidem intertexto, majora adhuc constituunt Vasa, nec non Viscera, & reliquas partes.

8. Hæc est omnium accuratissima idea quæ de natura *Firmarum* nostri Corporis partium tradi debeat. Ex omnibus autem ante dictis facile concludimus, Anatomicos nunquam Vasa minima, vel Membranas minimas, & multo minus Fibras minimas, verum solummodo partes quæ ex hisce conflantur demonstrare nobis posse.

9. Porro ex iis quæ hætenus allata sunt evidenter etiam deducitur causa roboris & debilitatis in Homine. *Robur* enim oritur in ipso a compressione, & adunatione propinqua vasculorum minimorum, expulso suo liquido, concretorum, atque sic fortiolem constituentium fibrarum; ita ut plurimæ fibrillæ, sic adunatis omnibus horum omnium canalium fibrillis, simul coalescant in unam fibrarum; quæ igitur tanto plus robustior erit, quo plures canales, ac proinde plures fibrillæ simul concreverint; & hoc ita contingit in nostro Corpore: si vero dicta coalitio fiat in vasis minimis, tunc erit tantummodo fibrarum robur augmentum; sed si in paulo majoribus Vasis accadat ista concretio, tum orientur calli. *Debilitatis* autem causa est plane contraria precedenti, ut sponte liquet.

10. Jam vero, quoniam *minima* Vascu-
la Corporis, nec oculis nudis, neque vel
optimorum microscopium ope, visibilia
reddi possunt, hinc igitur accurato tan-
tum argumento, ex *majoribus* Vasis co-
gnitis depromto, indagari queunt, quod
quidem ut ostendatur, ad sequentia at-
tendendum est.

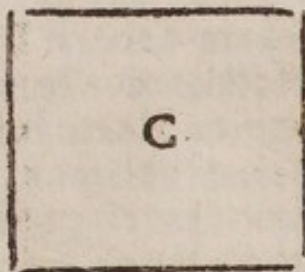

Sit A unus pollex geometricus; hic
dividi potest in 100. partes geometricas
adhuc conspicuas: tum sumamus ejus
 $\frac{1}{100}$ partem, & sit B; hoc posito, ha-
beamus corpusculum cubicum, cujus
longitudo sit tantum $\frac{1}{100}$ pars pollicis;

dein (ut quidam fecere Physici) talem
cubum microscopio contemplemur, tum-
que hujus magnitudinem visam retinea-
mus: si jam scire velimus, quot Vasa in
hoc spatiolo contineri possint, tunc ru-
bros sanguinis globulos microscopio quo-
que subjiciamus; hoc igitur pacto, si
globuli unius sanguinei magnitudinem
cum amplitudine dicti cubi conferamus,
reperiemus (ut invenerunt omnes qui
hoc experimentum fecere), diametrum
unius globuli rubri in Sanguine conspi-
cui esse centuplo minorem diametro talis
exigui cubi; qui vero cum supponatur

B 3 ha-

habere solummodo $\frac{1}{100}$ partem pollicis pro
 diametro, hinc unius globuli rubri dia-
 meter est tantum $\frac{1}{100}$ pars $\frac{1}{100}$ partis pol-
 licis, i. e., si 10000 tales globuli juxta
 se invicem ponerentur, unum pollicem
 geometricum æquarent. Porro demon-
 strat Euclides, quod *quadrata superficie-
 rum sunt ut quadrata diametrorum*; ergo
 in spatio quadrato pollicis contineri pos-
 sunt millies centena millia horum glo-
 bulorum: etenim (ut res facilius exem-
 plo pateat), ex hypotesi, diameter unius
 globuli rubri est $\frac{1}{100}$ pars $\frac{1}{100}$ partis polli-
 cis; globuli autem in spatio pollicis con-
 tinentur 10000; ergo evidens est inde
 sequi, quod 100000000 contineri pote-
 runt in spatio quadrato pollicis geome-
 trici, quemadmodum est figura C.

Hinc igitur facile quivis eliciet nu-
 merum Vasculorum (quorum quidem sin-
 gulorum diameter unius tantum globuli
 rubri capax est,) quæ in hujusmodi spa-
 tio concludi possent.

11. Hæc autem sunt quæ in uno qua-
 dra-

drato pollice videre potest oculus optimo adjunctus microscopio; & ideo tantum conspicit, quia sunt opaca. Verum etsi millies centena millia Vascularum cernere queat oculus in hoc spatio, is profecto non parum hallucinaretur, qui talia Vascula *minima* esse & omnium *ultima* sibi fingeret. Hi quippe Canaliculi qui sanguineos rubrosque devehunt globulos, si sint arteriosi, dant alia rursus Vascula multo quidem ipsis *minora*, nempe Lymphatica, quæ liquorem vehunt delato in angustum, ac proinde arteriosa quoque sunt; cum enim Venas Lymphaticas detexerint atque demonstraverint Anatomici, hæ profecto suas habere debent Arteriolas, unde Lympham accipiant, imo & hanc inde necessum est ut hauriant, sicuti mox ostendetur. Leeuwenhoekius autem demonstravit, unius globuli Serii pellucidi, sive Lymphæ primi generis, diametrum *sexuplo* minorem esse diametro globuli rubri sanguinei; cum hicce globulus, juxta ejusdem Authoris experimentum, in *sex* alios minores non amplius rubros, sed pellucidos, sponte sua resolvatur.

COROLL. Ergo Vasa Serosa, sive Lymphatica primi generis, tanto *minora* sunt Vasis Sanguiferis ultimis.

At vero Perspirabile Sanctorianum est adhuc multo tenuius, ita ut (juxta modo laudatum Authorem, in *Epistola Physiologica* 43. *ad Societatem Reg. Britannicam*) sub spatio unius vulgaris grani sabuli contineri possint, ad minimum, ex ejus calculo, 125000. oscula Vascularum

hocce perspirabile in Homine sano perpetuum & ubique exhalantium: Ac proinde numerus incredibilis eorum concluderetur in spatio, ubi millies centena millia Vasorum Sanguiferorum (ut ostendimus) contineri queunt. Quid dicemus autem de Filamentorum cerebri tenuitate, quæ fidem omnem superat? De qua re videatur iterum idem Leeuwenhoek, in *Tom. I. Epistol. ad Societat. Reg. Britann.*

12. At equidem si quis jam a nobis quæreret, an hæc Vascula sint tandem omnium *minima*? Ipsi sane fateremur, plurimum longissimeque adhuc abesse. Supponamus enim, ut etiam omnino verisimile est, unum ex Animalculis in Semine Masculino deprehensis, Hominis futuri rudimentum esse basimque, (de quorum Animalculorum immensa parvitate rursus consulatur citatus Author); si jam igitur attendamus, quod in hoc Animalculo forsan adsint oculi, nasus, aures, ceteræque partes in Homine formato postmodum conspiciendæ; quod quidem admittere si quis nolit, dicatque, ex Malpichio hæc ita facta nondum adesse, sed omnia fieri dein incremento, non disputabimus; verum hoc saltem dabunt omnes, in hoc Animalculo partem quæ fiet oculus diversam esse ab illa quæ fiet digitus, & sic porro: hinc sequitur evidenter, omnia discrimina partium quæ in hoc Animalculo sunt, & tempore solummodo sensibilia fiunt, ex diversis distinctisque constare Vasis, quæ successu temporis semper extenduntur, ut au-
gean-

geantur & incrementum. Cogitemus ergo, quantula debeant esse isthæc Vascula, & quam infinitus eorum numerus in uno quadrato pollice concludi posset!

COROLL. Ex his igitur patet, injectiones anatomicas, utcumque subtiles, Vasa minima nobis in conspectum neutiquam exhibere; licet enim inter Recentiores Syvammerdam, & postea Ruyschius, alique, inceperint liquida injicere in Vasa majora Corporis, tanta vi ut extra suum naturalem situm ea diffenderint, id tantum profecto & arte & industria sua efficere potuerunt hi Viri, ut hæc Vasa, eorumque aliquot ramulos, conspectui melius præberent: liquet autem ista Vasa non esse valde parva, quandoquidem repleti possint adeo crassa materia ac est cera, vel aliud liquidum opacum injectionibus anatomicis inserviens; cera quippe, quæ ad istud negotium ut plurimum adhibetur, raro quidem ad Vasa Sanguinifera minima pervenire potest; etenim injectio facta per Arterias, ex mille vicibus vix pervenit semel in Venas, quomodo igitur ad minima omnium Vascula perveniret? Nec si mercurio aliisve rebus utamur, felicius multo succedet negotium.

13. (a) Vasa porro nostri Corporis in genere vocantur proprie Canales, (1) qui ducunt Humores a Corde ac-

B 5 ce-

ceptos ad quodlibet internum & externum punctum Corporis, atque hi dicuntur *Arteria*; (2) qui Liquores referunt ab hisce punctis iterum versus Cor, hi vero nuncupantur *Vena*; denique (3) qui Humores ibi & delatos & secretos, in se stagnantes aliquandiu continent, ut *sinus*, *Vesicula*, *Folliculi*, *Glandula*, *Crypta*, vel quocumque simili nomine veniant. Ergo sub nomine Vasorum proprie complecti possumus omne tum Arteriarum & Venarum, tum quoque Vesicularum, Folliculorum, Sinuum, &c. genus.

14. Canales autem in Corpore Liquida deferentes, variorum sunt generum diversarumque decrescantium serierum, atque totidem, quot etiam sunt decrescientes globulorum nostros Humores constituentium series. Sic igitur quatuor proprie Vasorum genera distingui possunt; nempe (1) *Sanguifera*; (2) *Serosa*, sive *Lymphatica primi generis*; (3) *Lymphatica secundi generis*; quæ plurima adhuc sub se incognitas easque decrescentes series includunt, donec tandem (4) ad *Vasa Nervæum Liquidum devehentia* pervenerint; quæ quidem tanquam *ultima* Corporis nostri Vascula considerata sunt.

Hic vero jam Vasorum Lymphaticorum examini paulisper immorari non inutile futurum arbitramur, utpote quædam hanc in rem allaturi, de quibus apud Authores, ut plurimum aut nullatenus, aut jejune admodum fit mentio.

15. (a) Dicimus igitur primo, Vasa omnia Lymphatica, quæ ab Anatomicis huc usque descripta atque demonstrata fuere, meras esse tantummodo Venas; & hoc inde probamus, (α) quod omnis Canalis in Corpore, qui ex angusto liquores deducit in latum sit Vena: verum talia sunt Vasa Lymphatica omnia hætenus descripta; hæc enim ex minoribus ramis in majores sua deveniunt liquida. Sed præterea (β) Vena est Canalis in quem alii minores Canales se exonerant; at vero si conspiciamus Lymphatica, videbimus cuncta quidem ab invisibilibus oriri radicibus, tum gracilia admodum esse, sensimque majora ac majora fieri, Canaliū scilicet laterarium accessione; verum ex iis e majori trunco in lateralia Vascula nihil omnino derivari posse. (γ) Omnes huiusmodi Canales Lymphatici habent Valvulas; atqui istæ quidem Venis solummodo competunt (uti notum est omnibus Anatomicis); nam Valvulæ in Aortæ & Arteriæ Pulmonalis initio deprehensæ, non ad Arterias hæc, sed ad substantiam Cordis proprie pertinent. (δ) Vena est Vas quod Liquidum versus Cor reddit, Arteria vero contra: sed si consideremus Lymphatica omnia quæ a Lovvero, Vieussensio, Ridleyo in Capite detecta sunt, ea quidem suam lympham in Venas Jugulares deferunt; Lymphatica quoque Thoracis se exonerant omnia & in ductum Pecquetianum

B 6 num

num, & in Venas Thoracis majores: si deinde consulere libeat Hemsterhuyssum, Glissonium, Lovverum, Malpighium, & Nuckium, de Lymphaticis tum Abdominis, tum etiam partium inferiorum advertemus utique, hos omnes Authores (ac etiam recentiores Anatomicos) nos docere, quod Vasa hæc, vel in Venas majores varias, præsertim in Cavam, Venam Portarum, &c. vel in Cysternam Lumbarem, hinc in Ductum Chyliferum se pariter evacuant. Sic ergo clare patebit, Lymphatica quæ ab Anatomicis huc usque descripta fuere, suum liquidum mediantibus Vasis majoribus Cordi reddere: hinc etiam & ex hac nota, & ex tribus superioribus concludere licet, ista Vasa meras esset tantummodo Venas.

16. At vero nulla est in Corpore Vena quæ non debeat habere suam Arteriam, h. e., nullum Vas suum humorem versus Cor deferre potest, quin ab alio Vase liquidum hocce deferendum acceperit (si modo Venulas Absorbentes, de quibus paulo inferius erit sermo, excipere velis); unde sequitur manifeste, quod uti deprehendimus in Corpore Venas Lymphaticas, sic etiam adsunt Arteriæ ejusdem generis. Siquidem Venæ quæ Lympham acceptam ad Cor deducunt, eam a Lymphaticis hætenus descriptis receperunt (quemadmodum jam dictum est): atqui probatum fuit, hæc Vasa meras esse Venas; ergo Lympham haurire debent a quibusdam Arteriis, sed ejus-

ejusdem generis, i. e., Lymphaticis; quoniam hi Canaliculi Sanguiferæ esse Arteriæ non possunt, nam ubi detegimus, oculorum ope, Vasis unius Lymphatici principium, non statim equidem existimandum est, ibi loci hujus originem adesse; microscopia quippe demonstrant, quod infinito minora adhuc dentur; atque ratio facile potest institui inter Venam Lymphaticam ultimam oculo visibilem, & ultimam ope microscopii tantum conspiciendam. Verum tamen hæc non est adhuc *ultima*; ergo Vena Lymphatica ex invisibili Vase debet oriri: quod vero non oriatur ex Arteriæ Sanguiferæ trunco, istud vel inde probatur, quoniam, si hoc ita foret, tum globuli sanguinei, quos semper esse rubros docet microscopium, in hanc Venam deferri deberent; cum autem tale quid non accadat, hinc iterum luce meridiana clarius patet, quandoquidem Vasa quo Vena Lymphatica primum oritur, ex Arteria Sanguifera humorem accipiat Sanguine rubro multo tenuiorem, hoc igitur esse necessario Arteria Sanguifera multo minus; ac esse proinde Lymphaticam arteriam *primi generis*. Jam vero, cum illa prior conspicua non sit ubi desinit, tanto minus hæc posterior ibidem visui sese præbitura est; quinimo vel optimi microscopii ope deprehendi nequit, quippe quæ sit pellucida: non secus enim in Pediculo, in quo Vasa pellucunt, etiam si innumera extare Vascula certo noverimus a posteriori, ea tamen, propter ipso.

ipsorum pelluciditatem, nobis haud licet microscopio detegere.

17. Porro Sententiam nostram super hac re, paulo clarius exponere jam lubet. Ad omnem locum ubi transmittitur Sanguis ruber ex Arteria in Venam, ibi nascuntur innumeri Canaliculi, & ad minimum sextuplo minores diametro Sanguiferarum Arteriolarum unde prodeunt: & istud quidem hunc in modum se habere docent Liquidorum globuli microscopiis inspecti; quippe globuli rubri, qui non intrant in illa Vascula lateralia, si cum lymphaticis comparentur, sextuplo majores (ut supra notavimus) apparebunt. Atque sic dum applicatur Sanguis per Arteriolam Sanguiferam delatus, ad hosce laterales Canaliculos, premitur tunc eo versus liquidissima pars Sanguinis, qua orbati (quoniam hæc in lateralia Vascula eodem tempore propellitur & intrat) globuli rubri recta transeunt in Venam Sanguiferam huic Arteriæ continuam. Porro Canaliculos hosce laterales in quos transit liquidissima tantum Sanguinis portio, *Serosas* appellamus Arterias, sive *Lymphaticas primi generis*; quia scilicet *Serum*, sive *Lympham primi generis*, arterioso motu, h. e., ex lato in angustum deferunt. Postmodum autem istæ Arteriolæ prolongatæ, sensimque minores factæ, desinunt singulæ in Venam sui generis; quæ quidem initio conspicua esse non potest, ut sponte patet, cum adeo tenuis sit; sed pluribus ejusmodi simul aggregatis, unumque truncum

cum multo majorem, dum ita concurrunt & junguntur conficientibus, tum demum conspectui se præbet Vas illud quod Venam Lymphaticam esse demonstravimus.

18. Verum existimamus præterea, quod Arteriæ Lymphaticæ, ubi in Venas sui generis transeunt, dent etiam Canales laterales, eosque tanto ipsis minores, quanto ipsæ minores erant *ultimis Arteriis Sanguiferis* unde fuerunt ortæ (ut superius dictum est); jam vero Vasa hæc *Lymphatica secundi generis* vocamus, & sic porro: sed ignoramus, quot sint decrescetes horum Canaliculorum series; verum tamen istud eo usque pertingere, ut Vasa *Liquidum Nerveum devehentia* sint omnium *minima* sine dubio putandum est. Quemadmodum autem Sanguis ruber ex Arteriis Sanguiferis redit in Venas Sanguiferas, sic Lympha primi generis revertitur quoque in Venam Lymphaticam primi generis; Lympha vero secundi generis in Venam Lymphaticam secundi generis, & sic deinceps. Hoc igitur pacto, juxtaque legem istam, omnes Humores derivantur a Corde per Arterias in Venas, & inde redeunt ad Cor.

19. Istud autem in Corpore nostro ita fieri, taliaque *minima* Vascula maximo adesse numero prorsus erat necessarium; quippe si Cutim, Tendines, Membranas, Ossa, &c. consideremus, parum equidem & vix quicquam Sanguinis rubri hisce in partibus inveniemus; nutriuntur tamen, & crescunt, non secus ac aliæ ubi Sanguis

guis ruber abundat: verum hoc in istis partibus fieri nequit, nisi ipsarum Vasa Lymphatica repleantur, & ex eo liquore lymphatico ad loca idonea tantum applicetur & adunetur, quantum fuit perditum; quod autem ut fiat, ad omnia puncta Corporis applicari debet, hocce Liquidum. Quin & initio formationis Embryonis, nullus omnino reperitur Sanguis ruber; attamen nullo alio tempore tam cito magisque crescit Homo. Imo quidem, si res examinetur, microscopia nos docebunt maximam partem Corporis Hominis adulti, Sanguinis rubri expertem esse; ac proinde ex Vasis Lymphaticis & Nervosis esse conflata. Denique notandum est, quod Corpus nec se flectere, neque flexibile permanere posset, nisi ex partibus infinite parvis constaret; sed Vasa Sanguifera hujusmodi non sunt, verum potius illa quæ Liquidum Sanguine multo tenuius devehunt: quod quidem clare patet in Cute, quæ partium nostri Corporis omnium maxime flexilis est; ibi enim (ut jam dictum est) vix Vasa Sanguifera, sed minora, Lymphatica nempe reperiuntur: etenim (ut sponte liquet) quo Vasa ad majorem tenuitatem reducuntur, eo facilius flectere possumus partem ex hujusmodi Vasculis confectam: verum ex his totum fere constat Humanum Corpus; siquidem Membranæ majores ideo tantum sunt flexiles, quoniam ex minimis constantur Canalibus, & sic de ceteris.

20 Etsi vero nesciamus, quot sint Vaso-

forum Lymphaticorum genera, eorum tamen subdivisionem multum procedere, imo & longius quam vulgo putatur, diversasque illorum series eodem ritu, similique lege decrefcere credimus: (atque sic existimandum est, quod, verbi gratia, cum Arteriæ Lymphaticæ *primi generis* diameter, sit sextuplo minor Arteriæ Sanguiferæ *ultima* diametro, (quemadmodum istud probari per experimentum Leeuvvenhoekii supra notavimus) ita diameter Lymphaticæ *secundi generis* est etiam sexies minor diametro Lymphaticæ *primi generis*, ac proinde tricies & sexies Sanguiferæ *ultima* diametro tenuior): quin & hujusmodi subdivisionem arbitramur pergere, donec omnia Vascula æqualiter parva, & Liquida æquali etiam modo divisa sint, ita ut (sicuti jam dictum est) hæc omnia tandem definant in Vasa tam exigua, quam sunt *Nervorum origines*; etenim Liquida & Vasa, Nerveo Laticè Tubulisque hunc devehentibus tenuiora in Corpore nostro dari non putamus.

COROLL. Sic igitur hoc sensu Nervos ubicumque adesse clare patet; & hi quidem oriuntur non solum ex Cerebro, Spinalique Medulla, verum etiam ex *ultimis* Lymphaticis Arteriolis ubique loci.

(Ceterum quando dicimus, Nervos ubicumque adesse, ac proinde totum ex his constare Corpus Humanum, clausula quædam adjicienda est; nimirum, siue isti Tubuli suum Laticem adhuc dum deferant, siue jam sint concreti simul & con-

consolidati: atque istud quidem hoc sensu intelligendum est, quod scilicet Embryo dum in Utero formari incipit, meris solummodo *Nervis*, si *Vasculis minimis* Liquida devehentibus, tunc temporis conflatus sit; postmodum autem plurimi ex hisce Tubulis compingantur simul, occallescant, & consolidentur. (Successu quippe temporis, (a) ex Vasis (1) fiunt Membranæ, ex Membranis (2) formantur Cartilagine, ex his tandem (3) conficiuntur Ossa. Qua porro ratione conflentur ex Vasis Membranæ *minima*, *maiores*, & *maxima*, istud equidem superius jam satis superque explicatum est; siquidem omnium primo Membranam minimam ex Fibris Solidis & oblongis, mere *terrestribus*, confici, &c. clarissime ibidem evictum fuit. Verum hic addimus, Fibram quoque fieri ex Vase (sive Vas illud ex Fibris solummodo, sive ex Membranis vasculosis confiterit); idque triplici via, scilicet, (1) si ex vase exprimatur Liquidum, quod latus a latere distare faciebat; (2) si Vasis hujus latera comprimantur; (3) si eadem latera coeant & concrecant inter se. Hinc igitur, ubi simul adsunt tres istæ conditiones, ex Vase fieri potest Fibra; quæ quidem eo magis est elastica, quo crassities ejus major est prima Fibra, quæ Vas illud cum aliis Fibris simul adunatis componebat. Sic, ex. gr., supponamus *minimum* Vas in Embryone

ex

(a) Vid. BOERH. *Ibid.* a §. 20. ad §. 24. Cap. De Osteogenesi.

ex 1000. filamentis constare fibrosis ; si jam omne liquidum exprimatur , latera comprimatur , compressaque simul coalescant , tunc ex hoc Vase una fiet Fibra ; ergo ex mille Fibris una tantummodo conficietur : verum elasticitas semper hæret in unâquaque harum Fibrarum ; singulæ igitur adhuc sua vi debent agere : hinc erit millies plus elastica , cuiusque situs tenacior ista Fibra , quippe quæ ex aliis 1000. conflata sit ; & sic porro. Ex his itaque videmus , quod si Membrana quædam hujuscemodi Vasorum textura constet , ita ut plurima Vasa fiant Fibræ , tum evadet solidior , durior , candidior , magis elastica , jamque sic erit Cartilago ; hæc enim fit , quando multa ex Vascularibus quæ textura sua Membranam constituiebant , non amplius manent Vasa , sed concresecunt atque solidescunt : De qua re videatur Malpighius , qui ostendit quo pacto fiat *stella alba* in Ossibus adhuc membranosis . In ista porro Cartilagine , quando ex Membrana hunc in modum confecta est , tum quædam strata fiunt ex Vasis compressis , tum alia strata simul adsunt Vasorum non adhuc compressorum , at cetera jam compressa etiam comprimentium ; per hæc enim Liquida fluunt pulsus in hisce Vasis excitantia : sic igitur *lamellatim* formatur Cartilago , ita ut inter istas lamellas adsint semper vascula Liquidum deferentia. Jam vero , si hæc Cartilaginea strata magis magisque comprimantur inter se , tandem evadunt corpus durissimum , compactissimum , siccissimum , quod quidem

Os nuncupatur . Itaque perspeximus Os adunari & conflari primo quidem ex pluribus Membranis, quæ sibi mutuo *lamellatim* incumbabant, & quarum nonnullæ jam erant consolidatæ, durasque hunc in modum conficiebant lamellas, inter quas tamen adhuc aderant intercapedines, ubi Vasa quædam suum Liquidum deferentia tuto recondebantur: quum igitur inter hæc lamellas alibi Vasa minora, & alibi majora decurrant, hinc in quibusdam locis brevi solidescent, in aliis vero secus . In his quippe spatiis ubi majores arteriæ perreptant, quandoquidem copiosius velociusque trajiciatur Liquidum, major etiam ibidem oritur distensio partium inter quas decurrunt, quam alibi; unde fit, ut magis a se invicem removeantur hæc strata, inter quæ majores istæ transeunt arteriæ: hunc igitur in modum nonnulli sinus excavantur, qui proinde initio non aderant in Osse, sed diu post Ossis formationem in eo facti reperiuntur. Ossia porro solidiora sunt in medio, quam ad apophyses; quoniam in medio semper prius incipiunt durescere: demonstravit enim Cloptonhavers, quod in eo loco perreptet arteria maxima; unde & maximus ibi pulsus, atque compressio vicinorum stratorum fit etiam maxima; sic igitur ibidem omnium primo, ex Membrana Cartilago fieri incipit . Cum autem deinde eadem arteria comprimere pergat, ideo quoque in medio compactissima, durissimaque Ossia extant; at interim tenuissima sunt; quoniam statim ibi consolidantur nec amplius cre-

crescunt in infantibus, dum tamen interea reliquæ partes Ossium adhuc extenduntur. Si quis autem de hisce plura voluerit, consulat (1) Teod. Kerkringii *Osteogeniam Fœtuum*, nec non ejusdem Authoris *Antropogenia Ichnographiam*; (2) Malpichium, in operibus suis *Posthumis*, tum in *Epistola prima ad Sponium*, tandemque in *Tract. de Ovo incumbato, & de formatione Pulli*; (3) Le Clerc, in Libro quem inscripsit, *Osteologie exacte & complete*, ubi egregia aliquot habentur de Ossium in Fœtu formatione observata, quæ vero desumpta fuerunt ex prælectionibus incomparabilis illius Anatomici Parisini Professorisque Regii Jos. Duverney. Hactenus igitur hæcce circa materiem istam dicta sufficiant, jam vero ad propositum nostrum, ac ediverticulo in viam, redeamus.

21. Notandum est denique Lymphaticas Arteriolas *ultimas*, duplici loco in Corpore patulis orificiis desinere; scilicet, (1) partim extra Corpus, nimirum ad Cutim; (2) partim in Cavitatibus intra Corpus. Hæc vero Lympha quæ in Cava Corporis effunditur, partim quoque per Os, Nares, &c. foras exhalat, & in auras evanescit; partim autem, postquam munus suum implevit, a Venulis Absorbentibus (quas quidem non modo ad Cutim, sed in omnibus etiam Cavis internis ubique pullulare suis confirmarunt experimentis Animalis Oeconomix scrutatores, præsertim vero Bellini & Vieussens) recipitur, inque Venas & ad Cor revertitur, ut Circulatio

tionis Secretionisque munera iterum doceat: quemadmodum enim, juxta monitum Hippocratis & experimenta Sanctorii, totum Corpus Humanum *Expirabile*, & *Inspirabile*, proinde tum ipsa Cutis, tum omnes Membranæ in Corpore Cava formantes, ubique & semper, quamdiu sanus est Homo, tenuissima Liquida & *expirant* & *inspirant*.

22. Ex his porro quæ superius allata sunt luculenter evictum fuit, nullum esse in Corpore punctum, quod sit *vasculare*, prout etiam experimentis probari potest. (α) Nulla enim Corporis est pars, cujus ex vulnere quantumvis minuto, quale infligi solet ab aciculis exilibus, muscarumque rostris, non effluxurus sit liquor. (β) Dein docent microscopia, pustulas illas fluido turgentes, quæ ex Cantharidum applicatione in qualibet Corporis parte excitari solent, nihil aliud esse quam congeriem plurimorum exiguorum Vasorum, in unum tunc temporis exeuntium; ut etiam salia acida, alcalina, & ignis ustio id satis probant. (γ) Istud quoque patet ex Perspiratione Sanctoriana, quæ licet subtilis adeo sit, ut oculum microscopio armatum fugiat, ope tamen speculi Humido Perspirabili madefcentis observari potest.

23. Imo ipsa Ossa constant ex congerie plurimorum Vasculorum repletorum liquido, quod ex arteriis minutis in illa deponitur: si enim cera in Arteriam Subclaviam injiciatur, Ossa Brachii statim rubescunt, cera quippe injecta Sanguinem

hem magna quantitate propellit in Periosteum, indeque in Ossium superficiem, quæ, cum Sanguine turgat, necessario rubescit; simili ritu compertum est, Album Oculi vasculare & sanguiferum esse; microscopii etiam ope eadem est detecta structura in Membranis tenuissimis, nec non in Unguium & Cornuum radiculis, & in partibus omnibus minutis. Si autem istud ita se habet in partibus tenuissimis, & a Corde remotissimis, quanto magis idem expectandum est in iis quæ proxime illi adjacent.

24. Omne Vas habet cavitatem, & parietes, qui conflantur ex *minorum* structura inter se cohærentium, quorum latera iterum ex *minoribus*, & sic deinceps (uti jam dictum est); donec perventum sit ad Vasa *minima* & *ultima*; quorum cavitates adeo exiles sunt, ut Liquidorum non nisi tenuissimorum ingressum admittant, atque sic fere pro nullis haberi queant. Confirmatur hoc, (nempe latera Vasorum *majorum* ex *minoribus* Vasculis confecta esse.) 1. Experimentis Ruyschii; si enim cera rubra magno impetu injiciantur in Arteriam, ejus superficies undique rubescet. 2. In Animalibus laqueo strangulatis, Sanguis qui per Arterias Carotides fluit, impedito per Venas transitu, retrogreditur, inque Vasis *minimis* stagnans eadem inflat, & rubedine inficit. 3. Idem apparebit in Arteria viventis Animalis stricte ligata.

25. *Minima* Vasa determinatam habent magnitudinem, alias in infinitum dividi pos-

possent; adeoque & omnia Corporis nostri, & nosmetipsos (uti superius jam dictum est) determinant.

26. Determinatio Vasculorum oritur a continua Aeris pressione in nostram Machinam; si enim excedat vim resistentiæ quam habet Fluidum contentum, statim collabuntur Vasorum latera; unde sequitur *consolidatio*: Sic Vasa quædam majora, scilicet, Vasa Umbilicalia, Foramen Ovale, Urachus, &c. in Ligamenta paucis post partum diebus abeunt: Ita Ungues & Cornua oriuntur ex Arteriorum extremitatibus consolidatis: *Callus* etiam ortum suum plurimorum Vasorum compactioni debet. Si autem in *majoribus* Vasis hoc fieri solet, quanto facilius id in *minimis* accidere potest.

27. Latera autem *ultima* Vasculorum omnium Canaliculorum, sive Arteriæ sint, sive Venæ, sive vasa Lymphatica, sive Ductus Adiposi, sive quocumque Vasorum nomine veniant, sunt *nervosa*, & *Nervis* similia, & in iis nutritio vera Solidorum fit.

28. Hinc & *ultima* Solidorum omnium in nostro Corpore Stamina sunt mere *nervosa*; hæc enim conflantur ex *Nervis* una compactis atque consolidatis per concretionem: (exceptis partibus illis, quæ ex coagulatis Liquidis concrevere, quales sunt concretiones polyposæ, lapideæ, &c.) & hoc satis probari potest. Enimvero, ut detexit Malpighius, ac deinde Leeuwenhoekius, primum Corporis nostri principium est tantum *Vermis*, qui in Utero constituit primo Me-

dullam Spinalem ; huic dein accrescunt
 bullæ quinque limpidae , quæ fiunt Lo-
 bi Cerebri , quibus accrescunt Oculorum
 Globi ; postea ex medio illius *carina* (uti
 vocat Malpighius) emergit turbus in-
 curvus , qui deinde quatuor acquirit in-
 æqualitates , quæ sensim incurvantur , &
 fiunt Cor ; sensim dein nascuntur inte-
 gumenta Thoracis , & Ossium ; deinceps
 formantur Hepar , Lien , &c. tandem-
 quæ oriuntur Stamina mucosa totum Cor-
 pus involventia . Unde patet , hæc omnia
 Stamina solida procedere ex Spinali Me-
 dulla : & mirum est profecto , adeo du-
 ra corpora ex tam molli , ac est Medul-
 la Spinalis , oriri posse principio ; sic
 enim ex mollibus Nervis indurescunt Cor-
 nua , Ungues , &c. Si vero moles Cere-
 bri & Medullæ Spinalis conferatur cum
 mole reliquorum omnium Solidorum , ho-
 rum moles non apparebit major quam ut
 oriri possit a Cerebro & Spinali Medul-
 la . Porro , quum omnia sint *vasculosa*
 (sive Vascula quibus constant Liquidum
 contineant , sive non , h.e. , jam coalita
 sint) , omnia Vasa oriantur a tendinibus
 Cordis , hi ex *nervis* filamentis consistunt ,
 omnia quoque integumenta Glandula-
 rum , Viscerumque , ex integumentis Va-
 sorum Sanguineorum consistunt , Ossa
 fiunt ex Membranis , sensim in Cartila-
 gines , inde in Ossicam substantiam indu-
 rescentibus , Membranæ etiam fiunt ex
 adunatis Vasis *minimis* , quæ ex Nervis
 (quemadmodum istud sigillatim superius
 ostendimus) , hinc liquido constat , quam-
 libet totius Corporis nostri partem esse

nervosam: unde sequuntur duo COROLLARIA.

COROLL. I. Omne corpus agit in *solidas* Corporis nostri partes; illud itaque impingit, vel in *Tubulos Nerveos*, vel in partes ex *Nervis consolidatis concretas*.

COROLL. II. Omnis ergo vis Medicamentorum quatenus agit in *Solida*, agit quatenus applicatur vel ad *Nervos*, vel ad ea quæ ex *Nervis coalescere*.

§. II.

De Proprietatibus Nervorum.

THEOREMATA.

THEOR. I. IN Vasis *minimis* proportio Solidi ad Fluidum contentum eo magis increfcit, quo Vasa *tenuiora* fiunt; hinc partes exteriores magis *Solidæ* sunt, quoniam *copiosissimis & tenuissimis* constant Vasis.

THEOR. II. Quo *minora* in Corpore nostro sunt Vasa, eo puncta contactus inter latera Vaforum & superficiem Fluidorum præterlabentium, multiplicantur magis; in *minimis* enim cujuslibet fere globuli superficies impingit in latera Vaforum.

Coroll. Hinc in *maximis* Vasis minor est incurfus, & vice-verfa.

THEOR. III. Quo Vasa *minora* evadunt, eo magis vis Solidi in Fluidum increfcit: Quo vero *majora* sunt, eo magis diminuitur illa vis; per *vim* autem hic intelligimus facultatem communicandi motum: Demonstratio fic fe habet. Constat ex mechanicis quod, ceteris partibus, vis *solidæ* cujuslibet molis five *massæ*, ad vim alterius cujuslibet *massæ solidæ*, fe habeat ut moles ad molem; porro fic
cut

cut vis, ita quoque resistentia unius corporis se habet ad resistentiam alterius ut moles ad molem, ceteris paribus. Quum ergo proportio Solidi ad Fluidum contentum eo magis increascit, quo *minora* sunt Vasa, (ut in hoc Theoremate statuitur) huiusce Theorematis Veritas clare patet.

THEOR. IV. Vis Solidi *ultimi* in Liquidum contentum nihil aliud est, quam nifus iste quo sese coarctare conatur; per istum enim nifum, Liquidi motus promovetur: nam quo magis Vasa elongantur, eo magis vim suam in Fluida exerunt; idque hac de causa, quod, quo magis elongantur, eo magis quoque coarctatur eorum diameter: Quod sic demonstratur. Sint A G, & C H lineæ duæ parallelæ in infinitum protensæ, sintque A C B D sibi invicem parallelæ, item C E D F; tum ex puncto C ad B du-

catur linea C B, & ex puncto D ad E linea D E; patet ex Euclide, (*Lib. 7. Prop. 35*) quod parallelogrammum A B C D æquale sit parallelogrammo C E D F; item quod triangulum B C D æquale sit triangulo C D E; latera vero parallelogrammi A B C D, & latera trianguli B C D minora sint lateribus parallelo-

C 2 gram.

grammi C E D F ; & trianguli C D E & sic porro . Idem quoque demonstratur de Cylindris & Conis , quæ sunt circumvolvendo ista plana circa latera homogenea . Quum igitur omnia Corporis Vasa sint vel *Cylindrica* , vel *Conica* , liquido constat , ista Vasa eo magis coarctari , quo magis elongantur . Omnis ergo vis *minimorum* Solidorum in Liquida contenta , pendet a vi quæ Solida hæc sive Vasa coarctat .

THEOR. V. Vis omnium Vasorum *majorum* oritur ex vi aggregata *minimorum* ; omnis enim Arteria vim habet a lateribus suis , quæ composita sunt ex *minimis* Vasis .

THEOR. VI. Omnis nutritio , sive restitutio perditæ , omnis accretio , seu augmentatio Fibræ solidæ , solummodo fit in *minimis* Vasis , scilicet *Nervosis* ; non autem in *majoribus* , ut in Arteriis , Venis , Glandulis , Vasis Lymphaticis , & Adiposis ; quoniam augmentatio & accretio *majorum* omnino pendet ab extensione *minimorum* lateralium Vasorum , quæ sunt *Nervosi* Tubuli . Nutritio igitur , quæ fit applicatione partis cujuscunque ad locum partis perditæ , contingit *minimis* illis Canalibus ex quibus *maiores* constant . Inde sequitur Medicamenta omnia , qualiacumque sint , sive *replentia* , sive *evacuante* , sive *alterantia* , in partes illas *minimas* solummodo agere .

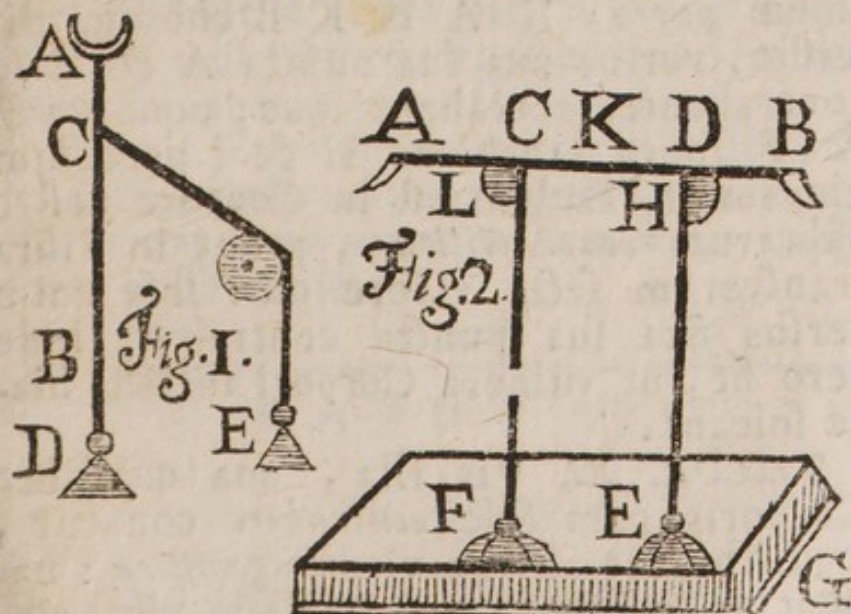
THEOR. VII. Omnis mutatio Fluidorum fit in Vasis *minimis* , Vasorumque *minimorum* videbatur ; aliquatenus etiam pendet ab indole ipsorum Liquidorum per illa Vasa fluentium .

THE-

THEOR. VIII. In omnibus lateribus Canaliculorum flexibilibus hæret vis, qua partes ad se mutuo *accedere* tendunt, ut breviores fiant linea directionis quæ Fibræ dicatur; eaque vis in omni Fibræ puncto reperitur.

THEOR. IX. Illa vis, qua partes nituntur se *contrahere*, compescitur & sustinetur a punctis quibus applicatur Fibra, nempe, a Liquido distendente.

THEOR. X. Vis hæc verè & physice agit, eo tempore quo *quiescere* videtur Fibra. V. gr. in Fig. 1. sit A punctum quoddam fixum, cui suspensa hæreat chorda musica A B; sitque D pondus chordæ appensum, eamque plurimum distendens: In puncto C applicetur leve aliud pondus E (propendens ex altera chorda in puncto C priori affixa, & supra trochleam puncto fixo hærentem transeunte, ac ita sustinente hocce pondus) ea conditione, ut vis prioris chordæ superet vim ponderis hujus, ita ut ab eo

non omnino, aut saltem quam minimum
C 3 in-

inflectatur: His positis, abscindatur ista prior chorda inter puncta B & C, ac prope punctum C, cultro acutissimo, ita ut ab ictu motus nullus chordæ imprimatur: Tum pars superior A C sese statim *contrahet*, & pondus E aliquantulum supra trochleam elevabit. Patet igitur, quod chorda ante divisionem, vim suam contractilem exerceat, licet, propter pondus appensum, semet actu contrahere non potuerit. In Fig. 2., sint A B duo fixa puncta, inter quæ chorda sit quædam summo opere tensa: Chordæ huic, ad puncta C D, affigantur duo fila C F & D E, quorum extremitatibus annexantur pondera F & E, quæ a mensa G sustententur; sintque H I duæ trochleæ, quas chorda A B levissime perstringat: His positis, discindatur chorda eodem modo ac superius (in Fig. 1.) idque in puncto K, in medio nimirum inter utraque hæc appensa fila: Tum ambæ partes K A & K B chordæ discissæ, verius fixa sua puncta A & B se contrahentes retrahentesque, pondera E & F supra trochleas H & I paululum elevabunt. Eadem est in Corpore nostro Fibrarum *contractilitas*, prout in Fibra transversim secta videre est: sese enim versus fixa sua puncta contrahit: inde vero fit, ut vulnera Corpori inflicta hiarere soleant.

THEOR. XI. Vis illa, qua quælibet Corporis pars sese *contrahere* conatur, æquilibratur ab illa vi *antagonistica*: habent enim omnes partes illam vim *contractilem*; cumque versus puncta opposita

sita trahunt, sunt sibi invicem *antagonista*.

THEOR. XII. Vis hujus contractilis *æquilibrium*, in Corpore nostro, pendet ab æquali influxu Liquidi, ejusque impulsu in omnes partes, ita ut eas æquabiliter distendat.

THEOR. XIII. Quicquid ergo mutat alicubi *momentum* influxus Liquidi, ita ut non æquabiliter fluat in omnes Canales; & quicquid tollit *æquilibrium* resistentiæ in Canalibus, tollit illud in toto Corpore: Hinc duæ sunt hujus æquilibrii causæ, *Canalium resistentiæ*, & *Fluidi influxus*.

THEOR. XIV. Simul ac in aliqua Corporis parte tollitur *æquilibrium*, mutationem quoque subeunt primum in illo loco, deinde per totum Corpus *motus oscillatorii*, sive motus illi qui fiunt dum Canales quidam amplius solito extensi e se contrahunt; hocque pendet a *prævalentiæ* resistentiæ supra vim influxus Liquidi; & destruitur quotiescumque vim resistentiæ superat vis influxus.

Coroll. Ergo virium omnium summa derivari potest in unam partem; adeoque in ea parte *motum* quemdam *novum* apparere posse constat.

C A P U T VI.

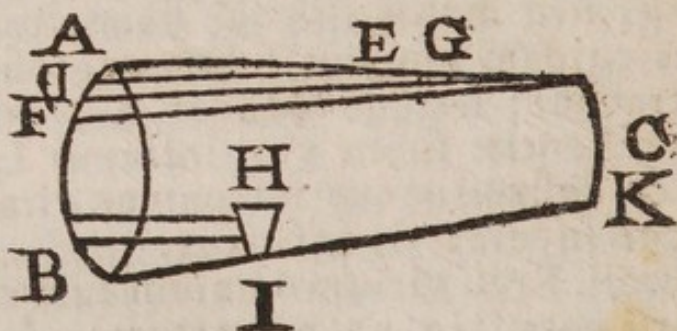
De Acribus.

- I. **O** Scillatorii in Corpore motus *æquilibrium* nunquam magis tollitur;
C. 4. , quam

quam quum *Acre* quodpiam se insinuat intra Cavum minimi Vasculi, ejusque lateribus inhæret ac fixum manet.

2. *Acria*, prout docent microscopia, constant ex plurimis stylis in acumen desinentibus, sive ex iisdem in aciem dispositis instar cultri, aut gladii, unde, in parvis punctis resistentiæ, rodere, pungere, scindere, instar cunei, possunt.

3. Si *Acre* infixum sit lateri alicujus Vasculi, tota illa vis influentis. Liquidi, quæ in varia lateris puncta agere solebat, jam in punctum illud determinatur, in quo infixum est *Acre*; & hinc oritur convulsio illius Canalis: Quod quidem ita demonstratur. Sit ABC Vasculi alicujus portio, in qua lineæ descri-

ptæ fluxum Liquidi per Canalem determinant: Linea ex D ducta impingit in E; quæ ex F ducitur impingit in G, & sic porro: Hæ autem omnes lineæ hic ponuntur, tanquam Liquida æquali vi influentia, & impellentia puncta in quæ impingunt, eaque æqualiter distendentia, quumque Canalis sit contractilis, ista

ista puncta sese æqualiter contrahunt, & impulsui resistunt; sicque conservatur motus oscillatorius. Si vero supponamus corpus aliquod *acre*, sicut H I, Vasculi lateri in puncto I infigi, nequaquam ab influente Liquido removeri poterit ex hoc puncto; quoniam quantum premitur a parte B H, tantum reprimitur a parte H C: Hinc omne, quod inter B H continetur, Fluidum ruet in superficiem H I, & hæc sustinebit omnem illam vim, quæ a tota longitudine ab I ad K ejusque omnibus punctis sustineri debuit; tota vero vis quæ superficiei H I, imprimitur, communicatur puncto I, quod, quum Canalis flexilis sit, cedere debet, utpote plus pressum quam reliqua ejusdem lateris puncta: quumque Canalis elasticus sit, quo plus premitur, eo majore vi se restituit: unde fit ut motus oscillatorii *æquilibrium* destruatur, Vasculumque in motus convulsivos agatur. Corpora quæ hunc effectum possunt producere, sunt præcipue Sales *acres*, volatiles, & fixi, nec non Metallorum *particula* corrosivæ, quæ lædunt propter figuram quam habent, instar ejusmodi cunei H I, non autem quatenus Fluida, sed quatenus Solida afficiunt.

Ex hac demonstratione hæc sequuntur Veritates, seu *COROLLARIA*; nempe.

COROLL. I. Qua particula infixa rigidior sive minus flexilis est, & quo altius infigitur, eo pejor & vehementior futurus est effectus: Hinc etiam fit ut Metallorum particulae in figuram *acutam* redactæ, v. gr. Mercurius Sublimatus

corrosivus, Præcipitatus ruber, &c. in Corporibus nostris effectus multo vehementiores obtineant, quam particulae quaecumque ex Vegetabilibus, aut Animalibus depromptæ; sunt enim hisce multo rigidiores, &, propter majorem gravitatem, altius Vasorum lateribus infiguntur.

COROLL. II. Quo gravior est particula, eo vehementior effectus ejus erit, diutiusque permanebit, propter rationem modo allatam.

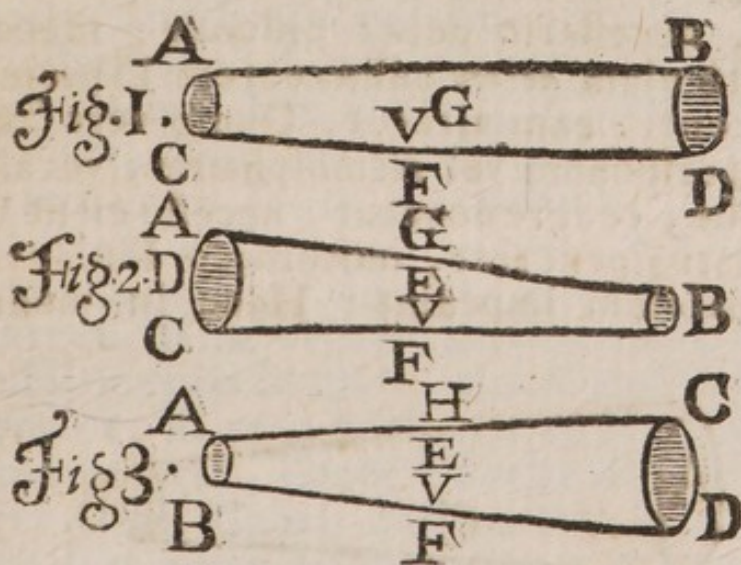
COROLL. III. Ceteris paribus, quo vis Fluidi in parte B H major est, eo vehementior est particulae infixæ effectus, eoque altius infigitur: Unde sequitur, quod vis Cordis plurimum facit ad *Acre* hoc H I excitandum in motum stimulantem.

COROLL. IV. Ubicumque Humorum in Vasa *influxus* cessat, ibi quoque perit, tum Medicamentorum, tum venenorum vis omnis: Inde est quod *Cauticum* ægris ad extremitatem redactis, & jam jam morituris (in quibus scilicet Humorum circulatio non nisi in partibus Cordi vicinis fit) admotum, vix ac ne vix quidem agit; quum idem Corpori sano ac vegeto applicatum, intra breve tempus operetur.

COROLL. V. In *Cadavere* ergo, ubi omnia quiescunt, particula infixæ nullum sortitur effectum.

COROLL. VI. Liquida in Vasis *cylindricis*, æque ac in *conicis*, per lineas parallelas feruntur; ideoque particula *acris* infixæ eundem in *cylindricis* ac in *conicis* ha-

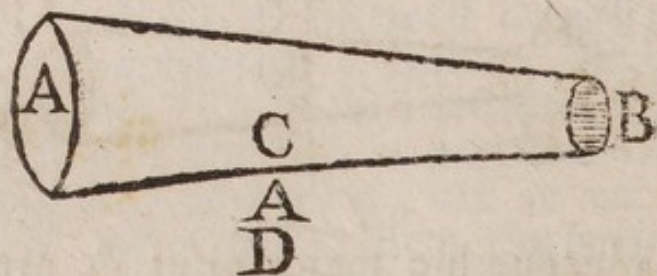
habet effectum, sed mitiorem in illis, quam in his. Enimvero vis Liquidi supra particulam infixam ad F, ut in Fig. 1., eadem paululum versus G pressa, (quod facile fieri potest, quoniam ab altera parte non resistunt Liquida, ut in *conicis*) transibit versus B D, ubi æquale priori A C spatium inveniet. In *conicis* vero non item; nam, in Fig. 2., Fluidum quod ex parte A D C, in particulam E F puncto F infixam incurrit, post transitum inter G E, non invenit spatium æque capax, ac illud ex quo flue-

bat; adeoque hic major nifus & pressio Liquidi, inter fluendum versus B, quam fuerat in *cylindro*. Ponamus, in Fig. 3., contrario & inverso motu fluere Liquida in Vase *conico* A B C D, quod hic tanquam Vena considerabitur. Liquor fluens ex A B, non nisi paucis particulis impinget in particulam E F puncto F infixam, quam quidem versus D aliquantulum im-

pellet, Liquido ab ea parte non resistente, & facile satis pertransibit; quoniam spatium H E æque, imo & magis, capax est A B. Vis itaque impressa particulæ a Fluido incurrente, in hoc casu fere nulla est: Unde *Acria* in Solida nullibi minus agunt, quam cum *cavo* applicantur ex angusto in latum abeunti; talia vero sunt Vasa Venosa omnia.

COROLL. VII. Si *Acre* lateri Vasis externe hæreat, idem secuturus est effectus, ac si interne adhæresceret. Punctum enim C, (in Fig. sequenti) a Liquido influente & Canalem A B æquabiliter prementem, necessario debet distendi; ideoque particulam *acrem* adhærentem D premet, & contra eam nitetur. Quum vero hæc, ob pressionem vel Atmosphæræ, vel alius causæ, cedere nequeat, necesse est ut Vasis latus penetret, motumque Fluidorum æquabilem impediat: Hunc in modum

agunt Emplastra, omniaque Stimulantia externe applicata. Porro hinc inferimus, Medicamentorum actionem consistere in remotione impimenti motus æquilibrati Fluidorum.

COROLL. VIII. A sola prædicta positione unius particulæ (reliquis omnibus in statu

statu naturali manentibus) alterari vel perturbari possunt Secretiones, dilatari Canales, vis concussiva laterum augeri, motusque oscillatorius destrui.

COROLL. IX. *Secretio est derivatio & separatio unius Liquidi ab alio.* Omne Liquidum constat ex particulis minutis solidis; & Liquidorum moles quam maxime mixta est, ut in Chemia patet; confundi enim possunt variæ Solidorum species, quæ mixtæ Liquidum constituunt, & ex iis rursus possunt fieri Solida. Ad *Secretionem* tria sunt necessaria; 1. Applicatio Liquidi ad Canaliū orificia; 2. Orificiorum istorum determinata magnitudo; 3. Vis sufficiens ad Liquidum intra Canales impellendum. Jam autem, si particula *acris* infixæ efficeret ut Canales, v. gr. Regales, plus solito dilatarentur, aut angustiores fierent, tum particulae Fluidorum majores aut minores solito per eos transirent. Hinc urinae excretæ variatio; quandoque enim limpida, quandoque crassa apparet. Si vero particula *acris* eo usque premeretur, donec Canalis latus perforaret, tunc Canali infligeretur vulnus particulam *acrem* magnitudinem æquans; quod quidem per contractionem Fibrarum adeo patulum fieri posset, ut Fluidum in Canali contentum per hocce vulnus exiturum esset: Hinc etiam stillicidia, salivationes, aliæque quam plurimæ evacuationes non naturales in Corpore nostro contingunt, nimirum, ubi vulnus Vasis sat magis infligitur. Si vero foramen in Vasis aliquibus valde minutis (qualia sunt in Pulmone quædam) fuerit, ex tali vul-

nere Liquidum solummodo tenuissimum effluet, quod colore rubro minime donabitur; quoniam ruptura five apertura raro fit adeo ampla, ut transnittere possit globulos rubros sanguineos appellentes; & supponamus ejusmodi esse *Acria*, quæ nequaquam globulos istos dissolvere valeant.

COROLL. X. Hinc Tumor & Inflammatio oriri possunt in loco & partibus vicinis; Liquidum enim a corde pressum, & in latera Vasis impactum, omnes particulas suas, quæ aperturæ respondent, per eundem urgebit, hæque partes, vicinas prementes, Tumorem simul & Inflammationem in iisdem excitabunt. Sic in Morbis plurimis observamus primo *dolorem* a punctura particularum *acrium* oriri. *Dolor* enim nil aliud est, quam *separatio partium fibrilla nervosa*, *vi acris particula perpetrata*; hancque separationem statim sequitur Tumor, quo exorto, sive, quod idem est, effluxo liquido cessat dolor; ut in Podagra, Odontalgia, &c. observare licet.

COROLL. XI. Liquida quæ ibi hærent stagnant, suam sequuntur naturam, h. e. inter stagnandum putrescunt, *acria* fiunt, & alcalinum volatile præbent: istaque *acrimonia* Liquidorum apta reddit illa ut vasa nostra dissolvant. Hæc vero lex in Urina, Sanguine, Sero Sanguinis, sed non in Lympha obtinet; videmus enim Homines hydropicos Ventrem liquido e Vasis Lymphaticis exstillatio repletum habere, absque ulla tamen *gangrena* in contentis Abdominalibus orta.

COROLL. XII. Denique patet ex dictis, Medicamenta *Acria* effectus suos in Corporibus nostris producere, partim vi propriæ *acris* substantiæ & figuræ, partimque vi motus Fluidorum arietantium in illud *Acre*: quippe quiescente Liquido, nullus sequitur effectus, utcumque aptum sit Medicamentum ad effectus producidos; ita enim scalpellum digito applicatum, licet satis aptum sit ad secandum, nihil tamen agit, nisi impellatur, vel ad agendum excitetur: atque sic *Acre* a tremulo Liquidorum motu in actum deducitur. Hinc ergo Medicamenta agunt, & efficacia suæ substantiæ, & Liquidi vitalis effectus; qui vero effectus a quibusdam Medicamentis prius pendet.

C A P U T VII.

De Viscidis.

1. **V**iscidum est quod Vasis lateribus tenaciter adhærescit, ita tamen ut, propter latam suam superficiem, penetrare nequeat; si enim esset superficie adeo parva, ut Vasis latera perforare posset, inter *Acria* esset numerandum.

2. Lateribus Vasorum dupliciter adhærere potest *Viscidum*; 1. vel latera tangit non nisi ex una parte, ut ad A; 2. vel latera utrobique pertingit, ut particula H. *Viscidi* hujus effectus, in utroque casu, in Figura apposita demonstr-

monstratur, (1) Sit A D particula quæ-

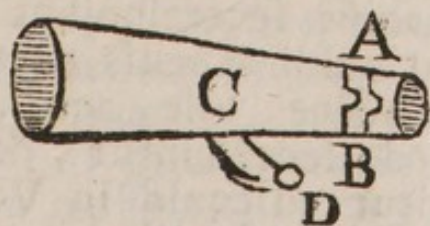

dam *Viscida* lateri Vasis adeo tenaciter adhærens ad A, ut a Liquido pone urgente, & secundum lineas E I, & C F incurrente; inde moveri nequeat; hæc particula sustinebit omnem influentis Liquidi vim, quæ sustinenda erat a parte lateris inter A H comprehensa; adeoque pars lateris, cui particula insidet, recedet versus exteriora, utpote magis pressa quam reliquæ partes ejusdem lateris, & quo plus recedet, eo majori vi se restituet; unde tolletur harmonia sive æquilibrium motus oscillatorii in illo Vase: Hinc oritur dolor obtusus, qui in omnibus fere morbis a *viscido* oriundis sentitur, scilicet a pressione ortum ducens. Supponamus jam (2), *viscidam* particulam H ita adhærere, ut latera Vasis utrobique pertingat; ejus effectus considerari possunt, vel respectu ipsius Vasis cui inhæret, vel respectu Vasorum lateralium. Respectu prioris, ejus effectus erit obstructio integra istius Vasculi, simul & laterum distensio; particula quippe a Fluido retro urgente eo usque propelletur, donec fiat æquilibrium inter vim Liquidi & vim resistentiæ quam habent Vasculi latera; quo semel effecto

par.

particula manebit immota Vasculi cavitatem penitus obthurans, simul & illius latera distendens: quod autem æquilibrium tandem aliquando futurum sit inter vim Fluidi & resistantiam laterum, inde patet, quia vis Fluidi continuo minuitur, hæc vero resistantia crescit: & Fluidi vim minui ex eo constat, quod, quo longius a Corde recedit, eo tardius moveatur; laterum autem resistantia augeri manifestum facit cavitas Vasculi in progressu suo magis magisque semper diminuta, sive distantia laterum semper minor facta: Vasculi enim *conici* portio angustior non potest ad eandem amplitudinem extendi, ac major portio, nisi vis major adhibeatur.

3. Hactenus de effectu quem habet particula *Viscida* in ipsum Vas cui impacta est; videamus jam quid factura sit respectu Vasculorum *lateralium*. Particula *viscida* A B, Vasculo impacta, idemque obthurans, impedit quominus Fluidum per illud transeat; quapropter Fluidum vergit versus Canalem lateralem C D; in hunc autem nequaquam ingredi potest quin simul dilatet; ex illius vero dilatatione au-

getur vis laterum contractilis, & consequenter motus oscillatorius vehementior evadit, indeque Fluidi cursus velocior fit: & hinc est quod, in Febribus, calor statim post frigus advenit.

4. Ex dictis patet, maximas mutationes in Corpore oriri a Fluidis, quatenus in Solida impingunt, eaque destruunt; non autem a Solidis tanquam prima causa Fluida afficiente.

C A P U T VIII.

De indole nostrorum Humorum, & speciatim Sanguinis.

1. **O**Mnes qui sunt in Corpore nostro Humores, originem ducunt a Sanguine; antequam itaque illorum naturam intelligamus, Sanguinis indoles prius est investiganda.

2. Omnia Liquida quæ fluunt in Corpore nostro, hac lege incurrunt, ut a partibus in partes mota tandem ad Cor redeant. Liquidum autem illud quod per momentum in Corde hæret, vocatur *Sanguis*, qui distribuitur inde ad omnes Corporis partes, quæ hunc accipiunt pro diversis secretionibus peragendis; constat enim Sanguis partibus heterogeneis, ut adipe, bile, aqua, &c., quæ solummodo fecernuntur, & immutantur: Sic igitur quicquid in Vasis Corporis separandum est, illud ex Sanguine separari debet. Porro variis modis materies Sanguinis investigari potest; verum quoniam simplicia facilius intelliguntur, ab iis incipiendum erit.

3. Sensu percipimus, Sanguinem in omnibus Animalibus, Hominibus, Quadru-

drupedibus, Piscibus, Volatilibus, Reptilibus, eundem esse, & ex tribus hisce constare partibus; scilicet, (1) Ex aqua fere insipida, & aliquantulum odora, quæ igni exposita in vapores abit, foetidum spirans, colorans, solvens omnia Salia composita, & simplicia, ut & muriatica acida: unde sequitur eam non esse spirituofo-salinam, ut nonnulli volunt Chemicis; spiritus enim olea tantum, non sales dissolvunt; præterea spiritus omnes producuntur vel fermentatione, ut inflammabiles, vel putrefactione, ut macri sive salini; deinde aqua hæc sanguinea, uti & omnis communis, vi frigoris in glaciem concrescit, & calore admoto in aquam purissimam iterum resolvitur; spiritus vero vim frigoris maxime intensam illudunt, sicut videmus in liquoribus valde spirituosus.

(2) Ex ea parte quæ Serum Sanguinis appellatur: hæc vero pars est liquor qui in naturali suo statu non rubet, sed pellucet, turbatus autem flavescit, & qui vi frigoris non facile congelatur, at calori expositus, Ovi albuminis instar, indurefcit parte acquosiore avolata.

(3) Ex ea parte quæ toti rubedinem conciliat, & quæ, vi caloris non minus quam frigoris; in massam rubram, firmam, tenacem, insulam dictam, reducitur. Si autem Sanguis e Corpore extractus, in vase quolibet per aliquod temporis spatium quiescere permittatur, avolat primo pars aquosa, tanquam subtilissima, deinde separatur Serum; & quo copiosius hoc fit, eo minor evadit

insula, & quidem post 3. vel 4. dies pars rubicunda penitus evanescit, in Serum scilicet conversa: hoc vero Serum, si Sanguis ex Corporibus morboſis depromptus fuerit, quandoque nigro, flavo, alio-ve colore non naturali donatur. Hæc nudo oculo observantur: microscopiorum autem ope ulterius detectum est, * Sanguinem constare particulis *sphaericis* Fluido limpidο innatantibus, quæ in Vasis majoribus figuram suam sphaericam retinent, & rubræ apparent, sed versus angustias Vasorum ovales fiunt, atque a rubedine ad flavescētiā vergunt: præterea compertum est; unamquamque *sphæram* constare ex aliis 6. minoribus, & harum quamlibet ex aliis 6. & sic deinceps; quibus ab invicem separatis, statim evanescit color earum ruber. Ista separatio fit in *minimis* solummodo Vasis, & in hunc finem institui videtur, scilicet ut Succus Nervosus & Lympha subtilissima exinde fiant: hæc vero sphæricularum separatio, quam rubedinis evanescētia sequitur, per medicamenta vehementia procurari potest.

4. Ex dictis sequitur, Calorem non esse causam conservantem æquabilem fluorem Sanguinis: Calor quippe Sanguinem extravasatum inspissat; præterea ea manet fluidus in Piscibus, quorum corpora sunt frigida; si vero iste sit extravasatus, grumescit, æque ac humanus. Hinc causa fluorem Sanguinis conservans

non

* Confer LEEUVVENHOEKII experimenta de Sanguine, in suis *Epistolis ad Societat. Reg. Britannic.*

non est aliquid Sanguini proprium ; si enim ex natura Sanguinis oriretur, ejus fluiditas tum maxima esset , ubi maxima reperitur Sanguinis copia , scilicet in Vasis majoribus : in his autem minor est fluiditas atque motus ; nam in his maximæ coagulationes fieri solent , ut liquet in cadaverum Venis . Caloris siquidem absentia , concresecunt Liquida in nobis ; hic vero Caloris defectus accidit ob deficientem simul Fluidorum motum . Igitur actio Solidorum , per quæ fluit Sanguis, est causa fluoris ejusdem cessante etenim Solidorum actione, cessat quoque Sanguinis motus : & hoc sequenti experimento confirmatur . Si tempore brumali Ranæ torpidæ aut Vespertilionis arteriolæ, adhibito microscopio, conspiciantur, Sanguis in iisdem ingrumos plane concretus apparebit ; licet vero animal igni admoveatur, ut calefiat, attamen Sanguis ille grumescens minime resolvetur, nec prius movebitur , quam Cor se contrahere inceperit ; eo autem moto , movebitur etiam Sanguis , & tandem, post varios Cordis ictus, fluiditatem pristinam recuperabit : Hoc est experimentum Leeuwenhoekii . Inde concludendum est, calorem esse concurrentem causam motus Sanguinis , non vero primariam ; quia Solidorum actione cessante, cessant etiam & motus & calor . Examinatis hisce, ordo requirit ut Sanguinis proprietates seu dotes investigemus.

5. Sanguinis proprietates sunt vel *generales*, quæ scilicet aliis Liquidis compe-

petunt ; vel *speciales* , quæ congruunt tantum quibusdam , & ideo petendæ sunt ex natura specialis uniuscujusque Liquidi . Omnes dotes quæ competunt generali Liquido , obtinent etiam in speciali : hæ duæ autem pendent a regulis mathematicis . Dotes *generales* sunt , 1. Quod Sanguis (ut omne aliud Liquidum) potius patiatur quasdam partes a se avelli , quam integram molem simul moveri . 2. Quod conditiones illæ adsint , quæ ad *fluorem* necessariae sunt ; scilicet , (α) Tenuitas maxima partium relative ad nostros sensus , h. e. , quod partes maxime *exiles* sint , adeo ut earum una seorsim tactum nostrum visumque fugiat . (β) Cohæsiō inter partes tam *levis* , ut facillime separari possint . (γ) Omnium partium *aqualis* gravitas . Ex illa vero gravitate singularum partium , resultat totius communis materiæ gravitas : Hinc quia omnes particulæ sunt graves , æqualiter se sustinent ; nam pressio & gravitas totius materiæ oritur tam ex conamine ad descensum , quam ab æquali particulagrum gravitate . (δ) Motus *projectilis* , quo Fluidum a latere premente Vasorum versus aliquod punctum defertur . Hæ sunt autem generales Liquidorum proprietates .

6. Liquida omnia in corpore nostro circulantia e Corde proveniunt ; in quo autem multo magis spirituosæ & aquosæ sunt , quam in reliquis Vasis : ex Sanguinis enim e Corde immediate deprompti unciis decem , plus quam $\frac{3}{4}$. v. aquæ simplicis separari possunt ; unde
con-

constat Sanguinem, maxima ex parte, ex aqua componi. Hæc pars acquosa mutationem patitur a tribus causis profluentem; scilicet a Salibus duplicibus, Animalium nempe, Vegetabiliumque; a parte serosa & spirituosa; a parte rubicunda ad calorem crescente. Aquæ particularum ultimarum & minimarum moles determinari nequit; sunt enim æque pellucidæ ac Aer, ideoque visum nostrum, vel optimis microscopiis adjutum, effugiunt; atque ita sunt exiles, ut per meatus plantatum nullo modo visibiles transeant; imo Antilia Pneumatica docet, eas transire posse per poros ipsi Aerì impervios: unde inferimus, maximam Sanguinis partem, ob fluiditatem & exilitatem, ad motum aptissimam esse. Gravitas Aquæ respectu Aeris, est ut 1000. circiter ad 1. sed priusquam ejus proprias facultates explicemus, exponendæ sunt proprietates Liquidis nostris *peculiare*; hæ vero sequentibus quatuor lemmatibus comprehenduntur, vel potius ex iisdem pendent & inferuntur. (1) Cuilibet particulæ Fluidi nostri sua *propria & determinata* est moles, figura, & soliditas. (2) Cuilibet particulæ sua est vis *determinata*, sive *momentum*, quo sui ipsius, ab aliis particulis quibus adhæret, separationi renititur, & in concretionem tendit. (3) Cuilibet particulæ sua est *specifica* gravitas. (4) In Liquidis nostris varii sunt gradus *motus projectilis*, quo fluere urgentur per rectam lineam. Porro quoad proprietates Aquæ, notandum est

Sales volatiles Animalium aquæ innatantes, ipsa leviores esse; his enim eductis, Aqua ponderosior evadit respectu suæ molis: Jam vero e contra ab aliis Salibus immixtis, hæc ponderosior fit; & quo plus Salium horum admiscetur, eo fluiditas ejus magis imminuitur, & tandem cum his concrescit. Inde patet igitur, Aquam, quæ quidem est proxima pars Sanguinis nostri, mutari, quoad suam gravitatem, maxime salinis partibus innatantibus; etenim quo istæ partes rigidiores, ac solidiores sunt, eo gravior redditur Aqua, & ad motum aptior: hinc etiam a salibus Aquæ nostri Sanguinis immixtis, variæ fiunt ibi mutationes.

7. Respectu quatuor lemmatum de quibus modo actum est, Fluidi nostri partes varie peccare possunt. Nempe, (quoad 1. lemma) 1. respectu *molis*, idque *dupliciter*; possunt enim vel nimis *crassa*, vel nimis *tenuis* esse: proinde Medicamenta quæ in utroque hoc Sanguinis statu conveniunt, sunt Resolventia & Coagulantia. Si corpus aliquod sanum, evadat morbosum ex eo quod Sanguinis particulae nimis *crassæ* sunt, tum causa morbum produciens necessario erit interna, non vero externa; quicquid enim Cor ingreditur, ex Venis in illud deponitur; quod egreditur, exit per Arterias; quicquid autem Venas intrat, vel ex Vasis Lacteis, vel ex Vasis Lymphaticis, vel ex Vasis Absorbentibus in eas influit: sed oscula Vasorum istorum minus patula sunt, quam confinia Arteriarum

riæ & Venæ, five plexus reticularis per quem Sanguis transit ex Arteriis in Venas, ut docet microscopium; ideoque particulæ per Vasorum Lacteorum & Absorbentium oscula in Venas, & inde in Cor delatæ, adeo exiles sunt, ut mole sua Sanguinis fluiditatem impedire nequeant: quippe observavit Leeuwenhoek, Chyli particulas, ut & Lymphæ, multo minores esse partibus rubicundis Sanguinis. Hoc itaque respectu, nullus fere cibus Corpori sano noxius esse potest (ex sua mole); cum particulæ nimis crassæ Vasa Lactea, & Absorbentia nequaquam ingredi possint: ideoque vitium si adsit, ex causa fit mere interna. Porro quum nimis est aucta moles particularum, vitio existente in Corpore nostro, tunc illæ ad ultima Vasa devenientes transire non possunt; hoc autem continuo accideret, nisi Pulmones, pressione sua per Aerem facta, particulas istas adhærentes miuerent, donec Vasa ipsorum tenuissima pertransiverint. Iam vero duo sunt particularum nimis *auctarum* effectus; scilicet, (1) Circulatio Liquidorum impedita; (2) Humorū, qui secerni debuerent, Secretio destructa: omnis ergo melis *aucta* respicit Secretionem & Circulationem ipsam. Ideo, quum Vasa ex Arteriis oriantur dupliciter, nimirum, vel ortu directo, ut Venæ, vel obliquo seu laterali, ut Glandulæ, five Vasa Secretoria quæ Arteriis & Venis sunt minora, hinc si particulæ Sanguinis sortito fiant crassiores, illæ quæ secerni debent,

bent, Glandularum orificia nequaquam tunc ingredi possunt, sed per rectum tra-
mitem in Venas transeunt; sicque perit
Secretio, Vasaque Secretoria, ob defe-
ctum Liquidi distendentis, collabuntur::
si vero tanta sit particularum crassities,,
ut etiam Venas intrare nequeant, impe-
ditur Circulatio, unde varii oriuntur
morbi, tandemque mors ipsa. Medica-
mentum igitur omne, quod ad molem
particularum *auctam* sanandam adhibe-
tur, tale esse debet, ut Sanguinis mo-
leculas in Arterioliis juxta Vasa Secreto-
ria dividere possit: quapropter efficacis-
sima sunt Mercurialia, & Salia globulos
Sanguinis minuunt. Morbi, qui ex hoc
vitio oriuntur, præcipui sunt Hydrops
omnesque Morbi inflammatorii.

Particulæ Sanguinis nimis *imminui* di-
cuntur, quum ad tantam exiguitatem
rediguntur, ut Vitæ ac Sanitati tuendis
prorsus impares sint. Hujus vitii causæ
sunt duæ; una nempe externa, altera
vero interna, quæ potest esse Liquidum
quoddam nimis dissolvens. Ejus effectus
sunt duo; scilicet, acceleratio Circula-
tionis, & Vasorum Secretoriorum are-
scentia. Nam 1. Sanguis nimium, quo-
ad particularum suarum molem, *immi-
nuitus*, facilius multo ex Arterioliis in
Venas, quam in Vasa lateralìa transire
potest; ac proinde uberiori copia jam
semet in easdem confert: exinde vero
magis dilatantur Venæ; & quo magis
dilatantur, eo vehementius se contra-
hant; unde sequuntur Circulationis ac-
celeratio, major partium attritus & ca-
lor,

lor, Sanguinisque subtilisatio, & e Vasis suis eruptio. 2. Quum in hoc Sanguinis statu nullæ, aut saltem paucissimæ particulæ Vasa lateralìa ingrediantur, hæc non amplius extenduntur, sed exsiccantur, coalescunt, tandemque stammina fibrosa fiunt; unde sequuntur Phthisis, Marasmus, & varii Morbi Chronici: itaque Remedia ad hoc vitium Sanguinis corrigendum aptissima sunt Coagulantia, qualia sunt terrestria, absorbentia, &c.

8. Vitium esse potest 2. in Humoribus nostris respectu *figuræ*; & hac ratione dupliciter peccare dicuntur Sanguinis particulæ: vel enim nimis acres sunt, vel nimis viscidæ & obtusæ; licet revera figura earum obtusa nullos malos producat effectus, ac proinde pro vitio non habenda sit. Figura quidem sola determinat corpus; & hoc moveri dicitur magis magisque, prout in unico puncto suos effectus præstare potest. Figura porro respectu soliditatis considerari debet; itaque, quoad figuram, corpus agit solummodo in Solida; figura autem *obtusæ* incidit in hæc quemadmodum jam demonstravimus; unde superius expositi oriuntur effectus. Jam vero figuræ *obtusæ* sunt 1. assumpta corpora; 2. in nobis ita reddita, sicut cera oblonga, si digitis comprimatur, rotunda fit: hæc autem *obtusæ* corpora non sunt in nobis valde rigida, sed potius lenia. *Acres* in nostro Sanguine particulæ, duobus ex fontibus proveniunt; vel enim in Sanguinem extrinsecus derivantur; vel in ipso generantur. Quæ extrinsecus ad-

veniunt, vel per Pulmones introeunt, vel per Oesophagum, vel per Cutim externam sive per Vasa Absorbentia, intromittuntur, ut Cantharides, Mercurialia, &c. Quæ per Pulmones ingrediuntur, admodum malæ sunt, utpote subtilissimæ, solidissimæ, & fere immutabiles, ob structuram Pulmonum: Quæ per Oesophagum intrant, hæc vel in cibis continentur, vel sunt minerales venenosæ assumptæ, quæ semper pejores extant, quod duriores; tunc enim in Corpore mutari nequeunt: Jam vero partes omnes quæ per Cutim transeunt, valde nocivæ sunt, quin & subtilitate magna donantur, ut docent Cantharides & Mercurius. Particulæ *acres* quæ in ipso Sanguine generantur, sunt illæ quæ, propter *attritum* nimis vehementem, ex *obtusis* & viscidis evadunt *acres*: iste vero *attritus* contingit ex duplici causa; scilicet, 1. a Liquidis stagnantibus, indeque putredinem contrahentibus; 2. a Liquidis nimis vehementer circumactis, absque alius cujuslibet Liquidi blandioris admixtione. Prior causa variis experimentis patet. Si enim Hominis sani Sanguis per aliquot dies, ut per quinque, in vase detineatur, foetidus, acerrimus, & urinosus plane evadet; unde liquet Sanguinem eodem modo ac Aquam stagnando putrescere. Promovetur quoque hæc putredo per calorem aut teporem adhibitum: hac enim ratione particulæ in motu constituuntur; unde fit ut, in se invicem agendo, *acres* evadant: si vero motus nimis violentus sit, tum,

par-

particulis aquosioribus exhalatis, illæ quæ remanebunt coalescent, tanquam frigore condensatæ. Hinc ex nimio calore, æque ac frigore, oriuntur Skirrhi; ex motu vero nimis vehemente, oriuntur Putrefactiones in nostro Corpore. Quod vero Sanguinis particulæ *acredinem* ex Circulatione nimis violenta contrahant, hoc vel inde patet, quod si Homo sanus & cibis blandis tantum utens, cujus excreta & retenta nil acredinis habeant, sed admodum insulsa sint, febre ardenti corripitur; Sanguis illius, ex accelerato Cordis motu, & transitu per minima Vasa impedito, valde pressus ac attritus, magis magisque *acer* evadet, præfertim si non adhibeantur Diluentia; donec ad istum tandem *acredinis* gradum pervenerit, ut Vasa rodat, Aphthasque, & inflammationes internas, non nisi magna Diluentium copia curandas, producat. Hinc ex Circulatione nimis accelerata eadem mala profluunt, quæ ex venenis acribus ingestis oriri solent. Veteres autem Circulationis inscii, id eoque non valentes explicare causam hanc Morborum, vocarunt istud τὸ Θεῶν, h. e., aliquid *Divinum*.

9. Vitium oriri potest 3. in Liquidis nostris respectu *soliditatis*; & hoc respectu dupliciter quoque peccant Sanguinis particulæ, scilicet, vel *excessu*, vel *defectu*. Priusquam vero de his agamus, nonnulla de Soliditate in genere sunt dicenda. Per *soliditatem* intelligimus eam corporis proprietatem, quæ *Vacuitati* proprie oppo-

nitur ; & unumquodque corpus eo *solidius* esse censetur, quo minores & pauciores poros inter particulas suas interceptos habet. Experientia compertum est, corporum *gravitatem* eorundem *soliditati* semper proportionalem esse ; adeo ut, si duo sint corpora magnitudine æqualia, pondere vero diversa, necesse sit ut plures sint vacui meatus in uno, quam in altero. Porro notandum est, nullum dari corpus mathematicè solidum. Corpora *solidiora* motum suum diutius servant, quam illa quæ sunt minus solida ; hæc nempe de causa, quod vis eorundem motui resistens, quæ a fluido oritur ambiente, ceteris paribus, eorundem superficiebus semper respondeat. Quapropter quum in corpore magis solido plures sint materiæ particulae, sub eadem superficie, quam in corpore minus solido, hinc omnino sequitur, corpora magis solida difficilius fisci, quam ea quæ sunt minus. Hæc vero de Soliditate in genere nunc sufficiant ; verum hæc de re plura vide superius in CAP. I.

Effectus autem particularum nimis *solidarum* in Sanguine duo sunt, scilicet, nimia Sanguinis *subtilisatio*, & Motus Oscillatorii *perturbatio*. Quippe (1) particulae nimis *solidæ* e Corde expulsæ majorem ceteris motum concipiunt, (quantitas enim motus cujuslibet corporis, oritur ex velocitate data moli) ; quapropter particulas illas, quibus cum erant simul expulsæ, deferentes, in alias impingunt, atque hocce impetu easdem dissolvunt, & nimis subtiles reddunt. (2)

Liquidum nostrum e Corde expulsum , per lineas impingit , angulis acutissimis, in latera Vasorum : quod si æqualiter ubique fiat , æqualiter distenduntur Vasa ; si vero una linea impingat vi majori , quam altera , motus oscillatorius perturbatur : (Vide CAP. V. Theoremata ultima .) Hoc autem necessario eveniet , si in aliqua linea particulæ contineantur nimis *solide* ; hinc enim Vasa extendentur & ampliabuntur , ac Liquidi cursus perturbabitur , unde polypi sæpe , aliæque obstructions facile accidere solent . Harum vero particularum nimis solidarum origo externa est . Remedia autem quæ istis particulis adhibenda sunt , constare debent moleculis æque gravibus , ac sunt Fluidi nostri moleculæ . Quoniam autem Animalium & Vegetabilium particulæ ultimo resolutæ , ejusdem fere sunt gravitatis cum Fluido nostro , sive ut 5. ad 6. , ideo earum usu Corpus in statu sano permanebit , idemque status , si amissus fuerit , recuperabitur . Quæ vero particulæ *graviores* sunt , ut Phosphorus , Oleaque crassa ex Animalibus deprompta , Sales fixi ex Vegetabilibus extracti , Acida metallica , nec non Sulphurea quæque graviora , supradictos *Soliditatis* producunt effectus , scilicet , rofionem , & extravasationem ; unde Morbi oriuntur inflammatorii : ideoque in statu isto morbofo vitanda sunt . Alterum particularum Sanguinearum vitium , respectu *Soliditatis* , est quod non adeo sint *solide* , ac esse debent : Hoc vero pendet a minutione , quæ est

augmentum superficiei, & minimarum particularum aggregatum, quo puncta contactuum multiplicantur. Hujus vitii effectus est *inertia*, i. e., ineptitudo ad motum, seu impotentia istis particulis movendi alias solidiores: unde sequuntur lentores & cohæsiones. Corpora siquidem inertia motum minorem, & majorem resistantiam habent, & ideo imparia sunt movendis aliis corporibus solidioribus. Effectus autem *inertia* in nostro corpore, est minor actio Fluidi in Solidum, & Solidi in Fluidum. Liquida vero in nobis dupliciratione fluorem suum servant; 1. propter corpus aliquod liquidum diluens; 2. ob externam causam partes dividensem. Causæ porro *inertiam* hanc, seu impotentiam & ad motum ineptitudinem, producentes (unde lentores & cohæsiones) non tam multiplices sunt, ac vulgo creditur; Corpus enim nostrum ita est constitutum, & ejus Vasa tam exilia, ut non nisi minutissimas moleculas intromittant: atqui minutissima corpora sunt semper solidissima, nec ulterius dividi queunt, nisi summo adhibito labore; hinc molem acceptam diu retinent, & ob angustiam suæ superficiei non facile coalescunt.

C A P U T IX.

*De Vitiis in tota Humorū mole simul
spectata harentibus.*

1. **A**bsoluta jam particularum Fluidi nostri historia, ad totam molem considerandam nosmet accingamus. Ut corpus aliquod nomen Fluidi mereatur, requiritur, 1. ut sit in particulas admodum minutas divisum; 2. ut illæ particulæ facillime ab invicem separari possint, nullaque sit cohæsiō superstes. Porro Fluidum nostrum dupliciter peccare potest; nempe, 1. nimia particularum suarum cohæsiōne; 2. earumdem dissolutione nimia. *Cohæsiō* nimia, quæ aliter *Lentor* dicitur, oriri potest vel a nimia particularum singularum magnitudine, vel a nimio earumdem ad cohærendum conamine. Hic *Lentor*, si contingat in Vasis majoribus, Cordis Auriculis, aut Cerebri Ventriculis brevi oritur *polypus*; qui est massa solida, corium porcinum repræsentans, & eo solidior, quo diutius duravit: sæpe invenitur polyposa substantia in capitibus eorum qui laqueo interierunt: in eis enim Sanguis, reflexu suo per Venas Jugulares impedito, in ramos laterales regurgitat: hi vero nimis angusti sunt ad totam molem transmittendam; unde fit, ut pars solummodò tenuior transeat, repulsa crassiore, quæ, ex novi Sanguinis adventu, tandem canales istos obstruit.

Si *Lentor* in Vasis minoribus Arteriosis contingat, oritur *inflammatio*, quam comitantur pulsatio & dolor: pulsatio autem inde fit, quod Sanguis lente-scens, qui in Arteriis hæret, a Sanguine pone urgente protrudatur: dolor vero nascitur ex eo quod Vasculorum latera plurimum distendantur; unde doloris sensus excitatur: hoc in casu Sanguinis in Arteriis hærentis pars tenuior quandoque per Vasa lateralia minima exhalat, nimirum si non sint obstructa; aliter enim hæcceliquidior Sanguinis portio putrescit, unde *pustula*, *gangrena*, &c. Si autem in Lymphaticorum orificio primo seu lato *Lentor* fit, colligitur ibi materia quædam *gypsea* sive dura, ob rationem modo dictam, scilicet, quia per laterales ramos, hic loci copiosos, defluit pars liquidior; ideoque *polypus* hic fit albus: si vero ad Lymphaticorum extremitatem protrudatur, oritur *hydropis* simul & *œdema*; Vasis utpote Liquido suo pel-lucido distentis, quæ si rumpantur, tunc illico nascitur *leucophlegmatia*, seu *anasarca*: Humoribus quoque non raro, ob situm & stagnationem, *acredinem* contrahentibus, *apostemata* & *gangrena* sunt: si vero *Lentor* ille in extremitatibus Vasorum istorum hæreat, massa secernitur limosa & turbida, putrefactione Vasa dissolvens, *tabemque*, nec non ejus effectus producat. Si in Vasis Nervosis fiat *Lentor*, oriuntur Morbi Nervis *proprii*, forsitan *apoplexia* quoque, sive sensuum abolitio: istud ve-

ro raro accidit, quia Nervorum Liquidum, seu Spiritus Animalis, nunquam potest, vel caloris vel frigoris vi, concrefcere, ob soliditatem fere immutabilem: Nervi vero externi afficiuntur, compressi scilicet a Vasis Arteriosis nimium distentis; unde *insensibilitas* & *immobilitas* non raro oriuntur.

2. Causæ *Lentoris* in Liquido nostro sunt variæ. Prima quidem est *exhalatio* partis *fluidioris*; hinc in Venis Sanguis tamdiu manet fluidus, quamdiu in illas sese exonerant Vasa Lymphatica. Remedium autem est restitutio Liquidi avolati. Secunda causa est quilibet *caloris* gradus naturalem Corporis nostri calorem excedens; & qui, quantus sit, Thermometri ope cognosci potest. Calor hic, partes tenuiores & spirituosas in vapores difflando, Sanguinem inspissat; & revera talis *Lentor*, remanente calore, nullo artificio tolli potest, nec spiritu salis, nec oleosis, similibus-ve; ejusmodi enim *calor* partes tenuiores evehit, etiam vase manente clauso, ut patet Sanguinis digestionem; inde videmus omnes causas nimis *calidas* in Sanguine, intra Corpus, pro effectu suo habere *inspissationem*. Hinc in omnibus Morbis inflammatoriis, nimius calor maxime cavendus est, ut in Variolis, &c., metu scilicet inspissationis. Idem caloris effectus, nempe *inspissatio*, locum habet in omnibus nostris Liquidis, exceptis *excretis*, ut Urina, Sudore, & quibusdam *secretis*, ut Succo Pancreatico, Bile, Saliva, Mucos, quæ quidem aliquo modo coalescunt,

sed iterum facile dissolvuntur. Tertia causa est *frigus* immensum, quo congelari potest Aqua, ita & Liquidum nostrum. Si enim Hominis sani Sanguinis Aeri frigidissimo exponatur, separabitur pars crassa in *insulam*, & aquea sive serosa congelascet, ut patet in hominibus frigore extinctis: Attamen omnes Sanguinis Humores *secreari* non facile congelantur, ut Aqueus Humor Oculorum, qui nunquam, Bilis & Serum, quæ difficulter, verum Saliva facile congelari potest; Urinam autem partem suam spirituososalinam in medio fluidam conservat, dum pars aquosa congelatur. Morbi ab hoc *frigore* mirifici pendent: Sic observamus, carnes congelatas, succedente calore, putredinem contrahere; hinc enim naturalis nexus resolvitur, atque Liquidum alcalinum volatile evadit hac obstructione; imo sunt aliquando in Norvegia ita frigore correpti homines, ut natum sibi avellant emungendo: Morbus autem ille frigore inductus, vocatur imprimis *Scorbutus*. Quarta causa est *quies* Humoribus superinducta, quæ in iisdem fere omnibus, præsertim arteriosis, *coagulum* producit: si enim homo sanissimus subito metu corripitur, orientur statim in ipso pallor & frigus, atque, si passio vehemens sit, diuque perseveret, stupor, Liquidi defectus in Cerebro, nec non motus privatio; hinc obstructiones, sive coagulationes Humorum, in Visceribus quibusdam contingunt, quæ, si in Corde fiant, *palpitationem* producunt; idque usu venire solet hominibus animi de-

deliquia sæpe passis: hi enim, postquam per aliquod temporis spatium, forsā horæ quadrantem, sensu motuque privati jacuerint, inter refocillandum, incredibiles plerumque anxietates circa Cordis regionem, & ut plurimum ad Arteriam Pulmonalem percipiunt: Cor quippe tunc temporis, motu accelerato & quasi reduplicato, magnam Sanguinis copiam in Ventriculis suis Vasisque superincumbentibus stagnantem, inde pellere conatur; & hinc fit illius *palpitatio*, propter Sanguinis copiam advenientem, & exactam expressionem negatam: si vero moles Sanguinis inde removeri nequeat, oritur polypus, tandemque mors ipsa. Quinta causa est corporum plurimorum Sanguinem *coagulantium* admissio. Sic Acida omnia igne violento ex Mineralibus destillata, Sanguinem subito *coagulant*; lentius Spiritus Salis, omnium citissime & validissime Spiritus Vitrioli, Nitri, & Alumnis, qui, si in Venas incendantur, Sanguinem illico *coagulant*; &que, propter laxitatem & amplitudinem Venarum, in Cor usque & Pulmonalem Arteriam devolutus, brevi Animal suffocat (a). Jam vero observandum est, quod omnia Acida Sanguinem non inspissent; Nitrum enim & Sal Ma-

ri-

(a) De hac re conferri merentur Experimenta clariss. FRIEND, in ejus *Emmenslogia*. Cap.

rinus illum diluunt, ut & Acetum, (a) aliique Spiritus acidi Vegetabilium; sed Salia alcalina quandoque eundem inspissant, & aliquando diluunt: ex his vero Spiritibus quidam eum coagulant, ut Spiritus Vini, *Aqua vita* vulgo dictus, qui, licet a nonnullis pro tenuissimo diluente habeatur, in Venas tamen injectus omne Liquidum vitale coagulat. Sexta & ultima causa est *motus nimius*, itemque in minimis Vasis *obstructio*: In omni quippe obstructione Arteriæ, distenditur Vas, tandemque obstructione perseverante rumpitur; unde sequitur liquidioris Sanguinis partis extravasatio. Hæc aptitudo sive proclivitas ad *coagulum* suscipiendum, non est quid morbosum, sed proprietas Sanguini in statu sano hærens: Docet enim experientia, quod quo magis sanus est aliquis, eo citius & facilius Sanguis ejus extravasatus *lentorem* inducat; quum e contra ægri quam plurimi Sanguinem fluidissimum habeant; præsertim leucophlegmatici: imo hominum nonnullorum in mortis agone versantium Sanguis nequaquam *coalescit*. Omnis causa illam *concretionem* promovet, quæ vehementissime agit in Sanguinem: homines enim qui exercitiis

vio-

(a) Istud quidem de modica dosi, Ore assumpta, atque de hujusmodi Spiritibus non concentratis, sed dilutis ac simplicibus, tantum intelligas; aliter enim Sanguinem *inspissant*, imo & *coagulant*; ut probant Experimenta ejusdem FRIEND, de *Aceto* in Venam Canis Jugularem injecto, &c. Vide *Emmenolog.* Cap. 14. sub finem.

violentis dediti, musculos suos plurimum movent, Sanguine crasso donantur. Excretiones porro & evacuationes nimiae Sanguinem *inspissant* in majoribus Vasis, unde subsidencia contingit in minoribus, & hinc atrophia nascitur; quoniam in Lymphatica lateralia non ingreditur Liquidum: quum igitur tale quid accidat in omnibus evacuationibus immodicis, non mirum est hæc mala subsequi.

3. Hactenus de nimia Sanguinis *tenacitate*; proximo jam loco ejus nimia *fluiditas* considerata est: Quum vero hæc pendeat a nimia partium Sanguinis *tenuitate*, de qua antea dictum fuit, necesse non est ut in ea explicanda tempus teramus: Sufficiat observare, *fluiditatem* Sanguini nostro, si modo opus sit, conciliari posse vi Salium volatilium, ex ungibus, cornubus, medulla, aliisque Animalium partibus extractorum; Aqua etiam, larga satis copia assumpta, optime resolvit, attenuat, diluitque; ut & acria Ligna Guajaci, Sassafras, &c. itemque Salia omnia fixa ex Vegetabilibus, & Mineralibus, præsertimque Metallis, quæ, quo graviora, eo meliora: hinc si Aurum reddi posset fluidum, absque gravitatis diminutione, vel molis incremento, optimum esset *Dissolvens*; atque illud ita laudatur (a) *Oleum Theophrasti* *Paracelsi*.

CA.

(a) Confer JOAN. ERNEST. Tract. de Oleis chymice destillatis, apud HARTMANN. Prax. chymiatricæ. pag. 528.

CAPUT X.

De Gravitate Sanguinis.

G*ravitas* corporum nihil aliud est,
 quam *nifus* eorundem descendendi
 versus Terræ centrum; & est semper
 proportionalis corporum *Soliditati*. San-
 guis dum in corpore circulatur, calidus
 est & rarefactus; extractus autem e Cor-
 pore frigescit, & inspissatur: ideoque
gravitatem illius, respectu molis, exacte
 non possumus investigare. Sed in variis
 regionibus, tam frigidis, quam calidis,
 Sanguis, simul ac e Corpore profluxerat
 ponderatus, sese habuit ad Aquam sal-
 sam ut 26. ad 25: Serum autem se ha-
 bet ad eandem Aquam 300. ad 253. adeo-
 que Serum gravius est Sanguine una sex-
 ta circiter parte: quod quidem videtur
 experientiæ adversari, quum Serum *in-*
sula supernatet: hoc autem inde proce-
 dit, quod partes *insulam* componentes,
 vi frigoris, simul & attractionis mutuæ,
 in massam magis solidam & compactam
 coalescant; prout hoc inde patet, quod
insula ista & Serum simul sumpta non
 occupent tantum spatium, quantum oc-
 cupabant ante separationem ipsorum.
 Sic igitur levitas in Sanguine, respectu
 Aquæ falsæ, hætenus non est comper-
 ta; is enim ponderatus ubique Aquam
 falsam pondere excedebat una vicesima
 sexta parte: si vero daretur, oriri pos-
 set ab aquosis, oleosis, spirituosisque o-
 mnibus.

omnibus; hæc enim Aqua falsa sunt leviora. Jam vero a particulis vegetabilibus consolidatis; & mineralibus, Sanguis gravior fit quod optime conspicitur in Scorbuto lento; Sanguis enim in eo casu compactus & salinus plurimum est, Urina vero gravissima respectu sani hominis: hoc autem oritur ab abundantia Salis muriatici, qui in debita copia optimus est, & ad vitam omnino necessarius; si vero quantitate excedat, pessimus producit effectus: ideo corpora quæ Sanguine *graviora* sunt, ut Sales fixi, integre per Urinam excernuntur; ita Sal Marinus prodit immutatus in Urina; ejus autem usus est ad Sanguinem diluendum. Porro *gravia* Medicamenta venenosa sunt, quatenus nimis augent.

CAPUT XI.

De Motu Projectili.

1. **P**ER *Motum Projectilem* intelligitur Motus Liquidorum per Vasa Circulatorius: quumque ab eo morbi plurimi, vita, sanitas, & senectus pendeant, operæ pretium erit videre quid *augeat*, quid *ve diminueat*, aut *depravet* huncce Motum.

2. Augetur 1. Motus iste ab ipso Corporis moto *adaugeto*: Sic enim homine currente, plurimum crescit; omniaque febris symptomata; quæ quidem cito evanescunt, homine quiescente: at si in
cure.

curfu ultra vires perfiftat, omnia prædicta vehementiora evadent, fimul & inflammationis fpecies totum Corpus occupabit; hujus autem hominis Urina, a Medico confpecta, ardentem febricitantis effe putabitur. Porro, fi hoc exercitium diutius continuetur, morbus revera orietur. Itaque a folo Motu Projectili *adau-cto*, abfque mutatione ulla Fluidorum interna, morbus accidere poteft. Sic etiam ex eodem Motu *diminuto* fæpenumero nascuntur morbi; hujus vero *diminutionis* caufa plerumque eft triftitia: fic, e. gr. fi homo fatis hilaris, inter epulandum, nantium accipiat magni alicujus infortunii, fubito perculfus dolore, pavidusque, fuis humoribus ftagnationem inducit; unde ftatim oritur morbus, nifi magna alicujus liquidi diluentis copia prohibeatur. Pari ratione plurimorum morborum caufam effe vel *incrementum*, vel *diminutionem* Motus Projectilis Fluidorum comperiemus.

3. Primaria caufa hujusce Motus Projectilis eft *Cor*. Si liquida noftra a Canalibus, per quos fluunt, non fisterentur, neque Canaliū continuitas interrupta efferet, tum femel mota femper moveri pergerent; fed datur refiftentia in Canalibus, iique non funt continui; prope Cor enim liquida Sinum Venofum & Auriculas ingrediuntur, ubi, per aliquod temporis fpatiolum, vis & continuatio fluxus quiefcunt: quum vero corpus nullum fe movere poffit ex fe metipfo folo, necesse eft ut liquida noftra motum de novo accipiant a caufa
qua-

quadam externa, vim suam ibi exerente ubi motum amiserint: causa autem ista est Cor, quod Musculus est solidissimus, figura sua repræsentans helicem, cujus ope, (ut docent Mechanici) vis debilis incredibilem resistentiam superare potest; itaque Cor est sola & sufficiens causa omnis motus.

4. Præter hanc causam primariam, datur quoque & alia, nempe Vasorum *elasticitas*, sive vis illa, qua eorumdem latera a Liquido influente distenta sese statim restituunt, & quidem in pristinum statum: Fluidum enim a Corde, vi magna, in Arterias adactum, easdem statim distendit; hæque, quum elasticæ sint, vi Cordis cessante, sese statim restituunt, & quidem eo majore nisu, quo magis distentæ fuerunt.

5. Sanguinis e Corde exitus, sive Motus ejus Projectilis, ipsius Cordis *actioni*, non vero motui intestino Sanguinis (uti nonnullis visum est) debetur: quod quidem ita probatur. Liquida, quæ loco angusto contenta & coercita, inde, vi motus intestini partium suarum, per foramen apertum prorumpunt, & in Motum Projectilem aguntur, tripliciter suum consequuntur effectum; nempe, (1.) si partes in motum satis violentum cieantur vi *caloris*: sed calor sufficiens, ad istum motum producendum minime datur in Corpore nostro; licet enim Sanguis e Corpore extractus, promoveatur ad eundem caloris gradum, quem habere potest dum in Vasis nostris continetur, nihil tamen inde sequetur, præter ipsius
pu-

putrefactionem: Præterea Pisces Sanguinem frigidum habent, qui nihilominus circulatur; & eo calefacto ipsi moriuntur. (2) Liquidum, in circumstantiis supra dictis positum, in Motum Projectilem agi potest *vi* partium suarum *elastica*; nimirum, si Liquidum aliquod elasticum in vase undique clauso condenseretur, aperto foramine statim pars quædam ejus prodiret: id autem minime locum habet in Sanguine; quoniam elasticitas ab Atmosphæræ Corpus ambientis pondere compensatur, adeo ut sese nequaquam expandere possit ad Motum Projectilem producendum: Porro Sanguis in nostris Vasis contentus, eadem *vi* suæ elasticitatis expandere nequit, ob incumbens Aeris externi pressionem; ergo, quum sit elasticus, secundum corporum elasticorum indolem, vim suam exercet ubi minor est resistentia, h. e., versus Cor premit; in hoc autem continetur ejusdem Fluidi portio, quæ agit æquali *vi*; ac proin nullus inde sequi potest effectus. (3) *Vi fermentationis* produci potest liquidi Motus Projectilis: Jam vero ebullitio Sanguinis, quæ *fermentatio* dicitur, nunquam observatur in Corde.

6. Circulatio autem in genere Sanguinis tripliciter *acceleratur*; 1. a Cordis ictuum frequentia; 2. ab aucto Cordis robore; 3. ab aucta mole sanguinea, manentibus iisdem Cordis ictibus; quia tunc rota massa eodem temporis spatio eundem circuitum perficit, quem absolvere debet minor copia: velocitas enim pen-

det

det a pressione unius particulæ in aliam.

7. Hæc vero Circulatio *retardatur*,
1. ab imminuta vi Cordis; 2. a Vasis laxioribus & minus elasticis; 3. ab ineptitudine ipsorum Liquidorum ad motum.

8. Sanguinis itaque *velocitatem* augent,
(2) omnia quæ *vim* Cordis adaugent; quod quidem fit, 1. robur ipsi conciliando, 2. simul reddendo Liquida ad motum idonea. Porro nulla causa Sanguinis *velocitatem* auget, nisi Cordis contractionem augeat: excitant autem & augent eam quæcumque *genus nervosum* validius afficiunt; qualia sunt olea aromatica, item corpora metallica, alcalina caustica, salina, nec non crysalli, &c. quæ Circulationem Sanguini inducunt, sed quia Vasa Nervosque stimulant, motusque oscillatorios adaugent. (2) Animi *affectus*, violenti & calefacientes, ut ira, furor &c. (3) Musculorum exercitatio *diuturna*; nam ex frequenti musculorum actione, motus Sanguinis in Vasis inter musculos valde promovetur. (4) Respiratio *aucta*, quæ, si sæpius iteratur, maxime facit ad accelerandum motum Sanguinis. Causæ vero Circulationem *retardantes* sunt modo traditis contrariæ.

C A P U T XII.

De Medicamentis .

II. **Q**Uum, pro variarum partium natura & Morbis, varia requirantur Medicamenta, ideo examinanda sunt horum nomina, classes, natura, vires, & actiones; in quibus agendis ordo duplex observari potest: nempe, vel (1) enumerando ordine alphabetico singula quæque Simplicia; una cum eorum viribus, usu, &c. hæc vero methodus, tanquam minus utilis, rejicienda est: (2) simul enumerando omnia illa Medicamenta, quibus eadem attributa, eosdemque effectus convenire ex Historia Naturali constat. Hac autem methodo Galenus primus usus est, (& post hunc alii plurimi, ut Oribasius, Ægineta, ac deinde omnes Botanici) reducens Medicamenta omnia ad certas Classes; atque sic Vires Medicamentorum omnium quadruplices esse statuit; nimirum, (1) Vires medicas elementarias, (2) materiales, (3) singulares sive speciales, (4) substantiales incognitas, experientia vero sola cognoscendas.

Quid autem i. per Vires elementarias voluerit, statim apparebit, ejus mente cognita: Dicit enim, illud quod in rerum Natura corpus unum ab alio distinguit, vocari *Qualitatem*; ergo tot essent *Qualitates*, quot diversa corpora: Hæ porro sunt quatuor, juxta Galenum scilicet, Humidum, Siccum, Calidum, &

& Frigidum; quapropter corpora omnia ad quatuor Classes reduxit. Quum vero istæ *Qualitates* raro seorsim & singulatim inveniuntur, ideo quatuor illarum combinationes, *Temperamenta* dictas, addidit; nempe, Calidum & Humidum, Calidum & Siccum, Frigidum & Humidum, Frigidum & Siccum. Corpora quæ unam ex quatuor simplicibus possidebant, *Elementa* vocavit; quæ porro exinde quatuor ei videbantur, scilicet, Aer, quia siccus; Aqua, quia humida; Ignis, quia calidus; Terra, quia frigida. Ex hisce supra dictis videbantur ipsi omnia corpora componi, & pro ratione illarum *Qualitatum* agere: Idem affirmabat de Medicamentis; hinc illorum *Vi-res* in quatuor Classes distributæ fuerunt. Ex his quatuor, pari quantitate commixtis, conflata, *Elementaria* vocavit, ut & Corpus nostrum *elementatum*; & a prædominio cujuslibet ex Elementis Morbos oriri asseruit. *Gradus* quoque quatuor esse voluit, secundum quos hoc, illudve Elementum prædominaretur. Medicamenta quæ Corpori sano applicata, nullam mutationem in eodem producebant, *primi* gradus esse dixit; ex. gr. Violæ & Rosæ frigidæ & humidæ in *primo* gradu dictæ sunt: hæ tamen in frigido morbo nocere queunt. *Secundus* gradus est, quando Medicamenta Corpus sanum aliquo modo afficere vel mutare, non autem lædere possunt. *Tertius* gradus est, si vis eo accedat, ut sanum Corpus non destruat, sed ipsi noceat, idque morbosum reddat: & hæc Medi-

camenta adhibenda censuit, quando Morbus in eodem gradu ægrum occupat. Quartus gradus est deleterius; v. g. in Euphorbio, Venenisque ceteris, quæ, si applicentur Corpori, illud ita afficiunt ut mors inde sequatur.

Vires *materiales* vocavit 2. Galenus eas, quæ pendent a proportionequadam inter ipsas & Materiam existente: hinc etiam distinguebat Vires *materiales* ab *elementariis*, tanquam Corpori proprias; illasque *manifestas* appellavit, quia compositæ sunt; & composita magis conspicua sunt quam simplicia: Materia enim componitur ex duobus *Elementis*, ad minimum; ideoque conspicua magis est, quam ipsa *Elementa*. Secundum hanc expositionem, Herba emolliens dicitur *laxare* & *emollire* simul, Viribus *materia-libus*; calefacere vero, vi *elementari*, sive calore.

Vim *specificam* 3. pendere voluit ex his duabus præcedentibus, variis modis inter se combinatis; eaque Medicamenta hac vi prædita esse voluit, quæ peculiari alicui parti propria sunt, aut peculiari alicui operationi destinantur; talia sunt Purgantia quæ *specificum* liquorem, ut Serum, Bilem, Menses, &c. evacuant; tum quæ cicatrifant, quæ carnem generant, &c. Hæc omnia agere dixit propter vires *specificas*.

4. Per Vires *substantiales incognitas*, intellexit eas, quæ nulla alia ratione investigari possunt, præterquam experientia; talis est vis *Opium soporifera*, quæ neque ex ejus humiditate, neque calore,

ne-

neque siccitate, nec frigore, sed *experientia* tantum probatur.

Itaque patet ex dictis, errasse Galenum in eo, quod per illas *Qualitates* solas conatus sit omnium Medicamentorum effectus explicare; quod quum non potuerit in Antidotis, Alexipharmacis, Topicis, &c. hæc *divina & incognita* vocavit: Præterea deceptus est in eo, quod tantum quatuor *Qualitates* admiserit; aliæ plurimæ licet enumerari possint.

2. *Medicamentum est corpus, quod Corpori nostro viventi applicatum, statum ejus morbosum tollit.* Jam vero Medicamentum omne considerari potest, vel (1) quatenus in *Solida* agit; vel (2) quatenus in *Liquida* sola operatur; vel (3) quatenus in *utroque* simul vim suam exerit: Proinde ad has tres Classes generales omnia reduci possunt.

Porro quæ agunt in *Solida*, hæc operantur, vel 1. resolvendo & destruendo eorum texturam & cohæsionem, vel 2. Canales obstruendo, dilatandoque, & eorum laterum figuram mutando.

Quæ autem agunt in *Fluida* sola, hæc agunt, vel 1. proprietates eorum alterando; vel 2. eadem e *Corpore* educendo. At vero cuncta fere Medicamenta tam in *Solida*, quam in *Fluida* vires suas exerunt; vix enim alterari possunt *Fluida*, quin simul aliqua ratione afficiantur *Solida*, & vice versa: attamen actiones Medicamentorum, quatenus ad *Fluida* spectant, considerari possunt non consideratis iisdem quatenus *Solida* afficiunt, ac etiam vice versa; pari omnino ratione,

E

qua

qua Mathematici corporis longitudinem considerant solam, nulla ratione habita vel superficiei vel soliditatis; licet seorsim non existant. Ut autem sequentia clarius intelligantur, præmittenda sunt *THEOREMATTA* quædam.

THEOR. I. Levissimus solus *motus externus, & mechanicus*, potest omne mutationum genus in Corpore nostro producere, quod adhuc Medicamentum ullum produxit. Supponamus enim hominem quemdam perfecte sanum esse, plumamque in ejus Naribus leniter agitari; non poterit ille uno momento se continere absque motu Corporis convulsivo, ut flexura, sternutatione, &c. Si autem consideremus, quanto musculorum numero, vi, & nisu fiat *sternutatio*, admirabimur causæ levitatem; hæc enim actio peragitur motu violento musculorum Scapulæ, abdominis, diaphragmatis, thoracis, pulmonum, &c. præterea, si actio perseveret, orietur liquidorum expulsio universalis, nempe, expressio lacrymarum, muci, salivæ oris, palati, & asperæ arteriæ; item excretio urinæ, sudoris, &c. Hinc igitur, absque ullo Humido, Sicco, Calido, Frigido, Sulphureo, Salinis, & similibus, potest, applicatione sola *pluma* ad interna Narium, induci omnium Solidorum & Fluidorum motus in Corpore nostro: Jam vero si sternutatio talis diu persistet, ut solet ab assumptione $\frac{1}{100}$ partis grani Euphorbii intra nares, orientur graves convulsiones diuque durantes, ut & cephalalgia, urinæ

næ ac alvi excretiones involuntariæ, vomitus, æstus febriles, aliaque dira phænomena, tandemque mors ipsa.

THEOR. II. Si jam tanta mutatio in Corpore nostro fiat a *levi & externo motu*, quid non accidere potest, si Nervi interius afficiantur? Hinc igitur patet, levissima corpora summopere Corpus nostrum *mutare* posse. Licet vero nullum corpus agere queat in Solida, quin Fluida simul afficiat, & vice versa, distinguere tamen possunt Medicamenta, in ea quæ *immediate* sive *primario* Solida; Fluida vero *mediate & secundario* afficiunt, ac vice versa.

THEOR. III. Ex hoc *mechanico motu* omnia nostra Liquida, quamvis nihil iis interne accadat, *mutari* posse patet; prout ex casu modo memorato constat.

THEOR. IV. A solo *motu* Spirituum Animalium *mutato* (absque ulla impressione a Corpore vel externo vel interno, contactus ope, communicata) oriri queunt omnes effectus, quos in re medica quilibet Medicamento adscribere potest. Supponamus enim hominem, cæteroquin sanum, irritationi *generis nervosi*, sive effectui hypochondriaco, obnoxium; huic, in optima sanitate si detur occasio iræ, metus, tristitiæ, lumina statim orietur *mutatio* in ejus statu: nam quod antea per poros Cutis ad pondus circiter quinque librarum, horarum 24. spatio, perspirare solebat, jam *mutato cursu*, per Renes viam sibi quærit; quin etiam inde turbantur Vasa trajectoria, secretoria, & excretoria. Qui autem novit

aliquod Diureticum quod tantis polleat viribus? Præterea liquor iste per hanc viam excretus, non est Urina, sed mera Lympha, sale, spiritu, odore, & calore Urinæ in corpore pene relictis. Pari ratione homines interdum in *diarrhœam* ex metu conjiciuntur. Ex ira etiam magna copia *Bilis* quandoque rejicitur. *Sudores* quoque ex metu sæpius oriuntur. *Vomitus* in quibusdam excitatur ab objecti nauseabundi aspectu, vel fabulæ nauseabundæ narratione; his enim primo oritur ructus, deinde nausea, expressio salivæ, convulsio ventriculi, vomitus & nonnunquam alvi sudorisque excretio. Omne quoque evacuationum genus solo Corporis motu *insueto* solet excitari: sic prima vice navigantes sive jejuni, sive cibis referti sint, palladi primo fiunt & anxii, paulo post nutant, vertigine corripuntur, tandemque vomunt. Inde patet, Machinam nostram ita comparatam esse, ut licet illi nihil a quovis corpore contingat, tamen ex motu mechanico Spirituum perverso, iis omnibus effectibus affici possit, qui a Medicamentis produci solent.

THEOR. V. Motus ille tam mirificus excitari potest in nobis a *particulis* corporum *insensibilibus*, Machinæ nostræ applicatis: ita nonnulli homines, simul ac ingrediuntur cubiculum in quo felis, mus, caseus-ve fuerit, licet, non in conspectu; tamen in sudores conjiciuntur, & quandoque lipothymiam patiuntur, quidam vero concidunt: & hystericae mulieres ex odore moschi statim male se habent.

THE-

THEOR. VI. Medicamenta dividi possunt in partes adeo *minutas*, ut imaginationis vim pene eludant, quæ tamen singulæ ritinebunt vires quæ quidem erant antea propriæ toti moli: hujus rei tria dabimus exempla, ex triplici Regno, nempe, Minerali, Animali & Vegetabili desumpta.

(1) Constat experimentis a Metallorum exploratoribus sæpius factis, quod si granum unum *Auri*, per fusionem, exacte admisceatur cum Argenti libra, singula grana Argenti participabunt aliquid *Auri*; idemque etiam eveniet, si millesima pars grani *Auri* cum dicto Argenti pondere commisceatur: attamen Aurum, in tantas minutias redactum, vires & proprietates Auro particulares retinet; & istud exinde patet, quod istæ minutiae in unum iterum corpus vere *aureum* colligi possint: Hoc etiam alio modo probatur. Si enim *Auri* gran. i. in Aquæ Regalis unciis x. solvatur, nulla erit liquoris gutta, quæ non habeat in se particulam *Auri*, ut ex sapore constabit: ideoque, cum nulla sit, in eo casu, proportio inter liquidum & metallum, necesse est, ut metallum in tenuissimas partes dividatur; sed interim manet immutatum, ut ex ejus præcipitatione, & in *Auri* formam reductione patet. Si vero, loco *Auri*, sumatur *Cuprum*, res adhuc fiet clarior; *Cuprum* enim totum menstruum imbuet viridi colore. Ex dictis ergo patet, quare corpora *metallica* dissoluta & in liquidorum formam redacta, tam peritænes producant effectus; nimirum,

quia singulæ particulæ figuram suam servant, rigidæ & immutabiles permanentes, quod quidem in Vegetabilibus locum non habet.

(2) Ut vero sciamus in quam *minutas* partes dividi possint ea, quæ ex Regno Animali desumuntur, experimentum a Boyleo in hunc finem institutum exhibebimus. Ille *sericeum* involucrum *Bombycis* evolvebat, idque 300. ulnas longum comperuit esse; idem vero ex duplici filo constare detexit Leeuvvenhoekius: erat igitur 600. ulnas longum, & duo tantum grana pendebat; atque ita validum erat, ut duo grana suspensa sustineret. Ex his autem ac similibus exemplis facillime colligi potest, magna partium Animalium divisibilitas. Hanc etiam demonstrant Odorifera omnia presertim *Castoreum*; id enim bilanci impositum, per quatuor dierum spatium, nihil ponderis amisit; interim tamen in sphæram trium circiter pedum exhalationes continuas & odorem insignem spargebat, novoque aeri expositum, eundem, intra duo minuta, suo inficiebat odore, sine sensibili ponderis jactura.

(3) Ex Vegetabilibus, si sumatur *Extracti Croci* gran. i. & in Spiritus Vini uncias x. injiciatur, totum Spiritum tinget, & guttula quælibet odorem & sorem *croceum* præ se feret. Ex dictis igitur, patet, partes Medicamentorum eo usque *comminui* posse, ut captum nostrum superent; & quidem, licet hæ partes sint diaphanæ, sensusque fugiant, nihilominus effectus notabiles in corpore nostro producere valent: Quippe pro exemplo

plo potest esse *Vitrum Antimonii*, cujus si scrup. j. Vini libr. viij. infundatur, & digerantur simul, Vinum adeo vehementer *emeticum* evadit, ut ejus uncia iv. epotæ Ventriculum in motus ita convulsivos adigant, ut pene invertatur; cum tamen de Antimonii Vitro, quod in fundo vasis manet indissolutum, nihil omnino decessisse deprehendatur: Idem etiam obtinet in *Croco Antimonii*, &c. (a)

THEOR. VII. Medicamentorum particularæ prout variis applicantur Nervis, varios effectus habent. Pro exemplo sit *Turbith Minerale*, quod ex Oleo Vitrioli

E 4 &

(a) In unoquoque igitur Medicamento quendam constat inesse *Spiritum*, qui ab Alchemistis *Filius Solis*, *Proles Ignis*, *Ignis internus rerum* vocatus est, nunc autem *Spiritus Rector* vulgo dicitur; ex quo quidem solo dependet tota Medicamenti vis & ἐνέργεια. Hic vero Spiritus (cujus sedes oleum rei) quantitate adest tam exigua, ratione totius molis, ut fidem omnem superet. Confer omnino, de hoc Spiritu, AUCTORIS nostri *Elementa Chymia*, Tom. I. pag. 41. 42. 43. 174. 258. & Tom. II. pag. 10. 11. edit. Parisin. & alibi passim. Quin etiam notatu dignum hic loci videtur, clarissimum AUCTOREM, in suis Prælectionibus Academicis de Medicamentorum Viribus, quum de spiritu rectore disliceret, dixisse, (licet istud omisum fuerit in prima hujusce Tractatus editione) jam quidem SENDIVOGIUM, quem vulgo COSMOPOLITAM vocitant, veritatem hanc annotasse; nempe dum assuerit, quod in unoquoque „ Corpore centrum sit certusque locus, in quo „ sperma hæret, & ubi est semper tamquam pun- „ ctum, i. e. quasi circiter octies millesima & du- „ centesima pars corporis, quantulumcunque hoc „ sit, imo & in uno grano Frumenti; & istud „ aliter esse nequit, &c. Vide COSMOPOLITÆ Novum Lumen Chymicum, Tract. III. De vera & prima materie Metallorum, editionis Gallicæ, pag. 15.

& Mercurio conficitur; si enim hujus semigranum naribus indatur, omnes Secretiones violentas reddit; si detur interne, languorem & angorem excitabit; si vero majori quantitate, ut ad 8. gran. adhibeatur, secessum, vomitum, & sudorem movebit, nervosumque genus admodum irritabit: De qua re Boyleus narrat, Tribunum Militum quemdam cataracta laborasse, hujusque Turbith ope, ad gran. 1. forma sternutatorii exhibiti, curatum esse, excitatis primum tumore Capitis, Alvi dejectione, Sudore, &c. Vide *Tractatum Boylei de Utilitate Philosophia*.

THEOR. VIII. Pro varia igitur applicatione Medicamenti, varii sequuntur effectus, quos novimus solum a posteriori: Si autem conjecturis locus sit dandus: forsitan hæc considerationes non erunt spernendæ. (1) Major, minor-ve alicujus Nervi nuditas facit ad majores, minores-ve, ac etiam diversos, effectus adeo violentos producendos: quippe tunica quæ Nares investit, nervosa est expansio; nullisque fere involucris tegitur; & omnis Nervus quando sensibilis evasurus est, abit in substantiam mollem & mucosam; quod quidem hoc in loco maxime fit. (2) Quo Nervi sunt origini suæ propriiores, eo magis sensibiles extant, & hinc facilius a remotioribus irritantur: Sic, ex gr. Nervi Olfactorii a *turbith*, in modum sternutatorii exhibito, valde irritantur, quum idem alibi Nervis applicatum, vix quandoque sentiatur. (3) Communicatio unius Nervi cum aliis potest effectus Medicamenti *variare*: nonnulli enim Nervi, di-

ver-

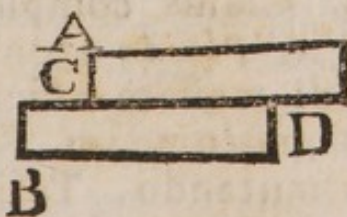
versa origine orti, sæpe concurrunt & communi nodulo colligantur; sed quum omnibus iidem non sint concursus; hinc idem Medicamentum in *variis* Homini-
bus *diverso* modo agit. (4) Prout Nervus, cui Medicamentum aliquod applicatur, tendit ad Glandulas, Emissaria, Emuncto-
ria, Medicamenti effectus *variantur*.

C A P U T XIII.

Classes Medicamentorum.

SECUNDUM ea quæ paulo ante dicta sunt, omnia Medicamenta, ex ipso-
rum prima divisione, in *tres* Classes di-
stribuuntur.

I. Classis est eorum quæ in *Solida* ope-
rantur: (intelligimus autem per *Solida*,
partes illas nostras *ultimas*, CAP. IV.
explicatas.) Medicamenta porro in hæc
agunt, ea valde movendo, non destru-
cta tamen eorum cohæsione. Ex. gr.
sint AB duæ par-
tes *ultimæ*, cohæ-
rentes ad CD;
hæ moveri pos-
sunt absque sepa-
ratione, vel so-
lutione. Medicamenta hujus Classis sunt,

1. *Stimulantia*. 2. *Contrahentia* i. e., quæ
faciunt ut *Solida* minorem habeant lon-
gitudinem, crassitiem vero majorem; ita
tamen ut eorum cohæsiō non destruat^r:
adeoque Medicamenta *Contrahentia* par-

E 5

tes

tes incrassant, easque magis firmiter connexas redeunt. 3. *Laxantia*, quæ partes laxæ cohærentes reddunt, ita ut mobiles, flexiles, dilatabiles, & tenuiores fiant. 4. *Constipantia*, quæ capacitatem Canaliculorum minuunt. Ad hæc autem referenda sunt, (α) *Emplastica*, sive omnia quæ glutinis instar Canaliculis adhærent; (β) *Illinentia*, quæ Emplastice magis fluida sunt; (γ) *Obstruuntia*, quæ non tantum angustiores reddunt Canales, sed etiam implent. 5. *Chirurgica specifica*, ut *Sarcotica* sive Carne generantia, *Cicatrisantia*, & similia. 6. *Solventia*, quæ dividi possunt in sex Classes; nempe, (α) *Rubefacientia*, quæ levem inflammationem producant; (β) *Vesicatoria*, quæ Vasa Lymphatica sua actione destruunt; (γ) *Escharotica*, quæ non tantum Vasa minima, sed & cutim ipsam consumunt; (δ) *Corrodentia*, quæ omnia, quibus applicantur, absumunt; (ε) *Caustica*, quæ partes adurendo destruunt; (ζ) *Putrefacientia*, quæ partes nostras in putridum liquamen convertunt.

II. Classis complectitur Medicamenta quæ in *Fluida* agunt; nempe, vel totam Fluidi massam afficiendo, vel particularum quarundam Fluidi molem aut figuram mutando. Talia sunt, 1. *Attenuantia*, quæ particularum molem minuunt. 2. *Condensantia*, sive *Incrassantia*, quæ molem particularum augent. Hæc tamen quoad modum operandi distinguipossunt: *Condensatio* enim fit a corpore comprimente partes antea liberas, quæ vero inde coalescunt, & majores moleculas abe-

abeunt; istud autem oritur a causa externa condensante & comprimente, ut ab externa pressione Aeris frigidi; atque sic hyeme Aqua congelatur: *Incrassatio* vero fit, quum hæc partium combinatio contingit propter privationem partis liquidioris a calore dissipatæ. 3. *Acrimoniam inducentia*, scilicet, ex mutata molecularum figura. Cæterum *acria* sunt, quæ motum suum per pauca puncta communicant; adeoque *acerrima*, quæ per unum tantum: horum autem natura superius considerata fuit, quin & observatum est, omnes particulas Fluidorum nostrorum obtusa figura præditas esse. Huc pertinent *Putrefacientia* nostra Liquida. Jam vero *putrefactio* Liquidorum accidit, quum eadem, a partium attritu mutuo, acria redduntur, nimisque velocia, & ex dulcibus fœtida; qui fœtor plerumque ab Oleo volatili, per Salem acri reddito, procedit: hunc in modum quilibet fumus cum sale ascendens, Nares ingrato odore ferit. 4. *Demulcentia*, quæ antecedentibus contraria sunt, eaque temperant, obtundendo scilicet eorum spicula. 5. *Immutantia*, quæ quidem ita Liquida mutant, ut tamen mutationis modum nesciamus: hoc dubium genus est, ad quod referenda sunt omnia quorum operandi modus nos latet. 6. *Diluentia*: hæc vero *totam* Liquidi massam spectant, quum antecedentia in ejus particulas *speciatim* agant; & sunt illa, quæ Fluidis nostris commissa, partes eorum cohærentes a contactu dimovent, aliasque particulas cohæSIONem impedientes

interponunt. 7. *Coagulantia*, quæ partes fluidas coalescere faciunt, scilicet, vel difflando diluens vel addendo glutinans, vel partes inter se compingendo. 8. *Moventia*, quæ particulis, motum imprimunt. 9. *Sistentia*, quæ earumdem motum minuunt, & toti massæ quietem inducunt.

III. Classis est eorum quæ in *Solida* & *Fluida* simul operantur. Hæc autem in 5. Classes dividuntur; in quibus vero continentur omnia Medicamenta, de quibus Veteres, a posteriori ratiocinantes, mentionem fecerunt.

1. Classis complectitur antecedentes Classes, quatenus sub iis contenta Medicamenta actionibus combinatis agunt, (atque Circulationem Sanguinis, nec non Secretiones in genere, vel promovent, vel debilitant ac retardant. Huic etiam Classis annumeramus ea quæ Secretiones Peculiares cient; qualia sunt *Galactophora*, & *Spermatopæa*.)

2. Classis includit omnia quæ promovent Excretiones e quibuscumque Corporis nostri partibus. Quoniam autem varii Liquores, diversis in locis, excernuntur, variæ sunt etiam Classes eorum quæ cient Excretiones; nempe, (1) *Lacrymas moventia*. (2) *Apophlegmatizantia*, quæ Narium Mucum educunt: Huc etiam referuntur *Sternuatatoria*, quæ propriæ Serum e Naribus eliciunt. (3) *Sialogoga*, quæ Salivam educunt: talia vero sunt vel *externa*, ut *Masticatoria*, vel *interna*, ut *Mercurialia*, & *Vomitatoria*. (4) *Expectorantia*, quæ Phlegmatis e Pulmone ex-

cretionem promovent. (5) *Purgantia per Aluum* : quæ vero sub se continent. 1. *Eccoprotica*, quæ, morum Intestinorum leviter audaugendo, Alvi Fæces eliminant, & vix quicquam aliud, aut saltem valde parum; hæc autem in 3. Classes dividuntur, scilicet (α) *Lubricantia*, quæ parietes Intestinorum lubricant; (β) *Diluventia*, quæ Fæces diluendo movent; (γ) *Laxantia*, seu *Lenitiva*, quæ leviter Intestina stimulando, Fæces inde expellunt, absque tamen reliqui Corporis turbatione.) *Phlegmagoga*, (quæ Lympham pituitosam educunt.) 3. *Cholagoga*, quæ Bilem ejiciunt: (4. *Hydragoga*, quæ Sanguinem in Serum dissolvunt, solutum velocius movent, ut majori copia ad Intestinales Glandulas applicetur, tamque foras amandant.) 5. *Melanagoga*, quæ Attram Bilem expellunt. (Hec vero sunt 5. Genera *Purgantium per Aluum*. Porro ad istam secundam Classẽ pertinent adhuc (6) *Vomitiva*, quorum vi ea quæ continentur in Ventriculo sursum per Gulum & Os ejiciuntur.) (7) *Diuretica*, quæ Urinam movent. (8) *Sudorifera*, quæ Liquida per Tubulos Cutis sensibilibiter expellunt.) (9) *Diaphoretica*, quæ Perspirationem promovent. (10) *Uterina*, siue Medicamenta Utero dicata: hæc autem in 3. Genera dividuntur, scilicet) 1. *Emmenagoga*, quæ Menstrua pellunt; 2. *Aristolochica*, quæ Lochia eliminant; *Ecbolica*, quæ Abortum procurant, Partumque facilem reddunt.

3. Classis continet plurima quæ a Veteribus confuse tradita erant; ut (1) *Aperien-*

perientia, quæ Meatus obstructos aperiunt.
 (2) *Resolventia*, & *Discussientia*, quæ Humorem, vel in Vasis, vel extravasatum, stagnantem, aut coagulatum, resolvunt & ad fluxum disponunt, Solidaque stimulant ad Humoris propulsionem.
 (3) *Emollientia*, quæ rigidas partes magis flexiles reddunt, i. e. Solida laxant.
 (4) *Adstringentia*, sed *styptica*, & *Indurantia*, quæ Vasorum latera magis ad se invicem accedere faciunt, Vasorum aperturas claudunt, robur ac rigiditatem Fibrarum augent & laxas partes firmiores reddunt. (5) *Detergentia*, quæ induratas sordes liquant, & expellunt nec non fibras mortuas auferunt, absque dolore.
 (6) *Catharteria*, seu *Emundantia* (vel *Mundificativa*,) quæ majori vi detergant, ad interiora magis penetrant, Carnem sanam etiam extergentia. (7) *Erodentia*, quæ sunt quoque Detersiva & Mundificativa, sed potentissima; nam vivas & sanas partes tantum non auferunt. (8) *Calefacientia*, quæ Corporis Calorem augent. (9) *Refrigerantia*, quæ Calorem præternaturalem tollunt. (10) *Attrahentia*, quæ Humores ex loco in locum derivant. (11) *Repercutientia*, quæ Liquidum in parte aliqua externa hærens intus propellunt. (12) *Expurgantia*, quæ in Vasis concreta resolvunt, & expellunt. (13) *Suppurantia*, quæ concretum Humorem dissolvunt, & ad exitum disponunt. (14) *Maturantia*, quæ resolutum Liquidum æquale & homogeneum reddunt, ita ut facilius educi possit.

4. Classis varia similiter complectitur;
 nem-

nempe, *Topica*, quæ vires suas exerunt quatenus loco Corporis particulari applicantur, eidemque specificè conducunt. Hæc vero, pro diversis Corporis partibus, in Genera sequentia distribuuntur. (1) *Cephalica*, quæ dicata sunt Morbis Capitis. Hujus vero Morbi omnes dolorosi pendent ab imminente ruptura, propter Membranarum Cerebri tensionem; quæ & ipsa, vel a distensione, ex nimia Sanguinis aut alius humoris copia orta, vel ab obstructione pendet: adeoque tunc Laxantia, Temperantia, Refrigerantia, & Minuentia conducunt; quippe quæ *Cephalica* fiunt. (2) *Ophthalmica*, quæ Oculorum Affectibus medentur; taliaque sunt vel calida, vel frigida. (3) *Odontalgica*, quæ Dentibus dolentibus succurrunt; qualia sunt Caustica, Erodentia, &c. ipsi Nervo applicata. (4) *Otalgica*, quæ Dolores Aurium sedant, & fibras valde tensas laxant; etenim nullæ membranæ plus tendi solent, quam Tympanum & illa quæ Meatum Auditorium investit: Hic autem adhiberi debent Calida, ut Aqua aut Lac tepescens, & quandoque etiam frigida, quæ vitiis a Cerumine Aurium ortis medentur. (5) *Stomatica*, quæ spectant ad inflammationes Oris, Gingivarum, Palati, Faucium. Hæc vero inflammationes eodem modo curantur ac aliæ: porro si gangræna adsit, sanatur Oleo Tartari; alioquin alcalina non profunt, quippe quæ Dentes corrodant. (6) *Arteriaca*, quæ Fistulæ Pulmonali exasperatæ statim medentur, illam nempe emolliendo ac
le-

leniendo : istud autem obtinetur Oleo Amygdalarum, nec non Eclegmatibus five Linctibus; hæc tamen non semper profunt, quoniam dicta *asperitas* sæpe ab obstructione Glandularum internarum oritur; quo in casu magis conferunt cum Vapor Aquæ calidæ Ore receptus, tum varia Decocta emollientia, ex Hordeo, Glycyrrhiza, Malva, & similibus parata. (7) *Thoracica*, seu *Pulmonica*, quæ acrem materiam Pulmonibus impactam obtundunt, viasque laxant: & revera hæc in Humorum tenuitate juvant; at nocent in Peripneumonia pituitosa, quæ neque Sulphuri, neque illius Balsamo cedit, Spiritus vero Sulphuris per campanam viribus aliquatenus deprimitur. (8) *Cardiaca*, quæ vel frigida sunt, vel calida: nam in nimio febre & æstu, ad refocillandum, adhibentur frigida Acida, ex Citri succo, Vino Rhenano, &c.; sed in frigido statu Aromatica conducunt, quæ, subito replentia, locum partium avolarum supplent, ac Solida quoque stimulant. (9) *Stomachica*, quæ etiam vel frigida sunt, vel calida: nam in Ventriculi calidis Affectibus, Poma Citria, Succus Limonum, Acerum, & similia profunt; in frigidis autem calida. (10) *Splanchnica*, quæ Viscerum obstructiones referant: inter quæ locum primum obtinent Aquæ Minerales Chalybeatæ, ut & omnia quæ ex Marte & Mercurio componuntur, nec non Disolventia, & Aromatica. (11) *Intestinalia*. Hæc vero duplicia sunt; nempe, 1. *Carminativa*, quæ Flatus dis-

cutiunt. Flatus autem sunt partes aeris elasticæ, interceptæ inter duas extremitates spasmò contractas & occlusas; ibi quippe rarefcit ac se expandit aer, & a distensione oritur dolor; ad quem tollendum primario requiritur, ut aer e suo carcere liberetur, ne a nimia partium distensione oriantur Inflammationes, Sphaceli, Gangrænæ, Herniæ, &c. Ideo *Carminativum* omne agit, extremitates illas tantummodo referando: licet Veteres putaverit *Carminantia*, ex se, Flatus discutere; quum revera tollant solummodo actionem spasmodicam: adeoque truculenta hæc Symptomata non venenosæ acrimoniæ, sed soli distensionis & spasmò tribuenda sunt; unde nullum felicius datur *Carminans*, quam Opium ipsum, & medicamenta quæ spasmorum causas destruunt, Spiritus Animales compescendo, vel acidum involvendo: nam si supponamus, hominem Arsenicum sumpsisse, tumebit ejus abdomen ad crepaturam usque; hic vero tumor ab assumpto quodam Oleo, quod acidum, huncce spasmum creans, involvere potest; ut Oleo Tartari per deliquium multa Aqua diluto, statim tollitur: atque sic quando Colicæ spasmodicæ invadunt scæminas hystericas, quibus admodum sunt familiares; & quidem haud raro anus ipsis ita clauditur, ut fistula clysteris immitti nequeat; interdum etiam Ventriculi orificium observatur, tunc, inquam, optimum remedium est Opium, Castoreum, vel Galbanum in Aqua calida sumptum. *Intestinalium Classis*

sis continet 2. *Anthelmintica*, quæ Vermes in ventriculo & intestinis latentes necant : talia sunt Emetica, & Purgantia fortiora ; deim aspera corpora, ut sunt Capita spinosa Anguillarum, cum butyro juncta, & jejuno Stomaco deglutita ; insuper Conchyliæ grosso modo contusa, aut Ostreorum Conchæ, quæ Vermes istos vellicant, necant, aut fugant. (12) *Hepatica*, quæ nihil aliud sunt, quam Aperientia : talia vero sunt omnia Salina non acria, sed attenuantia ; v. gr., Sal Tartari, Sal Polychrestus, &c. (13) *Cystica*, quæ Vesicam Felleam depurgant : qualia sunt Cathartica, & Emetica. (14) *Splenica*, quæ Lienī sunt dicata : hæc autem sunt Aperientia. (15) *Mesenterica*, quæ Mesenterio dicantur ; suntque vel salina, vel saponacea, vel aromatica, vel stimulantia. (16) *Nephritica*, quæ vel Calculum frangunt, *Lithonriptica* dicta, vel eum expellunt : an vero dentur quæ prius istud agant, merito dubitatur. (17) *Hysterica*, quæ utero conducunt ; suntque vel stimulantia, vel topica, vel antispasmodica. (18) *Arthritica* sive *Neurotica*, quæ *specificè* in Nervos, & in Ossium membranas, Articulorumque ligamenta agere dicuntur. (19) *Anodyna*, quæ Dolorem tollunt ; hæc sub se complectuntur *Paregorica*, *Hypnotica*, & *Narcotica* : De quibus autem vide suo loco.

5. Classis continet *Antidota*, sive *Alexipharmaca*, quæ Venenis *specificè* resistere dicuntur. Porro, cum *Venena* tripliciter agant ; nempe, 1. quatenus Solidis spasmum inducunt ; 2. quatenus Liquida
ni.

nimis attenuant, vel coagulant; 3. quatenus Vasa disrumpunt, & Liquida stagnare faciunt; hinc & *Antidota* sunt triplicia, nempe, quæ vel in Solida, vel in Fluida, vel in utraque simul operantur. Jam vero plurima Venena vi acrimoniæ suæ agunt: si enim Cani uncia duæ Vitrioli dentur, statim in ejus Ventriculo calor intensus, erosio, spasmus excitabuntur, & hæc symptomata tollentur ab Antidotis acrimoniam distruentibus; qualia sunt Aqua, Oleum, vel corpus aliquod gelatinosum, &c. Nulla quippe dantur Antidota quæ Venena *specificè* destruant, aut agant alia ratione, quam *mechanica*.

PARS PRIMA.

De Medicamentis in Solida
operantibus.

CAPUT PRIMUM

De Stimulantibus.

1. **H**Actenus de variis Medicamentorum Classibus actum est. Jam igitur accedamus ad historiam magis peculiarem cujuslibet tituli : ac 1. quidem differendum est de iis, quæ in *Solida* operantur ; inter quæ primum locum *Stimulantia* tenent. *Stimulans* autem est illud, quod *Fibræ Motricis oscillatorios motus auget*. Porro ut augeatur oscillatio *Fibræ*, requiritur ut augmentum motus concilietur isti *Fibræ* ad punctum unde oscillationis augmentum incipit : Jam vero augmenti motus causa potest esse duplex ; nempe, 1. Particula libera Vasi non annexa, impetu proprio ruens in illud punctum : hæc enim idem extra suum naturalem situm pellet ; particula vero impulsu cessante, *Fibra* statim se contrahet, ut punctum e loco pulsus iterum restituatur ; & quidem eo magis se contrahet, quo dictum punctum longius e situ suo remotum fuerit : causæ autem hu-

usmodi effectus non diu durant, sed cito evanescunt. 2. Causa altera, & cujus effectus magis durabiles sunt, esse potest particula lateribus Vasis infixæ, vel interne a præterlabente Fluido, vel externe a causis externis. Quando autem de *Acribus* egimus, modum explicavimus quo particulæ Fibris infixæ eas stimulant.

2. Conditiones in omnibus *Stimulantibus* sunt, (1) Ut tam tenue sit Stimulans, ut intra Canales minimos ire, eorumque poris minimis semet infigere queat. (2) Ut tanta *acrimonia* sit præditum, ut sibi in Canaliculorum lateribus aperturam facere possit, intra quam se-
met insinuare valeat. (3) Ut hoc *Acre* nec non *Tenue* tam *longum* sit, ut jam infixum eminere queat extra superficiem; aliter enim sit particula nutritiva. Hinc ergo colligitur, omne *Stimulans* esse *Acre*; sed tamen non sequitur, quaslibet particulas & *minutas* & *acres* pro *Stimulantibus* esse habendas; quia possunt esse adeo parvæ, ut earum nulla *placum*, cui infixæ est, superemineat. (4) Ut *Stimulans* sit adeo *tenax*, ut loco, cui infixum est, diu inhæreat.

3. Causæ *Stimulationem* efficientes sunt. (1) Omnes causæ vulnerantes: *vulnerare* enim est, *facere solutionem continuam per rem duram & acutam*, i. e. quæ momentum sui motus paucis applicat punctis. Hinc (2) *Urticæ*, aliæque *Herbæ urentes* dictæ, *Stimulationem* pariunt. (3) Omnia *Salium* genera. (4) *Olea* omnia; quæ quidem duplici modo *stimulare*

lari possunt : 1. Quatenus se infigunt osculis meatuum, eaque obstruunt; unde impetus Liquidorum in extrema puncta Vasculorum exercetur; sic Oleum Olivarum Corpori inunctum, illud tumescere, & rubescere facit; imo & febrim aliquando creat, ob Perspirationem impeditam : 2. Quatenus acria sunt, vel natura, vel arte. (5) *Stimulationem* excitant Saponem, sive artificiales, sive nativi; quales sunt omnes Succus Vegetabilium, quatenus oleum & salem simul mixta continent. (6) Spiritus omnes. (7) Terræ omnes, quæ duræ sunt & acutæ. (8) Calor quicumque frequenter applicatus : huc vero referuntur Sulphurea, atque Sales Metallici : siquidem omne Metallum, etsi per se satis blandum sit ac mite, (ut apparet ex Auro & Argento indissolutis, quæ nullo modo nocent sumpta) si solvatur in Salibus, aut Aquis fortibus, fit *causticum*, maximeque *stimulans*. (9) Omnes motus externi. (10) Frigus vehemens, quod quidem agit, primo momento, sensum frigoris inducendo; sed paulo post summum calorem excitat : Istud autem præcipue videmus in Febris, quæ cum frigore, horrore, tremore, &c. invadere solent, his enim symptomatibus magna incallescencia statim succedit.

C A P U T II.

De Contrahentibus.

1. **C**ontrahentia sunt, quæ duo puncta distantia Fibra Morricis, in proprio
rem

rem contactum & in magis firmam cohesio-
nem adigunt. Hoc autem ut melius in-
telligatur, supponamus A B (in Fig. 1.)

esse Solidum minimum sive ultimum, &
d CD adhærere E F, quod est etiam
Solidum ejusdem naturæ; ita ut hæc duo
Solida sint in directum opposita: His posi-
tis, dico illa *contrahi* non posse; nam
articula A E solida & compacta non po-
est intrare particulam E F solidam quo-
ue & compactam, cui connectitur; ac
roinde linea A E magis curta reddi ne-
uit, i. e. hæc duo Solida *contrahi* non
possunt. Si vero (in Fig. 2.) supponamus
articulam A B adhærere alteri CD, per
puncta inter E F comprehensa, hoc posi-
to, facile concipere possumus, particu-
lam situm suum mutare posse, ita ut ex
A B fiat E H; unde accidit, ut particu-
la CD, per puncta inter E G compre-
hensa, jam adhæreat; sicque longitudo,
quam habebant istæ binæ particulæ,
minor evadit, h. e., fit *Contractio* par-
ticularum. Unde sequitur, minima
nostra Solida non posse per se sive singu-
la-

latim *contrahi* ; ideoque *Contractione* solummodo fieri respectu duorum pluriumve Solidorum ejusmodi juxta se in vicem positorum .

2. Jam vero causæ *Contractionem* promoven-
tes ad hæc IV. THEOREMAT A redu-
ci possunt .

THEOR. I. Quicquid solvit Fibræ ali-
cujus continuitatem , id naturalem il-
lius *Contractionem* promovet ; ut superius
demonstratum est . Sic igitur Arteriæ ,
Venæ , Fibræque nostræ vulneratæ &
scissæ sese *contrahunt* ; hinc etiam Ignis ,
Corrosiva , & Vulnerantia sunt causæ
Contractionis .

COROLL. Ergo Medicamenta plurima
Contrahentia operantur vulnerando , &
lædendo . Porro *lædere* vocamus hic loci ,
minima Vascula vi quadam discindere .
Corpus enim nostrum ex infinitis Vascu-
lis minimis constat ; & hæc Vascula non
secundum longitudinem majorum Vascu-
lorum excurrunt , sed inter se compo-
nuntur , & funium instar intorquentur ;
(de qua re vide plura superius in CAP.
V.) adeo ut magnum Vas vix lædi pos-
sit , quin aliquot ex minimis plane dis-
fringantur ; Quum igitur Arteriæ & Ve-
næ dissectæ se *contrahant* , sic & illa Va-
sa minima . Itaque læsio causa est *contra-*
tionis Vasorum ; & Medicamenta quæ
lædunt hæc Vascula , *contractionem* pro-
ducunt : talia vero sunt omnia Acrium
genera . *Contractionis* autem Vasorum ,
hoc modo procuratæ , effectus est Liqui-
dorum extravasatio .

THEOR. II. *Contractionem* promovent
om-

omnia illa, quæ valido suo *nifu* Canales ita dilatant, ut diameter longitudinalis minor, latitudinalisque major fiat: hæc vero duplicia sunt, nempe Replentia, & Stimulantia; (ista porro de fibris excavatis intelligenda sunt) hinc etiam in vulneribus labia fiunt retorrída.

THEOR. III. Contractionem promovet quicquid causas Vasa distendentes tollit; & hoc fit *depletionibus* quibuscumque. Istud autem clare videmus in Medicamentis quæ in *genus nervosum* agunt; hæc enim salivationem, aliasque evacuationes, & inde (si excretiones istæ nimiae ac diuturniores fuerint) marasimum inducunt; nam Vasa nimis depleta se contrahunt, unde Corpus gracilescit: hoc etiam faciunt Calida omnia, quæ liquidissima nimis dissipare solent.

THEOR. IV. Contractionem efficit infusio exiguarum particularum inter superficies *minimorum* Staminum: sic enim si inter duas Fibrillas contiguas liquidum aliquod se infinuet, tum contrahentur hæ Fibrillæ, pro ratione quantitatis liquidi inserti; nam liquidum hoc insertum hæc Fibrillas a se dimovens, ac proinde ex rectis lineis in curvas mutans, totam Fibræ longitudinem accurtet necesse est. Hinc adeo mirabiles oriuntur effectus: Funes enim exsiccati aquæ immissi contrahuntur & rigeſcunt, ut chordæ musicæ; ita quoque Nervinoſtri, & Cor ipsum, quod in spiritu vini maxime contrahitur, & solidescit. Jam vero contractionem hujusmodi creant Spiritus Vini & Oleum Terebinthinæ,

F quæ.

quæ, cum se in aliquam partem insinua-
verint, ibi hærent & solidescent; unde
fit, ut tam diversa ex illorum abusu se-
quantur symptomata: quin & inde li-
quet, quam periculosa sint omnia *Con-*
trahentia in minimis Vasis, quia cum
ipsis concresecunt.

COROLL. I. Hinc augeri potest Fibræ
cujusdam *soliditas*; quippe particula se
insinuans applicat se lateribus, ibique
concresecens, majorem soliditatem Fibræ
conciliat.

COROLL. II. Ergo, ceteris paribus,
contractio Fibrarum vim earum auget in
Liquida intra Canales contenta.

COROLL. III. Igitur, a *contractione*
Fibrarum, Corporis *robur* augetur; hinc
etiam omnes homines quorum Fibræ ut
par est contractæ sunt, majori robore
donantur, quam alii quorum Fibræ ido-
nea *contractione* carent.

C A P U T III.

De Laxantibus.

1. **L**axatio dicitur, ejusmodi mutatio in
Solidis, per quam elongari magis
possunt, absque ruptura, quam antea.
Hinc patet, Flexibilitatem & Dilata-
tionem hac definitione comprehendere;
nulla quippe fit flexura, nulla dilatatio,
nisi corpus quodammodo elongetur.

2. Hæc autem elongatio considerari
potest, vel respectu Fibrillarum omnium
mi-

minimarum, vel respectu Vasculorum ex Fibrillis illis constantium. Porro hæc elongatio in Fibrillis minimis concipi non potest: ut enim Fibrillæ minimæ longius a se invicem removeri queant, omnino requiritur ut particulæ nonnullæ lubricantes sese inter partes istas influent; hoc autem in minimis illis Fibrillis fieri nequit, absque continui solutione.

3. Medica igitur & propria *Laxatio* solummodo obtinet in *ultimis* nostris Canalibus, qui ex istis Fibrillis componuntur: hi vero si rigidi fiant, & liquidis suis priventur, ita ut ipsorum latera cohæreant, tunc perit eorum *laxitas*, quam arte nulla restituere possumus, nisi liquida amissa suppeditando, unde lubricantur, & ad motus flexionis apti redduntur.

4. Quapropter *Laxantia* sunt ea, quæ Canales ingrediendo eorum parietes ab invicem removeant, eosque lubricando molles reddunt: talia sunt, (1) Aqua tepida, vel interne sumpta, vel externe applicata, ut balneis, fomentationibus, &c. (2) Olea omnia vegetabilia ex maturis Seminibus mitibus, non vero acerbis, expressa; ut Oleum Amygdalarum dulcium, Olivarum, Lini, &c. (3) Medulla Ossium, quæ, cum per meatus valde exiguos in Ossium cavitatem derivetur, subtilissima est; item Adeps & Pinguedo, præsertim Omenti. (4) Emulsionēs, atque Decocto farinacea glutinosa; qualia fieri solent ex Hordeo, Lini Semine, aliisque Seminibus oleum

inter premendum exhibentibus ; & ex Herbis oleosis, lactescentibus, non acribus ; item ex Herbis *emollientibus* dictis. (5) Saponacea omnia, præsertim Animalium Bilis, quæ maxime emollit.

COROLL. Hinc solvitur Problema, cur Aqua prius laxet, deinde rigidum faciat ? ut videre est in Corio, quod in aqua maceratum, valde molle & flexile fit ; arefactum vero, durius magisque inflexibile quam antea redditur. Hoc enim inde fit, quod Aqua, quando primum penetrat, Fluidi rationem habeat ; ideoque, partes madefaciendo, reddit eas molles ; ejusdem vero particulis subtilissimis, vi caloris, expulsis, id quod remanet, ad naturam Solidi accedit, cum Fibris concrefcit, earumque firmitatem auget. Porro *Laxantium* effectus duo sunt ; scilicet, 1. Canaliculorum minimorum dilatatio ; 2. hinc libera magis Humorum circulatio.

C A P U T IV.

De Constipantibus.

1. *Constipantia* sunt illa, quæ Vasorum Emissaria ita obstruunt, ut fluxus vitalis intercipiatur ; ideoque omne *Constipans* agit, vel quatenus Canaliculo externe adhæret, eumque comprimit ; vel quatenus *interne* Canaliculorum lateribus inhæret, eosque infarcit : an vero sensu posteriori *Constipantia* den-
tur;

cur, est cur dubitemus; idque propter hasce rationes. 1. Quia Vasa Lactea adeo minuta sunt, ut per ea nihil ingredi posse videatur, quod in aliis Vasis *obstructionem* modo dictam creare queat. 2. Si tale *Obstruens* Lactea intraret, Pulmones primum impeteret, ejusque effectus ibi sentiretur; quoniam, ab ipsius ingressu in Vasa Lactea, usque ad introitum in Pulmones, continuo movetur ex angustiori in latiore Canalem (ut ex anatomicis constat); quam primum autem in Arteriam Pulmonalem defertur, ex latiori in angustius spatium moveri incipit; tandemque in Vascula Pulmonum arctissima fertur, quæ, cum totius Corporis minima sint, vel in iisdem *obstructionem* pariet, vel nullibi. 3. Sanguis in Pulmonibus, Aeris externi comprimantis vi, plurimum atteritur & comminuitur; ac proinde supra dictæ *obstructioni* producendæ minus aptus redditur. Porro notandum est, ex natura nostri Sanguinis esse, ut concreascit simul ac quiescit; non vero quiescit, nisi motus Cordis & Arteriarum minuatur; adeoque *interna Obstruentia* dici possunt, quæ vires Cordis & Arteriarum debilitant; quod quidem plerumque fit æqualiter per totum Corpus, in Pulmonibus vero primum sentitur. Sic igitur in parte singulari *obstructio* fit, quum, a aliqua de causa, Liquidum in ea parte quiescit; adeoque talia *Obstruentia* tantum agunt, Humores nostros coagulando.

2. *Constipantia* sunt duplicia: scilicet,

F 3

II.

Illinentia, & *Emplastica*. Jam vero *Illinentia* sunt, (1) Olea expressa quæcumque, sive extrinsecus, sive intrinsecus applicata; quippe cum aqua non permiscantur, hinc ejus fluxum per Canales impediunt, ut apparet in charta oleo illita. (2) Semina farinacea mucilaginosa, ut Papaveris, Lactucæ, &c. cum aqua ad gelatinam cocta; item quatuor Semina frigida. (3) Olea composita ex Vegetabilibus & Oleo simul coctis. (4) Olea stillatitia ex Vegetabilibus. (5) Balsama nativa liquida quæcumque.

Emplastica dicuntur, quæ externe meatus, glutinis instar, compingunt: horum autem duo sunt effectus; 1. enim plurima Vasa simul obstipant & illinunt. 2. Liquidum ibidem stagnare & putrescere faciunt. *Emplastorum* autem genera 5. sunt, (1) Farinæ omnes oleo & terra constantes, cum aquæ pauxillo in pastam redactæ. (2) Liquor omnis ex Vegetabilibus defluens, qui tenax est atque conglutinans. Plantæ vero triplex Liquidum ejusmodi effundunt; primum quidem quod in spiritu vini solo solvi potest, & *Oleum* dicitur; secundum quod spissius est, & solvitur in aqua vocaturque *Balsamum*, constans ex oleo & mucilagine; quibus autem duobus si accedat terra, tunc tertium fit corpus *Gummi* dictum, hoc vero si solidius evadat, ex avolatione scilicet partis tenuioris, *Resina* nuncupatur. (3) Resinosa quælibet. (4) Omnes Gelatinæ, sive Decocta diuturna decoctione

inspissata, ex partibus solidis Animalium; ut ex Piscibus fit *ichthyocolla*, quæ gluten est optimum: quippe Naturæ Author, ne Pisces continuo male afficerentur ab aqua falsa ipsos circumambiente, in eorum Cute posuit innumeras Glandulas, quæ oleum fecernunt; unde Piscium Cutis est valde balsamica, & ex illa cocta gluten, *ichthyocolla* dictum, conficitur. (5) Composita ex his quatuor supra dictis; ut Cataplasmata, &c.

3. Effectus autem omnium *Illinentium*, *Obstruentium*, & *Constipantium* sunt, 1. Impedire trajectum Liquidorum, adeo ut in Vasis stagnet; sic enim Cadavera conservare solemus, eadem illinendo aliqua re unctuosa, quæ Fluidorum ingressum impediat: 2. Producere omnia illa, quæ produci solent vivitæ in Vas quodlibet obstructum. Etenim stagnantia Liquida, vi vitæ, a tergo urgentur, alterantur, & copia augentur: unde Tumores, qui, si circum Vasa Arteriosa sint, fiunt Inflammationes: si circa Vasa Lymphatica oriantur, fit Tumor albus vesicularis, sive Oedema: si circa Vasa omnium minima, nascitur Tumor flatulentus; ut fieri solet in Podagra, ex applicatione emplastri; ab hoc enim transfluxus humoris impeditur, ideoque pars illa tanquam flatibus distenta apparet. Porro si maneant obstructio & inflammatio, atque vis vitæ adfit, orietur Apostema: si vis vitæ ingens, & obstructio magna, fiet Gangræna: si omne liquidum exprimatur, & crassa materies

coeat, proveniet Skirrhus: si illa materia moveatur, evadet Cancer: si magna copia Vasorum vi vitali & obstructione pertinaci destruantur, fiet Sphacelus si-
ve mors partis. Si vero hæc *Illinentia* & *Obstruentia* applicentur Cadaveri, in quo nulla vis vitæ, nihil producent, præter conservationem a corruptione.

CAPUT V.

De Chirurgicis Specificis.

1. **C***hirurgica Specifica* distinguuntur in *Sarcotica* si-
ve *Carnem generantia*, *Epulotica* seu *Cicatrifiantia*, & *porotica*
si-ve *Callum producentia*. Hæc autem omnia non agunt in Cadaver, sed vitalem Liquidum fluxum supponunt. (*Sarcotica* sunt Remedia, Naturam, in carnis ulceratarum aut vulneratarum partium deficientis generatione, juvantia. *Epulotica* sunt Medicamenta, quæ Vulneribus vel Ulceribus cicatricem, si-ve ultimam consolidationem, inducunt.) *Porotica* aut *Callum generantia* sunt, quæ impedimenta nutritionis si-ve accretionis in minimis Vasis osseis seu cartilagineis auferunt, (ac proinde quæ duras Ossium partes, per fracturam separatas & disjunctas, callosa quadam concrefcentia interveniente, sibi invicem iterum connasci ac uniri faciunt.)

2. Jam vero, ut hæc Medicamenta cum effectu operentur, quædam conditio-

tionem requiruntur in Fluidis nostris, & nonnullæ in Solidis. In Fluidis requiritur, 1. ut sint mitia sive blanda; 2. ut sint mobilia per minima Vasa; 3. ut sint aliquantulum glutinosa: horum quippe Medicamentorum actiones fiunt in Vasis minimis & tenerrimis, & vix a Fluido differentibus; adeoque Liquida, quæ per hæc transeunt, omni acrimonia destituta esse debent, ne ista Vasa destruant; requiritur etiam ut talia sint, ut per eadem facile fluant, non tamen adeo tenuia ut defluant, sed talis consistentiæ, ut Vasis adhæreant. In Solidis autem seu Vasis requiritur, 1. ut sint apta ad Fluidum recipiendum; 2. ut sint flexibilia & dilatabilia, ac proinde aliquando facile distendi queant.

3. Hisce positis, oriuntur istorum Medicamentorum effectus subsequentes; nempe, 1. Canales sejuncti uniuntur per modum anastomoseos. 2. Canaliū fines, per impetum Liquidi, vel eo usque tantum distenduntur, ut Transpirationi Insensibili solummodo patefiant, vel eo usque, ut etiam Sudorem emittant: hæc autem posterior methodus curandi absque cicatrice, est optima; at raro fit, quia citius & facilius vulgari modo consolidatur vulnus; sed tum pars illa Perpirationi non amplius apta est. 3. Vaporum fit accretio & arescentia, quando scilicet hæc ita resistunt, ut Liquida intrare nequeant; unde cicatrix, stagnatio succi nutritii in Vasis ultimis, ibique ejusdem concretio & agglutinationis: siquidem omne Liquidum in Vase

suo stagnans, cum ipso concrefcit; unde cicatrice pars obducitur, aliasque partes soliditate, duritie, infensibilitate, candore, ac etiam difficiliore & parcio-
re *perspirabilitate* superat. Hinc, ob pressio-
nem Atmosphæræ, dolores in illis par-
tibus quæ vulneratæ fuerunt, aliquando
sentiuntur: ad quod evitandum, in vul-
nerum curatione Vasa tam mollia ser-
vari debent, ut distendi possint; sed
plerumque Chirurghi, ad sanationem ci-
tius expediendam, Vasorum vires ita au-
gent, ut plus resistent, quam Liquida
urgeant, quæ proinde intrare nequeunt;
adeoque ista Vasa complanantur, & fit
callus.

4. Ex dictis ergo patet, Medicamen-
ta de quibus nunc agitur, tam in Flui-
da quam in Solida vires suas exercere
debere; ideoque sunt, vel externa, vel
interna. Porro *interna* sunt, quæ Chy-
lum blandum, nullis salibus, nullo oleo
acri sive aromatico, aut terrestribus a-
cribus scatentem, præbent; tum quæ
dant Chylum tenuem, sed aliquantulum
lentescentem; non enim ita tenui esse
debet, ut fluorem vulneri conciliet:
talìa sunt, 1. Decocta Carnium, & Ju-
scula. 2. Decocta Farinarum blandarum,
ut Hordei, Avenæ, Tritici, Oryzæ. 3.
Omnes Emulsiones ex similibus paratæ.
4. Illa quæ Acre prædominans tollunt.
Jam vero *Acrida* sunt vel *alcalina*, vel
acida, vel *oleosa*, vel *terrestria*, vel tan-
dem ex his quatuor combinata. Adver-
sus autem singula *Acida*, singula quoque
habemus *Temperantia*: siquidem *Acidum*
omne.

omne domari potest, dum oleo obvolvitur, vel aqua diluitur, vel mucilaginosus obtunditur, aut per sales oppositos, scilicet alkalinos, destruitur. *Alcalina* porro aqua, oleo, mucilagine, & acidis domantur. *Oleosa acris* fiunt vel ex Aromaticis, vel ex Alliatis, vel ex Oleis expressis factis rancidis; & non adeo facile tolluntur, quoniam Olea pertinacius adhærent; nec ita facile aquæ diluenti auscultant, nisi aquæ isti sal acidus, & parum mucilaginis addatur. *Acria terrestria* sunt corpora dura & scindentia; ut Vitrum comminutum, Cryscalli, Metalla, Semimetalla, cunctaque solida corpora ita comminuta; ut Canales subire, eorumque latera penetrare queant: hæc autem vix superari possunt, vel, si Canaliculorum lateribus altius impacta sint, avelli; & quidem ad ea removenda nihil aliud agendum tunc superest, quam ut Vasa oleo multo & aqua laxentur. 5. Quæ crassa attenuant; etenim si pus nimis crassum sit, vulnus consolidari nequit: horum vero Medicamentorum optimum est Aqua pura calida, cui addi possunt Sales alcalini fixi; quippe volatiles nimis cito avolant, atque, si magna copia fumantur, nimium stimulant. 6. Quæ motum æquabilem Liquidis conciliant: talia sunt quæ Liquida æquabiliter laxa tenent; ut Aqua moderate calida. Hæc sunt autem *interna* Medicamenta, quæ ad Vulnerum curationem requiruntur.

Externa sunt, quorum ope servatur æquilibrium inter Vasorum resistentiam

& vim Liquidorum influentium; ita ut Vasa nec minus nec plus resistent quam debent: si vero Vasa ita disposita sint, ut in æquilibrio cum suis Liquidis maneant, tum curabitur Vulnus absque ulla cicatrice. Huc autem conferunt, 1. Quæ Vasa laxant; & inter hæc optima est Aqua tepida. 2. Quæ putredinem coercent; ut sunt Spirituosa omnia, quæ mundificare dicuntur, & putredini alcalinæ resistere; tum Salina quæcumque, exceptis alcalinis; Olea omnia, ut & Bassama, verb. grat. Terebinthina, Balsamum de Copaiva, Peruvianum, &c. dein omnes Tinturæ cum Spiritu Vini & Balsamis factæ, ut cum Absinthio, Scordio, & aliis resinosis oleosisque; tum Bassama naturalia, Unguentum ex Aromatibus paratum, & ex iisdem Balsamum; siquidem Aromata omnia continent Balsamum, quod ab oleo ipsorum provenit, & spiritu vini extrahi potest: tandem omnia Cerata, Unguenta oleosa, sed lenia, & Emplastra; quorum unicum sufficere posset, nempe ex Cera, Terebinthina, & Oleo confectum. 3. Quæ nimis humida Vasa exsiccant: si enim Caro sit luxurians, vel excrescens atque fungosa, tunc temporis plane indicat Vasa nimium distendi & dilatari, ob Liquidum copiose nimis influens, ideoque exsiccatio requiritur; & hoc Chirurgi vocant *exedere*. Porro *Exsiccantia* sunt, Ossa Piscium leni igne calcinata, & pulverisata; ut sunt Mandib. æ Lucii piscis, quæ acre acidum absorbent; si vero nimis diu applicen-

tur

tur, exsiccant & cicatricem inducunt :
tum omnes Lapides Piscium & Cancro-
rum, Margaritæ, &c. plurimum etiam
valet Colophonia contusa, quæ compo-
nitur ex Terebinthina in aqua cocta, &
exsiccata donec contundi possit, & ulti-
mum est remedium in fistulis exsiccandis :
omnes quoque Terræ, ut Cretæ, Boli,
Rubrica, Osteocolta : dein Terræ
Metallorum, ut Calx Vitrioli probe e-
dulcorati, Lapis Hæmatites, Crocus
Martis, tam aperiens quam astringens,
Cerussa, Minium, Calx Stanni, &c.
quæ absorbent omnia liquida. 4. Quæ
contrahendo Vasa, soliditatem & robur
iis addunt : talia sunt Alcohol Vini,
Oleum Terebinthinæ fere fervens, &c.

C A P U T VI.

De Solventibus, sive Dolorem cientibus.

I. **D**olor est perceptio ingrata, qua Fi-
bra Nervæ distensionem comitatur:
nulla quippe fit tensio in parte nervosa,
alicubi id Corpore nostro, quin oriatur
dolor, licet nihil acris, nihil corrosivi
accesserit; ut patet in Carnificum tor-
turis. Jam vero, si pars quædam stricte
ligetur, nimis comprimatur, contunda-
tur, corrodat, vel disseccetur, aut igne
destruatur, tum perit in ea parte sen-
sus & dolor: si enim in Cane nervum
ad

ad crus pertingentem dissecueris, licet omni modo membrum illud male tractes, dolorem tamen non sentiet Canis. Nullus igitur in nobis excitari potest *dolor* corporeus, nisi a læso Nervo, qui cum variis modis lædi possit, hinc pro variis istius læsionis gradibus, diversi quoque in nobis excitantur *dolores*.

2. Ceterum distractionis *nervosæ* partis, simul & sensationis *doloris* inde orti, tres sunt gradus. Primus gradus est omnium levissimus; scilicet, quando Nervus, ita tenditur, ut Mens percipiat, vim Fibrarum adhuc superare vim illatam; unde oritur *pruritus* sive *titillatio*, i. e., medium quid inter *voluptatem* & *dolorem*. Quicquid ergo facit, ut pars per levem tensionem irritata maneat in eodem statu, *latitiam* excitabit: Mens enim tunc advertit, vim Fibrarum adhuc superare vim quæ Nervo est illata. Gradus secundus est, quum Fibræ Nervosæ ita distrahuntur, ut jam perceptio *doloris* (major minor-ve, pro gradu scilicet distractionis) inde fiat. Tertius denique gradus est, quando solvitur continuum; tunc vero *titillatio*, non secus ac *dolor* in partibus dissolutis cessant.

3. Tensio autem sive distractio nimia duas ob causas *dolorem* inducit: nempe, 1. Propter ea quæ solutionem aliquot Fibrillarum Nervearum antecedeant; qualia sunt, inflammatio, erosio, &c. unde fit distractio: 2. Propter ea quæ dissolutionem hanc sequuntur, scilicet, ob Fibrarum tenorem destructum: ita ut quod antea quinque Fibris, v. grat. su-

sustinebatur, post solutionem ab una tantum sit sustinendum. E.

grat. sit ABCD (in

Figura apposita) Ner-

vus ex aliquot Fibris

constans; si jam causa quædam Fibras inter CD contentas, quæ omnes simul impetum siue vim punctorum A B sustinere debent, solverit, ita ut una maneat illæsa, hæc jam totam vim punctorum illorum sustinebit; indeque oriatur dolor: si vero ista quoque rumpatur, tunc peribit sensus & dolor in illa parte.

4. *Dolorem* creare possunt, (1) Omnia quæ interne Vasa distendunt; quatenus nimirum ex ea distensione tenerimorum Vasculorum ruptura quandoque sequitur. (2) Eadem de causa, quicquid externe Vasa premit, *dolorem* excitare potest. (3) Quicquid aliquaratione Fibras nimium tendit; ut distorsio seu luxatio. (4) Quicquid Fibras quasdam, reliquis intactis, dissolvit: jam vero Fibrarum continuum solvitur, vel instrumento mechanico, ut gladio; vel Medicamentis acribus; vel ignis actione.

5. *Pruritus* autem siue *titillationem* excitant, 1. Medicamenta *Rubefaciencia*, ita dicta quoniam observatum est, a titillatione colorem rubrum in Corpore oriri. 2. Quicquid inflammationem levissimam creat, idem quoque titillationem producit, i. e., primum gradum *doloris* excitat: sic omnis rubra pustula prurit, nimis vero tractata dolet; ita quo-

quoque omnibus Animalibus æstro venereo percitis Genitalia rubent; & Penis, ob solam Mentis cogitationem, qua nervuli ejusdem irritantur, rubescit, & extenditur: adeoque omnis *pruritus* est inflammationis species. Inflammatio autem oritur ab impedito transfluxu Sanguinis ex ultimis Arteriis in primas Venas; unde in illis pars crassior sistitur, dum tenuior per lateralia Vasa fluit: sicque nascitur rubedo.

Causæ *rubedinem* inducentes sunt, (1) Omnes Frictiones, i. e., compressiones & remissiones reciprocæ, ita ut Canales nunc claudantur, nunc distendantur; & ab hac reciprocatione oritur grata perceptio. (2) Omnes Fetus, sive applicationes emollientium & lavantium tepidæ, vel interne, vel externe: quippe Fetus calore suo pressionem Aeris minuit, humiditate vero sua Vasa laxat; ideoque Sanguis eadem copiose ingreditur: & hinc oritur rubedo. (3) Omnia Emplastra densa, & simul non acria, sed tenacia & glutinosa: hæc enim, poros obstruendo, Perspirationem impediunt; & inde humores accumulantur. (4) Cataplasmata similia, i. e. corpora aqua subacta, & ad Pultis tenacitatem coacta, adeoque meditationis inter Emplastra & aquam; hinc agunt ratione aquæ, ut Fetus; tenacitatis autem ratione, ut Emplastra. (5) Omnes Suctiones, sive a Sanguisugis, sive, a Cucurbitulis, seu a quacumque alia causa provenientes; Aeris enim pressionem auferentes, Sanguinem in partes, ubi fiunt, adducunt. (6) Calor quilibet nostri

corporis calorem superans; hic enim motum Fluidorum adauget. (7) Omnia Acria Stimulantia, quæ, per fibras externarum partium, i. e. Epidermidis, penetrantia, & in meatus proxime subjacentes se insinuantia, lateribus Vasculorum sese infigunt; atque motu vitali Liquidorum pulsa, ita in Vascula agunt, ut eadem inde in primo distributionis gradu constituentur.

Talia sunt, 1. Plantæ omnes *aromaticæ*, in quibus sal & oleum prædominantur: ut ruta, sinapi, nasturtium aquaticum, & hortense, cochlearia raphanus, urticæ, &c. quæ omnes analysi chemica examinatæ, multum olei tenuis & salis continere reperiuntur; præterea urticæ, microscopio examinatæ, jacula bifida exhibent, quæ Corpori nostro immissa, motus tremulos & inflammationem excitant: unde si applicentur membris paralyticis, languidis, & sopitis, valde profunt. 2. Ex Animalibus etiam talia dantur: etenim Formicæ, quæ multum salis & olei præbent, eundem in nostro Corpore fortiuntur effectum; sic etiam Carnes & Pelles putrescentes præbent sal alcalinum volatile, quod vellicando levem inflammationem producit; Columbæ quoque recentius trucidatæ, & Corpori applicatæ calidæ, tum ibi ad putredinem usque relictæ, inflammationem levem sive pruritum excitant. 3. Omnia naturalia, in quibus est Sal Alcalinus qualiscumque, sive fixus, sive volatilis, sive muriaticus; item omnia Acida non nimis acria; cun-

cuncta quoque sive Oleosa, sive Salina, vel fermentatione, vel distillatione, vel etiam expressione parata, modo non sint nimium acria. Hæc autem inflammatio, sive pruritus, sive primus *doloris* gradus, duos habet effectus; nempe, 1. Solidorum attritum, 2. majoris copię Liquidı derivationem in Vasa Lateralia & Secretoria.

6. Secundum *doloris* gradum excitant *Epispastica* quælibet, i. e., Medicamenta quæ derivant Liquidum in partem cui applicantur, tanta vi, ut Vasa tenerissima rumpantur; liquor autem hinc effusus ab Epidermide illæsa, in vesiculas elevata, retinetur: adeoque Medicamenta *Epispastica* debent constare ex partibus acribus & tenuibus, quæ, per Epidermidem illæsam transeuntes, sese infingant lateribus Vasculorum sudori, materiæ perspirabili, & lymphæ dicatorum, eaque rumpant; Epidermidem vero non destruant; quoniam hæc pauca tantum (si forsan ulla) habet Vasa; & ideo vis vite in eadem admodum debilis est.

Medicamenta dictum effectum producentia sunt, (1) Omnes Phœnigmi, sive Medicamenta Rubefacientia diu applicata; sic enim semen sinapi applicatum, primo ruborem inducit; si vero per duas horas remanet, vesicam excitat. (2) Quæcunque sale acri volatili & oleo penetranti gaudent: ut ranunculus, radices thapsiæ, raphani rustici, flammulæ Jovis, cyclaminis; nec non cepæ, allia, succi ex euphorbio, tithymalo, stramonio, & similes succi acres purgantes; item lixivium saponacea diu

applicata, fermenta acria, fimus columbarum, præsertim earumquæ fabis plurimum vescuntur; hinc enim fimus columbinus plus salis acris obtinet: deincanharides, ut & venena nonnulla; puncturæ apum, vesparum, &c. (3) Ignis, qui, cum lentus est, rubefacit solummodo, verum auctus vesicam excitat; idque vel mortuis ipsis, quoniam seipsum movere valet; cum alia Vesicantia in hac occasione sint inertia, & ab altera causa in actionem deducantur. (4) Omnia Salia alcalina, tam volatilia, quam fixa; quælibet Olea acria aromatica; tum Urina putrefacta, Caro putrida, &c. Hæc ergo adhibenda sunt, ubi major motus requiritur, ad obstructions Vascularum solvendas, & infarcta per stimulationem expellenda.

COROLL. I. Hæc omnia Medicamenta, Igne excepto, vices gerunt *instrumentalis* causæ.

COROLL. II. Hæc vero non agunt, nisi in *Solidas* partes.

7. Tertium doloris gradum excitant *Escharotica*. Apud Veteres *Eschara* vocabatur *focus Decurum*, & hinc deducta est ad significandam Crustam vi *foci* factam. Hæc autem a *Vesicatoriis* gradu tantum differunt, quatenus scilicet Epidermidem lacerant, & Carne corrodunt. Hujus vero generis sunt, 1. *Escharotica* proprie dicta, quæ Vascula destruunt ita ut Liquida effundantur: horum autem parte tenuissima avolata, fit inspissatio, dein exsiccatio, quam sequitur crusta, quæ vero liquoris, e ruptis Vasis erumpentis, evaporationem impedit; unde
li.

Liquor stagnando acer evadit, & corro-
dendo ulterius penetrat, destruitque om-
nia, non secus ac si ignis esset. 2. Om-
nia corpora vegetabilia, animalia, &
fossilia, quibus ea inest *vis*, ut Vascula
destruere, Liquida expellere, atque,
tenuissimam humoris partem inspissando,
crustam superinducere possint: hoc mo-
do agunt vitriolum, arsenicum, aqua
fortis, lapis infernalis, & similia. Huc
autem retulerunt Veteres sequentia.
(*a*) *Caustica*, quorum primarium est
ignis; unde quidem ea quæ ignis instar
agunt, *Caustica* vocantur: talia sunt,
(1) Spiritus acidi fossiles ex Salibus,
v. gr. ex sale marino, nitro, vitriolo,
ac etiã sulphure, vi ignis vehementissi-
mi, distillati. (2) Metalla, istis spi-
ritibus acidis salinis soluta, & in cry-
stallos redacta: ut Solis & Lunæ crystal-
li; item Mercurialia. (3) Semi-metal-
la in iisdem spiritibus soluta; ut cobal-
tum, antimonium, &c. (4) Spiritus A-
nimalium alcalini, qui ex omnibus Ani-
malium partibus, exceptis Chylo & La-
cte, educi solent: etenim, in distilla-
tione, post aquam seu phlegma, quod
primum exit, ascendit sal volatile, de-
inde liquidum fœtens, quod Spiritus est,
quodque, Corpori applicatum, præsen-
taneum est *causticum*. (5) Spiritus aci-
di simili modo ex Vegetabilibus parati.
(6) Succus Vegetabilium acerrimorum,
ut ranunculi, euphorbii, laureolæ, &c.
Huc etiã relata fuere (*β*) *Septica*, quæ
talem mutationem carni in Corpore vi-
vo inducunt, qualis in Cadavere, aeri
hu-

humido & calido exposito, contingere solet, i. e. putrefactionem. Humores quippe Cadaveris, vi caloris agitati, moventur, iisque, per liquidum fibras emolliens, via ad evaporationem aperitur; quapropter partes balsamicæ aquosæ Humorum, ut subtiles, statim avolant; quibus remotis, sal volatile foetidissimum & acerrimum erumpit; unde fit, ut Solida & Liquida quæ remanent, in unam massam dissolutam & putridam abeant, h. e. putrescat Cadaver. Similem vero putrefactionem producit Arsenicum, assatis Cepis humiditatem conservantibus immixtum; ut & Mercurius Sublimatus Corrosivus, farinaceis humidis & Cataplasmatibus admixtus.

COROLL. I. Medicamenta quæcunque *Dolorem excitantia*, a primo gradu titillationis, usque ad summum destructionis, gradu solo differunt; quatenus scilicet quædam magis, alia minus violentè operantur.

COROLL. II. Medicamenta hæc etiam *propria* vi nunquam agunt, excepto Igne; si enim Cuti siccæ applicentur, ibique immota maneant, nihil agunt; sed si Liquidis commisceantur, nimirum in Corpore quod in continuo motu existit, effectus vehementes producant: sic Oleum Vitrioli fortissimum congelatum, parti siccæ admotum, nihil efficit; contra vero, si Liquidis vivi Corporis admixtum fuerit.

COROLL. III. *Calor* omnium horum Medicamentorum est causa excitans & stimulans, quatenus *velocitatem* eorum mo-

motus auget ; quippe Septica si calide applicentur , majori cum effectu solent operari. Erunt ergo hæc Medicamenta, pro diversis gradibus caloris , vel Stimulantia , vel Attenuantia , vel Putrefacientia .

COROLL. IV. Causæ demum hæc Medicamenta in actionem completam excitantes, sunt calor & humiditas simul ; non enim satis est , ut in humido solvantur , nisi accedat calor , pro stimulo : unde in Corpore nostro optime agunt, propter ejus calorem & humiditatem.

Hæc vero de Medicamentis in *Solida* operantibus dicta sufficiant ; nunc autem ad ea quæ in *Fluida* agunt transgrediamur.

PARS SECUNDA.

De Medicamentis in Fluida agentibus.

Diximus jam antea , Fluidum nostrum considerari posse, vel respectu particularum suarum *ultimarum Solidarum* seorsim sumptarum , vel quatenus est *massa* quædam ex particulis istis conflata. *Priori* sensu consideratum mutationes quatuor subire potest ; 1. quælibet particula potest augeri , vel minui in sola mole sua ; (2) potest hanc vel illam fi-
gu-

De Attenuantibus, sive Resolventibus. 143
guram accipere; (3) solidior vel minus
solida reddi potest; (4) nec non etiam
hoc vel illo modo moveri. *Posteriori ve-*
ro sensu sumptum, potest vel velociori
motu projectili, vel tardiori, ferri.

C A P U T P R I M U M.

De Attenuantibus, sive Resolventibus.

1. **A**ttenuantia sunt illa, quæ vim
habent singulas Liquidæ molecu-
las in minutiores reducendi; eadem vero
dicuntur *Resolventia*, quatenus Liquido-
rum moleculas præternaturaliter coale-
scentes resolvendo, in naturalem redu-
cunt statum: utraque igitur dividendo
semper agunt.

2. Divisio autem dupliciter tantum fie-
ri potest; nempe, 1. quando corpus di-
videns sese in dividendi poros insinuat,
eiusque partes ab invicem secernit; 2.
externo attritu diversorum corporum.
Prius non fit nisi a Fluidis, aut ab iis
quæ Fluidorum indolem habent; poste-
rius vero locum habet in omnibus iis,
quæ motum in Liquidis nostris excitare
possunt.

3. Porro notandum est, Medicamen-
torum vires non sola Ratione, sed &
Experientia teste determinandas esse,
ne in errores incidamus, ut solent illi
qui ex fluiditate Spiritus Vini colligunt,
eum attenuatrice vi præditum esse; cum
tamen Sanguinem cito coagulet, ut ex-
perientia nos docet. Hac posita caute-
la,

la, *Attenuantia* sunt igitur omnia illa naturalia, quæ particularum *nifum* ad cohærendum tollunt.

4. Iste vero *nifus* a duplici causa oriri potest: nempe, 1. a Vi particularum Attractrice, quæ singulis Materiæ particulis inesse videtur, sed tamen adhuc satis cognita & explicata non est; 2. a causa externe premente: sic duo Specula optime posita, sibi mutuo imposita, ita vehementer ab aere premente versus invicem urgentur, ut non nisi vi satis magna disjungi queant. Hic autem loci considerabimus particularum in se invicem *nifum*, tanquam a causa posteriori solummodo profluentem; ideoque particularum ab invicem secessus, qui vocatur *attenuatio*, tantummodo fit ponderis prementis ablatione: in Corpore vero nostro pondus illud nihil aliud est, quam Liquidi multi in aliquo loco angusto congestio, unde partes in se urgentur.

5. Optima igitur in hoc casu *Attenuantia* sunt hæc, (1) *Evacuationes*; ut sunt depletio Vasorum Sanguiferorum, Salivatio, Diuresis, Alvi Dejectio, &c. dempta enim liquidorum parte, relictæ in Corpore parti major conceditur libertas sese movendi, quin & cæteris *Attenuantibus* aditus paratum. Notandum est vero, quod licet Vasorum Sanguiferorum debita depletio ad Sanguinis *attenuationem* conferat, nimia tamen eandem impediat; quoniam in hoc casu Vasa sese contrahere nequeunt eo usque, ut Sanguinem contentum propellant; unde fit
ut

ut Sanguis stagnet & coaguletur. (2) Omnia *Diluentia*, quæ, particularum interpositione, corpora a se invicem disjungunt: talia vero sunt, 1. Aqua, quæ omnium optime diluit; 2. Sales omnes alcalini-volatiles mites; ut Sales volatiles cornu cervi, sanguinis, urinæ, & similes ex Animalium partibus parati. 3. Sales alcalini-fixi omnes Plantarum incineratarum, non tamen admodum acres, ne rodant. 4. Sales omnes volatiles ammoniaci, qui constant ex sale volatili & acidi unitis; ita tamen ut alcalinum, non acidum, prædominetur, aliter enim coagularent. 5. Sales omnes volatiles oleosi acres, ex sale volatili & oleo combinati. 6. Sales quilibet fossiles; ut sal marinus, nitrum, borax: non vero metallici; hi siquidem incrassant, quia constant ex terra in acidis soluta. 7. Cuncti Saponés artificiales, qui, nullis exceptis, semper resolvunt, & attenuant; ut & Saponés naturales Plantarum, i. e., succi earum aromatici. 8. Extracta ex his facta. 9. Vina tandem omnia, modo acidum in iis non prædominetur. (3) Omnia quæ, per *attritum*, partes Liquidorum comminuunt: & hoc dupliciter potest fieri, nempe, 1. ab aucto intestino Fluidorum motu, 2. ab aucta Solidorum vi.

6. Jam vero *motus intestinalis* Fluidorum quatuor modis augetur. (1) A *calore*: sed revera parum admodum hic efficit; quia nativus noster calor non est causa, sed effectus attritus fluentis Liquidi: calor autem artificialis, si magnus sit, exsiccat;

si parvus, effectū caret: & quidem humidum calefcens hic loci solummodo utile poterit esse; ut fofus, balnea, &c. in quorum tamen usu sæpe contingit ut, licet bene temperata sint, ratione status ægri, coagulent, non attenuent. (2) Ab *effervescentia* talis autem, prout a Chemicis definitur, nempe, quod fit pugna Salium oppositorum inter se, cum magno calore motu, in nobis fieri nequit; uti nec illa quæ fit inter Spiritus acidus & Olea, ut inter Spiritum Vini & Spiritum Nitri; nec ea quæ fit inter Terrestria & Acida. (3) A *fermentatione*: verum neque hæc in nobis fieri potest; defunt enim requisita ad fermentationem; unde nec ejus effectus, nempe spirituum ardentium productio, in nostris Liquidi unquam deprehenditur. (4) A *putredine*: sed cum hæc non nisi in Liquidis corruptis, aut saltem jamjam corrumpendis, obtineat, si foret in Corpore nostro, brevi destrueremur. Atque sic omnes hæc quatuor causæ, excepto *humido calente*, in Corporibus nostris ad *attenuationem* Liquidorum nihil conferunt.

7. Solidorum *vis* duplici modo auge-
tur in nobis; nimirum, 1. per ea quæ,
vi externa, magnas oscillationes exci-
tant; 2. per Simulantia interna: ad il-
lud vero pertinent Frictiones, quæ,
comprimendo & laxando alternatim,
Vasorum superficies, motum & attri-
tum augent.

COROLL. I. Igitur patet ex dictis, a-
ctionem *Attenuantium* & *Resolventium*
non

De Incrassantibus, seu Condensantibus. 147
non tam facile concipi & determinari
posse, ac nonnulli sibi fingunt: etenim
sæpenumero miramur, quare levis in-
flammatio non nisi difficulter dissipetur,
ut & cur Sanguis a contusione effusus
& coagulatus diu hæreat; cum tamen
hujus ratio sit, quod Medicamenta age-
re debeant in istam potius partem affe-
ctam, quam in totum Corpus. At vero
undenam determinationem in istam par-
tem accipere possunt? Supponamus enim,
quod aliquis, ad attenuandum Sangui-
nem in quadam Corporis parte concre-
tum assumpserit sex grana cujuslibet fa-
lis volatilis; hæc quantitas miscebitur
cum tota Sanguinis massa, quæ ad mi-
nimum, est 30. Librarum, quantilla pars
igitur, Circulationis lege, ad partem
affectam perveniet!

COROLL. II. Ergo Medici prudentis
est, præcavere potius ne Sanguis in coa-
gulum abeat, quam eundem jam coagu-
latum *resolvere* conari.

C A P U T II.

De Incrassantibus, seu Condensantibus.

1. **I**ncrassans, sive Condensans, est illud
quod Liquidorum particulas tenuiores
expellens, crassiores arctius inter se com-
pungit. Experimentis in Anglia factis
constat, quod corpora, præter partes suas
solidas, multos habeant meatus, qui
physice pro vacuis haberi possunt, qui-
que

que corpori ingredienti non resistunt. *Incrassans* igitur agit minuendo istos meatus; hoc vero fit compressione partium Solidarum, ita ut propius ad se invicem accedant: hoc autem fieri nequit, quin simul particulæ liquidiores & tenuiores exprimantur.

2. *Incrassantia* porro sunt, (1) *Calor* omnis satis vehemens, vel a foco, vel a sole, vel a frictione ortus: hujus autem effectus est, movere Liquida, ac proin augere attritum ad Vasa; unde sequitur expulsio liquidissimorum, relictis crassioribus & minus mobilibus, quæ vero tunc *coeunt*: adeoque nullum Liquidum est in Corpore nostro, quod ad ignem non inspissetur. Calor igitur Liquida *incrassat*: si vero eadem aliquando dissolvit, id efficit in Solida agendo, eaque stimulando; Fluida autem immediate per se nunquam attenuat: immo stimulatione finita, tandem fit inspissatio. (2) *Motus* omnis *muscularis* nimis vehemens; is enim Perspirationem Sanctorianam primum augent, deinde sub specie Sudoris expellit Lympham; & quod exprimi non potest, inspissatur; idem vero *motus* aliquando attenuat, modo non sit nimis violentus; quod quidem efficit, quatenus vim Solidorum contractilem adauget, eorumque actionem in Fluida promovet: verum si *motus* iste *muscularis* nimium exerceatur, tunc, Hippocrate monente, Sanguis quasi *assatur*, oriturque Causus, nisi aquæ potu præcaveatur. (3) Sanguinis *motus circulatorius* nimis vehemens; hic enim particularum applicationes ad Vaso-

forum superficiem auget: nam ut est velocitas Fluidi ad velocitatem, ita applicatio dicta ad applicationem; ideoque si duplo velocior sit Motus Projectilis, ceteris paribus, duplo major erit etiam derivatio versus lateralia Vasa; quæ, cum rectis minora sint, liquidissima sola, eaque satis larga copia, admittent: unde particulæ, quæ recte feruntur, inspissabuntur & quasi solidæ fient a vi vitali pone urgente. Porro motus hic interdum etiam attenuat, sed non nisi interim multum bibatur, ut amissum restitatur, liquidum. (4) *Motus* omnis *excretorius* nimis auctus; quia scilicet liquidissima nimium extra Corpus derivantur, ut fit in nimis Sudoribus, Purgationibus, Diabete, &c. (5) Quælibet causa *externæ* Vasa comprimens: hæc enim liquidissima expellit: pro ut apparet in iis qui fodinas, ubi pressio aeris magna est, ingrediuntur: hi quippe primo quidem frigent, quia transfluxus per extrema minima Vasa aliquantulum impeditur; paulo post vero sudant, non a loci calore, ut docet Thermometrum, sed quia vis Cordis manet, dum interim Vascularum capacitas imminuitur: quapropter eadem Liquidi copia per Canales jam angustatos transmittitur; unde major fit motus, & attritus, & consequenter sudor excitatur. (6) Medicamentorum omne genus, quod potest præcedentia vel excitare, vel augere: talia sunt omnia Stimulantia, Sudorifera, Emetica, &c. quorum abusus Liquida inspissat. Hinc in morbis ab Humoribus *crassitie* penden-

tibus, infelix sequitur effectus, si Sudorifera abhibeantur, cum e contrario Di-
luentia tunc indicentur.

COROLL. I. Omnia Remedia quæ Sanguinem ad debitum gradum *inspissant*, Corpus nostrum corroborant, & ad longævitatē disponunt. Etenim si debita Sanguinis *Crassities* absit, Liquida nimis uberi copia in Vasa laterialia derivantur, & a Corpore secedunt: unde perit robur; quod quidem consistit in magnitudine Venarum & Arteriarum, & debita Sanguinis per has fluentis *crassitie* & firmitate; quemadmodum in Sanguine rusticorum, venæ-sectione educto, clare patet.

COROLL. II. Ubi Sanguis nimium *tennis* est, valido Musculorum motu denuo compingi & *incrassari* potest; ut in Phthisis observari licet.

C A P U T III.

De Acrimoniam inducentibus.

1. **P**ER *Acrimoniam* intelligimus eam corporis figuram, cujus opē vim suam mechanicam secundum exiguam superficiem alteri corpori applicare potest. Jam vero *acria* corpora queunt esse quam plurima ratione figuræ; possunt enim esse vel conica, vel pyramydalia, &c. ita gladius, culter, planum inclinatum, cuneus, &c. *acria* corpora sunt. Vis autem sive potius Momentum illorum, sicut & omnium corporum, dupliciter considera-

ri potest : nempe vel absolute, vel specificè : porro Momentum *absolutum* dicitur illud, quod habetur ex Velocitate corporis in ejusdem Pondus ducta ; *specificum* vero desumitur ex Resistèntia ad Momentum absolutum considerata . Ex. gr. si duo sint corpora, quorum alterum habeat unum Ponderis gradum ; & unum Velocitatis ; alterum vero duos Ponderis gradus, & totidem Velocitatis ; tunc Momentum absolutum primi erit ad Momentum absolutum secundi, ut Velocitas primi in suum Pondus ducta ad Velocitatem secundi in suum Pondus ductam, i. e. ut 1. ad 4. Si jam supponamus, hæc corpora in alia Resistèntia ea lege impingi, ut Resistèntia quam secundum invenit, sit quadruplo major ea quam invenit primum ; eorum Momenta specifica erunt æqualia : si vero Resistèntia secundi, majori adhuc ratione superet eam primi ; tunc Momentum specificum primi, Momentum specificum secundi excedet. Hinc etiam quo minor est superficies resistens, in quam *acris* aliqua particula impingit, & quo plus Ponderis & Velocitatis habet hæc particula, eo major erit illius effectus.

2. Porro corpus omne blandum potest *acre* fieri, & vice versa : in nobis autem *Acria* possunt esse duplicia ; nempe, vel *innata*, vel extrinsecus *illata* . Corpora vero quæ blanda sunt, *Acria* evadunt dupliciter ; 1. scilicet, mutando figuram ; 2. remotis involucris, quibus *Acria* erant involuta : verum in statu sano nulla fere in nobis sunt *Acria* ; nam si quæ sint, sta-

tim extra Corpus eliminantur, ut Bilis & Urina. Ergo *Acria innata*, hisce duobus exceptis, nulla dantur: quippe pars aquosa, quæ maximam Liquidorum partem in nobis constituit, nunquam fit *acris*; ut patet in distillatione Sanguinis. Partes terrestres in nobis fere nunquam mutantur in *acres*, saltem nondum experimentis hoc fieri constat; interdum autem, ex. gr. in Calculo, particulæ dantur *acres*; hæ vero sunt particulæ salinæ cum terrestribus commixtæ: adeoque in aliis partibus quærenda sunt *Acria*. Oleum nostrum est materia blandissima, vulneribus enim instillatum lenit: idem vero facile mutatur in acre; nam si quis multum Olei sumpserit, brevi ructus nidorosus emittet, & mutabitur hoc Oleum in substantiam acerrimam, ossa vel ipsa adurentem & exulcerantem. Sales etiam *acerrimi* sunt, si nimio motu & calore atterantur; atque triplici de causa *acres* evadunt. 1. Omne quod Sanguinis velocitatem & consequenter attritum auget, maxime in nobis Sales *acres* producit. 2. Quicquid attenuat Liquida, Sales plerumque *acres* efficit; nam inde multiplicantur anguli, a quibus *acredo* pendet. 3. Omnis modus resolutionis idem facit; partes enim quæ concreverant, resolutæ & a globoso contextu liberatæ, *acres* evadunt. Quin etiam *Acre* nascitur in nobis ex putrefactione, quæ stagnationem sequitur: per calorem enim & motum vicinorum Vasorum fit attritus in humore stagnante, & figurarum mutatio inde oritur.

3. *Acre* vero in nobis fit triplex, 1. *Acre Acidum*: hoc autem producitur a stagnatione Giborum ex Vegetabilibus, qui, si diu maneant in Ventriculo, acerrimi fiunt, nisi simul aliquid ex Animalibus commixtum fuerit; Lac vero, quamvis humor sit animalis: non excipiendum est; nam & illud in Ventriculo *acescit* sæpissime. 2. *Acre Oleosum*: omnia quippe Corporis nostri Liquida, si modo exponantur alicui calori, qui Corporis nostri calori sit æqualis, dissolvuntur, & ingentem foetorem concipiunt, i. e. putrescunt; quæ putrefactio a Sale volatili & Oleo procedit; nam si distillaveris inde Salem & Oleum, illud quod remanet insipidum & inodorum erit; si autem Oleum a Sale liberatur, non amplius foetet unde patet, Oleum suam putrescentiam a Sale habere, qui porro dissolvi debet ut foetorem excitet, 3. *Acre Alcalinum*.

4. Ceterum *Acria* quæ Corpori nostro extrinsecus inferuntur, diversa sunt; scilicet, (1) *Fossilia & Mineralia*, quæ viribus integris Corpus ingrediuntur, & non facile mutantur; ut Sal Gemmæ, Borax, Sal Ammoniacus, Vitriolum, Nitrum; simul & omnia Salia Metallica. Huc pertinent quoque *Terrestria*, ut Alumen; nec uon *Olea* falso fit dicta, ut Oleum Petræ. (2) *Acria Acida*, quæ vel volatilia sunt, vel naturalia; ut omnes Succus Fructuum horæorum, scilicet, Cerasorum, Pomorum, &c. vel arte facta, nempe, per fermentationem; sic enim ex Musto fit Vinum, & ex hoc Acetum; quæ quidem *Acria* levissima sunt: fixa vero sunt ponderosiora, & hinc a-

criora; quippe Acidum quo ponderosius est, eo est acidius, ut patet ex Aceto & Oleo Vitrioli: illius enim pondus ad huius est ut 1. ad 3: fixa autem *Acida* sunt omnes Sales fossiles in liquamen conversi, ut Oleum Vitrioli, &c. (3) *Acria Alcalia*, quæ vel volatilia, vel fixa sunt; hæc vero terram habent adjunctam, a qua liberata fiunt volatilia; hinc etiam fixa acriora sunt, quoniam ponderosiora. (4) *Acria Oleosa*; & hæc vel expressa, vel distillata sunt: priora ex se semper sunt blanda, tempore autem *acria* evadunt: posteriora vero omnia fere sunt *acria*; quæ, si in nobis non digerantur, nec viribus vitæ superentur, *acerrima* fiunt, ita ut instar ignis adurant; hæc porro simul *acria* & *tenacia* sunt. Huc pertinent *Spirituosa*; qualia sunt omnes Spiritus fermentati, qui *acerrimi* sunt, ut patet ex Spiritu Vini. (5) *Sales* ex Vegetabilibus; qui sunt vel *essentiales*, ut Mel, Manna, Saccharum; vel *artificiales*, nempe, qui ex Succis Plantarum maturarum succulentarum expressis & calore inspissatis, frigoris vi coguntur in Crystалlos in aqua solubiles; hi autem omnes *inertiores* extant: vel sunt fermentatione producti; ut Tartarus, qui post depurationem Vini lateribus cadorum adhæret. (6) *Acria Aromatica* omnia, quæ oleo & sale acri conjunctis abundant: hæc enim sunt calida, odora, & saporis acris; ut Piper, Zingiber, Cypa, Allium, Cinnamomum, Cassia Lignea, Caryophylli, Nux Moschata & Macis, Cardamomum, Galanga; nec non
Aro.

Aromata nostra quæ in Europa nascuntur. Siquidem hæc omnia stimulando agunt, si vero nimia copia fumantur, Venter & reliqua Viscera adurunt. (7) Omnia *Dolorem excitantia*: de quibus autem conferatur CAP. *De solventibus.*

C A P U T IV.

De Demulcentibus.

R. **D**emulcentia sunt illa, quæ Humorum nostrorum morbosorum particulas acres obtundunt; quod quidem faciunt, non figuras earum mutando, sed tantum involvendo, & quasi in capsula includendo: atque hoc sensu vagina continens cultros, acus, alia-ve acria instrumenta, dici potest acridinem illorum demulcere.

2. Jam vero *Demulcentia* duplicia sunt; nimirum, vel generalia, quæ omnia Acrum genera, qualiscunque sint naturæ, indiscriminatim & æqualiter involvunt; vel specifica, quæ certam solummodo Acrum speciem obtundunt.

Classes autem *Demulcentium* generalium sunt sequentes.

(1) Omnia *Oleosa*, his 4. capitibus contenta; nempe, 1. *Olea* ex Seminibus farinaceis maturis *recenter expressa*; ut ex Amygdalis, Avellanis) Seminibus 4. Frigidis majoribus, & minoribus, Papaveris, &c. 2. *Infusa* quælibet *aquosa* ex Seminibus farinosis in tenacem mucila-

ginem redactis; ut ex Semine Hyperici, Liliorum alborum, Solani, Violarum, Trifolii odorati, Verbasci, Cydoniorum, &c. 3. *Oleum stillatitium* unicum non acre, scilicet, *Oleum Ceræ*. 4. *Animalium Olea nativa*; ut Butyrum recens, Cremor Lactis, Pinguedines secretæ & collectæ, præsertimque Animalium Medulla; item Pinguedines circa Ossa, ac imprimis circa Mesenterium & Renes collectæ; nec non Gallinarum, Anserum, Anatum, &c. Pinguedo. Hæc autem *Demulcentia* usum optimum habent, ubi signum multæ acridinis adest; immo Venena acerrima hisce enervari possunt: interne quoque sumuntur, multumque prosunt, quando Sanguis plurimis particulis acribus scatet; sic, in Scorbuto pessimo, si æger, licet languidissimus, assumat jejuno stomacho, repetitis vicibus, Cremorem Lactis, Butyrum recens, & quæ omnium optima est, Medullam Animalium, egregie curabitur; ita & illis quibus Ossa adeo sunt arida, ut non sine strepitu moveri possint, assumpta Medulla plurimum confert; quin etiam in Arthritide vaga, sive Rheumatismo, nihil magis juvat quam *Oleum Lini*, ad ℥ j. sumptum, quolibet mane.

(2) *Planta omnes insipida & inodora*, maturæ ex quibus non habetur oleum, sive forma Emulsionis, sive Infusionis, sive Decocti, sive Pastæ alicujus, assumptæ: Illi autem qui *Olea cruda primæ Classis*, numero 1. contenta, ferre nequeunt, hujusmodi Plantas assumant; in his enim partes oleosæ aliis involutæ latent.

rent. Porro istæ Plantæ operantur partim ratione sui glutinis, quo acria investit in Corpore nostro, partimque ratione tecti olei sui: hæc vero bina faciunt, Decocta Althææ, Borraginis, Malvæ Graminum omnium, Brancæ ursinæ, Mercurialis, Parietariæ, Violarum, Verbasci, Liliorum alborum, Cucumerum, Peponum, Melonum, Citrullorum, Lactucæ, Papaveris, Symphyti. Nymphææ; nec non Semina Cydoniorum, Succus Fragorum, &c. Horum enim præparationes omnes sunt *demulcentes*, & parum refert quales sint; ita, sola Lactucæ assumptione continuata, curari potest aliquando Phthisis. Notandum est autem, hæc non prodesse ubi Acre adest lentum & inspissatum; sed in Acri calido plurimum juvare; unde Veteres contra Venenâ præscribere Lactucas, Malvas, Cucumeres, &c.

(3) *Semina* cuncta, ex quibus exprimi potest *oleum*, & inde fieri queunt Pulveres, seu Emulsiones; ut sunt Amygdalæ, Pistaciæ, Hordeum, Avena, Triticum, Secale, Oryza, Milium, Juglandes, Avelanæ, Semina Peponum, Citrullorum, Liliorum, Nymphææ, Lini, &c.

(4) *Gummi viscosa & insipida*; imprimisque Gummi Tragacanthum, ut & Gummi Cerasorum, Pomorum, Pyrorum, &c. in aqua soluta: Hæc enim optime operantur, & etiam Mictum cruentum in Variolis placide curant.

(5) Omnes Animalium sanorum *partes succulentæ & concrecentes* (exceptis Bile & urina); quælibet enim ex his,
vel

vel oculo, vel vulnere, absque doloris sensu admoveri possunt: omnes itaque *gelatinosa* partes quæ ex Animalium coctis habentur, hic loci profunt; sic Ova, Carnes, & omnia nostra Solida (dempta pinguedine) in gelatinam redigi queunt: sunt autem gelatinæ nihil aliud, quam succi nutritii ex Solidis vi coctionis expressi; ut ex Cornu Cervi patet; post coctionem enim nihil inde restat præter caput mortuum; ita quoque Caro ad consumptionem humidi cocta, si modo distilletur, nihil præbet præter oleum empyreumaticum: adeoque gelatinæ & decocta Tendinum, Membrarum, Intestinorum, Viscerum, *Demulcentia* sunt: quapropter innumeri morbi ab acredine sola orti, idonea diæta ex hisce iusculis facile curantur.

Classes porro *Demulcentium specificorum* sunt subsequentes.

(1) *Absorbentia* omnia, *Terrestria* dicta; quorum nulla, licet, ob figuram, pro lædentibus & vulnerantibus haberi possint, attamen *demulcent*; etenim *acri acido* occurrentia, illud absorbendo enervant: ita Chalybis Limatura, quamvis acria spicula habeat, nihilominus Oleum Vitrioli enervat. *Acidi* autem *Absorbentia* sunt sequentia: Oculi Cancrorum, Testæ Ovorum calcinatæ, Corallia, omnes Margaritæ, cuncta Ostracodermata, Mater Perlarum, omnia Piscium Ossa, omnes Calces ex Animalium partibus combustis restantes: hæc, inquam, omnia *acidum* absorbent, & ei juncta tertium *dulce* corpus constituunt.

Hunc.

Hunc etiam pertinent Lapides nonnulli; ut Bezoar, & Lapis Hystricis, *Pedra del Porco* dictus (a): Lapides vero, qua-

(a) *Lapis* iste defertur ad nos potissimum ex Malaca, Orientalis Indiae regione; vocaturque ab Indigenis *Mastica de Soto*; ab Hispanis & Lusitanis, *Pedra de Vassar*, ac *Piedra de Puerco*; & a Mercatoribus, ut plurimum, *Pedra del Porco*; in Officinis vero *Lapis Porcinus*, *Lapis Malacensis*, *Bezoar Hystricum*, *Lapis Hystricis* nuncupatur: perperam autem & abusive a nonnullis *Lapis Hystricus* dicitur; quum hicce posterior plane sit diversus, inveniaturque tantum in America, scilicet, in *Hispania nova*, nec sit Bezoar uti prior: Porro *Lapis Porcinus* nascitur in Vesicula Fellea cujusdam Hystricis sive Porci Spinosi, magnitudinis Porcelli octimestris; qui vero reperitur praesertim in Provincia *Caraga*, & in alia, *Pam* dicta, terrae Malacensis. Et autem *Lapis* iste Coagulum Biliosum, rotundum, spongiosum, aliquantulum compactum; coloris carnei, vel potius parenchymati Hepatis haud absimilis; saporis amarissimi; tactui lubricum, saponis instar, occurrens; licet quasi squamatum, seu potius faeolis quibusdam, instar vestigiorum a variolis relictorum, praeditum sit: invenitur, ut plurimum, magnitudine nucis myristicae, vel juglandis. Hic vero *Lapis*, vesicula quadam seu tunica exteriori, dum primum ex India adfertur, est obductus: quæ vero nihil aliud est, quam folium tenuissimum, glutine quadam artificiosissime adhærens, quod, infusione aut maceratione in aqua calefacta dissolvitur. Notandum est vero, *Lapidem Porcinum* confundi non debere cum *Pila Hystricis*, quæ in Stomacho, non autem in Vesicula Fellea hujusce Animalis nascitur, ac proinde non est Bezoar uti prior, sed *Ægagropilus*. In hunc errorem lapsus est, cum multis aliis, SAMUEL DALE (*Pharmacolog.* p. 40. edit. Londin. in 4.) qui ex hac confusione, falso concludit, *Pedra del Porco* esse potius ægagropilum, quam bezoar; quum tamen certissimum sit *Lapidem* hunc genuinum reperiri tantummodo in Vesicula Fellea Hi-

quatenus insipidi, nullam aliam habent vim, quam demulcendi; sed si adsit sapor, tunc alia ratione agere nequeunt: ita Lapis Hystricis, quia naturæ est saponaceæ, stimulando agere potest; at
nihil

Hystricum. Est autem iste Lapis valde rarus, ac tanti pretii habetur, ut in ditiorum solummodo ac Principum manibus sit. Gaudere dicitur virtute egregia diaphoretica & alexipharmaca; & Indi cum cæteris Alexipharmacis præferunt. Calidum, uti loquuntur, nativum conservat, Viscera roborat, Humores crudos in toto Corpore consumit, nimiam Pinguedinem cohibet, ab Apoplexia & Epilepsia præservat; materiem Calculi sine dolore dissolvere, & Arthritidem curare perhibetur; Choleram specificè curare dicitur; & in Ictero Calculoso laudatur. Alvum quoque simul movet haud infrequenter iste Lapis, idque cum euphoria: unde commodè utroque substitui potest diaphoretice Laxantibus, aut emetice Diaphoreticis; eoque magis, quod, ob particulas oleosas, simul blanda vi anodyna imprægnatus sit, qua molestissimas æque ac periculosissimas Præcordiorum anxietates in Febribus, acutis præcipue & malignis, si quid aliud, refrænare valet. Forsan gaudet etiam virtute emmenagoga, ita ut, ob metum abortus, huncce Lapidem prægnantibus exhibere vereatur FRIDERICUS HOFFMANNUS, in *Clave Pharmaceut. Schroderiana*, Lib. V. Class. 1. §. 34. pag. 687. Porro, quoad modum utendi, Lapis hic rarissime in substantia, ob nimium pretium, sed in infuso tantum datur: licet, in pulvere, magnarum quoque virium habeatur in Febribus Malignis propulsandis, si solummodo ad gran. v. vi. vel vii. in aqua alexiteria, ditioribus propinetur. Infusio fit, eum suspendendo in Aquæ, aut Vinî, aut Cerevisiæ, &c. unciiis duabus, per horæ spatium, vel amplius; & sic infusus liquor bibitur, qui, quo amarior, eo etiam potentior erit: in liquore autem suspensus interdum agitandus est iste Lapis: hunc in modum grani pondere vix imminutus, imbuit & amarore & virtute sua liquorem, ægro, pro una dosi propinandum: postquam au-
tem

nihil specifici præ ceteris Stimulantibus habet. *Acidum* etiam absorbent omnes Terræ nativæ; ut Argillæ, Cretæ quælibet, Bolus Armena, aliæque, &c. item Calces nonnullæ Metallorum; ut & Marcaffitæ, Chalybs, Plumbum, Stannum, in pulverem redacta. Hæc imprimis opponuntur *acido*; atque his Venena acerrima maximaque *demulceri* possunt: ita Mercurius Corrosivus cum Limatura Chalybis multum contritus, innoxius evadit; quin & Vitriolum quod Chalybe saturatum est, medicamentum fit innocuum; sic etiam Lapis Infernalis omni sua vi caustica, per Chalybis Limaturam, vel similem, privari potest, immo si cum Oculis Cancrorum multum diuque conteratur.

2. *Acida* omnia, respectu Alcalicorum *Demulcentia* sunt licet per se considerata sint acerrima: talia vero sunt, 1. Succo recentes Fructuum maturorum & *acido*.

rem inde extractus est Lapis, quum, saponis madefacti instar, mollis evaserit, in loco sicco poni debet, ut pristinam consistentiam recuperet. Conferantur, de *Lapide Porcino*, BONTIUS, *De Medicina Indorum*, in Not. ad GARC. ab ORT. cap. 46. FRAGOSIUS, *Medic. Indor.* cap. 10. TULPIUS, *Lib. IV. Observ.* 52. ac imprimis MICHAEL BERNARDINUS VALENTINUS, in *Tractatu de Polychrestis Exoticis*, ubi in particulari agit de hoc Lapide. Jam vero, quod pertinet ad hujusce Medicamenti vires ita decantatas, quandoquidem saponaceæ naturæ sit, utpote ex indurata concretaque Bile formatum, hinc optimum sane conferri debet plurimis in casibus; sed tamen non tanti faciendus videtur iste Lapis, ac vulgo fit apud plerosque, nec forte multo pluris, quam alii Lapides in Vesicula Fellea quorumcumque fere Animalium inventi.

dorum ; ut Ceraforum , Mespilorum , Uvarum , Pyrorum , Malorum , Ribesiorum , Mororum , &c. quæ medicamenta præstantissima extant ad morbos in quibus dominatur *alkali* ; sicut in Peste , Variolis , Morbillis , Febribus ardentibus , &c. 2. Serum Lactis subacidum , Lac ebutyratum , Lac ipsum accescens : hæc enim *Alkali* , sive fixum , sive volatile obtundere valent : sic Tulpus observavit Diarrhœam pessimam , ab *alkali* Bilis prædominanti ortam , usu solo Lactis ebutyrati sanatam esse ; ab hujus etiam haustu frequenti Febrem tertianam curatam fuisse observatum est . 3. Omnia Fermentata acida , ex omnibus Fructibus horæis vel ex farinaceis parata , & *acetosa* dicta ; quæ vero potius dissolvunt , quam coagulant : hinc etiam Vina Mosellana & Rhenana optima sunt (præsertim addito Spiritus Salis Ammoniaci pauxillo) in morbis ubi sitis est intensa & bilis admodum vitiata . Huc autem pertinent Acida distillata & fermentata , nec non Tartarus crudus , qui est Acetum siccum . Hujus quoque Classis sunt Pulveres per aliquot dies in calore retentæ , indeque accrescentes . 4. Omnia Acida ex Fossilibus ponderosioribus ; hæc enim *Alkali* plurimum absorbent , sed ante absorptionem maxime corrodunt ; suntque vel nativa , ut Petroleum ; vel arte facta , nempe distillata , sicut Spiritus Salis marini , Sulphuris , Vitrioli , Nitri ; hæc autem *Alkali* saturata corpus blandum constituunt , ut liquet ex Tartaro Vitriolato .

(3) *Alcalia* omnia respectu omnium Acidorum. Per *Alcalia* vero triplicia genea Salium vulgo intelliguntur; nimirum, 1. Omnia Salia fixa ex Vegetabilibus crematis extracta; hæc autem maxime rodentia sunt, sed omnibus Acidis opposita, & post conflictum cum illis blandissimum corpus constituunt. 2. Salia omnia alcalina volatilia ex Vegetabilibus, post Plantarum putrefactionem, distillatione parata. 3. Sales volatiles alcalini, ex Animalibus per distillationem educti, & *urinosi* dicti: omnes vero Animalium partes putrefactæ talem exhibent Salem alcalinum foetidum.

(4) Omnia *spirituosa ardentia*, respectu Acidorum: ita Spiritus Vini rectificatus, cum acido quodam Spiritu, sicut Nitri, aut Vitrioli, vel Salis, aut cum Aqua Forti, digestus vel distillatus, eorum acciditatem nimiam destruit, eosque dulcificat.

COROLL. Hisce jam consideratis, patet, quænam sint Antidota *mechanicorum Venenorum*? Per hæc autem intelligimus omnia illa, quæ ratione *figura & motus* effectus suos producant; ut sunt Vitra contusa, Crytalli, Metalla, &c. quorum Antidota ea sunt, quæ Venenis istis involvendis idonea se præbent. Alia porro extant Venena quæ coagulando agunt; de quibus vero inferius erit sermo.

C A P U T V.

De Immutantibus.

1. **I**mmutabilia sunt illa, quorum ope particularum Fluidum componentium figura ita mutantur, ut inde magis, minusve, ad pungendum evadant apta. Jam vero multa quidem Immutabilia censentur esse, quum paucissima sint: nam revera Solidorum attritus in Fluida contenta, videtur esse sola atque unica efficiens causa immediatæ mutationis figuræ in particulis horum Fluidorum; mutationes enim quæ fieri solent in Fluidis ab effervescentia, aut fermentatione, locum non habent in Corpore nostro, ut antea demonstratum est.

2. Porro ab attritu supra dicto sequentes oriuntur effectus; nempe, 1. Particulæ lentiores, hebetiores, & crassiores impinguntur cuspidibus aliarum partium; unde fit, ut rigidiores particulæ flexilibus involvantur: Hinc patet ratio, cur Sales in nobis ita mutantur, ut post horas 24. omnem suam acrimoniam deponant. 2. Partes maxime flexiles omnium etiam maxime mutantur: tales enim maxima donantur superficie, & minima soliditate; adeoque minimam resistantiam habent. 3. Particulæ angulosæ maxime immutantur; siquidem anguli abraduntur, unde ex angulosis globosæ & obtusæ fiunt.

3. Hic autem attritus variatur pro varia

ria celeritate Circulationis Fluidorum in Corpore nostro: ideoque *immutare* Liquida, est *immutare* gradum velocitatis Circulationis. Jam vero quærendum est, quinam velocitatis gradus ad hanc illamve *mutationem* inferendam sufficiat. Ad hoc solvendum, supponamus aliquem varia sumpsisse Ciborum & Potulentorum genera, ut carnes salitas, res acidas, &c.; si regularis sit Motus Circulatorius, omnia hæc Ingesta blanda & innocua reddet; si vero Motus ille a qualibet causa, ut a febre, augeatur, tunc ex iisdem Ingestis fiet massa crassa, depravata, & ad putredinem vergens.

4. Hinc igitur concludimus, 1. Motum *lenem* & *equabilem* omnia blanda producere. 2. Motum minorem solito Fluida, præcipue vero Chylum, in materiem *acidam* convertere: sic in Infantibus & Pueris, nec non in Fœminis phlegmaticis, & nimis quiescentibus, Morbi sæpius oriuntur ab *acido*; ideoque tales juvantur Salibus Volatilibus, nec non Medicamentis Chalybeatis, Absorbentibus, &c. 3. A velocitate nimis *aucta* omnes particulas *acrimonium* acquirere, eamque quam *alcalinam volatilem* appellant.

C A P U T VI.

De Diluentibus.

1. **D**iluentia sunt illa, qua Fluida permista, partes ejus reddunt fluidiores,

res, ita tamen ut eas non immutent. Fluidum vocatur ea massa, cujus minimæ particulæ sunt sibi invicem continuæ, sed tamen facile separari queunt: (vide PROLEGOM. CAP. I. §. IV.) *fluidius* ergo reddere, est facere ut minori vi partes ab invicem sint separabiles.

2. Istud autem dupliciter fieri potest, nempe, 1. Particulas singulas in *minutiores* dividendo; qui vero modus non est hujus loci. 2. *Diluendo*, sive aliud corpus admiscendo, quod quidem tres sequentes debet habere conditiones; scilicet, (1.) quicquid *diluit*, debet esse *fluidum*; (2.) debet esse *fluidius* humore diluendo; (3.) post miscelam debet *fluorem* suum retinere.

3. Corpus hisce tribus conditionibus præditum, præter Aquam, nullum est: Vinum quidem dicitur *diluere*; sed vis ejus diluens pendet ab aquositate sua vi stimulantis conjuncta: Jam vero Olea massam potius immeabilem reddunt; Spiritus fermentati plerumque massam coagulant, non autem diluunt; Sales sunt solidi, adeoque *Diluentium* conditiones non habent, sed stimulo attenuant; Terra quoque solida & iners est. Ergo si *diluendum* sit, Aqua oportet uti.

THEOR. I. Aqua, si calore adjuvetur, *diluit* magis; hinc Aqua calida ad istud est optima.

THEOR. II. Salinæ particulæ, stimulo, actionem Aquæ calidæ multum promovent; igitur si sumamus Salem Marinum, Polychrestum, Ammoniacum, vel

vel Boracem, cum Aqua, tunc optimum
dilutionis effectum obtinebimus.

THEOR. III. Respirationis motus au-
ctus, nec non voluntarius summa sunt
ad *diluendum* adminicula: hinc ubi cita
dilutione opus est, ut in Pleuritide, Pe-
ripneumonia, &c. tum ægri quantum
possunt respirent: nam præter effectum
proprium moti Pulmonis, scilicet, Hu-
morum attenuationem, insuper eadem
ratione comprimuntur Venterculus &
Intestina; atque sic Aquæ *diluentis* citior
inde fit expulsio, & in Vasa Lactea de-
rivatio; hinc etiam Ductus Chyliferus
magis per vices premitur, unde Aquæ
per eundem fluxus acceleratur. Ita quo-
que, motu Musculorum voluntario, au-
tur Liquidorum trajectus: istud autem
maximi est usus in Morbis Chronicis,
ubi constat Liquida esse incrassata; qua-
propter qui talibus Morbis affecti sunt,
gradientur, ambulent, saltent, similef-
que motus moderate exerceant, iterata
interim Aquæ potatione: quippe multo
melius inde se habebunt; ut exemplo æ-
grorum qui equitatione, uestione in rhe-
da, & similibus, satis diu & ut par est,
utuntur, clarissime patet.

C A P U T VII.

De Coagulantibus.

- I. **C**Oagulantia sunt ea, quæ partes Flui-
dum constituentes in massam stri-
ctam

Etiam & concrecentem mutant, ita ut multa particula sub una superficie moveantur. Hoc autem dupliciter fieri potest; scilicet, 1. Expellendo particulas fluidissimas, quæ ceteris interjacent. 2. Uniendo partes inter se, nimirum inter Fluidi partes aliquid interponendo, quod eas inter se nectat, ita ut in majores moles abeant, & amplius fluere non possint. Porro quæ Sanguinem hoc modo *coagulant*, semper perniciose sunt, & intra Corpus admitti vix queunt, quin statim mortem accersant.

2. Classes Medicamentorum quæ Fluidum nostrum primo modo *coagulant*, duæ sunt; nempe, 1. *Exprimentia*, sive *Expellentia* proprie dicta; 2. *Absorbentia*, quæ liquidum intermedium tenuius intra poros suos accipiunt, unde reliquum crassius evadit. Priora nostrorum Humorum copiam minuunt; posteriora vero eam augment: sed hæc non adeo facile in nobis operantur, ac nonnulli sibi fingunt; assumpta quippe Vasa Lactea ingredi nequeunt.

3. Prioris autem Classis *Coagulantia* sunt, (1) inter Vegetabilia, 1. Ea omnia quæ cum *Martis Vitriolo* commista, tincturam *nigram*, ac teterrimam producere solent; verb. gr., Gallæ, quæ cum nostris Liquidis mistæ, ut & cum Lacte, Ovi albumine, Saliva, eadem *coagulant*; sic etiam Rosarum rubrarum Succus recentius expressus; ut & Succus fere omnes immaturi; tum Noces Juglandes, præsertim earum Cortices; nec non Cortex & Flores Granatorum; Succus Acaciæ

im-

immaturus, Mespilorum, Omphacii, Ribesiorum, Cotoneorum, & similes Succ plurimi, in ore retenti, salivam *coagulant*: si vero, tales quales sunt, Sanguinem attingant, (nempe, si in Venas injiciantur) ipsum *coagulant*, & *polypos* in Corde & Arteria Pulmonali producunt. Eorumdem vero Succorum nonnulli, si maturi sinu, aliquantulum attenuant. 2. *Spiritus Accidi fermentati*, præsertim si vires maxime concentratas habeant, i. e., si ad summam aciditatem deducti sint; nam Acida simplicia sive diluta, ut Acetum simplex, non coagulant, sed potius diluunt. 3. *Spiritus omnes fermentati ardentes*, ad eam subtilitatem perducti, ut mereantur nomen *alcohol*, sive ut pulverem pyrium accendere queant: hi vero ex omnibus Vegetabilibus haberi possunt ope fermentationis, primo ad vini, dein ad aceti naturam deducuntis; etenim si distillatio fiat antequam aciditas supervenerit, tum habetur *Spiritus inflammabilis*, qui ipsam salivam *coagulat*: hinc pessime agunt Practici commendantes hosce *Spiritus* in Humorum tenacitate nimia.

(2) *Coagulant*, inter Fossilia, 1. *Sales Vitriolici*: ut sunt Vitriola Martis, Plumbi, Lunæ, Cupri, Mercurii; item Alumen, & Mercurius Sublimatus corrosivus, si tam parva quantitate fuman-
tur, ut solummodo stimulent, non autem dissolvant; ita quoque Lapis Infernalis minori quantitate coagulat, majori autem dissolvit. 2. *Spiritus omnes acidi* e Fossilibus igne violento educti: ut

H

Spi-

Spiritus Sulphuris; qui vero si aperiat, id agit quatenus Solida stimulat; sed hic loci consideratur quatenus immediate in Liquida agit, eaque coagulat cum iis immixtus: idem etiam efficit Spiritus Salis Gemmæ, & Marini, nec non Aluminis, Vitrioli, Nitri; simul & Aqua Fortis, five ex Vitriolo & Nitro tantum, five addito hisce duobus Alumine, confecta fit: inter hæc autem Spiritus Nitri & Aqua Fortis maxime coagulant.

Porro hæc omnia duplicem in nobis vim exercent; nempe. 1. In Solida agunt, eaque corroborant, i. e., in contractionem stimulant; itaque majori distensionem, & consequenter Cordis actioni magis resistunt: hinc mutuus eorum motus augeatur, ipsorumque actio in Liquida nostra major evadit; unde Liquidorum attenuatio, fluidissimarum partium dissipatio, & inde tandem *coagulum* oritur. 2. Liquidis nostris sufficienti quantitate permixta, protinus ea *coagulant*. Hinc igitur videmus, quomodo idem Medicamentum *Solvens & coagulans* simul esse possit.

4. Ad posteriorem Classem Coagulantium, scilicet, *Absorbentium*, pertinent sequentia. 1. *Terra* omnes, tam *exusta*, quam *exustionis* immunes, nativæ nimirum & pingues: ut sunt Cretæ, atque Boli, nec non Terræ Figulinæ omnes, & Argillaceæ; quæ vero, quo plus *exusta* & tenuës sunt, eo magis absorbent. *Ostracordemata* quælibet in cineres redacta: ut Conchæ marinæ, unde calx habetur, præsertim quæ Chelæ Cancrorum,
Con-

Conchæ Ostreorum, Corallia, Mater Per-
 larum, &c. Omnes partes *solida & flui-
 da Animalium exusta*: sicut Ossa, Cor-
 nua, Caro, Membranæ, &c. quæ in ci-
 neres redacta, *styptica* sunt, & *coagulant*;
 ut Hepar tostum, Sanguis ustus, &c. at-
 que omnia quæ in cineres infusos redigi
 possunt. 4. *Calces* Metallorum igne ve-
 hementi exustorum: ut Colcothar Vitrio-
 li, quod ore assumptum ipsam coagulant
 Salivam; sic & Vitriolum Martis igne
 summo calcinatum, si calidum applicetur
 Sanguini, eundem instar lapidis durum
 efficit.

CAPUT VIII.

De Moventibus.

1. **M**OTUS duplex in nostris Liquidis
 considerari potest; unus, scilicet
intestinalis particularum, ad quem vero
 hic loci minime attendimus; alter autem
 quo Fluida nostra per Vasa, durante vi-
 ta, circumaguntur. *Moventia* itaque (de
 quibus hic loquimur) sunt illa, quæ
motum Liquidorum per Vasa accelerant.

2. Ad Motum Circulatorium Fluidi,
 requiruntur 4. conditiones; nempe, 1.
Vis Cordis in Fluidum, utpote a qua
 principium Motus pendet: Quum autem
 hæc non sit continua, sed interrupta,
 ne Motus pereat requiruntur 2. Arteria-
 rum *contractio*: qua posita, tum adhuc
 requiritur 3. ipsius materiæ transmitten-

dæ *fluiditas*; quæ nihil aliud est, quam facilitas secessus partium a se invicem, absque notabili resistantia: 4. Vasorum *laxitas* sive *libertas*, h. e. minima resistantia versus extrema, ita ut Vasa se libere explicare & distendere possint. Quicquid ergo *vires* Cordis & Arteriarum, vel Liquidi *fluiditatem*, vel Vasorum *dilatabilitatem* auget, idem quoque *Movens* est; præcipue vero illud quod Cordis *vires* adauget: per auctum enim Cordis Motum, major etiam fit omnium Humorum, ac proinde Liquidi Nervosi, secretio; quod quidem Liquidum in Villos musculosos Cordis copiosius influens, ipsi novas addit vires, unde Humorum Circulatio magis adhuc promovetur, & acceleratur.

3. Classes autem *Movementium* sunt tres sequentes.

I. Classis continet (1) *Stimulantia* cuncta, quæ, Nervos afficiendo, uberiorem Spirituum *secretionem* & *fluxum* promovent; unde major *vis* Cordi accedit: atque sic in morbis languidis, apoplecticis, &c. ubi Motus Circulatorius fatiscit, solemus Nervos, vel re quadam ingrata stimulo, vel pilos extrahendo, irritare. (2) Omnia *Stimulantia laxantia*, i. e. quæ Vasa dilatabilia faciunt, ut Liquida facile admittere possint. (3) Quæcumque Sanguinem *attenuant*. (4) Omnia quæ *Acrimoniam* in Liquidis generant. (5) *Diluentia* quælibet. De his autem quinque capitibus jam quidem antea, suis in locis, egimus.

II. Classis continet quæcunque Sanguinis *motum* per Venas accelerant ; inter quæ præcipuum locum obtinet Venarum *compressio* : hæc autem dupliciter fieri potest, nempe, 1. Partes *fricando* ab extremis versus Cor : huc vero pertinent Frictiones, Balnea, atque Fomenta tepida. (Confer PART. I. CAP. VI. De *Solventibus*, Art. 5.) 2. Musculos plurimum *movendo* : quod quidem multo magis prodest in Hydrope, Hypochondriaca & Hysterica Passione, Pallore Virgineo sive Chlorosi, &c. quam plurima interna Medicamenta ; Respiratione siquidem aucta, multum augetur Sanguinis velocitas, Vena utpote Pulmonali ab aere in Pulmonibus contento subinde compressa & depleta : hinc etiam *sternutatio cantus, tussis, risus* Leucophlematicis valde profunt.

III. Classis continet Remedia quæ *vitia* in Fluidis hærentia tollunt. Liquidum vero vel *copia* deficere, vel *crassitie* nimia peccare potest. Si tanta sit Liquidum *penuria*, ut ejus continuitas in Vasis tollatur, necessario sistetur ipsius motus : pars enim antecedens semper pelli debet a parte subsequenti : hanc autem deficere supponimus. Ergo Liquidum amissum in hac occasione restitui debet : atque sic homines calido temperamento præditos, non secus ac eos qui sudoribus nimis emaciati sunt, Serum Lactis plurimum juvat ; quoniam scilicet amissi Liquidum *penuriam* refarcit. Jam vero, si Liquidum *crassitie* sua

peccet, tum adhiberi debent Incidentia, Diluentia, & Attenuantia.

C A P U T IX.

De Sistentibus.

Sistentia sunt illa, quæ accelerationis causas modo memoratas vel tollunt, vel minuunt: talia sunt quæ stimulum Nervorum sedant, Vasorum versus extremitatem laxitatem tollunt, Sanguini crassitiem conciliant, ac Liquida tenuiora absorbent; nec non quæ motum Musculorum & Respirationis inhibent. Præterea nonnulla dantur quæ stimulum Nervorum specificè destruunt; ut Opium; item, in Febribus intermittentibus, Cortex Peruvianus; &c.

PARS TERTIA.

De Medicamentis in Solida & Fluida
simul agentibus.

Medicamenta quæ in Fluida & Solida simul agunt, sæpenumero varia nomina & diversos effectus sortiuntur, prout huic, vel illi Corporis parti applicantur. Sic enim, exempli grat. Radix Jalappa, Cuti applicata, instar vesicatorii

rii agit: eadem, Glandulis Intestinalibus admota, fit merum *hydragogum*: si cum Theriaca & Opio detur, fit *sudoriferum*; nam ad interiora pellitur: si Vitello Ovi admista vulneri externe applicetur, *detergens & dolorem excitans* evadit. Ita quoque, si circa Fauces vas aliquod nimis patulum sit, adeo ut inde liquidum extilet, China Radix in pulverem redacta huic vasi opem affert.

Jam vero Medicamenta quæ tam in *Solida* quam in *Fluida* suas vires simul exerunt, commode satis ad *duas* Classes reduci possunt.

(*Prior* Classis continet omnia illa quæ Circulationem Sanguinis & Secretiones promovent; item ea quæ contrarium producant effectum, scilicet, omnia quæ Circulationem & Secretiones retardant ac debilitant.

Posterior vero complectitur omnia quæ promovent Excretiones e quibuscumque Corporis nostri partibus.

PRIMA CLASSIS.

Medicamentorum in Solida & Fluida simul operantium.

Licet hæc Medicamenta in *duas* tantummodo Classes (uti mox vidimus) in genere dividi possint; quoniam tamen

superius, nimirum in Prolegomenis, CAP. XIII., eadem in *quinque* Classes distribuimus, (de quibus vero conferatur dictum CAPUT, pag. 132. & seq.) hunc etiam ordinem hic loci sequemur.

Porro, quum ad *primam* Classẽ (juxta divisionem ibidem expositam) referenda sint omnia Medicamenta de quibus jam in I. & II. PARTE mentionem fecimus, quatenus scilicet actionibus combinatis agunt, ideo hæc impræsentiarum non repetemus. At vero, quoniam ad Classẽ hanc retulimus quoque Classẽ eorum quæ *Secretiones peculiare*s promovent, idcirco ab ista nunc incipimus: sub hac autem continentur in primis *Galactopora*, & *Spermatopœa*; de quibus igitur jam agamus.

CAPUT PRIMUM.

De Galactopœis, sive Lac generantibus.

1. **L**ac (Græce Γάλα) est ipsa Chyli materies, in Ventriculo elaborata, ita Intestinis ulterius subacta, intra Venas Lacteas absorpta, per Ductum Thoracicum ad Venam Subclaviam deducta, & ibidem Sanguini commixta; hinc vero ad Cor dextrum, & mox ad Pulmones delata, ibique comminuta & accuratius Sanguini permixta; dein ad sinistrum Cordis Thalamum, & inde per Aortam ejusque ramos, distributa; quæ porro, quatuor aut quinque horis, aut longiori intervallo, post largiorem partem, Cruori e quacumque Vena, vel
Ar-

Arteria, detracto magna copia innatare deprehenditur, teste Lowero (a) ; atque tunc in omnibus cum Lacte convenit: post illud vero tempus, per continuatum in Corpore circulum, sensim mutatur in Sanguinem. Pars autem hujusce Chyli Lactescentis, a reliquo separata, devenit ad Mammæ, & ibidem proprio nomine *Lactis* insignitur; quod proinde a reliquo Chylo diversum non est, licet aliquando, propter sitim a Nutrice toleratam, ramosius evadat.

2. Jam vero *Galactopæa* dicuntur ea Medicamenta, quæ Lac generant. Hoc autem a Sanguine (ut modo diximus) immediate secerni vel inde clare patet, quod si Nutrix, jejuno stomacho, aliquid Liquidi colorati vel odorati bibat, intra breve tempus Lac ejus eodem ut-
cunque colore & odore inficietur (b) :

H 5

fi

(a) *Tractat. de Corde*, Cap. V. pag. m. 238.

(b) Unde & *Pharmacum* Nutrici propinatum (præcipue vero si fortis fuerit) ad ipsius Mammæ statim advehi, atque Lac inficere, exemplis manifestum est; quin etiam constat, Infantem, si protinus ac assumptum est a Nutrice *Purgans*, Uteribus admoveatur, suctionemque continuet, donec nihil suppetat materiæ, certo *expurgatum* iri, Nutrice salva: Quod quidem experientia nos docet, vel ipso jam assentiente HIPPOCRATE, (*Lib. 6. Epidem. Sect. 5. vers. 51. Edit. LIND.*) qui sic loquitur: Γυνή, ἃς, ἐλατήριον ἢ σικκῶν ἄγειον βεβρωκυῖαι, καὶ παιδιοῖσι καὶ θασσε, h. e. *Mulier, Capræ, Elaterium (alii malunt Elleborum hic intelligere) aut Cucumerem sylvestrem comedentes, Pueris purgatio.* Hujus vero sententiæ explanationem videtis apud PROSP. MARTIANUM præstantissimum HIPPOCRATIS Interpretem, (*Commentar. p. 353. Edit. Rom.*) qui porro alibi (nempe, *Comment. in Lib. de Natura Pueri*,
pag.

178 PARS III. CLAS. I. CAP. I.

si vero, per 12. horarum spatium, a cibo & potu abstineat Nutrix, ejus *Lac* adeo serosum, sive urinosum, ob novi Chyli defectum, reddetur, ut infans illud plane averfaturus sit. Idem etiam in febribus Nutricum accidit.

Hinc patet, quænam in nostro Corpore *Lac* producant; nimirum, (1.) Quæcunque *Chylum copiosum* generant. Alimenta vero istud præstantia, sunt omnia quæ *Chylo* simillima se præbent: talia sunt, 1. *Lac recens & dulce*; præsertim si *Salis* aut *Sacchari* pauxillo condatur, quod quidem præstantissimam Chyli materiem suppediat. Jam vero sæpe contigit, imprimis apud laute viventes, Matres (ob defectum Lactis, ortum a nimis frequenti Carnium usu) suos Infantes non potuisse lactare; utentes autem hoc præscripto, lætas redditas fuisse suorum Infantium nutrices. 2. *Cremor Lactis recens & dulcis*; præsertim si *Lac Nutricum* nimis aquosum sit. 3. *Ptisanae omnes crassiores ex Hordeaceis*, sive potius ex *Avenaceis*, cum *Lacte coctis*. 4. *Panatellæ quælibet*, sive ex *Lacte*, sive ex *Vino*, sive ex *Cerevisia*. 5. *Oryzata cum Pistaciis*, & simi-

pag. 43.) hanc in rem optime appositam historiam narrat, de quadam Muliere, cui tale quid contigit: „Quum enim, assumpto medicamento
„*purgante*, statim porrexisset Puellæ anniculæ
„*Mammam*, hæc Infans adeo fortiter *purgata*
„fuit, ut de super purgatione lethali dubitaretur,
„ipsi tamen Matri ne semel quidem alvus subducta esset; signum evidens, medicamentum ad *mammæ suctionis* vi statim raptum fuisse, &c.

milibus farinaceis; item Emulſiones ex iisdem. 6. Juscula Carnium non nimis crassa; quæ vero fere statim ad Mammæ eunt. 7. Ova recentia, varii modis paratas. 8. Cerevisiæ recentes, non diu fermentatæ, crassæ & dulces. Ab his autem omnibus brevi ſecernitur *Lac*, quod poſt horæ commodè ſummi poſteſt ab Infante. 4

(2) Omnia, quæ *Chylum* generatum ad Mammæ *derivant*: hæc autem ſunt illa quæ Chylificationem promovent; ut 1. Stomachica, quæ augent Ventriculi robur, ita ut cum effecta ſeſe contrahat ad liquidi expulſionem: hinc obſervandum eſt, an Nutrix depravato Stomacho laboreſcit. 2. Splanchnica, quæ fluxum Bilis, Succî Pancreatici, & Intestinalis excitant. 3. Muſculorum motus omnes; ut ambulation, labores domeſtici, &c. Hæc omnia, Chylificationem promovendo, *Lac* copioſum ad Mammæ derivant.

(3) Quæcunque *Lactis* excitant *effluxum* ſeu *eductionem* e Mammis: etenim quo plus extrahitur, eo plus derivatur. Quædam autem dantur, quorum ope *Lac* per *eductionem* promoveri poſteſt: talia ſunt ea omnia quæ Vaſorum Lactiferorum *reſiſtentiam* minuunt; ut 1. Cucurbitulæ, 2. Fomenta emollientia, ſæpius applicata; 3. Friſtiones; 4. Suſtiones. Quibus omnibus ſi Mulieres uterentur, hæc tenellis Infantibus, Lacti propria ſuſtione educendo imparibus, ex uſu forent. Ita quoque Catuli recens nati Papillæ butyro illitæ, magno cum

effectu, applicari possunt. Jam vero calidiora, quæ vulgo huc annumerantur, stimulando solum agunt, ideoque ad supra dictam indicationem proprie referenda non sunt.

COROLL. Ex dictis autem patet, Nutrices illas quibus *laxa* est caro, aliis præcellere; quippe Chylum æque laudabilem generant, ac robustiores, & insuper uberiori copia reddunt.

C A P U T II.

De Spermatopœis.

Spermatopœa sunt illa, quæ Semen generant, Jam vero ad Semen conficiendum triplex Liquidum requiritur; nempe. 1. Liquidum Prostatarum, 2. Versicularum Seminalium, 3. Testiculorum, quod autem solum prolificum est, ut constat ex Eunuchis: quapropter Medicamentum Semen generans est illud, quod hujus Liquidi in Testibus elaborationem promovet: talia vero sunt sequentia.

(1) Omnia quæ Chylum benignum, ac proinde Lac & Sanguinem augent; hinc etiam Animalia Lacte copiosissimo utentia, salacissima sunt.

(2) Medicamenta quælibet Relaxantia, sive resistentiam in Testiculis tolerantia: talia vero sunt Fetus, & Balnea calida; nec non omnia Oleosa, ut Oleum Rutæ, &c. atque ex his Præparata, forma balsami, vel cataplasmatidis,
Scro-

Scroto applicata. Specificè vero laudantur pro Medicamentis *Spermatopæis*, varia Preparata ex Abrotano, Maro odorato, Aristolochia, Calamintha, Erysimmo, Eryngio, Nasturtio aquatico, & hortensi, Dictamno, Levistico, Origano Cretico, Nepeta, Petroselinum, Sabina, Serpyllo, Thymo. Hæc externe applicata Seminalem Humorem huc deducunt.

(3) Quæcunque *Nervosum Liquidum* valde stimulant, interne sumpta, atque *priapismos* producere solent: talia sunt, Allia, Cepæ, Porri; nec non omnia quæ in secunda Classe numerantur; item omnia Gummi aromatica, ut Myrrha, Aloe, Galbanum, Sagapenum, Bdelium, Gummi Ammoniacum, Elemi, Tacamahaca; nec non Balsamum Peruvianum, Tolutanum, Copayba, (Canadense), Balsamum e Mecha sive Opobalsamum; ut & Alimenta opipara, quæ, nimia copia assumpta, *satyriasis* producant. Vis autem horum omnium *seminifica* patet inde, quod hominibus a Gonorrhœa convalescentibus propinata, nocturnas pollutiones eis excitent.

Ad hanc Classem quoque referendi sunt omnes Sales, Nitro & Vitriolo exceptis) ut Borax, Alumen, Sal Marinus, Sales omnes Volatiles, & imprimis Oleosi; omnes etiam Saponem; item Diuretica quælibet (Aqua sola excepta); simul & Animalium Olea, ut Castoreum; nec non Olea Aromatica Vegetabilium. Notandum est tamen, ista non proprie *Semen* generare; sed solummodo, Nervos

vos stimulando , Seminis Secretionem promovere: hinc igitur non danda sunt Senibus , utpote quibus Semen & Humor Nervosus deficiunt. Hisce tandem omnibus addi possunt Cogitationes Veneræ; unde nocturnæ pollutiones sæpe fiunt , &c.

(4) Specifica a Veteribus laudata : qualia sunt, Anethum, Fœniculum, Eruca , Ciceres , Satyrion ; quæ omnia modo supra dicto operantur : Ita quoque Testes Animalium salacium , nimirum Hirci , Caballi , Galli Gallinacei , ut & Passeris Cerebrum , a Veteribus commendantur ; sed incerta sunt , & forte vana .

SECUNDA CLASSIS.

De Medicamentis Excretiones
promoventibus.

CAPUT PRIMUM.

De Apophlegmatizantibus .

1. **P** *Hlegma* vocatur lenta hæc & subalbida *pituitosa* materies , quæ secer-
nitur in Membrana *Pituitaria* dicta ; quæ
quidem investit duos magnos Sinus Ossis
Frontis , Ossa Genarum , Os Cribiforme ,
Cristam Galli , Sellam Turcicam , Offi-
cula

cula omnia Narium, & Nares ipsas; (de qua vide Schneiderum in Tractatu de Catharris.) Notandum est vero, quod in nulla Corporis parte Vasa Sanguifera magis nuda sint, aut Nervi minus tecti, quam in hac Membrana; quin & ex hujus Membranæ situ clare patet, *Apophlegmatizantium* vim sese in Cavitates Ossis Frontis undequaque extendere: hic Veteribus dicebantur *Cerebrum Purgantia*, quasi ad ipsum Cerebrum pertingerent: sed demonstravit Schneiderus, nihil ex ipso Cerebro ad dictæ Membranæ Glandulas profluere; verum in iisdem secerni materiem quamdam a Sanguine arterioso, antequam hic ad Cerebrum deferatur; unde fit ut magis purus & defæcatus evadat: & revera materies hæc ubi primum, secernitur, tenuis est & ichorosa; brevi vero, vi caloris, in crassam materiem, *mucum* dictam: inspissatur.

2. Medicamenta itaque ad *Apophlegmatizantium* Classem pertinentia, sunt *Detergentia* omnia, *Diluentia*, & *Stimulantia*: qualia sunt *Acquosa Salina*, *Saponacea*, *Spirituosa*, *Aromaticæ*; ut *Decocta aromatica*, sive cum aqua sive cum vino, sive cum spiritu vini: & hæc adhibentur, i. forma *Errhini*, quod materiem per Nares educit: hujus autem usus est optimus, ubi a cancro vel lue venerea aliquid morboſi in Naribus hæret;

2. *Gargarismi*, qui materiem e Faucibus educit: hic vero semper liquidus est;

3. *Masticatorii*, quod phlegma per Os educit, & plerumque constat ex cera & aromaticis mixtis;

4. *Collutorii*, sive id fiat
per

per syringam; sive per lintheum, aut aliter; 5. *Eclegmatis* seu Linctus, qui dum lente deglutitur, Fauces stimulant, indeque prodest; 6. *Fumi*, qui ex Herbis omnibus aromaticis, per fistulam, aut alio artificio, recipitur. Quum autem prima species sola per Nares purget, quinque vero sequentes per Os, hinc *Apophlegmatizantia* cuncta satis commode reduci possunt ad *Ptarmica* sive *Errhina*, & *Sialoga* seu *Salivam moventia*.

3. *Ptarmica*, sive *Sternutatoria* sunt illa quæ, Sternutationem procurando, *mucum* e Glandulis Membranzæ Pituitariæ educunt. Jam vero *Sternutatio* sequenti modo peragitur: primo valde dilatatur Thorax, unde fit ut Aer magna copia Pulmones ingrediatur; qui, post aliquod tempus, a calore rarefactus, magna cum vi inde pellitur per angustias Narium; ibique in cava sex Sinuum, (qui in utriusque Naris spatium hiant) nec non in cellulas Ossium quatuor Spongiosorum distribuitur; dumque per istas angustias aer pellitur, violenter in Membranam ruit, & *mucum* in Glandulis contentum movet, ac secum abripit. *Sternutationis* igitur hi sunt effectus: 1. Omnium foraminum & cavernarum Narium expurgatio: 2. Pulmonum etiam purgamentum: 3. Corporis validissima concussio. Hinc in morbis ubi Liquido Nervoso motum conciliare oportet, Sternutatio optime conducit; ut in Apoplexia, Scorbuto lento, nec non in Partu difficili, ubi matris vires deficiunt. Sternutatio autem nimis diu durans admodum fatigat,

&

& aliquando convulsiones, quin & mortem ipsam inducere potest; hinc forsan ortus est mos sternutantibus fausta precandi.

4. Duæ sunt *Errhinorum* Classès. *Prior* complectitur omnia illa, quæ mechanico modo vecillare possunt Membranam Pituitariam; ut sunt pulvis, pluma, animalcula, sanguis ibidem propter obstructionem, sive inflammationem accumulatus, &c. unde quidem evenit, ut, incipiente gravedine, mucus Narium maxima copia exstillare soleat. *Posterior* vero continet omnia Acria tenuia & volatilia; quorum quodlibet quo acrius est, eo violentius operatur: sic Hyssopus levem excitat sternutationem, Satureia paulo majorem, graviolem adhuc Piper, multo graviolem Euphorbium, at omnium gravissimam Mercurius Sublimatus Corrosivus, qui homines in actu sternutationis per plures horas detinet, etiamsi quantitate admodum exigua sumptus fuerit.

5. *Sialogoga* sunt Medicamenta quæ *Salivam* movent. Glandulæ porro quæ *Salivam* suppeditant, sunt multiplices, nempe; (1) Glandulæ Salivales Stenonianæ, Parotides dictæ; (2) Vvarthonianæ, ad majorem angulum Maxillæ inferioris sitæ; (3) Bartholinianæ; sub ipsa Lingua positæ; (4) Scheneiderianæ, sive Palatinæ; huc etiam pertinent Tonsillæ, & Uvula; (5) (Glandulæ Sublinguales, Buccales, Labiales.) (6) Nuckianæ Oculares, i. e., ad Oculum positæ, ductu suo in Os hiantes (a).

Jam

(a) Harum omnium Glandularum accuratior
rem

Jam vero *Sialogoga* ad tres Classes sequentes reducuntur.

Prima continet ea quæ in Glandulas modo dictas *agunt*; qualia sunt, 1. *Fotus*, *Fritio*, & *Suctio*, vel interna, vel externa, harum partium: hinc porro *Cataplasmata* ad *Parotides* applicata *Os maderare* faciunt, & a *suctione Tabaci* *Os humidum* evadit. 2. *Omnia Apophlegmatizantia* modo memorata. Notandum est autem hic summopere, quod hæc *Medicamenta* nunquam morbos curent *Salivatione*, ut plurimi opinantur; non enim *Salivatio* curat *Luem Veneream*; sed subsequitur *Salivatio*, quia curari incipit morbus.

Classis secunda complectitur omnia illa quæ humorem in *Os derivant*, fluxum ejus in alias *Corporis partes* intercipientem

vide descriptionem in *Instit. Med. clariss. AUCTORIS* nostri, *Cap. de Saliva*. §. 65. tum & apud *NUCKIUM*, *Sialograph. pag. 8. ad 23.* Porro hic loci notandum est, *Glandulas Oculares NUCKIANAS* ex isto catalogo expungendas esse; quippe quæ in *Canibus* quidem inveniuntur, sed in *Homine* semper deficiunt. Verum enumeratis hisce *Glandulis Salivalibus*, novam quoque cum *Ductu suo Glandulosam Expansionem* addidit, viginti abhinc annis, *ABRAH. VATER. Med. Professor. Vittebergæ*; quam autem, *injectionis ope*, in *Lingua Puellæ* se detexisse perhibuit; & in *Programmate*, quod anno 1720. publici juris fecit, *Ductum* hunc ipse vocavit *Salivalem novum*, eumque præcipuum in *Lingua excretorium Glandula insignis*, ad *latera Lingua*, & sub eadem sita, itemque super *radicem Lingua Epiglottidem*, circa *Glottidem*, super *Arytanoideas usque intra Oesophagum expansa*. Hujus vero *Glandulæ Foramen* jam a *COLLINS (Anat. m. Tab. 2.)*; tum a *MORGAGNIO Adversar. Anatom. 1. Sect. 8. 1.)*; & ab *HEISTERO (Compend. Anat. Tab. 4. Fig. 20.)* detectum atque delineatum habetur.

do: observatur enim, quod si Viscera quædam sint obstructa, ut Hepar, Lien, Pancreas, item Renes, Ductusve Intestinales, tum semper Os madeat; unde Hypochondriaci *sputatores* dicti sunt: adeoque quicquid Lymphæ Secretionem in illis locis impedit, habendum est pro *Sialogogo*; an autem bono vel malo hic non quæritur.

Tertia continet ea quæ massam Sanguineam *solvunt*, ejusque sic solutæ magnam copiam in Os derivant; qualia sunt, 1. Antimonium eo usque per Nitrum fixatum, ut non valeat vomitum vel alvum movere, sed nauseam solummodo; hinc enim copiosam Salivam in Os derivat: quippe constat, quod omnia Vomitoria, priusquam Ventriculū ad contractionem moveant, producant nauseam, quam autem semper comitatur Faucium insolita humiditas. 2. Mercurius, qui vero variis modis in usum venit; nempe, (α) Mercurius crudus Corpori applicatus Salivationem excitat. Potest autem applicari, 1. specie linimenti, ut in Unguento Neapolitano: 2. specie fumī; si enim, v. gr., Hydrargyri grana 12. imponantur igni, fumum emittent, qui, si naribus excipiantur, intra 2. vel 3. dies Salivationem excitabit: 3. Sumi potest interne, in Pilulis Barbarossæ, ad Salivationem excitandam, sed solummodo parva quantitate, alioquin viam per Anum sibi quæreret: 4. Si multum, diuque tractetur manibus, inde potest excitari Salivatio, ut experientia nos docet; nam Aurifabri, qui
Mer-

Mercurio plurimum utuntur ; sæpenu-
mero in Ptyalifinum incidunt, (β) Mer-
curius per sublimationem Salibus uni-
tus, Salivationem movet: 1. si parva do-
si interne sumatur ; 2. si vulneribus vel
Ulceribus externe immitatur ; 3. si Na-
ribus attrahatur.

Ex dictis ergo patet, quod quacun-
que ratione Mercurius applicetur Cor-
pori nostro, Salivationem excitabit ; &
quidem eundem in nobis producet effe-
ctum, quocunque modo præparatus, ni-
si sumatur cum aliqua re, quæ dissolu-
tionem ejus in Ventriculo ac Intestinis,
& consequenter transitum per Vasa La-
ctea impediat ; tum enim nequaquam Spu-
tum movebit, sed per Anum e Corpore
discedet ; ut observari licet in Cinna-
bri, & Ætiopæ minerali, quæ quidem
ex Sulphure & Mercurio unitis & com-
mixtis constat. Mercurius autem omnium
Liquidorum ponderosissimus est, quin et-
iam maxime divisus & divisibilis exstat ;
ut patet ex ejus vi penetrante, qua
omnia corpora, præter vitrum, per-
meat : singulæ quoque ejus particulæ,
quantumvis minutæ, *specificam* suam gra-
vitatem, Fluidorum aliorum gravitate
majorem & totius molis ponderi propor-
tionalem, retinent, ut a Nevvtono de-
monstratum est. Hinc si Mercurius cum
aliis Liquidis sit commixtus, & utrius-
que motus ab eadem causa imprimatur
multo celerius feretur Mercurius ; &
diutius servabit motum suum, quam reli-
qua Liquida : quapropter illius particu-
læ in Fluidorum reliquorum particulas
mi-

minus motas impingentes, easdem, v^t quadam ab excessu velocitatis suæ orta, penetrabunt, discindent & comminuent; nec non majorem motum iis impriment; Hæc vero Mercurii in alia Fluida actio, licet ab ejus soliditate, tanquam a sola causa, pendeat, augeri tamen potest, nimirum, si Mercurius in minutias redigatur; tunc enim quælibet particula proportionatam adhuc agendi facultatem ab aucta superficie accipiet. Mercurius autem in Corpore nostro receptus non agit in Fluida, nisi in minimis Vasis: quamdiu enim in Vasis majoribus movetur, in guttas coit, nec Liquidis nostris ibi interne permiscetur; idem vero in Vasa minima delatus; propter viarum angustias in minutias dividitur, & cum Liquidis nostris probe commiscetur. Unde constat, quod non immediate in Sanguinem agat, sed in Lympham, utpote in Vasis minimis contentam. Hinc etiam elici potest ratio, cur in Corporibus obstructis, ut in hominibus qui Lue Venerea, Hydrope, Scorbuto, &c. laborant, majori cum effectu operetur, quam in illis quorum Vasa omnia aperta sunt? Hujus autem rei notabile exemplum non ita pridem vidimus in homine quodam, qui Lue Venerea bis laboraverat, & toties curatus fuerat; quum vero tertia vice in eandem incidisset, curatio, propter cariem ossium, Decoctis Aperientibus tentata fuit; & his incassum usurpatis, adhibitus est Mercurius; qui tamen Salivationem nequaquam excitavit, sed tandem, semianno jam elap-

elapſo, ægri corpus a leucophlegmatia, inquam inciderat, obſtructum, vim Mercurii, quantitate licet exigua applicati, ſtatim agnovit; unde quidem in Salivationem violentiſſimam incidit.

Porro ex dictis colligi poteſt, Mercurii in Corporibus noſtris recepti vim in eo conſiſtere, quod Fluidorum noſtrorum moleculas nimis inter ſe compactas dividat ac diſſolvat, & conſequenter obſtructiones tollat. Etenim quacunque ratione mechanica Liquida noſtra conterantur, comminuantur, conſtringantur, ita ut in partes admodum minutas redigantur, eadem pariter apta & habilia redduntur ad facilem & copioſum fluxum in Vaſa lateralìa Lymphatica, & proinde ad Salivationem. Mercurii autem effectum talem eſſe, qualem deſcripſimus, inde patet, quod ſi Salivam, vel Urinam, in partes minutas dirimatur, ſive attritione, ſive ſolis aut focis calore, eundem emittat fœtorem ac Saliva Mercurio mota. Porro vis Mercurii multum promovetur, ſi ſtimulus aliquis addatur ipſi, v. g., ſi cauſtici aliquid aut acidi adiunctum habeat; tunc enim ſalivationes horrendas & purgationes intolerabiles producit. Notandum eſt denique, quod inepte aſſerant nonnulli, partes Mercurii lateribus Vaſorum adhærere, quum ſit corpus maxime mobile.

CAPUT II.

De Expectorantibus.

1. **E**xpectorantia sunt illa, quæ materiem morbosam in Bronchiis Pulmonum hærentem, per Laryngem expellunt. Ad hoc autem 4. requiruntur conditiones; nempe, 1. Ut materies ibi contenta reddatur mobilis & meabilis, ac proinde ut partes ejus fluidissimæ non dissipentur, ne postea materies sit viscida, tenax, & inextricabilis; hinc ergo nimis Calida & stimulantia nocent. 2. Ut viæ aperiantur, detergeantur, & lubricentur. 3. Ut materies ad excretionem provocetur; quod quidem optime fit per Tussim; ad quam excitandam, stimulus & vires sufficientes requiruntur. 4. Ut Vasis infarctis concilietur quies, qua laxari possint; etenim si continuo irritarentur, humor e Glandulis Aspræ Arteriæ perpetuo ejiceretur cum sensu doloris.

2. Medicamenta itaque *Expectorantia*, quatenus ad quatuor hæc conditiones requisitas pertinent, in 4. Classes etiam dividuntur.

Prima Classis continet *Stimulantia* omnia *aromatica*, *amara* & simul *oleosa blanda*; ut sunt, Absinthium, Carduus benedictus, Marrubium, Hyslopus, Majorana, Helenium, Pulegium, Valeriana, &c. Hunc etiam spectant Sulphurea cum Alcalinis mixta; omnia Saponacea fixa, ut Sapo Venetus, in pilulis,

lis, vel cum lacte sumptus; omnes Saponēs volatiles oleosi; Sales volatiles, & fixi; ac in genere cuncta *Stimulantia* & *Diluentia* simul.

Secunda Classis continent *Aperientia* & *Diluentia*; sicut Olea blanda Papaveris, Amygdalarum, Olivarum, &c. itemque Mel; quod quidem aperit, incidit, attenuat, deterget, ac lubricat. Huc quoque pertinent Emulsionēs, Saponēs, Vitelli Ovorum cum Oleosis; atque Saccharum, saltem parciore dosi sumptum: licet enim hoc a quibusdam improbetur, attamen est Sal rectificatum, nec balsamo nostro naturali adeo perniciosum est, ac nonnulli opinantur. Huc spectat etiam Manna, quæ optime lubricat. Hujus loci quoque sunt Balsama; ut Terebinthina, Balsamum Mecha, Peruvianum, Tolutanum, &c. Gummi Elemi, &c. quæ agunt stimulo aromatico & oleo lubricante. Huc denique pariter pertinent Decocta omnia laxantia & emolentia.

Tertia Classis continet ea quæ *Tussim* excitant; ut Vinum, Acetum, Spiritus acres, & Errhina. Hinc patet, cur Hippocrates in Vomica, die critico instante, vel Vinum, vel Acetum, vel utrumque simul, vel Oxymel, permistum Pipere, dederit.

Quarta Classis tandem includit *Demulcentia*, *Anodyna*, & *Narcotica*; quorum præcipuum est Opium: quando enim Aspera Arteria semel excoriata est, facile in tussim violentam, & spasmos, non nisi Opio compescendos, impellitur.

CAPUT III.

De Purgantibus per Alvum.

1. **P**urgantia per Alvum sunt illa Medicamenta, quæ, vivo Corpori vel externe vel interne applicata, materiem morbosam per Intestinum Rectum evacuant. Medici ab omni tempore ea vocavere *Purgantia*, quæ per Intestinum ultimum materiem impuram expellunt: per *impurum* autem intelligebant quicquid inimicum est Naturæ; & per *Naturam*, omne quod ad Vitam & Sanitatem necessarium est, i. e. Functiones vitales, naturales, & animales bene constitutas: ergo materies *impura* iis erat, quicquid hæc Functiones lædit.

2. *Purgatio* est excretio per Alvum eorum omnium, quæ ex aliqua Corporis parte per Intestina fluere possunt. Considerandum est itaque, 1. Quænam & quotuplex materia sit, quæ in Intestinis reperitur? 2. A quibus locis adveniat? 3. Quotuplex ejus natura sit? 4. Quanta copia ad Intestina fluere possit ex reliquis Corporis partibus? Unde quidem videbimus, totum fere Corpus per Intestina expurgari posse.

3. Classes eorum quæ in Intestinis contineri, indeque expurgari queunt, sunt 7. sequentes.

I. Classis includit omnia quæ deglutiuntur; qualia sunt, 1. Aer: hic vero se permiscet cum Saliva, Liquore Oesophagi, ac præcipue Muco Palatino, qui

cum inviscat: quod autem cum his permisceatur, eorum spuma docet, & idem demonstrat Antlia Pneumatica; quod vero deglutiatur, patet utique ex torminibus, ab eodem, in Intestinis rarefacto, sæpenumero excitatis, 2. Omnis Saliva, Mucus, alique Humores secreti ex Naribus, Faucibus, Palato, Membrana Pituitaria, &c. quorum vero tanta copia est, ut quandoque catharsin moveant, sicut fit in Diarrhœa Catarrhali, quo in casu ad libras aliquot, intra 24. horas, aliquando fluunt. 3. Ciborum & Potulentorum omnia genera.

II. Continet *reliquias* omnes ex Cibo & Potu; nullus enim Potus deglutitur, (Aqua forsan purissima excepta) quin Fæces aliquot relinquat, ut patet in Infantibus solo Lacte utentibus, & in ægris solis Jusculis victitantibus: ultima quippe rerum omnium solida, ut patet ex Chemia, vix separabilia sunt; hinc a Visceribus in eas minutias redigi nequeunt, ut Vasa Lactea ingredi possint; igitur hæ particulae in Intestinis coacervatae Stercus constituunt. Præterea ex partibus fluidis Ingestorum generantur Fæces; quatenus scilicet Viscerum vis non potest Ingesta ita subigere, ut Solida omne suum Liquidum deponere cogantur, sive ut Liquidum adeo bene subactum & divisum sit, ut totum intra Lactea recipi queat. Hinc etiam solvitur Problema, cur duo homines Cibis iisdem utentes, tantum ab invicem, quoad excretionem Alvi, aliquando discrepent, ut unus singulis, alter

alter vero non nisi alternis forsan diebus ventrem deponat, licet uterque satis sanus videatur & sit?

III. *Bilem* includit duplicem, scilicet, *hepaticam*, & *cysticam*. Quod autem hæc continuo in Intestina fluant, præsertim *hepatica*, (quippe *cystica* non omni momento fluere potest, ob situm & inactivitatem sui Receptaculi, nisi a Stomacho repleto, aut motu fortiori Viscerum prematur) quisque facile percipiet, si modo consideret, quod Excrementa semper flava sint, nisi in Ictero; tam enim albescunt, ob Ductus Bilis obstructos. Sed quomodo, intra 24. horas, tanta ejus copia excerni queat, ut ad 3. libras aliquando assurgat, non nisi ex sequentium consideratione patere potest; nempe, 1. Quo velocitas Liquidi ad Glandulam appulsi est major, eo etiam secretio. 2. Ut moles unius Glandulæ ad molem alterius, ita, cæteris paribus, est secretio. Quanta vero sit Glandula, ubi Bilis secretitur, nimirum Hepar, videri potest apud Glissonium, *Traët. de Hepate*, & Vvarthonium, *Adenograph.* (ac præsertim apud Bianchium, *Historia Hepat.*) unde quidem colligere possumus, quod Hepatis secretio sit ad secretionem Parotidis, ut 3. ad 1. 3. Jecoris Emissarium magnum est patulum. 4. Huic Emissario nihil obstat.

IV. Continet *Succum Pancreaticum*, qui tenacitate, sapore, odore, &c. Salivam plurimum refert; Glandula quoque eundem secernens, nempe *Pancreas*,

a Glandulis Salivalibus non nisi magnitudine differt: hæc enim Glandula habet Emissarium satis magnum, unde Liquidi sui ingentem copiam in Intestina defert: atque sic, habita comparatione hujus Glandulæ cum Salivalibus, quæ, in naturali suo statu, Salivam ad $\frac{3}{4}$ 12. spatio 24. horarum, Mercurio autem stimulate, ad 2. librarum quantitatem, secernunt: item comparatione facta Arteriæ Carotidis cum Cœliaca, quarum hæc se habet ad illam ut 2. ad 1, atque Ductus Pancreatici cum Salivalibus, ad quos ille se habet ut 2. ad 1; inde colligi potest, quod *Pancreas*, in naturali suo statu, Succum ad $\frac{3}{4}$ 27, spatio 24. horarum, stimulum autem, ad librarum iv. quantitatem emittat. Jam vero triplici ratione augetur Glandulæ secretio: 1. Quum augetur Glandulæ magnitudo; de qua vide Vvarthorum: 2. Quando Liquidi ad secretionem proclivitas major fit: 3. Quum a continua Liquidi expressione minuitur resistentia in cavo Glandulæ; unde sequitur copiosior Liquidi in eandem influxus, ut in Mammis Lactantium apparet. Hinc facile reddi potest ratio, cur tanta Liquidorum copia quandoque ab Intestinis excernatur in Diarrhœa? Quia scilicet, inter alios, *Succus Pancreaticus*, qui in statu sano redit in Sanguinem per Vasa Lactea & Venas Mesentericas, obstructis istis Canalibus, necessario per Anum ejicitur.

V. Complectitur *Succum Glandularum Intestinalium*; quarum continuitatem per totam

totam Intestinorum seriem demonstravit Peyerus: quanta autem earum sit copia, facile concipi potest ex Intestinorum longitudine, hominis altitudinem sexies ad minimum superante.

VI. Includit omnia in Intestinis *præternaturaliter* hærentia; quæ vero vel *Fluida* sunt, vel *Solida*. Porro *Fluida* in Intestinis *præternaturalia* sunt sequentia. (1) *Pus* omne; quod vero semper est effectus inflammationis: hæc autem est stagnatio Sanguinis Arteriosi in Vasis minimis capillaribus, Sanguine a tergo urgente; cujus quidem effectus est *contractus* Vasorum minimorum, & mutatio materiæ rubræ, tum & ipsorum Vasorum, in albam materiem, *Pus* dictam: Jam vero potest generari *Pus* illud, de quo nunc agimus in Liene, Hepate, Pancreate, ipsis Intestinis, aliisque partibus. Indè huic quæsito respondere possumus; cur tanta *Puris* copia quandoque dejiciatur? & undenam? Nimirum, potest provenire ex Liene, per Vasa Epiploica ad Hepar ducentia, & hinc, per corrosum Ductum Hepaticum, ad Intestina deferri; (de tali Pure scripsit Hippocrates) vel ex Hepate, aut Pancreate, per Ductus proprios; vel tandem ex Intestinis ipsis. Hinc etiam solvitur Problema illud notissimum, scilicet, quomodo *Empyema* per Alvum solvi queat? Nempe, quia *Pus* Diaphragmati incumbens, loca vicina afficit, exedit & perforat Diaphragma, dein Hepar, aut Intestinum Colon, corrodit & ingreditur. (2) *San-*

guis; qui vero interdum effluit magna copia, idque sæpenumero postea Purgantia male adhibita, vel in Dysenteria: hic autem provenire potest ex variis Emisseries, quorum duo maxime notanda sunt; scilicet, 1. Ductus Communis Hepatis, qui quinque ramos ab Hepate accipit, & unum a Vesicula Fellea: si ergo structura Hepatis ita lædatur interne, ut verum fiat vulnus, idemque in aliquo ex Ductibus Bibliaribus hiet, tunc Sanguis magna copia in Intestina defluet, indeque aliquando proveniet Dysenteria. 2. Ductus Pancreaticus, per quem, læsa Pancreatis textura, Sanguis excerni potest: hoc vero sæpe fit, cum homini Pancreate skirroso laboranti, Catharticum exhibetur; siquidem per Catharticum augetur Circulatio, & inde Vasa juxta skirrum sita valde premuntur, tandemque rumpuntur; unde diræ hæmorrhagiæ, ut satis norunt Chirurghi. Præter hosce duos Ductus Intestinorum cavitati Sanguinem suppeditantes, aliquando dantur quoque & alii, ex quibus Sanguis effluere potest in Intestina; ut 1. Oesophagus & Ventriculus læsi. 2. Lien ipse; unde, si modo skirrhusus fiat & inflammetur, post 3. vel 4. dies, Sanguis evomitur, aut per sedes amandatur: hæc equidem fuit Veterum opinio; verum Sanguis ex Liene per Hepar transit. Sanguis autem grumefactus e Ventriculo profluens, Ulcus vetus denotat, præsertim si grumi isti donentur superficie ex una parte convexa, a figura Ventriculi orta: Stomachus enim li-

quida

quida & solida diu retinere potest, ut patet ex cibis nimia copia deglutitis; qui vero post 12. horas putrefacti redduntur. (3) *Ichor*, e Vasis Lymphaticis ruptis proveniens: constat enim, ex anatomicis, hæc Vasa ramos suos in formam conicam dispergere; unde in iis etiam inflammationes oriri queunt. licet non rubræ, attamen cum dolore; Lymphæ vero stagnantis pars tenuior facile potest transire, dum crassior stagnando acris evadit, & *Ichoris* nomine donatur, qui Pustularum & Scabiei causa est. Hinc patet igitur, quod ex Vasis Lymphaticis, in Abdomine copiosis, fiat magna deferri queat *Ichoris* copia. (4) *Lympha* ipsa extravasata a Vulneribus Vasis Lymphaticis inflictis.

Solida autem *præternaturalia* in Intestinis contenta, sunt sequentia. (1) *Pinguedines* instar Lardi scissi; quæ vero ab infarctis concretisque, per gluten mucosum, Alimentis procedunt. (2) *Tunicæ Intestinorum filamenta, caruncula, & quasi parva glandula*: tales autem resolutæ Fibræ oriuntur ab Intestinorum interna Tunica, per particulas acres & venenatas exesa, resoluta, & abrasa. (3) Quoniam omnia nostra Vasa, quæ nondum cartilaginea facta sunt, indeterminatam dimensionem habent, ut videmus in Varice, Aneurismate, &c. ideo, si causa sufficiens adsit, summo pere dilatari potest Ductus Hepatis, Pancreatis, &c. Hinc igitur si hæreat aliquid in Visceribus e quibus exeunt isti Ductus, quod ibi post gangrænam,

vel ulcus, remanserit, peillos ad Intestina deferri potest: v. gr. si Hepar gangræna afficiatur, partes ejus *solutæ* per Ductum Hepaticum dilatatum transire queunt; Jecur autem aliquando inflammari, dein inflammationem istam in apostema aut gangrænam abire, Forestus & Tulpus testantur. (4) *Intestina* quoque ipsa valde inflammata gangræna affici possunt, & frustulatim expelli. (5) *Apthæ* sæpe etiam per Alvum expurgantur. (6) *Lumbrici* seu Vermes, aliaque Animalia inde nonnunquam exeunt.

VII. Classis denique continet *Lympham* aliosque Liquores, qui, extravasati, receptacula sibi formant, aut alicubi non naturaliter colliguntur: hi quippe, vi Catharticorum, per sedes interdum a Corpore amandantur: qua vero ratione istud fiat, vix dici potest; fieri tamen certum est: nam in Hydrope, a Cathartico exhibito, magna quandoque Lymphæ copia, subsequente Ventris detumescencia, expellitur.

Porro ex ante dictis sequentia inferuntur *COROLLARIA*.

COROLL. I. per Intestina expelli possunt corpora valde *diversa*, & ex *quacunque* Corporis nostri parte: siquidem omnia Purgantia minuunt resistantiam in Vasis quæ Intestinis proxima sunt; unde, vi Atmosphæræ, eo deducitur plus Liquidi; quod fit etiam a contractione aut elasticitate Vasorum; si vero, per violentas purgationes reiteratas, valde minuat resistantia in Intestinis, omnis *Lympha*.

pha ad eorum Vasa inanita deducetur; indeque ejusdem fiet excretio. Quapropter ex omni Corporis parte, per *Cathartica*, Lympha potest expelli.

COROLL. II. Hujus copia tanta quandoque potest esse, ut pene fidem superet.

COROLL. III. Liquida, quæ naturaliter in Intestina deponi, indeque in Venas, per Vasa Lactea, vel Mesentericas Venas, secedere solebant, si modo recta versus Anum ferantur, excerni possunt ad quantitatem librarum iv, aut plus, 12. horarum spatio. Ex.gr. deglutiamus, per 12. horas, omnem nostram Salivam, Mucum, & Liquorem Oesophagi, & hæc ad Ventriculum medium perveniant, ibi $\frac{3}{4}$ x. circiter conficiant; Ventriculus autem xi. circiter liquidum sui uncias supeditabit, tum Glandulæ Intestinales libram ii. Pancreas $\frac{3}{4}$ xi, Hepar quoque suum reddet; ex quibus omnibus simul sumptis, habebimus 4. circiter libras. Unde videmus, quod totus Homo brevi tempore per Alvum possit expurgari.

COROLL. IV. Septem ante dicta *Secretorum* & *Excretorum* genera possunt, vel stagnatione, vel permissione adeo mutari, ut dignosci nullo modo queant: ita quippe Mucus Narium ubi primum excernitur, est Lympha tenuis; brevi vero post sic inspissatur, ut evadat crusta dura & fere cartilaginea,

COROLL. V. Quædam horum vi multo *minori* expelluntur e Corpore, quam alia: Fæces enim a cibo relictæ, *motu* Intestinorum *peristaltico* facile detrudun-

tur; adeoque vi Viscerum naturali, absque stimuli ope, expelluntur. Jam vero ad Liquidum *extravasatum* educendum, plus requiritur quam Motus Peristalticus; nempe, 1. ut attrahatur in Intestina: ad quod autem requiritur, 2. ut Vasa vicina illud recipiant: ad hoc vero iterum oportet, 3. ut Vasorum istorum resistentia minor fiat, quam vis quæ Liquidum in eadem impellit. Quicquid ergo satis minuere potest Vasorum resistentiam, efficiet ut Vasa Liquidum receptura sint; resistentia vero minuitur sufficienter ab aliqua causa, quæ Vasa emungit & inanit: hujus autem causæ vis debet esse major vi Viscerum naturali; nimirum ut Vasa fortiter stimulet, & in secretionem perducatur. Major igitur, minor-ve, expulsionis facilitas omnino pendet a varia materiæ expellendæ distantia ab Intestinis: ita Stercus facilius movetur, quam Liqueor Pancreaticus; hic vero facilius, quam Lympha extravasata.

COROLL. VI. Vires expultrices, quæ (ut in *precedente Corollario* patet) variæ sunt pro varia materiæ expellendæ distantia, omnino pendent a *stimulis* quibusdam. Stimuli autem isti tales sunt, ut sua figura & soliditate molestim quamdam creent: sic in Oculo arena motum convulsivum statim excitat, quo motu Glandulæ comprimuntur, & ex ista compressione evacuantur; unde quoque novo Liquido ingressus facilis conceditur. Eadem ratione se habet *Purgatio*: v. gr. si quis solo Pane albissimo vescens, alvumque quotidie semel tantum exonerare so-

li.

litus, comederet Panem furfuraceum, tunc sane bis terve de die, & quidem aliquando cum torminibus, alvum deponeret; quia particulæ furfuraceæ, indissolubiles ratione suæ molis & figuræ, Viscera vellicarent, & in contractiones agerent. Eodem modo operantur etiam alia, ut Uvæ, &c.

4. Perspectis jam iis quæ in Intestina naturaliter & praternaturaliter deferuntur, videndum est jam quid in genere requiratur ut expellantur.

Requisita autem ad *expulsionem* materiæ sunt 6. sequentia.

Nimirum, (1) Requiritur, ut *via sit aperta*: per *viam* autem intelligimus continuam cavitatem ab Ore usque ad Anum. Hæc vero duplici ratione claudi potest; nempe, 1. A mutata ipsius figura: quod quidem fieri potest, si una pars aliam ingrediatur, ut in Passione Iliaca; aut si Mesenterium per inflammationem separetur ab aliqua Intestinorum parte; vel tandem a motu Intestinorum spasmodico. 2. A materia quadam in Intestinis hærente: v. gr. quando stercora indurantur, ope materiæ glutinolæ, in substantiam duram & fere lapideam, ut interdum in Fœminis, gravidis præsertim, fieri solet; vel cum aliquid duri hæret in Intestino Cæco, Valvulam ibi positam claudens; vel quando skirrhus nascitur in Intestinis.

(2) *Via lubricitas* requiritur: posuit enim Deus in toto Intestinali tractu *smegma* quoddam, ut Fæces, partis liquidioris expressione arefactæ, facile perla-

bi possint, nec immobiles maneant alibi hærentes. Si vero *smegma* illud deficit, adstringitur tunc alvus; unde vis longe quidem major ad Fæces detrudendas requiritur: itaque assumi debent, in hoc casu, Mel, Manna, Oleum, Saccharum, &c. Hinc in Aphthis alvus, quæ tunc temporis strictissima est, laxa redditur Clysteribus glutinosis, mellitis, saccharatis, & similibus.

(3) Requiritur *Contractio* Fibrarum muscularium *spiralium*, quæ Intestina per totum ipsorum tractum ambiunt, & dum agunt, Vasorum latera versus centrum urgent; item *Contractio* Fibrarum *longitudinalium*; nullum enim Medicamentum Purgans agere potest, quin hosce motus augeat, accelleret, roboretque stimulando; quod quidem ex doloribus patet, qui a Purgantibus oriuntur.

(4) Oportet ut *motus* omnium partium Respirationi inservientium sit *auctus*: hunc autem *auctum* dico, quia naturaliter neque Fæces neque Urina expelluntur sine quadam respiratione; istud enim patet ex Infantibus in Utero hærentibus, qui si, fractis involucris in partu non admodum prospero, aerem hauriant, alvum deponunt, & foedant Matres. Ceterum videmus, quod cum aliquis alvum deponit, magnam aeris copiam hauriant, statimque Glottidem claudat; tum autem aer rarefactus distendit pulmones, hique Diaphragma deorsum pellunt; interim decem Abdominis Musculi sese contrahunt, indeque Intestina pressa Fæces foras expellunt: verum simul ac Pulmones

remittuntur, remittitur etiam & Abdomen, desinitque depositio Fæcum. Hinc perspicimus, cur in Ægris morituris effectus *Purgationis* frustra expectetur; deficit quippe *Respiratio* tunc temporis.

(5) *Materiæ* alicujus in ipsis *Intestinis* *præsentia* requiritur.

(6) Oportet ut hæc *Materia* sit *meabilis*, i. e., ni facile, *propelli* queat.

Hæc vero semper requiruntur ut *Purgatio* recte procedat: si autem, ob unius defectum, non succedat *Purgatio*, defectus iste per *Remedia* appropriata tolli debet. Itaque, (α) si *via* vel *skirrhus* vel inflammatione *obstructa* sit, *Venæsectio* adhibenda est. (β) Si desit *lubricitas*, vel *Melle*, vel *Oleo*, vel *Clysmatibus* glutinosus procuranda est. (γ) Si deficiat *contractio* Musculorum, restituenda est leni stimulo fructuum horæorum; si vero iste defectus ab *Animi* deliquio oriatur, *Cardiaca* juvant. (δ) Si *transfluxus* impediatur propter *crustas* *Intestinis* adnatas, adhibeatur *Balneum Aquæ frigidæ*; atque sic quod per *Poros Cutaneos* excerni solebat, determinabitur versus *Intestina*; unde solventur *crustæ*, & *Purgatio* bene procedet. (ϵ) Si nihil *Intestinis* insit, nihil etiam inde potest *educi*: hinc *Hominibus* per duos tres-ve dies *jejunantibus* non danda est *Purgatio*; quia nullum hoc in casu habitura foret effectum, scilicet ob debilem *respirationem*, & *materiæ* penuriam. (ζ) Si *materia* adeo *dura* sit, ut moveri nequeat, per potum *Aquæ & Olei*, diu continuatum, resolvi potest.

5. Jam vidimus, quænam *materia* in
ip.

ipsis Intestinis *naturaliter*, & *præternaturaliter* hæerere soleat, & quænam versus ea derivari possit: cumque multiplex sit, inde facile patet, Medicamentorum, ad illam expellendam destinatorum, nomina necessario varia esse.

Atque sic (1) *Eccoprotica* dicuntur illa, quæ solummodo *Fæces Alvi*, h. e., reliquias naturales Ingestorum Stomachi & intestinorum expellunt, nec aliquid ex aliis Corporis partibus in Intestina derivant; talia vero sunt ea quæ *vias* aperiunt. Huc igitur pertinet Oleosa, Diluentia, & Clysmata: requiritur autem ut levis aliquis stimulus his addatur, qualis est Salinorum & aromatum blandorum stimulus. (2) *Phlegmagoga* nuncupantur illa quæ *Pituitam* per Alvum educunt. Porro *Phlegma* sive *Pituitam vitream* vocarunt Veteres, omne Liquidum Sero crassius, ut est Mucus Narium: itaque, si ex apparentia describatur, omnis materia subalbida, limpida, & tenax instar albuminis Ovi, (quam vero magis stricte *Pituitam vitream* dixere Veteres) erit *Phlegma*: quod quidem ex triplici materia constat: nempe, 1. Ex materia Inquilina Stomachi morbosa: hæc autem est materies nata ex quibusdam Glutinosishærentibus in Stomacho, vel ex Villis eminentibus, a Liquido illo Ventriculi mucoso, per acredinem & vehementem stimulum, abrasis. 2. Ex Muco deglutito, cujus præsentia in Intestinis nemini non nota est. 3. Ex tali materie per stagnationem autem permissionem produ-

ducta : stagnatione enim & permissione mirabiles massæ produci possunt ; ut videre est in Boneti *Sepulchreto Anatomico*, *Cap. de Morbis Intestinorum*. Hinc vario opus est stimulo, ut expurgetur Phlegma : quippe si Mucus solummodo naturalis expurgandus sit, facile Eccopropticorum ope eliminari potest ; sed si homini Viscera sint debilia, majori stimulo indigemus, qualem Phlegmagoga supeditant.

(3) *Cholagoga* vocantur ea, quæ tanta vi stimulant, ut non modo Mucum expellant ; verum etiam, a Vasis Mesentericis recepta, solutionem & motum Sanguinis in *Hepate* augeant, vel, stimulando Vasa, fluxum Sanguinis uberiores versus *Hepar* promoveant : talia vero sunt semi-caustica ; ut Scammonium, Jalappa, Mercurius, &c. quæ *Bilem* ex *Hepate* in *Intestina* deferunt, & inde expellunt.

(4) *Hidragoga*, sunt illa, quæ non solummodo *Bilem*, sed & Mucum *Intestinalem*, & ipsum *Succum Pancreaticum* expellunt, idque, 1. Impediendo ne quidquam eorum quæ in *Lactea* redire solebant, eadem ingrediatur ; & hoc fit interdum a levissima causa : ambulet enim aliquis sub Jove frigido, indeque Pedibus frigeat ; tum illico totum Corpus ejus, Glandulæque *Intestinales* & *Abdomen* frigore constringentur, Ductus Excretorii emungentur ; Ductus vero qui Liquida in Sanguinem deferunt, clauduntur ; hinc ergo refluxus prohibebitur, orienturque Ventrìs tormina, h.

e., spasmodicæ contractiones : jam vero promovebitur Liquidi trajectus per Intestina; unde tandem evacuationes *serosæ* subsequuntur. 2. Augendo Liquidorum, imprimisque Succum Pancreatis & Glandularum Intestinalium, secretionem : quod vero fit minuendo Vasorum Secretoriorum resistantiam, simul & motum Liquidi, cum specialis, tum generalis, per totum Corpus augendo. Quæ autem hæc efficiunt, caustica sunt & Venena; ut Helleborus albus, & niger, Euphorbium, Lapis Infernalis, Luna Purgans Boylei vel Angeli Salæ, &c.

(5) *Melanagoga* denique sunt ea, quæ *materiam atram* per Intestina educunt & foras amandant. Ceterum hæc atra materies vario odore, sapore, acrimonia, & tenacitate, gluten referente, donatur; Veteres autem eandem *Bilem atram* vocavere : cum enim observarent, talem materiam ab hominibus Melancholia & tumido Liene laborantibus, quibus Purgans forte exhibitum erat, dejici; inde concludebant, istam materiem ex *adusto* Sanguine collectam esse, & in Liene, tanquam in cioaca, depositam; unde quidem per Vasa huic operi propria, sed incognita, eandem in Intestinorum cavitatem deferri voluerunt : notum autem est, quod quicquid, Lien in se recipit, idem rursus, per Vasa Gastro-Epiploica, in Venam Portam & Hepar remittat; si porro Sanguinis e Liene effluxus, propter Vasa aliqua de causa obstructa, impeditur, idem stagnando coagulatur, & *ater* evadit; si vero tunc Purganti-

gantibus vehementibus moveatur, versus Hepar pellitur, ibique impetum faciens, nimirum succensione valida totius Corporis atque musculorum Abdominis (quæ ab enormi Purgantis stimulo oritur) adjutus, Vasa Biliaria vel dilatat, vel rumpit; & hac ratione in Intestina sibi viam facit. Ad talem itaque materiam movendam, vi maxima & caustica quidem opus est, quæ totius Corporis tam Solida quam Fluida turbet, motusque spasmodicos excitet. Hæc autem atra materies non solum ex Liene, verum etiam ex aliis Corporis locis provenire potest, & solet: etenim in ipso Hepate eodem modo talis materies a Vasis ruptis colligi potest; tum est in Pancreate; quin etiam a Sanguine, ubicunque in Intestinis extravasato & cum Pituita ibidem coalescente, talis massa constitui potest: hæc vero ultima species aliquando potest, solo motu Intestinorum naturali, sive per Medicamentum Ecoproticum aliquantulum aucto, excerni: potest quoque Bilis atra in Hepate collecta, sola Corporis succensione, prognata ex ejus inclinatione, autvectione in rheda, expelli. Hinc autem concludere possumus, quod atra Bilis quandoque leni Cathartico, interdumque non nisi valido, prout magis minusve ab Intestinis remota est, educatur.

6. Jam vero antequam ipsam *Purgantium* historiam aggrediamur, præmittenda sunt quædam *OBSERVATA* huc maxime pertinentia.

OBSERV. I. Quædam *Purgantia* solummo-

modo agunt irritando fibras & partes musculares Intestinorum; alia vero non prius agunt, quam Vasa Sanguifera ingradientur, & cum Sanguinis massa permisceantur.

OBSERV. II. Quædam varios effectus vehementes, ut Nauseam, Animi deliquium, &c. antequam purgent, producant; hæc autem videntur se per totum Corpus dispergere: alia vero illos effectus non producant, ac proinde videntur non adeo universaliter dispergi ac ante dicta; talia sunt Cryſtalli Tartari. Unde patet, Nauseam non debere produci ab omnibus Purgantibus, antequam fiat Purgatio.

OBSERV. III. Omnia Purgantia per se sunt Vomitoria, & necessario talia fiunt, si dosi aliquantulum aucta dentur; immo Purgans quodvis lenissimum, copia nimis larga datam, fit Vomitorium: atque sic Oleum recenter expressum, quod omnium Purgantium fere lenissimum est, nimis copiose sumptum Vomitu ciet.

OBSERV. IV. Animi Pathemata sola in hominibus Sedes & Vomitu non minus efficaciter movent, ac ipsa Medicamenta; quod quidem observatur in hominibus ira percitis, aut metu valde percussis: hoc vero pendet ab Humorum Spirituumque motu per Pathemata turbato.

OBSERV. V. Homines plurimi odore solo Medicamenti purgari possunt: hi vero si incidant in morbos qui Olfactum destruant, postea non purgantur, licet Me-

Medicamenta ipsa Naribus eorum admoveantur. Purgationis autem ab odore solo productæ non pauca profectio dantur Exempla; ut in *Histor. Accadem. Reg. Paris. annoprimum (a)*, & apud Boyleum, in *Tractatu de Effluviis*. Quin etiam interdum a solo Medicamentorum conspectu excitatur quibusdam Catharsis; uti quidem videre est apud Bartholinum, *Histor. Anat. & Med. Centur. 5. Observ. 64. (b)*; tum & apud Pechlinum. (c)

OBSERV. VI. Sola externa applicatione Purgantium nonnulli moventur; ut videri potest in *Ephemeridibus Germaniæ, Decur. 2. anno 10. N. 43.* & probatur ex Unguento illo sat noto, ex Felle Taurino, Colocynthide, &c. composito, quodque Unguentum de Arthanita majus nuncupatur.)

OBSERV. VII. Quidam vehementer purgantur ob solam Perspirationem Sanctorianam impeditam, aut imminutam:
hoc

(a) Scilicet pag. 69. Edit. Amstel. ubi refertur Exemplum insigne Purgationis αἷμα & νεῖμα violentissimæ, ex odore solo Rosarum pallidarum ortæ. Conferatur etiam de simili Purgatione PECHLINUS, *Exercitat. de Purgantibus Cap. 1. pag. 115.* ubi prostant Exempla ex CARDANO, FALLOPPIO, & SALMUTHO petita. Vide quoque TH. ERASTUM, *Disputat. de Propr. Medic. Cap. 6.*

(b) Ubi nimirum extat Exemplum validissimæ Purgationis ex Antimonio viso. Adde & illud quod narrat idem AUCTOR in *Actis Hafniens. Vol. 5. Observ. 49. pag. 136.* ex observatione OLAI BORRICHII, de Purgatione liberalia conspectu solo Pilularum Catharticarum. Confer adhuc MARCEL. DONATUM, de *Histor. Med. Mirab. Lib. 2. Cap. 1. pag. 91.*

(c) *Exercitat. de Purgant. Cap. 30. pag. 409.*

hoc vero plerumque fit ab Aere humido, ac præcipue nebuloso; unde dicit Hippocrates, quod *Auster* producit *Alvi laxitatem*, *diarrhæas*, *colliquationes*; *Boreas* vero *Alvi constrictionem* & *siccitatem*. (a)

OBSERV. VIII. Accidit etiam aliquando, ut ab externo motu sola excitetur Purgatio; quod quidem prima vice navigantes, non secus ac nonnullos rheda vectos, experiri satis notum est.

COROLL. I. Admodum exigua corporis moles sæpenumero sufficit ad maximos effectus producendos.

COROLL. II. Corpus quod agit est plerumque tenuissimum; ut patet ex Emplastris purgantibus: horum quippe moles, operatione finita, vix minuitur.

COROLL. III. Corpus agens est sæpe volatilissimum; ut liquet ex Aloe, cujus suffitus purgat; quum vero partes ejus subtiles avolavere, illud quod remanet plane iners est.

COROLL. IV. Pars Cathartica corporis est minima respectu totius molis; (b) ut patet ex Euphorbio, & Colocynthide, quæ in aqua soluta, & leniter evaporata, massæ fiunt inertes; cum tamen pars valde exigua & vix sensibilis evaporata fuerit.

CA.

(a) Aphorism. Sect. 3. Aph. 17.

(b) Confer Annotationem pag. 103. & 104. annexam.

C A P U T IV.

De Eccoproticis.

1. **E**ccoprotica (ut superius dictum est) sunt illa Medicamenta per Al-
vum purgantia, quæ Corpus inter operan-
dum non multum turbant, & quæ, præter
Ventriculi Intestinorumque contenta, vix
quicquam, aut saltem valde parum, ex-
pellunt e Corpore nostro: siquidem impos-
sibile est invenire Eccoproticum absolute
sic dictum, quod ex Glandulis Intestina-
libus aliquid non educat; sicut enim A-
qua simplicissima, nempe pluvialis, in
Oculum, ad sabulum educendum, inje-
cta, eum levissime stimulando, lacrymas
elicit; ita quoque Eccoproticum, utut
blandum sit, attamen aliquid semper cum
Fæcibus simul expellit, Glandulas nimi-
rum Intestinales commovendo.

2. Jam vero Eccoprotica quælibet ad tres
Classes generales reduci possunt.

I. Classis continet quæcumque agunt
lubricando membranas Intestinorum, eo-
rumque contenta: talia vero sunt, (1)
Olea recentia Animalium; recentia, in-
quam; etenim si talia non sint, at e
contrario nimis diu servata, tunc acria
sunt & ad Classem Purgantium acrio-
rum referi debent; sed quamdiu recen-
tia sunt, tamdiu oleositate sua blanda
lubricant. Huc igitur pertinent, 1. Bu-
yrum, i. e. partes pingues & oleosæ
Chyli, ab aquosis & salinis partibus, ve-
nienti concussione, separatæ: 2. La-
tis

ctis Cremor, sed recens, ut jam dictum est: 3. Omnia Juscula pingua, ex Animalibus parata, præsertim Juscula partium earum quæ circa Mesenterium sitæ sunt; hinc etiam Intestinorum & Mesenterii Decocta, apud Italos, pro remedio habentur optimo ad Fæces induratas: 4. Medulla & Medullosæ partes Animalium: 5. Horum Pinguedines omnes recentes: 6. Eorundem Bilis, quæ licet virtute sua saponacea & stimulante agat, quatenus tamen oleosa est, inter *Lubricantia* debet etiam haberi. (2) *Olea* cuncta e *Vegetabilibus*, ut ex Olivis, Amygdalis, Pistaciis, &c. expressa. Porro attendendum est, 1. ut fructus & semina, e quibus exprimuntur, matura sint; nam alioquin astringunt: 2. ut sint quoque recentia; aliter enim acria & valde purgativa fiunt: 3. ut blanda sint; qua nota scilicet distinguuntur ab Oleis Esulæ, Euphorbii, Tithymali, Nicotianæ, similiumque Plantarum acrium. Disputant nonnulli; an illa Olea blanda *constipent*, an vero laxent? quoniam in Dysenteria si sumantur, Alvum constipant; sed in Affectibus Hypochondriacis, eandem laxant. Verum si consideremus, Dysentericæ causam esse quoddam Acre Fibras Intestinorum vellicans, atque blandorum corporum proprietatem in eo consistere, quod Acria involvendo, eadem obtundant, facile quidem intelligemus, cur in Dysenteria prosint. Porro in Affectibus Hypochondriacis, Intestinorum viæ siccissimæ sunt & crispatæ, eorumque superficies inæquales, & asperæ; hinc

Hinc Olea blanda iisdem applicata, crispaturam ipsam & corrugationes, lubricando, tollunt, indeque laxant. (3) *Fructus* omnes *blandi*, *maturi* & *pingues*; ut sunt Amygdalæ dulces, Avellanæ, Nuclei Juglandes, Nuclei Coqui, Pistaciæ, Ficus, Semen Lini, &c. atque omnia Farinacea, quæ viscosa sunt: Hi fructus omnes dicuntur *lenitivi*; horumque mane masticatorum succus deglutitus, parte residua ex Ore rejecta, Alvum blande laxat. Huc etiam referenda sunt Decocta *emollientia* dicta, h. e., quæ Succum pinguem, tenuem, & blandum e Vegetabilibus eliciunt: qualia sunt Decocta Malvæ, Althææ, Parietariæ, Hordei, Avenæ, Milii Solis, Fagopyri, &c. hæc enim cocta speciem Emulsionis lubricantis constituunt. (4) *Saponacea* partes Vegetabilium: est autem *Sapo* corpus ex Oleo & Sale ita simul combinatis constans, ut in Aqua resolvi possit æquali solutione, h. e., ut Oleum non supernatet Aqua, sed cum eadem permisceatur. *Sapones* vero duplicis sunt generis; nempe, vel *naturales*, vel *artificiales*. Porro *Sapones naturales* sunt Vegetabilium Succus, quorum quidem sex dantur species, quæ blande lubricant: 1. Manna; quæ nihil aliud est quam Succus e Fraxino exudans; concretus, atque sapore abstersivo & saponaceo donatus; hinc ejus saponacea pars lubricat, altera vero stimulat: 2. Cassia; quæ Fructus est cum viscositate fere mellea, unde leviter lubricat: 3. Mel; quod nihil aliud est quam Succus salinus, & oleo-

oleosus, vi Solis e floribus Plantarum extractus & excoctus, tum frigore concretus & in guttulas collectus, quem vero ita constitutum Apes colligunt: 4. Saccharum: quod viscositate sua lubricat: 5. Syrupi ex his quatuor præcedentibus, aliisque Vegetabilium Succis confecti: 6. Mulsum; quod etiam Hydromeli & Melicratum dicitur, nec aliud est quam Mel solutum aqua, & coctum.

(5) *Sapones artificiales*: hi vero sunt illi qui Salibus & Oleis arte commixtis constant; horumque *duæ* sunt species. Prior continet 1. Saponem ex Sale Alcalino fixo, & Oleo expresso confectum; sic ex Sale Tartari & Oleo Olivarum fit Sapo Venetus: 2. Saponem ex Sale Alcalino fixo & Oleo Stillatitio factum, qui Sapo Chemicus vocatur: 3. Saponem ex Sale Alcalino volatili Animalium cum Oleo Distillato confectum; qui vero *Sal Volatile Oleosum* solet appellari. Posterior species includit Sapones ex Acidis & Oleosis confectos; ut ex Aceto & Oleo diu simul coctis, item ex Oleo Vitrioli cum triplo aut quadruplo Olei communis. Ad hanc Classem *Eccoproticorum* referri debent etiam. (6) Prædicta omnia *externe* applicata, sive forma Balsami, sive Frictus, sive Fomenti. (7) Eadem omnia *Enematis* specie injecta; quod quidem sæpenumero magis prodest, quam similia quælibet Ore assumpta præsertim si malum hæreat in Intestinis crassis.

Ceterum, ut videamus quibus hæc noceant, & quibus prosint, sive ut *diætorum Eccoproticorum* usus determinetur,

tur, ad COROLLARIA sequentia attendendum est.

COROLL. I. Lubricantium istorum usus prodest Corporibus siccis, calidis, atrabiliariis, Hemorrhoidibus vexatis. Perspiratione uberiori gaudentibus, & robustissimis Visceribus donatis, quibus proinde omne Liquidum in Intestinis contentum intra Venas Lacteas pellitur, & absorbetur, uti demonstrat Sanctorius. Hæc autem Viscerum ariditas Regionum calidarum Incolis sæpissime accidit; per calorem enim externum, semper absorbetur & detergetur quicquid hæret in exteriori Corporis parte: jam vero notum est, quo Vasa Secretiora plus emulgentur, eo majorem fieri Liquidum in eadem influxum; unde fit ut interiora arefcant: atque sic ejusmodi Regionum Incolæ tam frequenter atrabillarii, & hæmorrhoidales evadunt. *Atrabillarii* sunt illi, quibus, ob rationem modo dictam, Corporis habitus est siccus ac frigidosus: quoniam scilicet Sanguinis Liquidissima pars exauritur; ita ut eorum Sanguis e Corpore quomodocunque eductus, ater quadantenus appareat: hisce vero Fæces alvinæ, ob humidi defectum, lapidis ad instar durefcunt. *Hæmorrhoidales* autem dicuntur illi, quibus, propter Liquidum Intestinalis penuriam, indurantur Fæces; quæ quidem tunc temporis hærent in angulo hoc acuto, qui a Colo & Recto Intestino formatur; unde fit ut Venæ Intestinorum ibi sitæ, nempe juxta pondus istud, valide præmantur & angustentur: quapro-

propter Sanguis ascendere non valens, hæc Vasa ita inflat atque distendit, ut rumpantur in locis ubi minima datur resistantia, nimirum circa Podicem; interdum autem intra, tumque Hæmorrhoides *caca* nuncupantur; quandoque vero extra, & tunc *aperta* dicuntur. His autem hominibus *Lubricantia* plurimum profunt.

COROLL. II. Lubricantia superius memorata sæpenumero plus conferunt ad Purgationem promovendam, quam validissima quæque Purgantia; præsertim autem in hominibus *præcedenti Collorario* descriptis: norunt enim Medici, ac imprimis Itali & Hispani, quod si huiusmodi homines purgandi sint, iisque acria Purgantia exhibeantur, tum Anxietates, Sudores, Vomitus, aliaque dira Symptomata, nulla vero subsequente Purgatione, oritura sint: verum si *Lubricans* aliquod, ut Oleum, &c. eis propinetur, Alvi laxitatem illico secuturam esse iidem haud ignorant. Ceterum, in promptu est ratio; cur hisce hominibus acria & valida noceant; nimirum, quia vis acriorum Purgantium in parte tenuissima & volatili consistit: illi autem qui magno Viscerum robore donantur, omnes hæc partes putgantes in interiora pellunt & absorbent; unde quidem totum Corpus stimulatur, turbaturque; quin & hoc pacto Diaphoretica Sudoriferaque fiunt quæ Purgantium munus obire solummodo debuerant. In frigidioribus vero Regionibus contrarium obtinet. itaque in his conveniunt validiora Purgantia, ut, Hydragoga, & Cholagoga.

COROLL. III. Alvus horum Medicamentorum ope mota, *stricta* deinceps non evadit, ut ab aliorum Purgantium operatione fieri solet: ratio est, quoniam Intestinorum tum Vasa, tum Glandulæ, non adeo deplentur & exhauriuntur ab hisce, ac a fortioribus Catharticis; proinde, finita eorum operatione, sufficiens, ad Intestina lubrificanda, Liquidi quantitas in Glandulis præsto est: verum in hominibus quibus fortiora sunt Viscera, istud quidem secus se habet.

COROLL. IV. Optimus est *Lubricantium* istorum usus, cum in Intestino Colo infarctæ & induratæ Fæces hærent; quod quidem accidit hominibus in *Corollario primo* descriptis, & infantibus recens natis, quibus solvi debet Alvus ope Suppositorii ex sapone confecti; etenim si per Catharticum ore assumptum, expulsio Fæcum tentetur, convulsi pereunt.

COROLL. V. Hæc Medicamenta nocent hominibus sive *biliosis*, sive *laxis*, sive *aquosis*. Porro *Biliosi* proprie sunt illi, quibus nimia copia Bilis per Intestina fertur, refluxu versus Hepar impedito; cum itaque Bilis per Intestina fluens, eadem satis superque lubricet, non debent alia Lubricantia hisce propinari. *Laxos* autem vocamus eos, quibus Ventriculi & Intestinorum viæ nimium lubricæ sunt, unde & flaccidæ fiunt. *Aquosi* vero dicuntur illi, quibus, in omni parte Corporis, aquea Sanguinis pars accumulatur: por-

ro tales ii sunt, quibus calor expellens, & perspiratio deficient; ac proinde his omnia sunt laxa: ideoque homines ejusmodi, non Lubricantibus, sed acerrimis Purgantibus moveri debent.

II. Classis *Eccopreticorum* continet ea, quæ *Fæces* nimis *coherentes* diluendo movent: ut sunt, (1) *Aqua communis*; quæ vero, si ea lege potetur ut vergat ad Intestina, non autem ad Corporis peripheriam, diluens Purgativum evadit: ad Intestina porro verget, modo quatuor observentur sequentia; (quæ quidem in usu omnium *Eccopreticorum* etiam observari debent) nempe, 1. sumatur mane, vacuo Ventriculo; 2. frigido sub Jove bibatur; 3. sudor vitetur; 4. determinetur Aqua versus Intestina, leni deambulatione in Aere frigido, (2) *Aqua Minerales*; siue sint acidæ, uti *Spadanæ*; siue sulphuræ, ut *Aquisgranenses*; (siue salinæ; siue ferrugineæ, aut vitriolicæ, siue terræ saponaceæ.) (3) *Animalium Aqua*: quales sunt, 1. Lac; quod, si recens hauriatur, observatis conditionibus supradictis, Fæces diluit, Alvumque laxat: 2. Serum Lactis eodem modo sumptum; si vero Corpus moveatur, tunc diaphoreticum, vel diureticum evadit. 3. Lac ebutyratum. (4) *Juscula* ex partibus Animalium parata. (5) *Omnia Composita* ex præcedentibus. (6) *Fomenta*, *Clysmata*, &c. ex iisdem parata.

COROLL. I. Hæc omnia conveniunt ho-

hominibus in *Corollario primo* Classis Lubricantium descriptis: ergo nocent *biliosis*, *laxis*, & *aquosis*, magis vero *laxis*: minus autem noxia sunt *biliosis*, quam Lubricantia; quoniam hisce magis aquosa sunt: idcirco, si Minerales Aquæ propinentur in Hydrope a laxitate Vasorum orta, certissime mortem accersunt.

COROLL. II. Hæc optima sunt adjumenta in Febribus Ardentibus, & Morbis omnibus Inflammatoriis; sive fumantur per Os, sive per Anum; vel Fomenti forma, vel alia quacunque ratione.

III. Classis *Eccoproticorum* includit ea quæ, leviter Intestina stimulando, *Fæces* inde *expellunt*, absque tamen reliqui Corporis turbatione: Hæc vero apud nos hodie *Lenitiva* dicuntur; Veteres autem ea vocavere *Minorativa*, i. e., quæ copiam Fæcis expellendæ non semel & simul, sed per vices eliminant. Huc itaque pertinent omnia Medicamenta quæ Ventriculi & Intestinorum villos in excretorios motus excitare valent: cæterum hoc fieri debet reliquo Corpore non perturbato; ideoque sequentes duæ conditiones omnino necessariae sunt, scilicet, 1. ut hæc Medicamenta sint aliquantulum acria; 2. vel adeo crassa sint, ut Vasa Lactea ingredi nequeant, ac proinde versus Intestina determinantur, nec in massam Sanguinis recipiantur; constat enim aliquot Purgantia, si cum Sanguine misceri prohibeantur, per inferiora du-

cere ; sin contra , tum per alias vias operari , ut patet in usu Seri Lactis.

Medicamentorum autem istorum nonnulla (a) ex Animalibus desumuntur ; suntque , (1) *Succi acres Animalium* : ut 1. Urina ; quæ quidem epota , & aere frigidiusculo ad inferiora determinata , purgare valet ; eadem vero quandoque evaporatur in *smegma* , unde Pilulæ conficiuntur quæ laxant Alvum , dummodo impediatur Perspiratio . 2. Bilis , quæ agit acrimonia sua : debet autem aliquantulum inspissari , ut fiat instar Saponis , cum quo magnam habet affinitatem ; (atque sic ex hac inspissata Bile conficiuntur pilulæ stimulantæ & Catharticæ , quæ vero inaurari possunt , si quis hujusce remedium genus occultare velit .) 3. Lac , quod aliquando , dum acescit in Ventriculo , sua itidem acrimonia fit purgativum : unde videmus , optimos quosque Practicos Lac Ovillum , Caprinum , vel Asininum Phthisicis exhibere , quo laxa servetur Alvus . 4. Serum Lactis ; quod saponaceum habet saporem : si autem acescat , tum fit acre , unde stimulando purgat post lenia tormina ; quæ quidem ideo contingunt , quoniam ab hujusmodi acredine irritantur Fibre ; hæ vero semel irritatæ se contrahunt , & hoc pacto inter partes contractas aer aliaque tunc includuntur ; aer autem ille sic inclusus vi sua elastica expanditur , fibrasque urget ac distendit summopere : inde igitur ortum ducunt hæc tormina , quippe quæ statim

tim desinunt, contractione soluta; tumque sentimus illico ut plurimum Fæces, e loco ubi spasmus erat, verus Anum descendere, quæ vero paulo post expelluntur. 5. Lac acidum. 6. Caseus recens; hic enim, in Corporibus ubi non bene digeritur, nec Bile ut oportet subigitur, dum in Ventriculo remanet, ibi acescit; sicuti sæpe contingit in Infantibus. 7. Coagulatum Lactis quod in ventriculis Vidualorum reperitur; namque hoc aliquando si degustetur, Alvum cum horrore movet. 8. Ova putrescentia; quæ nonnunquam, si tantum olfaciantur, Ventriculum per superiora & inferiora movent; si vero intus quantitate modum exigua sumantur, vehementer purgant.

Quædam (2) dantur *Eccoprotica ex arribus solidis* Animalium desumpta: qualia sunt, 1. Salia quæ in omnibus hisce solidis continentur, nimirum, in Ossibus, Unguibus, Carnibus, &c. hæc quippe partes, si recentes fuerint in meracum liquidum excoquantur, Linæ fiunt: jam vero Sal istiusmodi non est plane volatilis, sed, instar Salis Ammoniaci, semivolatilis & semisexus; quæ quidem proprietas hic loci requiritur. 2. Semi-putridæ omnium Animalium partes: sic enim Caro semi-putrefacta Alvum laxat; si magis putrida sit, Diarrhœam parit; si vero majorem adhuc contraxerit putredinem, tum ipsam Dysenteriam excitat; prout sæpenumero tale quid ac-

cidit hominibus obesis , scilicet , in quorum Corpore oleum abundat: idem porro dicendum est de Lardo, Pinguedine , & Medulla semi-putrida . 3. Animalia quædam integra, eaque cruda devorata : uti sunt Ostrea , quibus alcalina est natura , sicut patet ex liquore illo subsalfo gratissimo in eorum conchis contento : nec non aliquot Pisciculi qui spiculis sunt armati ; quorum vero vis laxativa qualitati cuiusdam specificæ non debetur , sed istis tantum spiculis stimulantibus . 4. Animalium Succo, Carnes , Pinguedines , Ova , & cætera omnia , si muria seu sale marino condita sint ; ex eorum autem oleoso smegmate & sale , fit tertium quoddam compositum quasi saponaceum : huc etiam pertinent omnia Salsamenta , ex quorum usu diuturno in classibus navalibus oritur sæpenu-mero diarrhœa . 5. Animalium Stercora , quæ salem continent ad *nitri* naturam accedentem ; atque sic Itali similibus (ut Stercore Pavonum , Columbarum , &c.) ad Alvum laxandum utuntur : optima porro sunt ex hisce ea , quæ desumuntur ex Animalibus Vegetabilia solummodo depascentibus : quoniam acescunt. Sales autem e Stercoribus extractos *nitrosos* esse inde constat , quod si talia Stercora in acervos collecta , & Plantarum exustarum cineribus conspersa putrescere sinantur sal qui, solvendo, evaporando, & crystallizando , ex iisdem colligitur , in crystallos plane *nitrosas* concrevit hoc

hoc vero præsertim obtinet in Animalibus sale marino non utentibus. Huc referendi quoque sunt Succi ex Animalium Stercore expressi: hinc in Febris, aliisque Morbis acutis, ut in Variolis, Morbillis, &c. in quibus alvus leniter ac sine multa turbatione laxari debet, laudantur Succus Stercoris Caprini, Ovilli, Equini, aliorum-ve similium (a):

K 5

(β) Me-

(a) Confer ETTMULLER, *Schroder. Dilucidat. P. I. Sect. 3. pag. m. 223.* qui quidem *Stercus Ovillum* in Variolis præfert, in Morbillis vero *Caprinum*, & *Equinum* in utrisque commendat, &c. Cæterum, de Remediis istiusmodi, præsertimque de *Stercore Equino*, (cujus succi vulgarissimus omnium est usus) sequens judicium fertur a JUNCKERO, *Conspect. Therap. General. pag. 345. & 346.* „ (1) Ex pabulo avenaceo *discussoriam* qualitatem haurire „ creditur, & magnam vulgo gloriam habet „ in Colica Spasmodica, Passione Hyfterica, „ Ictero, Morbillis & Variolis, (quas a succo „ ejus expelli perhibent) Angina, & cum primis in Pleuritide; unde sunt qui *Syrupum* „ B. LUTHERI ex hisce *Excrementis* paratum „ esse adfirmant, in Colica & Malo Hyfterico „ maxime celebratum: (Confer ETTMULLER.) „ Coquunt autem communiter hæc *Excrementa* cum Cerevisia, atque hoc *Decoctum* in „ Catarrhalibus Pectoris Pathematibus multa „ cum jucunditate a nonnullis bibitur, vulgo „ *das Pferde-Bier*. (2) Externe etiam in Angina & Stranguria laudatur. At ubique non „ modo Remedium est elogiis impar, sed & „ multis nauseosum; ideoque talibus relinquendum qui jucunditatem ex ipsius usu percipiunt. „ Hæc JUNCKERUS. De istis etiam Medicamentis jam quidem antea DAN. LUDOVICI (de re Pharmaceutica Scriptor omnium perspicacissimus) pronunciaverat „ quod hæc „ sordida essent, aut temulentorum vexationibus, Medicamentorum-ve, vel Superstitiosorum

rum

(β) Medicamenta *Eccoprotica* lenit er
stimulantia ex Vegetabilibus quoque
habentur plurima ; suntque , (1) *Fru-*
ctus omnes *horæi* crudi , maturi , acres ,
acerbi , acidi , dulces ; ut Poma , Pyra ,
Pruna , &c. item & *Bacca* , nullis ex-
ceptis ; quorum autem alia plus , alia
minus , omnia vero flatus excitare so-
lent : porro vis eorum *eccoprotica* a fa-
le acri pendet , qui leviter & succes-
sive stimulant Intestina . (2) *Fruētuum*
istorum *Succi* expressi , sive crudi , sive
in Syrupum decocti . (3) *Fruētuum* ho-
rum partes *non solubiles* ; ut Cortices ,
Acini , &c. quæ quidem omnia , in
Ventriculo retenta , acorem satis no-
tabilem contrahunt ; unde lenia quasi
Epispastica sive Stimulantia fiunt , &
cum torminibus purgant : atque sic sæ-
penumero in tenellis Infantibus , quo-
rum Ventriculus ista minus solvere ac
digerere valet , inde oritur mala diar-
rhœa , ut etiam aliquando ex Uvis
Corinthiacis , Prunis , & similibus ;
hæ siquidem Uvæ non dissolvuntur in
Ven-

„ rum negotiationibus , quam comptæ Medico-
„ rum praxi aptiora . “ Confer *Pharmac. Mod.*
Sac. applic. Dissert. I. Cap. de Purgantibus Vom-
it. pag. m. 85. Idem vero ibid. Cap. de Ape-
rientibus , &c. pag. 227. dicit , „ quod Batavo-
„ rum sane militibus incurstantes in Java In-
„ dos *stercore* depulisse laudi fuit ; Medico gra-
„ tioso non item . “ Hinc igitur , paulo post ,
totum hoc *magma* *Ægyptiis* pro foco legendum
siccandumque relinquit . Porro si quis de hisce
Sordibus (quatenus ad *medicos* usus pertinere
possunt) plura voluerit , consulat CHRIST.
FRANC. PAULLINI (ni fallor) Tractatum ,
Germanico idiomate editum , cui titulus est ,
Medicina Stercoraria .

Ventriculo, sed integræ cum reliquis ejiciuntur fæcibus; itaque, nisi sat cito expellantur, acorem maximum contrahunt, & Intestina vehementer stimulant, unde diarrhœa nascitur. (4) Flores Plantarum nonnullarum; ut sunt Violæ, Rosæ pallidæ sive subrubræ, Flores Persicorum, vel in pulvere, vel in conserva assumpti, &c. (5) Saponēs nativi; sicut sunt, 1. Mel; cujus quidem acrimonia inde patet, quod Ulcera & Vulnera detergeat: huc etiam pertinet Mulsū. 2. Saccharum; hoc enim cum sit quidam sal ex Arundinibus Sacchariferis collectus, ideo ex sua natura stimulare debet. 3. Manna; quæ vero (ut alibi dictum est) succus est Fraxini, ex hac arbore exundans eo tempore quo sal & oleum intime sunt unita. 4. Sapæ omnes, i. e., spissamenta ex succis maturis coctis: huc etiam referuntur Succī fructuum maturorum recenter expressi, ut Cassiæ, Tamarindorum; item & ille sapo egregius *Aloe* dictus: his quoque addenda sunt Gummi aromatica acria; ut Gummi Ammoniacum, (cujus autem vis stimulans non solum ex acris sapore manifestatur, verum etiam ex eo quod Cuti applicatum, stimulando, Perspirationem promoveat) dein Bdelium, Sagapenum, Opopanax, Myrrha, & hujus generis omnia, quæ suis viscidis partibus Intestina lubricant, acribus vero stimulant.

(γ) Nonnulla porro dantur *Eccoprotica* ex Salibus solis constantia: qualia

sunt, (1) *Sales fixi nativi Vegetabilium*; hi autem sunt duplices, nempe, 1. Illi qui ex Succis Plantarum crudis extrahuntur crystallisationis ope: hi porro vel (α) e succis Plantarum minime acidarum educuntur; & isti Sales interdum alcalini, aliquando vero nitrosi sunt; omnesque in aere dissolvi in liquamen, ac diffuere solent: vel (β) e succis Plantarum acidarum habentur; talesque sunt magis terrestres, nec non naturæ fere tartareæ: horum autem Dosis est a $\mathfrak{z}$ jv. ad $\mathfrak{z}$ vj. in Juscule. Notandum est vero, maximam Plantarum vim in hisce *salibus* consistere; unde quidem *Essentiales* dicuntur. 2. Sal qui Vasorum lateribus, in quibus Succus Plantarum fermentescunt, adhærere solet, diciturque *Tartarus*: hic autem est Sal acidus, in aere nequaquam diffuens; ejus vero Crystalli *Cremor Tartari* vocantur, horumque Dosis est ab $\mathfrak{z}$ β ad $\mathfrak{z}$ j. vel $\mathfrak{z}$ x. in Juscule. Porro Sal ille *essentialis* Vini, operatur vi sui acoris, Intestina nempe stimulando; verum nunquam Lætæa Vasa ingreditur, quippe qui solvi nequit, nisi per aliquod *alcali* fortissimum, ebullitionem vehementem, & aquam copiosam, ut docet experientia: proinde nec a Lympha nostra, nec a calore nostro ita solvi potest, ut ingrediatur hæc Vasa; quin & difficilis Salis hujusce solutio patet inde, quod si aquam, ubi ebullierit, refrigerari & parumper evaporari sinamus, Cremor utique supernatabit, & reliqua pars, quæ fixior est,

est , gradatim subsidebit , usque dum Sa-
totus aquam deferuerit .

(2) *Sales Vegetabilium fixi artificia-*
les , qui scilicet ex Plantarum combu-
starum cineribus extrahuntur : hi vero
sunt duplices ; nempe , 1. Qui ex Plan-
tis leni Igne combustis educuntur : isti
autem non sunt valde acres aut uren-
tes ; quoniam paululum olei admixti
habent : iidem porro facile dissolvuntur ;
adeoque Vasa Lactea intrare possunt ,
nisi supra dicto regimine prohibeantur .
Dosis autem eorum est a $\mathfrak{z}$ j. ad $\mathfrak{z}$ j. β .
2. Qui ex Plantis igne valido combu-
stis extrahuntur : hi vero sunt omnes
corrosivi ; ac proinde sumi debent in
larga satis Aquæ copia . Dosis eorum est
a $\mathfrak{d}$ j. ad $\mathfrak{z}$ β .

(3) *Sales omnes fossiles nativi* : sic enim
Sal Marinus , ad $\mathfrak{z}$ iij. vel $\mathfrak{z}$ β . assum-
ptus , Eccoprotici vices gerit , si modo
regimen ante dictum observetur ; nam
alioquin , si fumatur , v. gr. in lecto ca-
lido , aut in aere ad eundem calorem
cum lecto incalescente , Diureticus fit ,
& , in calore adhuc majori , Diaphore-
sin excitat ; facile enim ab Humoribus
nostris dissolvitur , & Lactea Vasa in-
greditur : idem porro dicendum est de
Borace , Sale Gemmæ , & Ammonia-
co , quia a $\mathfrak{d}$ β . ad $\mathfrak{z}$ β . fumuntur ; idem
etiam de Nitro , & Alumine ; quorum
Dosis est $\mathfrak{z}$ j ; nec non de Vitriolo al-
bo , quod $\mathfrak{d}$ β , vel $\mathfrak{d}$ ij. sumptum , vo-
mitum ciet ; verum ad gran. xij , aut
circiter , catharticum est , præsertim si
ad albedinem calcinatum sit .

(δ) Pro

(δ) Pro Medicamentis *Eccoproticis* quæ stimulando agunt, habenda quoque sunt omnia *dura, acuta, & rigida* corpora, quæ digerinequeunt: ut *Limatura Ferri*, &c. necnon *Antimonium*: hoc enim constat stimulantibus & rigidis partibus, quarum vis stimulans & rigiditas a nullo Menstruo infringi possunt; adeoque istæ partes, gravitate & figura sua, Liquidum e Glandulis Intestinalibus eliciunt: huc enim pertinent corpora quælibet *aspera*, ut *Officula*, & *Spinæ Animalium*; atque sic *Anguillæ* cum spinis suis coctæ, ab helluonibus quibusdam, ad Catharsin movendam, devorantur: quin etiam omnes acini *Vegetabilium*, ut *Uvarum*, *Baccarum Sambucearum*, &c. stimulando purgant: necnon coctorum *Vegetabilium* cadavera (uti vocantur); qualia sunt *Olera* quæcumque cocta, nimirum, *Spinachia*, *Endivia*, *Lactuca*, &c. quorum ultima *Solida* cum dissolvi nequeant, ea propter rigiditate sua Stimulantia fiunt.

(ε) Denique ad hanc *Eccoproticorum* Classem referri debent *Sapones* omnes, tam *naturales*, quam *artificiales*; quatenus nempe stimulando agunt, sive *Ore* fumantur, sive *inferne*, forma *Suppositorii*, *Clysmatis*, aut *Fumi*, adhibeantur; & quidem inter hosce *Fumos* præstat ille qui vel ex *Tabaco*, vel ex *Colocynthide*, vel etiam ex utrisque simul, habetur: v. gr.

2℥. Fol. Tabaci Brasil. ʒ i, vel ʒ j.

℞. Colocynth. gr. iv.

Comburantur simul, & fumus, per idoneam Fistulam, in Intestinum Rectum injiciatur. (a)

COROLL. I. Medicamenta hujus tertiæ Classis, *Stimulantia* scilicet, *pro-sunt*, vel *nocent* omnibus iis, quibus Remedia primæ & secundæ Classis *utilia* sunt, aut *noxia*.

COROLL. II. Pleraque Medicamenta quæ Numero primo, secundo, & tertio Classis hujus tertio describuntur, in omnibus Morbis Inflammatoriis conveniunt.

COROLLARIUM Generales ad tres
Classes simul pertinens.

Eccoprotica hæc omnia in Intestinorum Crassorum, Coli præsertim, *farctu* & *obstructione* solummodo congruunt. Porro notandum est hic loci, Mulieres habitus rari ac macilenti, quæ *strictam* habent Alvum, post Partum imprimis, inde *languere* & *melancholicas* fieri; quippe quæ pertinacissima & miserrima laborant obstructione, ex materia in Intestino Colo indurata: hæc autem *durities* in isto loco satis manifeste se prodit

(a) Confer TH. BARTHOLIN. *Histor. Anatom. & Med. Centur. 6. Hister. 66.* ubi etiam *schemata* ipsum idoneæ ad hoc opus Fistulæ exhibentur. Vide quoque TH. SYDENHAM, *Sched. Monitor. de nova Febris ingressu*, pag. m. 533. ut & *Process. integr.* pag. 606.

dit ad tactum, atque, modo pro Placenta Uterina, modo pro Liene ab imperitis habetur: cum tamen revera nihil aliud sit, quam infarcta materies in Intestinis Crassis hærens: unde nec alius Medicamentis, quam *Eccoproticis*, tolli potest; etenim si Fæminis hisce validiora Purgantia dentur, dira statim excitabuntur Symptomata, ut Vomitus, Colica, & Hysterica Passio: quapropter *Eccoproptica* tunc temporis forma Clisteris injicienda sunt, ad farctum hunc amovendum & expellendum. Conducunt etiam hæc Medicamenta *melancholicis* quibusdam Artificibus, ut & omnibus Viris Litteratis, quibus Abdomen multum & frequenter *comprimi* solet. (a) Denique ad profligandos morbos omnes Hepatis, Lienis, &c. ex *obstructione* ortos, maxime conferunt *Eccoproptica*.

C A P U T V.

De Phlegmagogis.

1. **P***Hlegmagoga* sunt illa, qua *Lympham pituitosam* e Corpore per Anum expellunt. Jam vero *Pituita* est quædam
te-

(a) Quoniam scilicet dum studiis operam dant, incurvato Corpore, Abdominis contenta sibi comprimunt. Confer RAMAZZIN Tract. de Morb. Artificum, Cap. de Litterat. Morb. item & CHEYNEUM, Tract. de Infirm. Sanit. tuenda, ag. 221.

tenax & viscida materies, similis isti Muco qui ex Naribus sani hominis matutino tempore defluit.

2. *Pituita* autem hujusce duplex est origo: 1. In *primis viis* sæpenumero nascitur, scilicet ex viscido victu, in iis quibus Viscera ita debilia sunt, ut sese satis valide contrahere nequeant, vel in quibus Bilis & Succus Pancreaticus vitium contraxerunt, adeo ut suum munus, scilicet attenuandi & a coagulo servandi Chyli, præstare non possint. 2. *Pituita* sæpissime fit ex Liquido non pituitoso; ut ex Saliva, Muco Palati, Oesophagi, Ventriculi, & Intestinorum, quæ quidem omnia Liquida sunt aquosa, sed tamen partes aliquot facile coalescentes habent. Pituita autem ex istis Liquidis dupliciter oritur. 1. Si Humores isti, vi caloris, liquidissima parte priventur; sic v. gr. in Febribus ardentibus, Liquida nostra inspissantur; nam experientia docet, quod si Liquores nostri gradui caloris eidem, ac est ille hominis ardenti febre laborantis, exponantur, haud multo post inspissentur. 2. Fluida quoque nostri Corporis, inter stagnandum, inspissantur; etenim hæcce Liquida, nisi moveantur & agitentur, brevi inter se coeunt, avolata scilicet eorum parte liquidissima; unde quidem oritur inspissatio.

3. Quum ex mechanica Corporis Humani fabrica pateat, Secretoria Vasa Sanguiferis longe minora esse, (de qua re vide PROLEGOM. CAP. IV. §. I.) ideo, Per illa, tenuissima tantummodo

Li-

Liquida secerni possunt, & quidem longe tenuiora Sanguine *Pituita* igitur quæ tenax est & crassa, non immediate e Sanguine secernitur; minime enim verum est quod imperiti credunt & dicunt, de crasso Mucos, nimirum, hunc e Glandulis Membranæ Pituitariæ talem secerni, qualis apparet; quippe si hæc Membrana, frigore contracta, inflammetur, (uti fit in Coryza) tunc equidem aqueum ac limpidum Humorem secernet, qui, sequenti mane, postquam homo dormiverit, genusque nervosum quieverit, Mucus evadet crassus, utpote qui talis stagnando redditus est. Nulla igitur adsunt Vasa quæ hujusmodi Pituitam, in Sanguine præexistentem, secernant: unde quidem sequitur, talia non dari Medicamenta quæ Pituitam hanc, ita crassam in Sanguine præexistentem, e Vasis Secretoriis educant; ergo superest ut inquiramus, quænam sint vera *Phlegmagoga*.

4. Medicamenta quæ nomine *Phlegmagogorum* insigniri debent, duplicia sunt. 1. Illa quæ materiam ex sua natura ad *coalescendum* aptam, e Sanguine per Intestina educunt. 2. Quæcunque materiem *viscidam* in Intestinis existentem, inde pellunt: Jam vero omne *Phlegmagogum*, vel in ipsa Intestina, vel in ipsam Pituitam agit; ut enim hæc educatur, apta debet utique reddi ad fluxum: hoc autem obrinetur, vel Pituitam corpore quodam *acri* dividendo, eidemque simul Liquidum aliquod *fluidius* addendo; vel, ope cujusdam sti-

mu-

muli, *motum* Solidorum augendo; ita ut ab iisdem Pituitam conteratur.

I. Classis *Phlegmagogorum* continet ea, quæ Pituitam *diluendo* educunt; talia vero sunt, 1. Aqua simplex calida epota, vel forma Clysteris injecta, dummodo aer sit frigidus, ægerque leniter deambulet (quippe cavendum est ne sudet); si vero per Os assumatur, vacuus sit Venter. 2. Aqua cum Saponaceis; ut Aqua *mulsa* fervida, epota cum supra dicto regimine: hæc autem valde resolvit; etenim si Sanguinis coagulum adsit, Aqua fervida simplex illud lente dissolvit; sed *mulsa* citius hoc præstat: idem quoque facit Aqua cum Cassia & Manna permixta, ut & cum Sapone Veneto, Sapone Philosophorum, atque naturali Animalium, i. e. Bile, 3. Gummi saponacea, scilicet, viscida corpora quæ simul in Aqua solubilia sunt, & quadantenus acria: talia vero sunt, Aloe, Gummi Ammoniacum, Assa fœtida, Bdellium, Galbanum, Myrrha, Opopanax, Sagapenum, Terebinthina nativa, &c. Hæc autem fervida soluta sumuntur; hac enim ratione multo melius agunt. 4. Aqua calida cum omnibus Salibus Vegetabilibus (exceptis acidis) in tertia Eccoproticorum Classe recensitis. 5. Quæcunque in secunda & tertia horum Medicamentorum Classe continentur.

II. Classis *Phlegmagogorum* includit ea, quæ operantur quatenus Fibras ipsas Intestinales excitant in *motus*, quorum ope Pituita pressa & contrita in varias
par-

partes dividitur, divisaque tandem exprimitur: talia vero sunt Acris omnia viscida, & non nimis volatilia; nimirum, ea Corpora in quibus Acre ab aliis partibus ita irretitum est, ut licet hæ solvantur, illud tamen ab iisdem non separetur, sed loco, cui partes istæ applicantur, defixum maneat, ac proinde nec exhalare; nec in Vasa Lactea penetrare possit; hujus autem generis sunt omnia Viscida in præcedenti Classe recensita: huc etiam spectat Oxymel, quo nihil datur melius ad solvendam Pituitam; tum Elixir Proprietatis, si addito Melle inspissetur; Tinctura acetosa cum Aromatibus acerrimis; Hierapiera Galeni; omnia Gummi purgantia tertio numero primæ Classis memorata; Mercurialia lenia, ut Mercurius Dulcis, in aere frigido sumptus, quippe qui ad inferiora determinari debet, ad evitandam salivationem; Antimonium cum Nitri pauxillo, ut Antimonii Diaphoretici gran. xv. nec non omnia Medicamenta Emetica, & vehementer Stimulantia, dosi minori sumpta. Præterea dantur adhuc *Phlegmagoga* quæ dicuntur *Officinalia*: hæc autem omnia agunt stimulando Fibras, ope cujusdam Acris volatilis valdeque stimulantis, quod vero partibus viscosis irretitum & coercitum est: talia autem sunt, (1) *Agaricus*, qui fungus est arbori Larici accrescens: hujus minima dosi, in substantia, est gran. x, maxima ℥ ij, & aliquando ℥ iij. in hominibus robustis; si vero decoquatur in aqua,

aqua, & deinde succus expressus coletur & bibatur, prædicta Dosis duplicari debet; porro Spiritui Vini immixtus dissolvitur, non secus ac si esset Sperma Ceti; hujus Extracti Dosis tunc est $\mathfrak{z}$ ij; sed ita intumescit & spongiæ instar dilatatur, ut vix elici tinctura queat: Agaricus autem bonus, gustui præbet initio saporem viscidum & subdulcem, at acrimoniam admodum amaram denique post se relinquentem; unde patet, vim ejus esse plane stimulantem. (2) *Semina Carthami*; quorum Dosis est a $\mathfrak{z}$ ss. ad $\mathfrak{z}$ iij. in substantia; si autem in decocto sumantur, duplicanda est ista Dosis: tormina vero vehementia cum Abdominis inflatione excitant, si sumantur in substantia; ideoque corrigi solent Zingibere, Galanga, Aniso, Cardamomo, &c. quibus discutiantur flatus: porro sapore viscido & subdulci, sed postea acri & nauseoso donantur. (3) *Colocynthis*, quæ species est Cucumeris. Plantæ hujusce Fructus, seminibus suis orbatus, & exsiccatus, Medicamentum constituit vehementer purgans, (quod sub nomine *pulpa Colocynthis* præscribitur), amaritudinem habens maximam, sed inviscatam, & propter viscositatem suam, facile Intestinis adhærescens; immo tanta est ejus acrimonia, ut mortem arcessere possit; ideoque a Filiis Prophetarum *mortis* nomine donatur (a). *Colocynthis* autem Dosis in substantia est a gran. iv. ad $\mathfrak{z}$ j: sed non sine periculo

(a) Lib. II. Regum, Cap. iv. vers. 40.

lo datur; quippe summa tormina; atque hypercatharſes excitat, & in Intestinis ulcera producit, ac interdum sanguinem ipsum elicit (a). Menstruum autem ejus optimum est Aqua, cujus ope fit Extractum (b): hujus vero Dosis est eadem ac in substantia, & effectus non minus efficax, immo absque tam horrendis torminibus; Extractum autem ope Spiritu Vini factum, in Corporibus frigidis & pituitosis plurimum valet: hoc fuit Arcanum Martini Rulandi, titulo *Spiritus Vita aurei*, propter eum quem præbet colorem ita dicti (c); Dosis ejus erat ad ℥ ij, vel iij, Syrupon quodam edulcorati; addere solebat Caryo-

(a) Quapropter a cautiore Practicis non datur iis quibus debilia sunt Viscera; quin & sedulo observatur, ut Pulpa *Colocynthidis* immixta Clysteribus, in nodulo semper includatur, ejusque sola usurpetur decoctio: ne scilicet subtilissima ramenta inferant, & post se relinquant horrenda tormina. Vide FULLER, *Pharmacop. Exempor. Reform.* pag. 106.

(b) Præsertim si *Alcali Tartarei* tantillo prius alterata fuerit hæc aqua. Confer DANIELIS LUDOVICI *Pharmac. Modern. Sacul. applicand.* Cap. de *Purgantibus Vegetabilibus*, pag. m. 58.

(c) Confer RULANDI *Curation. Empiric.* Censur. II. Cap. 96. vel TENTZEL, *Exeges. Chymiatric.* (apud ANGELUM SALAM, pag. m. 637.) Analysin porro *Colocynthidos*, modo per Distillationem, modo per Fermentationem cum Musto, modo per Digestionem, & modo per Extractionem, institutam refert Dominus BOULLDUC in *Actis Regiis Parisinis*, ann. 1701. *Mémoire.* pag. 15. Edit. in 12. tandemque concludit optimum esse illud Extractum, quod & gummosas & resinosas partes contineat, dummodo per longas Digestiones, ad Fermentationem tendentes, particula mucilaginosa, irritationem efficiens separata sint.

ryophyllos, aut tale quidpiam, ne fucus detegeretur: hæc autem Tinctura inspissata & exsiccata dat Resinam, cuius a gran. iv. ad viij. Dosis est. (4) *Euphorbium*, quod est succus Plantæ, semine tricocco, Tithymalum nostrum maxime referentis. Hic Succus gummoso resinofus ex pallido flavescit, & acrimonia ignea diu inhærente, Linguam urit; maxime viscidus est, ideoque tenaciter admodum Intestinis adhæret, nec nisi Spiritu Vini, aut Spiritu Salis, inde dimoveri & solvi potest: Dosi minima, scilicet ad gr. β, valde purgat, licet ab Empiricis audacibus Dosis gr. xij. aliquando præscripta sit; in hominibus autem facile movendis primo Mucum Intestinatorum abrasit, deinde vero Sanguinem elicit; cæterum optime juvat Hydropicos, in quibus vis ejus plurimum frangitur, dissolvi potest in Aqua; sed tunc ita horrendi saporis est, ut hoc modo in usum non veniat; porro si solvatur in Spiritu Vini, (in quo quidem extrahitur pars ejus spirituosa & resinosa, relicta terrestri) vim majorem adipiscitur, ideoque Dosis ejus maxima ad gr. iv. reducenda est; si vero cum Aceto coquatur, tota vis ipsius perit. (5) *Hermodactylus*: hæc Radix est gummosa, Salivam, dum masticatur, viscosam reddens, saporemque amarum & nauseosum habens. Dosis in substantia est a gr. x. ad ʒ ij; si autem cum Aqua decoquatur, duplicata Dosi dari potest: in Alcohole Vini pars resinosa tantum educitur, & in Spiritu Vini vulgari extra-

hi-

hicur corpus resinosis salinisque partibus mixtum. (6) *Jalappa*: hæc Radix est Plantæ quæ *Mirabilis Peruviana* dicitur, atque tot flores tamque diversis coloribus præditos fert: si masticaretur, totum Os visco primo quidem obducit; sed paulo post Fauces exulcerat; lente deglutita; Linguam, Fauces, & Oesophagum quasi comburit; hoc vero malum Aceto corrigi potest. Dosis ejus, in substantia, pro Infantibus, maxime contra Vermes, est ad gr. viij. vel ix; in Adultis autem maxima Dosis est ℥ iv: rarissime fallit, nisi multum adsit Acidi in Ventriculo; siquidem Acida vires ejus destruunt; si coquatur in Aqua, Dosis etiam duplicanda est; operatur autem citius hoc modo, & minoribus cum torminibus; addatur vero Mel, Saccharum, vel simile quid, ne Fauces exulcerentur: porro si taleolæ hujusce radiceis cum Spiritu Vini vulgaris q. s. decoquantur, Extractum elicetur, ex partibus oleosis sive resinosis & salinis constans, cujus Dosis eadem est ac in substantia: in Alcohole vero soluta & inspissata dat Resinam (a), cujus ℥ j. æquivalet ℥ j. ejusdem crudæ.

(7) *Mechoacanna*, quæ species est *Bryonice*; unde & quoque *Bryonia alba* dici solet; benignius hæc operatur quam *Jalappa*: est autem gummosa Radix, sapore viscoso & acri prædita. Dosis est a gr. xij.

(a) Confer Domini BOULDUC Observationes Analyticas de *Jalappa*, in *Actis Regiis Parisinæ* ann. 1701, *Memoir*, pag. 139, Edit. in 12.

xij. ad ℥ j. β ; cæterum , in Aqua & Spiritu Vini , non fecus ac Jalappa , dissolvitur . (8) *Pruna* quædam *Myrobalani* dicta , quoniam viscosa sunt , & Glandibus similia : eorum autem variæ dantur species , quæ , pro loci nativi , coloris , aut magnitudinis diversitate , distinguuntur ; in Officinis vero quinque genera prostant , binis hisce versibus recensita .

Myrobalanorum species sunt quinque bonorum ;

Citrinus , Chebulus , Belliricus , Emblicus , Indus .

Omnes hi Fructus sunt viscosi , cum sapore terreo , astringenti , & acri ; hinc primo quidem satis vehementer purgant , postea vero constipant ; sunt autem valde acerbi , nec facile solubiles . Dosis est , in substantia , ad ℥ ij ; in decocto , ad ℥ j. β ; in infuso , ad ℥ ij . (9) *Gummi-Gutta* ; hoc est Gummi aromaticum Indicum , quod expellit materiam instar mucæ Narium . Dosis ejus est a gr. j. β . ad gr. x . In Vitello Ovi aut Melle soluto , duplicem acquirit vim ; quippe Menstruum , interponendo sese inter partes viscosas , exitum præbet acribus : in Aquapars ejus minima tantum dissolvitur , quod tamen solvitur Satis vehementer (a)

L agit .

(a) *Gummi-Gutta* , quod alia quoque sortitur nomina , (de quibus vero consuluntur AUCTORES) sat bene purgat Infantes dosi gr. j. ss . , vel ij. gr . cum Saccharo ; pro Adultis autem requirunt gr. iv . ad vj . porro , si major adhibeatur dosis , plerumque tunc αἴρω & χατρω violentissime pur-

agit. (10) *Turbitb gummosum* : hoc species est Buldi, sive Radicis gummosæ; vocatur autem *gummosum* quia, si masti-
cetur, talem qualem Gummi, viscosita-
tem exhibet, cum acri amaro intermi-
xto. Dosis est in substantia, a gr. x. ad
℥ ij; decoctum ad ℥ j. in Aqua, lente
operatur; si vero solvatur in Spiritu Vi-
ni vulgari, fit Clyffus continens Aquam,
Oleum & Salem, atque benigne satis a-
gens; si solvatur in Alcohole, fit Resina
optime purgans; adeo ut parum referat,
qua ratione præparetur. Hæc vero sunt
Phlegmagoga Veterum, (additis Opopa-
nace & Sagapeno, & exceptim Gummi-
Gutta.)

Recentiores his etiam addidere *Man-
nam*, & *Aloen*. Jam vero *Manna* est cor-
pus viscosum, & quadam acrimonia præ-
ditum: *Aloe* autem hoc habet, quod vi-
scositate sua & amaritie Bilem æmule-
tur, quæ Bilis ab Hippocrate pro Clyf-
so naturali habetur. Dosi Aloes est a
gran. ij. vel iij. ad ℥ j. *Bryonia* quoque
his additur; quæ Radix est fungosa &
crassa, maxime pituitosa, & saporem a-
crem,

purgat. Ceterum, licet hoc Gummi tanta done-
tur acrimonia, Fructus tamen Arboris, unde pro-
venit dulcis est edulisque; siquidem instar Au-
rantiorum ab Indigenis Cambodiæ comedi perhi-
betur. Plura de Gummi-Gutta vide in *Artis Reg.
Faris.* anno 1791. *Memoir* pag. 172. *Edit.* in 12.
ubi Dominus BOUMDUC varia refert experi-
menta circa hujus præparationem a se instituta.
Ejusdem vero legi potest historia, præsertim apud
CLUSIUM, *Libr. 4. Exoticorum*, *Cap. 8*; dein
apud BONTIUM, *de Methodo Medendi Indica*,
Cap. 9. & omnium optime in HORTO MALA-
BARICO, *Tom. I. p. 41.* Confer denique LOT-
TICHIUM, *Tract. de Ghitta Jemou.*

crem, mordacem, ac nauseabundum habens. Dosis ejus est in substantia, a ℥ ss. ad ℥. i; & in infuso, ad ℥. ii, vel ultra: hæc Radix in Aqua, aut Cerevisia, decocta, pituitam lente, sed cum vomitu & virulentia, educit; at sapor ejus in decocto intolerabilis est: cæterum in Spiritu Vini decocta & inspissata, vim duplicem acquirit: convenit autem Mulieribus, quibus Menstrua, ob pituitam Uterum obsidentem, supprimuntur. Hisce præterea additur *Polypodii Quercini Radix*; quæ etiam vi suæ viscositatis & acrimoniæ operatur.

Mercurialia quoque huc spectant, & imprimis *Mercurius Dulcis*; qui vero, si detur subtilissime tritus, fit Sialogogus; si autem grosso modo Phlegmagogus evadit; non enim facile solvitur in menstruis: cæterum Dosis hujus est a gr. iv. ad gr. xxiv. vel xxx.

COROLLARIA.

Theoretica, ad Phlegmagogorum Solutionem spectantia.

Quandoquidem omnia recensita *Phlegmagoga* consent parte viscosa, quæ vel Gummosa, vel Resinosa est, & Sale Volatili penetranti, sed inviscato, gaudeant, hæc inde sequuntur, circa Solutionem ipsorum, COROLLARIA.

COROLL. I. Si corpus in quo neque Salina, neque Gummosa, neque Resinosa pars prædominatur, solvatur in Aqua, illud quod post solutionem remanet, vim

purgatricem retinebit, licet etiam ipsi *A-*quæ vis purgans communicata sit. Porro si residuum istud Spiritui Vini vulgari immittatur, id quod in eodem immissum remanet, *purgativum* erit. At si residuum hoc secundum in Alcohole Vini solvatur, quantum fieri poterit, illud quod restabit *iners* prorsus erit, instar capitis mortui, ac proinde non purgativum.

COROLL. II. Si corpus in quo Salinum prædominatur, in Aqua, quantum fieri poterit, solvatur, tunc residuum erit *iners*; uti fit in corporibus non Resinosus, sed Gummosis, qualia sunt *Agaricus & Bryonia*.

COROLL. III. Si corpus fuerit Semi-salinum, & Semi-resinosum, atque in Spiritu Vini vulgari, quantum fieri poterit, solvatur, id quod remanebit, *iners* etiam reperietur.

COROLL. IV. Verum, si solum Resinosum prædominetur, tum omnis ejus vis purgatrix extrahetur Alcohole Vini, & residuum erit *iners*.

COROLL. V. Si tres solutiones in Corollario primo memoratæ commisceantur, & igne lento inspissentur, soluti corporis vires integras, sive *quintam essentiam*, inde habebimus.

COROLL. VI. Omnia hæc Extracta in Aere aperto conservata, *nauseosum* spirant odorem, quo cessante, perit eorum virtus, sed remanet pondus.

COROLL. VII. Omnia hæc cum *Acidis* cocta, ut cum Aceto, Oleo Vitrioli, Spiritu Nitri, Spiritu seu Oleo Sulphu-

phuris per campanam, &c. vim suam amittunt (a).

COROLLARIA Practica.

COROLL. I. Medicamentorum expositorum usus necessarius est in hominibus, quibus Viscera prima, i. e., Organa quæ Chylum conficiunt, debilia sunt. Hæc autem Organa duplicis sunt generis; scilicet, (1) Os cum suis Instrumentis masticationi inservientibus, Venter cum suis Musculis digerentibus, & Intestina cum suis Musculis comprimantibus; (2) Diaphragma, quatenus motum iis omnibus communicat, Musculi Abdominales, & Pectorales, denique motus Arteriarum, & Hepatis.

COROLL. II. Phlegmagogorum perquam necessarius est usus in omnibus Morbis ortis a Chylo propter inertiam Bilis, viciato, Bilis enim menstruum est, cujus efficacia visciditas Ciborum maxime superatur, & resolvitur: eapropter quando nimis iners est, aut nimis parce in Intestina fluit, intra breve tempus Pituita & Phlegma in Intestinis generantur & crescunt; unde quidem homines hunc in modum affecti, Hydropici, vel Pituitosi redduntur: his ergo Phlegmagoga, parva sed sæpe repetita dosi, valde profunt. Maxime quoque conveniunt in Morbis omnibus frigidis, iis nempe qui pendent ab inertia primorum Viscerum, simul & Menstruorum; ex quibus autem

L. 3

binis

(a) Confer, de hisce COROLLARIIS, Elementa Chemia AUCTORIS, Tom. II.

binis vitiis oriuntur Tumores albi, Leucophlegmatici dicti; nec non Abdominis Fartus sive Obstructiones; ut & Hydrops, Pallor Virgineus seu Chlorosis, &c.

COROLL. III. *Phlegmagoga* profunt iis, in quibus *pallor* totius Corporis, *visciditas* Salivæ, Succi Pancreatici, & Intestinalis adsunt, & in quibus Fæces quasi *Pituita* obvolvuntur. Siquidem notandum est, rubedinem Corporis a Sanguinis pendere rubedine; hanc vero a circulatione per Vasa, & imprimis per Pulmonalia, in quibus minimæ particulæ violenter compinguntur a vi resistente Vasorum contra vim impellentem Cordis; unde fit ut formentur in Moleculas solidas, & rotundas, ac proinde rubras. Itaque, si *pallor* Corpus occupet, novimus ex natura morbi. 1. vel Vasa esse nimis laxa; 2. vel Sanguinem deficere; 3. vel denique Cor non satis valide se contrahere, adeoque vim Solidorum in Fluida imminutam esse: quum enim hæc vis definit, statim Sanguis *pallescit*, ut experientia docet; quippe Sanguis *ruber* extractus & quiescens, brevi *pallescit*, & in Serum pituitosum resolvitur. Itaque *Phlegmagoga* quæ diluunt, resolvunt, & stimulant, hoc in casu plurimum conducunt; utpote quæ motus in *primis viis* defectum, ex quo quidem Cordis defectus maxime pendet, auferunt.

COROLL. IV. *Phlegmagoga* conveniunt iis, qui ex Vita nimium *sedentaria*, aut Victu nimis *viscido*, ut solis Farinaceis non

non omnino, vel saltem non rite, fermentatis, *pallescunt & pituitosi* fiunt.

COROLL. V. Optima methodus curandi Morbos, quatuor præcedentibus *Corollariis* enumeratos, sic se habet: 1. Per aliquot dies præparetur Corpus, exhibendo scilicet ea quæ Viscera stimulant, & Pituitam diluunt ac resolvunt; qualia sunt illa quæ exposita fuerunt in *secundo, tertio, & quarto* numero *primæ* Classis, ubi agitur de Saponaceis, & Gummi fœtidis, nec non de iis quæ constant ex Aquosis, & Salibus artificialibus, nimirum Alcalinis fixis. 2. Materia soluta, & ad fluendum habilis optime reddita, expellatur per *Phlegmagoga* in *secunda* Classe descripta. Ex. gr., sit homo toto Corpore frigidus, pituitosus & iners, insuperque crudis nec facile solubilibus victitare solitus ille sit Alimentis, indeque metuamus, ne brevi incidat in Hydropem; tum, inquam, curatio sequentem in modum institui debet: 1. Dentur ipsi, singulis horis, Saponis Veneti in Pilulas redacti gran. jj ; & post singulas harum Pilularum doses, grana v. aut x. Nitri, vel Salis fixi Glauberi, vel Salis Tartari fixi, vel Cinerum Clavellatorum, aut Gummi Ammoniaci, ex Vino Hispanico, vel ex Aqua Menthæ: 2. Post harum rerum, per aliquot dies, usum, exhibeatur eidem, quolibet vespere, Pilula i. ex Aloe ad gr. jjj . vel iv ; & mane sequenti, similis Pilula cum gr. $\frac{1}{2}$ vel j. Euphorbii: atque sic brevi curabitur æger.

COROLL. VI. Itaque patet ex dictis, quod *Purgantium* debite exhibitorum ope, innumeri Morbi curari possint; non obstante quidem sententia Helmontii aliorumque Chemicorum hujus assellarum, qui dicunt, omne *Purgans* esse *Venenum*, ac proinde Corpus nostrum semper debilitare. (a)

CAPUT VI.

De Cholagogis.

1. **P**riusquam *Cholagogorum* veram naturam, & effectum exponamus; eorumque Classes enumeremus, Veterum de iisdem expendamus sententiam. Veteres duplicem agnovere Bilem; scilicet, unam *atram*, sive *Splenicam*, alteram vero *flavam*, sive *Hepaticam*; atque sic Medicamenta purgantia priorem, *Melanagoga*, posteriorem vero evacuantia, *Cholagoga* dixere: hoc autem ultimo nomine donabant omnia illa Medicamenta, eaque sola, quæ *Faces*, Bilem Cysticam colore *flavo*, aliisque proprietatibus referentes, expellebant: qua quidem ratione in duplicem errorem delapsi sunt; scilicet, 1. *Cholagogorum* numero excludebant nonnulla Medicamenta, vere tamen *Cholagoga*, nempe Medicamenta Bilem Hepaticam stricte dictam moventia: hæc enim Bilem,

(a) Vide HELMONT, *Lib. de Febris*, Cap. 5, integr. & alibi passim.

Iis, si in Sinu Glissoniano examinetur,
 antequam cum Bile Cystica commixta
 sit, omni caractere, nempe, sapore,
 odore, colore, tenacitate, Lympham
 plane refert; ac proinde, licet ope
Cholagogorum educatur, Fæces tamen
 inde non flavescent. 2. Sæpenueropro
Cholagogis habebant, quæ revera talia
 non sunt, uti statim patebit: cum e-
 nim Bilis Cystica distinguatur ab omni-
 bus aliis Corporis Liquidis, quatuor
 hisce characteribus, 1. amaritie sua, 2.
flavedine, 3. splendore suo lucente, 4.
spissitudine sive tenacitate sua; hinc ex
 præsentia trium posteriorum caracte-
 rum in Fæcibus Alvinis, (de primi
 vero præsentia nihil dicere potuerunt,
 quippe qui Fæces degustare soliti non
 essent) easdem *biliosas* esse conclude-
 bant Antiqui; ac proinde quæcunque
 Medicamenta hujusmodi Fæces expel-
 lebant, *Cholagoga* nominavere; sed per-
 peram & temerarie admodum; etenim
 hæc *flavedo*, atque *splendor* relucens,
 quæ quandoque in Fæcibus viscidis,
 per Cathartica expulsis, observantur;
 possunt esse progenies ipsorum Medica-
 mentorum, contenta, præsertimque
 Mucum Intestinorum, *flavedine* relu-
 cente inficientium, licet ne minimum
 quidem Bilis adsit: ita quippe *Cassia*,
 parva quantitate sumpta, Urinam &
 Fæces colore *flavo* tingit (qui proinde
 falso Bili tribueretur); si majori quan-
 titate sumatur, colorem *viridem* indu-
 cit; si majori adhuc, *atrum*; quin e-
 tiam ex *Manna* assumptæ *flavescent* e-
 tiam.

tiam Fæces; nec non ex *Tamarindis*, a quibus *pituitosa* quoque sunt; itidem *Aloe* in Aqua multa soluta, valde lentescit, ipsamque Bilem æmulatur, ac Fæces semper *flavedine* tingit.

2. Ex dictis patet, quantum errabant Antiqui, dum ex effectu quem habent Medicamenta quædam expellendi Fæces instar Bilis coloratas, eadem revera Bilem purgare concludebant. Rejuncta itaque Veterum sententia, omnia *Cholagoga* ad binas Classes reducemus; quarum *prior* continet quæcunque, Sanguinem Hepaticum attenuando, secretionem Bilis uberiores promovent; *posterior* autem includit omnia illa quæ, Diaphragma & Abdomen violenter concutiendo, Bilem ex Hepate & Vesicula Fellea in Intestina derivant, inde postea per sedes e Corpore potest amandari, si modo opus sit.

Sub *priori* Classe continentur omnia *Saponacea naturalia*; ut sunt Succicunctorum Fructuum Horæorum acidodulcium, & maturorum; scilicet, Uvarum, Cerasorum, Mororum, Baccarum Sambuci, &c. Rubi Idæi, & vulgaris, Pomorum, Pyrorum, &c. Hæc enim liquefaciunt omnia illa quæ in Vasis hærent, adeoque & Bilem, quin etiam interdum ita vehementer & copiose, at Choleram-morbum arcessant. Huc etiam maxime referendi sunt, 1. Succus Plantarum aliquot manifeste Saponacearum; ut est Succus *Lychnidis Saponariæ* dictæ: huc pertinent quoque *Cassia*, *Manna*, *Mel*, *Saccharum*, *Tamarindi*.

indi, Succus Rosarum pallidarum, Aloe, Scammonium, Myrobalani, Rhabbarum. 2. Saponacea artificialia, quæ ex Oleo & Sale arte combinatis constant, (ut antea dictum est) & quorum variæ dantur species superius enumeratæ; omnium autem præstantissima est illa, quæ ex Sale Alcalino volatili & toles volatili conficitur. Tandem huc referuntur Elixir Proprietatis, & Syrupus omnes moderate aromatici; ut Syrupi de Artemisia Fernelii, Botryos, quinque Radicum Aperientium, Cichorei simplicis, & cum Rheo, Violarum, &c. sumantur isti omnes in Sero Lactis, aut Decocto Taraxaci, vel simili Diluente, idque mane vacuo Ventriculo.

Posterior Classis complectitur omnia *Emetica validiora*; ut sunt Afari folia, nec non *Emetica Antimonialia Mercurialia*, &c.

C O R O L L A R I A Practica:

COROLL. I. Bilis nunquam evacuari debet; numquam enim copia peccat, nisi in hominibus qui diu nimis a Cibo abstinere; quo in casu nihil aliud requiritur, quam ut Cibus sumatur.

COROLL. II. Medicamenta hujusmodi adhibenda sunt in omnibus Morbis, qui ab *obstructione* Hepatis vel Ductus Biliarii oriuntur, ac proinde in *Ictero*; verum tamen cum aliqua cautione: siquidem a Medicamentis fortioribus initio morbi abstinendum est; Febrem

enim, five potius Inflammationem a qua
 Febris oritur, adaugent. *Icterus* autem
 sæpenumero procedit ab Hepatis fardu
 per cretaceas, gypseas, calculosas, a-
 liasque concretiones; interdum vero a
 Ductus Communis, per lapillum hæren-
 tem, obstructione, quam semper comi-
 tatur Vomitus enormis. Hic morbus Lit-
 teratos, ob vitam sedentariam, ut plu-
 rimum afficit; cujus debellandi sequens
 videtur optima methodus: v. gr.,
 detur 1. quotidie singulis horis, Pi-
 lula j. ex *Sapone Veneto*; vel parum
Aloes cum *Melle*; vel *Hiera picra* par-
 va dosi; aut exhibeatur *Sal Polychre-*
stus cum pauxillo *Mellis & smegmatis ex*
Rhabarbaro; atque superbibatur *Potus*
tenuis, saccharatus, aut mellitus. vel
Syrupus Violarum, cum diæta stricta;
 continueturque horum vel similium u-
 sus, donec concretiones resolvi incipi-
 ant; quod plerumque intra unum vel
 alterum mensem fieri solet, & factum
 esse dignosci potest ex mutatione colo-
 ris in *Urina*, *Fæcibus*, & *Cute*. Tum
 vero 2. propinentur *Emetica valida*, qui-
 bus *Abdomen* violenter concutitur, &
 materia soluta exprimatur: (hæc autem
 non sunt initio præscribenda, ne, par-
 tem fluidissimam emungendo, concretio-
 nes magis duras fixasque reddant) por-
 ro finita *Emetici* operatione, vesperi
 detur *Opiatum*, atque sensim *Exercitio*,
Cibisque crassioribus assuescat æger. Ce-
 terum, qui fiunt a defectu *Bilis* morbi
 curari debent administrando ea quæ fa-
 cile solvuntur; qualia sunt *Ptisanae*, *Vi-*
 celli

telli Ovorum, & similia, una cum Sa-
ponis Pilula.

CAPUT VII.

De Hydragogis.

2. **H** ydragoga sunt Medicamenta Pura-
gantia, qua *Aquam*, i. e. *Serum*
Intestinalem salivofum educunt. Porro *Se-*
rum dicitur omne Liquidum a Sanguine
secretum, quod neque est pingue, ne-
que rubrum: est autem vel concreescens
ad ignem, instar albuminis ovi, in du-
ram massam; & hujusmodi est *Serum*
Sanguinis proprie dictum: vel non con-
creescens, sed exhalans, & post se fæ-
ces relinquens crassas, at non coagula-
tas; taliaque sunt Saliva, Sudor, Uri-
na. *Serum* autem quod ab *Hydragogis* e-
ducitur, est illud posterius: *intestinale*
vero dicitur, quoniam in Intestina deri-
vatur; idque dupliciter: nempe, 1. e
Glandulis Salivalibus Oris; nec non e
Palati & Oesophagi Glandulis, exstil-
lat, ac deinde deglutitur: 2. secernitur
atque fluit in Intestina non tantum e
Glandulis Intestinalibus ipsis; sed etiam
e Glandulis Hepatis, per Ductum He-
paticum. Hoc autem Liquidum, *Hydra-*
gogorum ope, multo majori copia, quam
naturaliter fieri solet, educitur, & per
Anum expellitur.

2. Ceterum, *Hydragoga* reduci possunt
ad tres Classes: quarum *Prima* continet
ea

ea quæ secretionem huiusce Liquidi prom-
movent, Glandulas nimirum Intestina-
les stimulando: *Secunda* complectitur ea
quæ secretionem dicti Liquidi suscitant,
1. Sanguinem in partes non rubras dis-
solvendo, 2. eundem ita solutum velo-
cius movendo, quo majori copia ad Glan-
dulas Intestinorum secretorias applice-
tur: *Tertia* tandem includit Medicamen-
ta quæ utrumque istud simul agunt.

Prima Classis Hydragoga.

CLassis huiusce Medicamenta, ad In-
testinorum Membranam intimam
applicata, eandem, instar Vescicatorii,
in vesicas elevant, quas vero deinde, vi
sua caustica, solvunt; unde sequitur con-
tinuum Liquidi Intestinalis stillicidium.
Corporis quippe tota superficies, cum
externa, tum interna, pullulat scatet-
que Vasis Liquidum modo dictum con-
tinentibus: his autem Vascularibus si cor-
pora applicentur acria, quæ ipsa solve-
re valeant, simul & quæ tam crassa
sint, ut eadem intrare nequeant, tunc
temporis Liquidum istud educunt. Acria
vero ista vocantur *Vescicatoria*, aut *Hydrago-*
ga, prout huic, vel alteri superficiei
admoventur, nimirum, externe, vel in-
terne: quapropter acria cuncta *Vescican-*
ria quæ ita crassa sunt, ut Venas La-
cteas ingredi nequeant, *Hydragoga* fiunt,
nullo quidem excepto; & quo magis a-
cria crassaque sunt, eo quoque fortiora
extant.

extant. Porro Classis hujusce. Medicamenta duas condiciones habere debent; 1. nempe oportet, ut in se contineant aliquid tenue, acre, rodens, & urens; 2. oportet ut illud urens ita sit corpore quodam gummoso vel resinoso involutum, ut totum simul non exhalet, sed successive; unde quoque fiet, ut successive rodatur. Medicamenta vero hujusmodi duplicia sunt; vel enim ex Fossilibus, vel ex Vegetabilibus desumuntur. Quæ ex Vegetabilibus habentur, sunt sequentia. (1) *Mechoacanna Radix*, quæ jam inter Phlegmagoga numerata fuit: vires habet fere instar Jalappæ; in Alcohole soluta Tincturam præbet, quæ si inspissetur, fit Resina: Tinctura hæc in Ore detenta, ardore intolerabili Fauces afficit, & salivationem excitat; si vero deglutitur, Fauces ac Oesophagum inflamat, & humoribus opplet: Resina autem, si masticeatur, salivam quoque vehementer movet, Osque exulcerat; denique si, cum Ovi Albumine, sordidis Ulceribus applicetur, eadem absterget. Dosis hujusce Radicis est a ℥ j. ad ℥ jī; quæ quidem Dosis major est, quam illa quæ pro scopo Phlegmagogorum requiritur; quoniam in hoc casu stimulus fortior esse debet. *Hydragogum* nobilissimum est; sed non debet deglutiri, nisi viscoso quodam corpore involvatur, ne scilicet Fauces & Oesophagum lædat. (2) *Jalappa*: hæc vero, si masticeatur, primo quidem iners esse videtur; sed tandem accerrima deprehenditur: Tinctura ejus cum Alcohole facta,

ſta, & in Ore detenta, Fauces itidem exulcerat. Refina vero, ſi maſticetur, intolerabilem dolorem & tumorem excitat, ſalivæque ſecretionem valde promovet; porro ſi in Aqua ſoluta ſumatur, vehementer purgat, ut & ejus Tinctura ſaccharo edulcorata. (Doſis Jalappæ, in ſubſtantia, eſt a $\varnothing$ j. ad $\varnothing$ v; Refina vero datur a gr. v. ad $\varnothing$ j.) (3) *Ebulus* ſive *Sambucus humilis*: hujus Fructu, & Cortice mediano utimur. Doſis Baccarum eſt a $\varnothing$ j. ſ. ad $\mathfrak{z}$ v; Succus autem earum, ut & Summitatum, dari ſolet a $\mathfrak{z}$ j. ad $\mathfrak{z}$ j. Cortex medianus, ſi ad $\varnothing$ j. Infantibus, & ad $\mathfrak{z}$ ſ. Adultis detur, ſerum vehementiſſime educit, & fortius agit quam *Sambucus*. Baccæ porro & Cortex *Ebuli*, ſi deguſtentur, ſaporem acrem præbent & lædentem. (4) *Rhamnus Catharticus*, ſive *Spina Cervina*, vel *inſectoria* (ita quidem dicta, quod Pictoribus uſui ſit): Baccarum ejus Succus expreſſus ſumi poteſt ad $\mathfrak{z}$ j. & in Syrupum coctus, ad $\mathfrak{z}$ ij. Secundum autem Sydenhami obſervationes: Syrupus hic de *Spina Cervina* Hydropicis maxime confert, & in his, qui Catharſi promptè cedunt, aquas copioſe admodum elicit (a): porro Succus in Ore detentus, ſaporem quaſi igneum exhibet. (5) *Soldanella minor*: hæc herba maritima eſt, & ſpecies *Convolvuli*; apud Batavos maritimos habetur

(a) Confer. SYDENHAM. Tract. de Hydropice, pag. m. 487.

tur pro divino Medicamento; saporem vero acerrime falsum præbet: usus ejus est in Acetariis; sed ab Acetovis ejus plurimum infringitur: herba hæc limosa est, & tenax cum acredine, Alvumque purgat cum torminibus. Dosis a $\mathfrak{D}$ ij. ad $\mathfrak{Z}$ j. (6) *Gratiola*: hæc saporem habet igneum amarissimumque, cum succo viscoso: aquas educit cum torminibus summis, soletque Vomitus excitare. Dosis est a $\mathfrak{D}$ j. ad $\mathfrak{Z}$ iij. in infuso. (7) *Iris Vulgaris*, quæ nostras dicitur: hæc agit vehementissime. (Dosis Radicis, in pulvere est a $\mathfrak{D}$ β . ad $\mathfrak{Z}$ j. β ; in infuso, a $\mathfrak{Z}$ j. ad $\mathfrak{Z}$ β . Dosis vero Succus recenter expressi, ab $\mathfrak{Z}$ β . ad $\mathfrak{Z}$ iij:) hic vero Succus, dum sumitur, si cautio non adhibeatur, Oesophagum in bullas maximo cum dolore elevat; sed assumpto Aceto dolor iste tollitur. (8) *Esula*; cujus Succus, quoad colorem & consistentiam, Lac æmulatur; sed ita est urens, ut si Cuti applicetur, instar ignis eam exulceret; & est adeo tenax, ut calore leni evaporatus, in Resinam abeat. Martinus Rulandus habebat, in Germania, quoddam Arcanum pro Hydropicis, qui ingenti numero ad eum confluebant, quosque omnes fere sanabat; hoc autem Arcanum erat *Cortex Esulae decoctus in Sero Lactis, & Melle edulcoratus*. Esulæ Dosis est gran. iij. ad viij. in substantia; sed, in infuso, Dosis ista duplicatur. Huc vero referuntur etiam aliæ Tithymalorum species, ut & Euphorbium. (9) *Gummi-Gutta*, sive *Gutta Cambodia*, seu *Gamandra*, &c.

(de

(de qua jam dictum est in CAP. de *Rhlegmagogis*) : hanc Plantam nonnulli dicunt esse Tithymal, speciem, ex qua læsa succus exstillat, cui vero flavus conciliatur color, ne fucus detegatur: ceterum, si gustetur, Fauces exulcerat, iisque tenacissime adhæret, atque vesicas excitat; fortissimum quoque & optimum est *Hydragogum*. Dosis est a gr. iij. ad xv; in Corporibus autem difficulter movendis plerumque Vomitus excitat. (10) *Elaterium*, sive *Cucumeris Asinini Succus* ad Solem in spissatus: hoc Medicamentum acerrimum est, quin & ita viscosum, ut licet per 100. annos servetur, nihilominus tenax maneat: laudatur a Sydenhamo tanquam ultima anchora in Hydrope (a). Dosis Elaterii est a gr. j. ꝑ. ad gr. xij; est autem Purgans vehementissimum.

Hydragoga hujusce primæ Classis ex Fossilibus desumpta, sunt hæc sequentia. (1) *Mercurius Dulcis*; qui constat ex Acido Salis Marini, & Mercurio concentrato sive recondito: Hic vero fit optimum *Hydragogum*, si grosso modo contritus exhibeatur; a Liquidis enim nostris haud facile solvitur, ideoque Intestinis inhærens, eadem vi Acidi quod in eo continetur, stimulat. Dosis ejus est a gr. iv. ad ʒß: aquas autem violenter educit; verum, si exhibeatur tenuissime attritus, Salivationem excitat, atque, si grosse contritus

Vul-

(a) *Tract. de Hyprope*, pag. m. 488. Confor etiam imprimis LISTEK, *Tract. de Morbis Cronicis*, *Exercitat. de Hydrope*, pag. m. 17. ad 20.

Vulneri applicetur, Callos ad marginem
natos optime corrodit: (2) *Mercurius Præ-*
cipitatus albus; cujus vis consistit in spi-
culis acidis, quæ non sunt recondita,
sed aperta & nuda; unde si alcalinis in-
fringantur, aut ignis vi separentur & ex-
pellantur, dulcis evadit. Dosis ejus est a
gr. ij. ad x; & vehementer purgat. (3)
Mercurius Præcipitatus ruber; qui violen-
tius adhuc agit, hinc Dosis hujus est a
gr. j. ad gr. iv. (4) *Mercurius Præcipitatus*
flavus, sive *Turbith minerale*; quod quidem
optimum est Hydragogum, sed cum mode-
ramine exhibendum est; aliter enim Sa-
livationem excitat: dari debet itaque sub
quatuor legibus antea præscriptis; scili-
cet, ut determinetur versus Intestina, &
assumatur absque Medicamentis aliis quibus
possit ad Corporis habitum derivari, qualia
sunt Diaphoretica & Opiata; ceterum
Ulcerata quoque rodit, & superfluitates
consumit, in Callis etiam pertinacissi-
mis, at non sine dolore. Paracelsus eum
vocavit *Turbith minerale*, quia, Lympham
eodem modo expurgat ac *Turbith vege-*
tabile, quod eandem ex intimis Poda-
grici Corporis articulis educere cense-
tur. (Dosis eadem Præcipitati flavi est
a gr. j. ad j. ad vj.) Addi potest (5) *Mer-*
curius Præcipitatus viridis, cujus Dosis
autem est ac flavi.) Huc etiam referun-
tur (6) *Metallorum Crystalli*; ut 1. Vi-
triolum Lunæ, ex quo fit Lapis Inferna-
lis: Dosis est a $\frac{1}{6}$ gr. ad gr. iij. 2. Vitrio-
lum Veneris; quæ quidem Vitriola vio-
lentissime aquas educunt: Dosis vero po-
ste-

terioris est gran. j., aut circiter. Ad istam Classē potest quoque pertinere Scobs Veneris; quæ, cum a Veteribus, tum a Recentioribus, tanquam anchora sacra laudatur: hoc Medicamento curatus est Carolus V., cum Hydrope laboraret; (vide Forestum:) Dosis maxima Scobis hujus est gr. vj. 3. Vitriolum Martis: Dosis a gran. vj. ad $\varnothing$ j. Tandem (7) *Vitriolum commune sive album*: Dosis a $\varnothing$ ij. ad $\varnothing$ jv.

COROLL. Hæc omnia Medicamenta, sua tantummodo *acrimonia* operantur; ideoque non specifica quadam virtute: hoc enim ita se habere probant, 1. Sapor acerrimus omnium; 2. Ardor quem Faucibus inducunt; 3. Vesiculæ quas omnia, Jalappa & Mechoacanna non exceptis, excitant; 4. Dolor quem Vulneribus applicata creant; 5. Analysis Chémica: quippe si ex iis, quæcunque solvantur vel in Aqua, vel in Spiritu Vini, quantum fieri potest, vires acerrimas Menstruis suis communicant: illud autem quod intactum & indissolutum remanet, nullas omnino vires habet.

Secunda Classis Hydragogorum.

Medicamenta hujusce Classis sunt ea, quæ Sanguinem in *serosum* Liquidum solvunt, eumque ita solutum velocius movent, quo majori copia ad Intestinales Glandulas applicetur. Hæc autem ambo ut fiant, necesse est ut Medi-

camēta cum Sanguinis massa commisceantur. Ne quis vero putet hujusmodi Purgantia cum Sanguine nunquam misceri, assertum hoc triplici confirmabimus argumento. 1. Infusiones ex Croco Martis, Senna, & Rhabarbaro, hominum & brutorum corporibus, nempe Thoracis cavitati, injectæ, apud Anglos, Gallos, Italos, post horæ dimidium, dejectiones per Alvum produxere; ideoque non dubitandum est, quin Venis receptæ fuerint. 2. Mercurius, ad Salivationem excitandam, Pedibus affrictus, sæpenumero Diarrhœam non nisi Diaphoreticis & Opiatis compescendam, arcessit. 3. Cujuslibet Fluxus Serosi per Alvum curatio felicissime perficitur Diaphoreticorum & Opiatorum ope.

In hac porro Classe unum Medicamentum solummodo novimus; nempe, *Mercurium*: hic enim, sive crudus, sive dulcis, parva Dosi, eaque sæpe repetita, & sub quatuor legibus supradictis, assumptus, post duos tres-ve dies, Fluxum Alvi serosum inducit.

Tertia Classis Hydragogorum.

AD hanc Classē pertinent omnia *prima* Classis Medicamenta, quæ tum Glandulas *stimulant*, & Secretiones *augent*, tum Sanguinem *solvunt*, eumque solutum *velocius movent*: sicut enim Cantharides, Cuti externe applicatæ, vesicas excitant, simul & Sanguinem ita solvunt,

vunt, ut Mictum Sanguinis nonnunquam inducant; sic etiam omnia Vesicantia & Acria, uti sunt ea quæ in prima Classe memorantur, Intestinis interne applicata, in iisdem vesicas producant, simulque Sanguinem solvunt, & eo derivant.

COROLLARIA Practica

De Hydragogis in genere.

COROLL. **H**Ydragoga conveniunt in Morbis omnibus ubi abundat *salivosa* in Sanguine *Lympha*: tales autem sunt omnes Morbi in quibus Viscera prima *debilia* & *infarcta* sunt; unde partes Alimentorum non ita possunt attenuari, ut in Vasa Lactea introeant, & Lymphæ admisceantur: tales quoque sunt Morbi in quibus Cordis & Arteriarum vis contractilis est *debilis*; unde quidem Sanguis nimium tenuis evadit; quippe constat ex Physiologicis quod, quo fortior est vis Cordis & Arteriarum, eo crassior sit Sanguis; at e contrario eo tenuior evadat, quo debilior est vis ista: sic enim in Rusticis multum laborantibus, nec non in Bajulis, & similibus, Sanguis valde compactus reperitur; verum in delicatulis, & omnibus iis quibus debilia Viscera, ut in Leucophlegmaticis, Phthisicis, Scorbuticis, &c. plane aquosus est.

COROLL. II. Conducunt eadem Medicamenta in omni Humorum extravasa-

tio-

atione & stagnatione, ac proinde in omni Tumore Oedematoso, & Contusione.

COROLL. III. Profunt etiam in Morbis in quibus Liquidorum *subita solutio*, aut *evacuatio* requiritur; ideoque in Fistulis, Scabie, omnibus Hydropis speciebus, Apoplexia, (quæ sæpe a Sero in Cerebri cavitatibus extravasato oritur) Gonorrhæa Virulenta, & similibus Morbis conducunt.

COROLL. IV. Quoties hæc Medicamenta propinanda sunt, prima vice Dosi satis *larga* dari debent: etenim aliter, cum caustica sint, valde stimulant, nihil vero evacuabunt; unde quidem diræ anxietates & tormina exorientur.

COROLL. V. Hydragoga nocent in omni Morbo *inflammatorio*, sive inflammatio sit in Arteriis, sive in Vasis Lymphaticis: ideoque in Febribus omnibus, nisi Venæ-sectio præcesserit, *noxia* sunt.

COROLL. VI. Hypochondriacis quoque & Hystericis *nocent*; ii quippe sæpenu-mero ab *Hydragogis* ita violenter purgantur, ut inde in animi deliquium incidunt.

COROLL. VII. Quælibet *Hydragoga* facile producant *Hypercatarsin*; quæ vero duplex est. Prior species per Medicamenta nimis evacuantia fit, quum scilicet Humorū velocitas & tenuitas, a Medicamentis adeo augmentur, ut in Vasa Excretoria ultra suum *tonum* distendantur, & evadant paralytica; unde accidit, ut sese contrahere nequeant, sed aperta mancant & consequenter Hu-

mores majori quam par est copia effluant. Mali hujusce curatio optime instituitur per Astringentia summa cum Opiatis & Spirituosis: quippe cuncta Spirituosa coagulant, ut docet Chemia; ergo Austera & Spirituosa semper, in hoc casu, adhibenda sunt. Posterior species *Hypercatarseos* est spasmodica, qualem Hippocrates describit ab Helleborum oriundam (a) Spasmi enim valide concutiunt, atque sic expelluntur Humores. In hac autem occasione conveniunt Acida mineralia, una cum Opiatis, & calidis Aromatibus.

CAPUT VIII.

De Melanagogis.

Atra Bilis Veteribus duplex erat: Prior scilicet ex Liene, & dicebatur *Humor melancholicus*, *Fæx* & *Recrementum* Sanguinis; hujusque materiam Sanguinem esse *melancholicum* affirmabant: Posterior autem ex Hæpate, & vocabatur *Bilis Hepatica exassata*.

2. Ergo Medicamenta *Melanagoga* ea dicebantur a Veteribus, 1. Quæ *Atrabiliarium Humorem* ex Liene per Intestina purgant; hoc autem fieri posse antea dictum est, simul & assignata fuit via, per quam Humor iste transit: ac proinde,

(a) *Aphor. Sect. V. Aph. 1. & 4. Item Lib. de Veratri Usu, art. 7. ut & Coac. Sect. IV. vers. 4.* Confer etiam DUREII *Enarrationem* in hunc locum, *Lib. III. Tract. IV. art. 17.*

de, hoc in casu, non errabant. 2. Quæ *Bilem Hepaticam* educunt: verum si serio attendamus, videbimus, 1. plurima dari Medicamenta Purgantia; quæ *Fæces atra*s reddunt: sic enim Polypomodium Quernum, quod pro principe Melanagogorum habetur, sequens naturam omnium Quercuum, (quarum proprietas est, cuncta fere colore nigro tingere) Mucum Intestinalem atro colore; & ideo *Melanagogum* dicebatur a Veteribus: ita quoque Lapis Armenus, & Lapis Lazuli, (nec non Helleborus niger, Epithymum, & Senna) ab iisdem pro *Melanagogis* habebantur; jam vero satis notum est, quod isti duo Lapides *Fæces* colore nigerrimo tingant, ut & omnia Vitriola. 2. Videbimus, aliquando solius naturæ vi, absque Cathartico administrato, per superiora & inferiora, materiem nigram ejici: ac proinde, hoc in casu, omne illud dici potest *Melanagogum*, quo hanc materiam blande expellit; etenim vehementer tractari non debet, sed lenibus duntaxat Purgantibus est movenda.

C A P U T IX.

C O R O L L A R I A.

De Purgantibus per Alvum in genere.

ABsolutis jam omnibus *Purgantium per Alvum Speciebus*, superest ut, in hoc CAPITE, sequentia de hisce *Purgantibus in genere* COROLLARIA subjungamus.

M

C O.

COROLL. I. Corpus Humanum totum *depurari* potest per *Alvum*; licet contrarium asserat Helmontius: *depurare* autem est separare partes quasdam determinatæ texturæ & acrimoniæ; per quas proprietates a reliquo Sanguine, quocumque circulantur, differunt: hæc porro partes ut plurimum minores sunt partibus sanguineis; ideoque, si in Lien, Hepate, aliisque Visceribus, Excretoriorum Vasorum laxitatem minuere possumus, Expulsoriorum vero Canaliculorum augere, sponte patet, quod peccantes illæ partes facile separari queant.

COROLL. II. *Purgantia* non sunt *venenosa*, ut asseruit Paracelsus, & Helmontius (a) probare voluit his Argumentis: nempe, 1. quoniam aucta dosi semper mortem arcessunt: 2. quia Theriaca, quæ Venenis resistit, ad vim Purgantium tollendam conducit. Sed ad hæc respondemus, 1. quod non solummodo Purgantia, sed etiam quæcunque maxime salubria, si nimia quantitate sumantur, mortifera sint: deinde, 2. quod Theriaca vim purgatricem Medicamentorum sistat per vim Opii quod ipsa continet; Opium enim, pro tempore, motus omnes contractiles Solidorum sistit; unde minor Liquidorum, per Secretoria & Excretoria Vasa, fit expulsio.

COROLL. III. *Purgantia* nulla dantur *Electiva*, i. e., quæ Bilem, Lympham, Pi-

(a) Confer HELMONT. loco superius citato pag. 307.

Pituitam, reliquis intactis, expellant: istud enim ex historia Purgantium abunde patuit; quippe, quum de his in specie verba fecimus, clare vidimus, quod in omnia nostra Liquida æqualiter agant, sed moveatur solummodo materies fluxilis & quæ facilius deponi potest.

COROLL. IV. Purgantium vires falso deducuntur vel ab *Acido*, vel ab *Alkali*, vel a *Sulphure* quodam inhærente: nam, e. g. Succus Vegetabilium, & Spiritus Nitri purgant, in quibus tamen nihil est sulphurei; verum omne *Acre* quod stimulare potest, hanc ob causam *Purgans* evadit.

C A P U T X.

De Emeticis seu Vomitoriis.

1. **P**ER *Emetica*, seu *Vomitoria*, intelligimus omnia Medicamenta, quorum vi, contenta Ventriculi sursum in Os per *Gulam* projiciuntur. Porro Vomitus causa proxima & immediata est compressio Ventriculi in contenta: hæc autem compressio potest oriri, vel a contractione fibrarum ipsius Ventriculi, vel a causa externa Ventriculi latera valide premente, vel denique ab utraque causa simul.

2. Hinc ergo tres dantur Vomitus species. Prima est Ventriculi per superiora violenta evacuatio, ipsius Ventricu-

si fibrarum contractione procurata ; & ad hanc speciem requiritur , 1. Materiæ expellendæ aptitudo ad expulsiōnem , i. e. , fluxilitas ; 2. Pylori accurata constructio , & Orificii superioris apertura ; 3. Stomachi distensio , eamque consequens contractio , quæ a Fibris Ventriculi simul agentibus pendet . Vomitus ejusmodi speciem agnoverunt Veteres ; & hanc revera quandoque fieri (licet negent quidam Neoterici (a)) ; qui contendunt , omnem Vomitus oriri a convulsione musculorum Abdominis) vel inde constare potest , quod si Corpus , pleno Ventriculo , inflectatur , sæpe fiant ructus ; qui vero tantum inde oriuntur , quoniam superius Ventriculi Orificium tunc aperitur , non autem a convulsione Diaphragmatis & Musculorum Abdominis præcedente .

3. Atque sic excitare Vomitus solent sequentia . 1. Quodlibet *acre Topicum* Ventriculo applicatum . 2. Omnis *inflammatio* Ventriculi ; uti contingit in Morbis malignis , & Variolis , nec non a Venenis assumptis : non tamen quod Ventriculus , in statu quietis siue dum est flaccidus , ad Vomitus per inflammationem moveatur ; sed tunc solummodo quum aliquid ingestum est . 3. *Skirrhus* inhærens Ventriculo . 4. *Repletio nimia & subita* a quacunque mate-

(a) Imprimis vero clariss. CHIRAC , hujus opinionis Auctor , nec non celeberrimus DUVERNEY. Confer *Act. Reg. Parisin.* ann. 1700. *Histoire*, pag. m. 27.

materia. 5. *Inordinatus* Spirituum Animalium *motus*, a re *nauseosa* excitatus, (vel alia de causa;) hinc Spasmi hypochondriaci & hysterici Vomitus ciere solent, 6. Ventriculi *Spasmus* ab *instituto* Corporis *motu*; ut a uestione in rheda, navigatione, circumgyratione, &c. ortus. 7. *Spasmus* Ventriculi *sympatheticus*; v. g. in Vulneribus Capitis, Apoplexia ab extravasato liquido oriunda, nec non in Colica, Nephritide, &c. qui vero Spasmus a communicatione Nervorum Ventriculi cum Nervis partium affectarum oritur; unde fit etiam ut Vomitus Morbos fere omnes Ventriculi concomitetur.

4. *Secunda species Vomitus* est illa quæ contingit a *compressione* laterum Ventriculi per Musculos Abdominis: hi siquidem interdum ita convelluntur, ut inde omnia Viscera in Abdomine contenta valide premantur; quapropter, si tunc temporis Ventriculi superius Orificium aperiatur, Vomitus necessario subsequetur. In hac autem specie Vomitus, cavitas Abdominis a propriis Musculis, Diaphragmate & Peritonæo simul agentibus, valde coarctatur: unde Sanguis in toto Abdomine plurimum comprimitur; hinc vero secretiones maxime fiunt in omnibus Visceribus contentis; quin & aliquando Vasa Sanguifera in Hepate disrumpuntur, unde quidem dira oriuntur symptomata: ita quoque Sanguis, ob compressionem seu resistenciam quam in Infimo Ventre patitur,

versus superiora violenter actus, Hæmoptylin interdum, vel Apoplexiam, parit. Porro, in hac Abdominis compressione, si Sphincteris Ani tanta sit vis, ut superari nequeat, *peristalticus* Intestinorum *motus* nonnunquam invertitur, & *Ileos* accidit; verum si vis ista superetur, tum simul per Alvum fit excretio: in qua quidem non solum Intestinorum contenta expelluntur, at etiam Liquores secreti & ab omnibus Abdominis Visceribus profluentes. Ceterum hæc species Vomitus, speciem primam nimis continuatam ut plurimum sequitur; Nervis quippe Stomachi vellicatis, tandem & etiam Abdominis Musculi convelluntur, scilicet ob consensum per Nervum Paris. Octavi.

5. *Tertia species Vomitus* est ea quæ a *contractione* Fibrarum Ventriculi, & Musculorum Abdominis simul fit: hic autem Vomitus violentissimus est.

COROLL. Expurgandus est error ille Medicorum fere universalis; scilicet, quod *Emeticorum* actio explicari nequeat, nisi prius descriptis Ventriculi Tunicis; & istud inculcant illi qui Vomitum ex solo moto Ventriculi derivant. Hoc autem quam precarium & a vero alienum sit, patet non solum ex ante dictis, verum etiam ex eo quod, si Venenum aliquod initium Paris Intercoastalis Nervorum attigerit, statim subsequatur Vomitus. Unde quidem dubitare licet, an non illa Emetica quæ non nisi post aliquot horas

ras suos effectus produnt, prius in Cerebrum agant, ac deinde, per consensum, Ventriculum turbent?

6. Jam vero *causa* communes trium specierum Vomitus, sunt sequentes. 1. *Vellicantia* fortiora; uti pluma in Gula agitata. 2. Omnia quæ Spiritus Animales *perturbant*; licet immediate non agant in Stomachum; ut motus infueti Corporis. 3. *Idea* nauseosæ. 4. *Materies* mobilis fluctuans in Ventriculo, quæ *acris* est & vellicat. 5. *Acre* quodlibet Stomacho ingestum in *teneris* hominibus. 6. *Purgantia* quæcunque, vel *aucta dosi*, vel *teneris* propinata. 7. *Acrida* commixta *Sanguini*; v. gr., infusio Tabaci, in qua si Infantes, ad scabiem sanandam, (ad quam plurimum valet) laventur, vomitu corripiuntur; si etiam infusiones Croci Metallorum, Hellebori, Vitri Antimonii, &c. in Aqua, Vino, aut Lacte, si Venis injiciantur, primo *vertiginem*, dein *titubationem*, paulo post *nauseam*, ac tandem *vomitum* producant. Ceterum, si forma Clysmatis injiciantur *Vomitoria*, successum non habent nisi in iis quibus Valvula Coli laxa est, uti solet esse in hominibus debilibus.

7. *Emetica* porro Medicamenta ad quinque Classes subsequens reduci possunt.

I. Classis continet omnia corpora nobis nota, quæ quidem ea copia Ventriculum ingrediuntur, ut eundem nimis impleant, & ejus Fibras omnes distendant, atque dorsales in contractio-

nem cogant; quo fit ut Pylorus constringatur, unde brevi *nausea* & *vomit* subsequuntur: hinc etiam ipsamet Aqua, copiose & subito ingesta, Vinum itidem, Cerevisia, & Cibi qualescunque, hoc pacto, *Vomitoria* sunt.

II. Classis complectitur omnia corpora quæ Fauces, Oesophagum, Ventriculum, aut Intestina ita *laxant* & *lubricant*, ut inde Stomachi contenta, minimo motu, facile versus superiora ferantur: talia vero sunt *pinguia* quælibet, sæpe & magna copia assumpta, modo non sint acria; ut Oleum, Cerevisia dulcis, recens, tenax, Mulsum, Syrupi, Lixivia, Saponēs, Cerevisia cum Butyro, &c.

III. Classis includit *Applicationes mechanicas* quæ, Fauces irritando, Fibras Ventriculi & vicinarum partium in *contractiones* cient. Demonstrat enim Villisius, Fauces, Pulmones, Cor, Musculos Intercostales, Ventriculum, Diaphragma, & Mesenterium Nervos habere ab eadem origine; hinc etiam Nervis Faucium irritatis, facile omnes enumeratæ partes convelluntur: ita, si digitus aut pluma Faucibus immittatur, vel si lingua deprimatur, *nausea* statim excitatur, hoc vero si continueatur, sequitur tandem *vomit*.

IV. Classis continet quæcunque *topice* agunt in ipsum Ventriculum, *irritando* scilicet eodem fere temporis momento quo deglutita sunt: jam vero talia sunt sequentia, 1. *Gilla Vitrioli* Paracelsi:

hu-

hujus Dosis a $\varnothing$ j. ad $\mathfrak{z}$ j. si sumatur, brevi vomitum arcessit. 2. *Viride Aëris*; cujus Dosis est a gran. β . ad gran. ij: hoc autem vix citius deglutitur, quam operatur. 3. *Nicotiana Tinctura*, ex Foliis nempe *Nicotianæ* vulgaris, paululum exsiccatis, ope Spiritus Vini Rectificati educta; quæ ad $\mathfrak{z}$ j. vel ij. data, statim vomitum excitat; si vero diluatur aqua, tum pro lubitu sisti potest ejus operatio: ceterum, in consuetis *Nicotianæ* masticatoribus tale quid non efficit. 4. Succus *Absinthii*, vel *Cardui benedicti*, recenter expressus: Dosis $\mathfrak{z}$ j. ad $\mathfrak{z}$ iij. 5. *Oxymel Scillicum*: Dosis $\mathfrak{z}$ j. ad $\mathfrak{z}$ iv. 6. Succus recenter expressus *Raphani Rusticani*; qui vero, nisi intra horam unam sumatur, vires amittit: (Dosis $\mathfrak{z}$ j. ad $\mathfrak{z}$ ij.) 7. *Raphani* Semina contusa: Dosis $\mathfrak{z}$ β . 8. *Atriplicis* Radix, item & Succus recenter expressus: Dosis $\varnothing$ j. ad $\mathfrak{z}$ j. 9. *Persicorum* Flores; (quorum Syrupus Infantibus ad $\mathfrak{z}$ j. præscribi solet.) 10. *Cydoniorum* Succus recens; qui, ad Cochleare j. sumptus, præsentaneum est *Emeticum*, licet vomitum a laxatis Ventriculi fibris ortum sistat: 11. *Anethi* Semina: Dosis $\mathfrak{z}$ ij. ad $\mathfrak{z}$ β ; verum post se relinquunt nauseam diuturnam. 12. *Cyclaminis* Succus, (cujus autem externus est usus, scilicet, in Unguento Arthanitæ.) Porro recensita Remedia idem agunt in Ventrículum, ac penna in Fauces; irritant nimirum & vellitant. Ceterum, usus eorum convenit iis qui facile vomunt, qui Ventrículum

satis *sensibilem* habent, quique in vomitum prona sunt, & a sola repletione *nauseant*. Ex his etiam eligi possunt conducentia in Morbis *acutis*, & *chronicis*; inter hæc enim habemus Amara, Acida, & Aromatica.

V. Classis complectitur omnia illa quæ Sanguini communicata, *spasmos* inducunt universales, sed qui in Ventriculo & Intestinis sese maxime exerunt. Jam vero quæ huc spectant Remedia, per horam unam & ultra in Sanguine hærent, antequam operentur: sunt autem, 1. Radix *Hellebori albi*, ut & *nigri*; quarum Radicum priorem, ob spasmos quos inducit violentos, præscribere non audent prudentiores Medici; siquidem ad $\varnothing$ s. data, violentissime agit: *Hellebori* vero *nigri* Radicis (a) Extractum a $\varnothing$ j. ad $\mathfrak{z}$ j. exhibetur. 2. *Asari* Folia: Dosis a numero v. ad x. (infusa per horas 5. aut 6. in Vini albi $\mathfrak{z}$ iij. vel iv: Radix autem, in pulvere, a $\mathfrak{z}$ s. ad $\mathfrak{z}$ j: in infuso, a $\mathfrak{z}$ ij. ad $\mathfrak{z}$ s. cum Vini albi $\mathfrak{z}$ iv, præscribi solet.) 3. *Gutta Cambodia*: (Dosis a gran. iv. ad xij, in cochl. Vini,) 4. *Turbith Gummosum*: (Dosis in substantia a $\varnothing$ j. ad j; Resina datur a gr. vij. ad $\varnothing$ s; Extractum, quod omnium est optimum, gran. xv. ad $\varnothing$ j; Infusum a $\mathfrak{z}$ ij. ad $\mathfrak{z}$ s.) 5. *Cataputia majoris* sive Radix,

(a) De *Hellebori nigri* Analyfi Chemica, confer *Acta Reg. Parisina*, ann. 1701. *Memoires*, pag. 252. (Edit. in 12.) ubi optimum censetur hujus Radicis Extractum quod Aqua elicitur.

dix, five Semen: Dosis a $\varnothing$ j. ad ζ j;
 sed violenter admodum operatur (a).
 Hæc autem omnia per Acida ita miti-
 gari ac cicurari possunt, ut iis nulla vis
 remaneat. 6. *Mercurialia*; ut *Turbith*
Minerale, *Mercurius Precipitatus albus*,
ruber, *viridis*, &c. 7. *Antimonialia*; ut
Crocus, *Regulus*, *Vitrum*, (*Flores*, *Sul-*
phur Antimonii, *Mercurius Vita*, &c.
 imprimisque *Tartarus Emeticus*, qui om-
 nium tutissimus est & usitatissimus: Do-
 sis ejus est a gr. ij. ad vj. Ceterum hæc

M. 6 om-

(a) Dantur adhuc aliquot alia ex Vegetabili
 Regno Vomitoria; uti *Folia Gratiolæ*: Dos. scrup.
 j. ad ij: *Sedi Vermicularis*: Dos. drachm. ss; nec
 non *Sambuci* & *Ebuli Folia prima*, quæ *juli*,
gemme, vel *turiones* dicuntur, &c. Sed omnibus
 hisce palmam præripit nobilis illa *Radix Ipeca-*
cuanha dicta, quam invenerunt Recentiores, &
 in usum maximo cum fructu vocarunt: hæc
 enim, in tenuem pulverem redacta, & a scrup.
 j. ad drachm. ss. propinata, lene ac egregium
 præbet Vomitorium; solet autem dari in Juscu-
 lo, vel in Opiato; usurpatur etiam a nonnullis
 in Infuso, & in Decocto. Ceterum, historiam
 & vires Radicis hujusce *Brasiliensis* vide passim
 in AUCTORIBUS recentioribus, ac imprimis
 apud PISONEM, *Histor. Natural. Brasilia*, Lib.
 IV. Cap. 53. Edit. secunda; nec non in Dictiona-
 riis POMETI & LEMERYI; tum apud DALE,
Pharmacolog. pag. 170. & 420. Edit. Londin. in
 4. & apud JUNCKER, *Conspect. Therap.* pag.
 35. Adde TOURNEFORT, *Traité de la Matie-*
re Medicale, Tom. I. pag. 438. & seq. Consuli
 quoque potest de viribus & usu Radicis *Ipeca-*
cuanha, qui primus ejus usum celebrem fecit,
 Dominus HELVETIUS, *Traité des Maladies*,
 &c. Tom. II. pag. 271. & seq. Edit. ult. Porro de
 Chemica hujus Analyfi, a clariss. BOULDUC
 instituta, confer *Acta Reg. Parisina*, ann. 1700.
Histoire, pag. 59. *Memoires*, pag. 1. & 97. nec
 non ann. 1701. *Memoirs*, pag. 249. Edit. in 12.

omnia Oleo Vitrioli digesta, vim suam amittunt. Porro violenta hæc *Vomitoria*, si Sanguini Venenoso immediate injiciantur, *venenosa* sunt & *lethalia*: (siquidem eorum vires, in hoc casu, satis evincit Experimentum Vvillisi; quum enim Vinum *Stribii* infusione imprægnatum in Canis robusti Venam Jugularem, ad unc. vj. injiciendum curavisset, post 5. vel 6. circiter horæ minuta, iste cespitare, inter progredendum titubare, & deiu immaniter vomere cœpit. Attamen arbitrari fas sit. Cinquit Auctor) effectum istum a *Pharmac*, Cerebrum potius quam Stomachum impetente; excitatum fuisse; cum par vomitio, post linimentum, aut fotum e Succo aut Decocto *Nicotiana*, Capiti adhibitum, passim succedat. Hæc Vvillis, *Pharmaceut. Rational. Part. II. Sect. 2. Cap. I. pag. 54. & 55. Ed. t. Hagana.*) Præterea notandum est, quod in Græcia & Hellesponto extat Venenum quo insciantur Gladii, a quibus inflicta Vulnere semper lethalia sunt, propter horrendos quos inducunt spasmos: Recentiorum autem observatio detexit, Venenum istud esse Succum *Ellebori* in Græcia & Hellesponto collecti.

COROLLARIA Theoretica.

COROLL. I. Nondum demonstratum est, an *Purgantia* fortiora, & *Vomitoria*, Spasmos excretorios producant quatenus Ventriculo & Intestinis immédia-

te applicantur; an vero quatenus Nervorum *origini*? Observatur autem in Vomitu, Excretiones omnes, ut Sudoris, Alvi, Lacrymarum, Salivæ, &c. non minus promoveri, quam ab Animi Pathematibus, aut a corpore quodam originem Nervorum mechanice afficiente.

COROLL. II. Hinc igitur patet Emetica vehementiora in Nervorum *originem* agere.

COROLL. III. Hinc etiam elucet ratio, cur inter Medicamenta, sola quidem *Venena*, eaque summa, ut & Vomitoria violenta, Spasmos producant.

[COROLLARIA Practica.

COROLL. I. Materia quæ per Emetica egeritur, multiplex est: siquidem educitur, 1. Saliva copiosa. 2. Narium Mucus; unde quoque patescit mirabilis Vomitorium effectus in iis qui, ex Lue Venerea, Mucò teterrimo infestantur. 3. Faucium & Oesophagi Liquor: hinc Emetica sunt optima Remedia ad Suppurationes istarum Partium detergendas. 4. Gastricus Liquor. 5. Lienaris Liquor: itaque si Lien occupetur materie quadam lentiori, tunc, incipiente malo, dum nempe materia mobilis est, Emetica valde profunt. 6. Omenti Liquor Oleosus; qui vero, ut dicit Malpighius (a), in hunc usum colligitur, & conservatur in Omento, scilicet ut Bilem Humoresque ceteros, ex nimio Corporis

(a) Tract. de Omento, &c. pag. 44. ad 46. Edit. Lond.

ris motu acrimoniam concipientes, contemperet: ceterum hoc Liquidum, si nimium abundet, ac Bilem nimis tenacem reddat, facile *Vomitório* educitur. 7. Mesentericus Liquor. 8. Hepaticus Liquor; nullum enim est Medicamentum quod in Hepar certius agat, quam *Emeticum*. 9. Pancreaticus Liquor. 10. Intestinorum Materies ex dictis Liquidis coagmentata.

COROLL. II. Nullum promptius est Remedium (excepta Paracentesi), in *Ascite* sanabili; nihil enim ita prompte Abdominis *extravasata* evacuant; hinc etiam Veteres, ut & Recentiores, semper coacti sunt tale violentum Remedium tunc adhibere; siquidem optima sunt huic Morbo quæcunque *spasmos* inducunt.

COROLL. III. Non datur præstantius Medicamentum ad *Apostemata* Pulmonum, Pleuræ, Mediastini, Diaphragmatis, Hepatis, omniumque Viscerum Abdominalium, si modo matura sint, rumpenda (a).

COROLL. IV. *Vomitória* valde conferunt ad tollendas *Obstructiones* totius Corporis, præsertim si adsint in Infimo Ventre; itaque ad solvenda *impacta* & *stagnantia*, nec non ad *vim expellentem* augendam, optima sunt.

COROLL. V. In innumeris ergo Morbis, tam *acutis*, quam *chronicis*, hæc Medicamenta profunt.

COROLL. VI. *Emerica* periculosissima sunt

(a) Hic tamen cauto maxime opus est. Confer STROTHER, *Pharmacop. Pract.* pag. 3. & 120.

sunt cunctis hominibus *plethoricis* (nam sæpenumero Apoplexiam aut Hæmoptoen in iis producant; ut & omnibus *phthisicis*; diathesi *hæmoptoica* laborantibus; *calculosis* omnibus; (Mictus enim Cruentus inde sequitur, ob nimiam frictionem & attritum sive Renum, sive Vesicæ, sive Hepatis in Calculum, unde quidem lædantur Vasa circumjacentia; tum omnibus qui *skirrhus*, (*cancro*, vel *inflammatione* contraindicante) laborant; nec non *apoplectis* a nimia copia Sanguinis; tandem omnibus *Viscera corrupta* habentibus.

COROLL. VII. In *plethoricis* & *acutis* Morbis, quoties Vomitus excitandus est, præmitti debet *Vena-sectio*.

COROLL. VIII. Iis quibus materies aliqua minus mobilis hæret in parte quadam, vel abscondita est in intimis Viscerum penetralibus, si Vomitus excitandus sit, ante *Vomitorium*, propinentur Incidentia, Lubricantia, Laxantia, & Irritantia: hoc autem ut par est observato, quam plurimi Morbi curari possunt.

COROLL. IX. Ventriculi contentis, per primum aut secundum Vomitionis actum, expressis, semper opus est *Diluentibus*, *Lubricantibus*, ac *Laxantibus*; aliter enim doloris & anxietatis multum excitatur.

COROLL. X. *Hypercatarsis* in Vomitu (quæ proprie *Hyperemesis*, vel *Hyperemetos*, dicitur) semper & sedulo præcavenda est; siquidem a nullis Medicamentis facilius oritur, quam a Vo-
mi.

vomitorii. Quum autem subsequitur, fisci potest, 1. Remediis *Antispasmodicis*; scilicet, Diluentibus, Laxantibus, & Anodynis sive impetum fissentibus: ut Aqua calida hausta. Succo Glycyrrhizæ, Opio, nec non Vinculis brachiis & cruribus injectis. 2. *Aromaticis variis*: uti sunt omnes Confectiones Alexipharmacæ; nempe; Diaiscordium, Theriaca, Mithridatium, omnia Philonia, &c. hæc enim motum Humorū a centro ad peripheriam determinant; nam, ope *Vomitorii*, constringuntur peripheriæ Vasa; unde quidem Liquida versus centrum moveri cogunt. 3. Si fiat Hypercatharsis a laxatis Vasis & flaccido Ventriculo, tunc *Austera & Acida* requiruntur: ut Myva Cydoniorum, satis larga dosi, v. gr. ad lib. β, assumpta: nec non Radix Tormentillæ, vel Bistortæ, Cortex Peruvianus, Mala Aurantia, &c. 4. *Spiritus fermentati* etiam valde profunt, dummodo larga satis dosi propinentur, ut ad ℥ v: si autem æger hisce assuefactus fuerit, tum dosis adhuc augenda est (a).

C A.

(a) De *Vomitoriis*, eorumque usu, & abusu, adhuc consuli merentur complures Practici, imprimisque sequentes; nimirum, (1) JOANN. HEURNIUS, *Method. ad Prax. Medic.* LIB. II. Cap. XXI. integr. pag. m. 208. (2) ANGELUS-SALA, *Ternar. Hemicor. seu Hemetolog.* pag. m. 490. & seq. (3) VALENTIN. ANDR. MOLLENBROCCIUS, *Medull. totius Prax. Medic. Aphoristic.* Lib. II. Cap. XVII. integr. pp m. 331; (4) THOM-VVILLIS, *Pharmaceutic. Rational.* Part. I. Sect. II. integr. (5) TH. SYDENHAM, pag. 56. 57. 58. 59. 73. 74. 86. 121. 145. 146. 159.

C A P U T XI.

De Diureticis.

1. **U**RINÆ excretio semper fit per Urethram, in quam ex Vesica fluit: ex Ureteribus autem in Vesicam stillat, nullaque in hanc alia datur via; quod quidem patet, 1. Quoniam *dysuria* laborantes, ob calculum Ureteribus impactum, nullam prorsus Urinam in Vesica observantur habere: 2. Quia si vivo animali aperto Abdomine, uterque Ureter vinculo ligetur, deinde Vesica emulgeatur, & Abdomen consuatur, tunc animal, ex Urinæ *suppressione*, certissime postea morietur, ne guttula quidem una ad Vesicam deveniente. Porro quicquid, per Ureteres, in Vesicam ingre-

160. 208. 310. 370. 447. 489. 392. 493. 496. 592. 593. 597. Edit. in 8. Lugd. Bat. ann. 1726. (6) GEORG. PHILIP. NENTER, *Fundament. Medicin. Theoretico-Præct.* Tom. I. Tab. IV. pag. 254. & seq. (7) MICH. ALBERTI, *Introduct. in Præx. Medic. seu Therap. Medic. &c.* Sect. II. Cap. I. integr. pag. 27. (8) JOANN. JUNCKER, *Conspect. Therap. General.* Tab. II. integr. pag. 21. & seq. (9) FRIDER. HOFFMANNUS *Medicin. Rational. Systematic.* Tom. III. Sect. II. Cap. V. §. 2. integr. pag. m. 478. & seq. (10) ADR. HELVETIUS, *Traité des Maladies, &c.* Tom. I. pag. m. 247. & seq. (11) EDUARD. STROTHER, *Pharmacop. Præct.* Cap. I. integr. denique (12) clariss. AUCTOR noster, *Instit. Medic. §. 1202. ad 1208. Aphorism. de cognosc. & curand. Morb. §. 605. N. 10. §. 364. 659. 759. 1026. 1237. N. 3. §. 1244. 1245. 1246. 1489. & Mater. Medic. pag. 116. 117. 122. 131. 132. 176. 208. 209. 256. Edit. Lugd. Batav.*

greditur, id fluit ex Pelvi, quæ nihil aliud est quam Ureterum expansio; jam vero in Pelvim venit ex Papillarum Ramis, qui ab innumeris Canalibus Renalibus oriuntur, ut Malpighius & Ruyschius demonstraverunt: omnes autem isti Canales, exiguarum Glandularum Renalium Emissaria sunt; & quicquid urinosi in his hæret, id omne ex Arteriarum Emulgentium Ramis derivatur.

2. Ex dictis ergo patet, *Diuretica* sola esse Remedia, (manente via extra Corpus aperta) quæ copiam secernendi Liquidi in hisce Glandulis *augent*: hoc vero quinque modis fieri potest, & consequenter *Diuretica* quintuplicia dantur; nempe, (1) *Diuretica* sunt ea, quorum ope Vasa arteriosa Renalia, & eorum lateralia, *laxantur*, licet integra, & intacta maneat Sanguinis constitutio. (2) *Diureticum* est, quicquid *solvit*, sive *diluit*, plus solito; porro Sanguis *solvi* dicitur, quando partes ejus sphæricæ in minores rediguntur: Sanguine autem ita constituto, facile secretio hæc augetur *laxatis* Vasis Renalibus; imo Vasa ista semper aliis *laxiora* sunt, i. e. minorem resistantiam influenti Liquido præbent, quam alia quælibet Vasa in Corpore nostro; utpote quæ in patulam Pelvim hiant. (3) *Diuretica* sunt, 1. Quæcunque Sanguinem, eundem manentem, ad Vasa, eadem quoque manentia, *majori* velocitate applicant: 2. Quæcunque Sanguinem *dilutum* & *solutum*, ad Vasa *laxata* & *dilatata*, *majori* velocitate,

ap.

applicant. Sunt igitur Medicamenta secundum generis supradicti, duplici nomine *Diuretica*; illa vero tertii generis, triplici nomine. (4) *Diuretica* sunt, quæ fluxum Sanguinis ad Renes magis quam ad alias Corporis partes determinant, nihil mutato in Vasis, nec in Liquidis, nec in Velocitate Motus. (5) *Diuretica* tandem sunt illa, quæ Vasa in contractiones secretorias stimulant.

3. Ad has igitur quinque Classes reduci possunt *Diuretica*. Priusquam vero de his sigillatim agamus, consideranda est ipsa *Urina*: quæ quidem constat, 1. Ex Potulentis; & hæc pars aquosa est: 2. Ex partibus quibusdam Chyli; hæc vero cruda est: 3. Ex aqua Sanguinis; hæc autem est cocta: 4. Ex partibus Solidorum nostri Corporis, per vim vitæ, abrasorum & attritorum, nec non Fluidorum, diuturna circulatione, eo usque solutorum ut acrifiant; & hæc est ordinario rubra, pauca; oleosa, aeris, & terrestris: 5. Ex partibus Morbosis; hæc vero crassa & varia omnimode excernitur. Pro diversa igitur hæc *Urina*, *Diuretica* quoque variari debent.

4. Jam sequuntur *Diureticorum* Classes; quæ vero sunt quinque.

I. Classis continet omnia *Decocta*, *Emulsiones*, & *Olea*, quæ, tum ex Vegetabilibus, tum ex Animalibus, sub titulo *Laxantium* & *Emollientium*, superius recensita sunt; ut *Decocta Parietarix*, *Malvæ*, *Mercurialis*; *Olea Amy-*

Amygdalarum dulcium, Olivarum, Nucum, Juglandium, aliaque similia; Terebinthina, &c. Verum ista cum regimine administranda sunt, ut ad Renes determinantur: ideoque 1. Sumi debent *vacuo Ventriculo*, aëre *frigidiusculo*, motu *leni* subsequente: 2. Injicienda sunt forma *Clysmatis*, ut partes illas foveant & emolliant; hæc autem sic administrata, quandoque, ceteris Remediis frustra tentatis, mirifice profunt: 3. Renibus etiam applicari debent forma *balnei*, & *fomenti*; siquidem experientia docet, homines balneis Pectore tenus inditos copiosam Urinam reddere. Ceterum usus *Diureticorum* hujusce Classis tantus est, ut iis primus detur locus; quippe si obstructio adsit, hæc illam non augent, ut Stimulantia; sed, Vasa laxando, eam tollunt. Ad hanc etiam Classem pertinent illa quæ *Acre*, quod *spasmus* excitat; corrigunt, aut expellunt, qualecunque sit illud *Acre*; sic Infantibus, suppressione Urinæ ab acescente Lacte laborantibus, Terrestria, ut & Alcalia fixa, ac volatilia, plurimum profunt, nec non Hystericis.

II. Classis complectitur ea omnia quæ Sanguinem *solvunt* & *diluunt*. Porro unicuique dumtaxat novimus *Diluens*, nimirum, Aquam; cetera quippe quæ diluunt, id faciunt quatenus Aquam admixtam habent. *Solventia* vero duplicia sunt; scilicet vel ea quæ Liquido Sanguineo ingesta, *moleculas* ejus dissolvunt & dividunt, sese interponendo; vel ea quæ, motum

ma-

maorem excitando, Vasorum attritum
 augent, atque sic *comminutionem* Sanguinis
 promovent, ideoque sunt vel Salina
 findentia & penetrantia, vel Stimulan-
 tia. Ad hanc ergo Classen spectant, 1.
Aquosa; ut sunt omnes Aquæ Minerales,
 Serum Lactis, Lactebutyrum, Infusio-
 nes Thæ & Caffè, Cerevisia tenuis, &c.
 quæ quidem omnia huc referuntur qua-
 tenus Aqua continent. 2. *Salina* cuncta
 nobis nota, nullo excepto; ut (1) Sales
 quicunque Alcalini fixi, & volatiles:
 (2) Sales omnes Ammoniaci, qui ex Spi-
 ritu acido volatili & Sale alcalino vola-
 tili concreverunt: (3) Sales Compositi
 fixi, ex Alcalino fixo quocunque cum
 Acido quovis (excepto Vegetabili fer-
 mentato) parati; qui vero quo subtilio-
 res & aciores extant, eo meliores sunt:
 (4) Saponacea, ex Alcalinis cum Oleo
 quolibet facta. Huc autem pertinent om-
 nes Sales Volatiles Oleosi: talis est Of-
 fa Helmontiana, quæ quidem a gran. vj.
 ad ℥ j. dari solet; hæc vero constat ex
 Sale quocunque Alcalino Volatili non
 oleoso, v. gr., ex Spiritu Alcalino Sa-
 lis Ammoniaci meracissimo, cui superaf-
 funditur, in Vase vitreo cylindrico,
 æqualis fere copia Alcoholis Vini puris-
 simi; quo facto, ea parte qua superficies
 horum Liquorum se contingunt, mox
 fit coagulum, tunc autem si concutias,
 illico in formam glebæ, coagulantur
 (a) ambo Spiritus:) atque sic talis Sal
 Oleo-

(a) Conter HELMONT *Traët. de Lithiasi*, Cap.
 3. Sect. 5. item & BOERHAAVE, *Element. Che-*
mia, Tom. II. Process. cxxii. pag. m. 234.

Oleofus brevi obtinetur; ad quem vero præparandum Starkeyana methodo, (scilicet affundendo Oleum Terebinthinæ æthereum Sali cuidam fixo Alcalino fortissimo purissimoque, & ad summum ignem fuso atque liquefacto, &c. ut fiat (a) Sapo Starkeyannus vocatus,) menses aliquot requiruntur: Huc etiam spectant Saponēs *fixi* dicti, qualis conficitur ex Sale Tartari cum Oleo Olivarum aut Terebenthinæ diu cocto: (5) Animalium Salinæ partes; ut eorum Succī Salini, v. g., Succus recens Ostreorum marinarum, Succus ex Mytulis marinis & Cancris expressus, atque Succus Millepedum, qui Borraginis saporem refert: (6) Succī Vegetabiles earum Plantarum e quibus parum Olei, sed multum Salis Essentialis, ope Chemiæ educitur; ut essentia Opium, quod vero, ea de causa, inter Diuretica numeratur; ita & Succī Petroselinī, Acetosæ, Fumariæ, Chærefolii, Eryngii, &c. quorum Sales alii ad Tartarum, alii ad Nitrum, magis accedunt.

III. Classis includit quatuor diversa Medicamentorum genera; qualia sunt:
 1. *Acria* omnia quæ Vasa, imprimisque Renalia, *stimulant*: inter hæc autem præcipuum locum obtinent Insecta quædam; ut Apes, Cicadæ, Formicæ, Cantharides, Millepedes; quæ vero Sanguinem etiam solvunt, ejusque motum accelerant, & febrem quasi artificialem exci-

(a) Vide STARKEY, *Pyrotechn.* atque BOERHAAVE, *ubi supra*, Process. lxxiv. pag. 163. & 164.

excitant. 2. *Salina* cuncta quæ Sanguinem solvunt, simul & velocitatem ejus adaugent. Huc porro maxime pertinet unum & alterum *Salis* genus, quale novimus ex *Succino*, & *Vegetabilibus*, elicatum; *Sal* autem *succini* est species *Salis Volatilis Acidi* rectificati, & antecellit omnes alios, si detur ad ℥j . cum regimine. 3. *Sales* omnes *Alcalini fixi*, & *volatiles*, sine discrimine. 4. *Calor* & *Motus Corporis* moderatus, absque fudore.

IV. *Classis* continet *Diuretica* nonnulla quasi *specificæ*: talia vero sunt *Aromatica* quædam *balsamica*, h. e., sale subtili cum *Oleo* involvente constantia; ut *Crocus*, *Rhabarbarum*, *Asparagus*, *Cassia fistula* recens, *Nux Moschata*, *Juniperus*, *Terebinthina*, *Balsama* nativa omnia, &c. hæc enim assumpta *Urinæ* copiam adaugent, quin & hujus qualitates omnes, ut colorem, odorem, & saporem immutant; ita quippe *Crocus* & *Rhabarbarum* ipsi colorem flammæum inducunt; *Cassia*, in parva dosi sumpta, viridem ei dat colorem, in majori copia, fuscum, & in majori adhuc, atrum; sic etiam *Asparagus* *Urinæ* fæto-rem tribuit; *Terebinthinam* vero violaceum ipsi conciliat odorem (a). Ceterum ejusmodi mutationes reliquis *Liquidis* nostris nunquam accidunt; unde est quod hæc *Diuretica specificæ* vocare soleamus.

V. Claf-

(a) Ita quoque *Balsamum Copayba* *Urinam* sapore manifeste amaro imbuunt, teste FULLERO, *Pharmacop. Extempor. Reform. de Mist. Balsam.* pag. m. 233.

V. Classis complectitur ea, quorum effectus circa *Renes & Vesicam* præcipue & magis sensibilibiter se producant; uti sunt *Cantharides*, a quibus assumptis calor in *Lumbis* oritur, nec non urinæ stillicidium, sive stranguria. Huc etiam referenda sunt *Insecta* superius memorata; ut & *Cerevisia* in non assuetis; sic etiam *Lac* acescens aut vappescens stranguriam excitat. Tandem omnia *Diuretica* acria & solventia huc pertinent.

COROLLARIA Practica.

COROLL. I. Quali describuntur ordine, tali præscribi debent, ad *Urinam* ciendam, *Diurotica*; h. e., semper a prima Classe incipiendum est, deinde vero ad reliquas successive progredi oportet.

COROLL. II. In Morbis *Acutis* locus est tantummodo *tribus* harum Classium; nempe, *Laxantibus*, *Diluentibus*, & *Acce-
re temperantibus*.

COROLL. III. In morbis *Chronicis*, super *Renes* materies morbosa expellenda sit, primo vasa laxanda sunt, dein solvendus & diluendus est Sanguis, tum danda sunt *Accelerantia*, tandemque *Stimulantia*.

COROLL. IV. Hac via magis expurgatur Sanguis, quam omni per *Alvum* evacuatione; siquidem *Diuretica* in ipsum Sanguinem agunt, non autem *Purgantia* quæcunque; idcirco per illa Remedia, in Morbis violentis, Medicus qui ad singula ut par est attendit, *crisin* salutarem sæpenumero procurare potest, absque

que notabili Corporis perturbatione. Præterea Renes sunt optimum *depuratorium* Sanguinis; quoniam crassiores huiusce Liquidi partes per eos transire possunt.

COROLL. V. Diversæ dantur Urinæ *interceptæ* species, & quidem tot, quot sunt enumeratæ *Diureticorum* Classes; unde sequitur diversas etiam esse debere medendi Methodos. Jam vero variæ sunt Urinæ *interceptæ* Causæ; scilicet; 1. Constrictio Viarum Urinariarum: 2. Obstructio earumdem a Calculo, aut ab alia quadam materie: 3. Siccitas illarum nimia, Liquidique defectus; qui vero vel ab acrimonia oritur, ut in Morbis acutis; vel a nimia Fluidorum crassitie eorumque lentore, ut in sedentariis hominibus, accidit; vel tandem ex eo quod Liquida in alias partes nimis deriventur: 4. Denique partium Renalium Paralysis; hæc autem curationem vix admittit.

C A P U T XII.

De Sudoriferis.

1. *Sudoriferum* (Græcis ἰσρῳτικόν dictum) vocatur illud omne *Medicamentum*, cuius vi maior sensibilis per Cutim exhalat, & consequenter quicquid per eam Cutis partem quæ Fistulis Sudori dicatis donatur, Liquida sensibilibiter expellit. Hæc porro Fistulæ sunt vel Emissaria Glandularum Subcutanearum,

N vel

vel minima Vasa ex Arteriis Lymphaticis exorta, vel earum ultimi fines.

2. Inde igitur patet, materiem *Sudoris* ab Arterioso Sanguine derivari, non autem excrementitium Humorem esse, (ut vulgo putatur) sed Liquorem omnino necessarium ad flexilitatem nostræ Machinæ conservandam : ut enim Corpus flexile maneat, plurima debent esse inter partes illud componentes interstitia, *Pori* vocata; ne vero Pori isti, concrectione partium Solidarum, evanescerent, unde Corpus inflexibile evaderet, Naturæ Author *Liquidum* Sanctorianum dictum, perpetuo per hosce Pores effluere constituit : hoc autem Liquidum est ipsa *Sudoris* materies, atque pars mobilissima, subtilissima, & Nervis amicissima, quamdiu in statu naturali versatur; nec magis e Corpore debet educi quam ipse Sanguis, nisi ab alicujus Morbi natura corrumpatur : & quidem ipse Sudor nunquam in statu sano Corpori suboritur; verum simul ac applicatur Corpori aliqua causa, quæ inter Vasa & Fluida contenta æquilibrium tollit, ita ut vis Liquidorum resistantiam Vasorum exsuperet, simul & Functio quædam nimis augeatur, tum demum Sudor se manifestat. *Sudor* igitur semper indicat Corpus *agrotare*; & hoc ægrotare perseverabit, donec causa Sudorem excitans dimoveatur, ejusque corrigantur effectus.

3, *Sudoris* itaque materies, quæ quidem in statu naturali sub nomine *Perspirationis Insensibilis* exit, est valde blanda,

da, & summopere ab Urina differt: *Sudor* vero *sensibilis*, si multum urgeatur, ad Urinæ naturam prope accedit; quandoque crassus, oleosus, & foetidus est, imo nonnunquam fere sanguineus evadit, ut in Bajulis nonnullis videre est, quorum *Sudor* axillaris linteamina, Sanguinis ad instar, aliquando inficit.

4. *Sudor* autem, non secus ac *Diuresis*, quinque modis promovetur; nempe,

1. Emissaria *laxando*, omnibus Liquidis iisdem manentibus. 2. Sanguinem *diluendo* & *solvendo*: Jam vero Sanguis *dilutus* dicitur, quum ejus pars subtilior & tenuior partem rubram excedit; *solutusque* vocatur, quando moleculæ rubræ resolvuntur in istas sex minores ex quibus constant, (ut alibi* dictum est.)

3. Applicando (α) Sanguinem eundem manentem, ad Emissaria eadem quoque manentia, *majori* velocitate: (β) Sanguinem solutum & dilutum, ad laxata Emissaria, *accelerata* velocitate; quo in casu *Sudor* ingens sub oritur. 4. Sanguinem ad *extrema* Corporis determinando: unde quicquid mutat cursum Sanguinis ab interioribus versus exteriora, *Sudorem*, derivando, excitabit; ut *Animi Pathemata*. 5. *Spasmos* in villis ultimis Glandularum Subcutanearum excitando.

5. *Sudorifera* variari debent, pro diversa materiæ evacuandæ natura. *Sudor* enim est multiplex; & fit, 1. Ex aquosa Potulentorum parte: 2. Ex crudo Chyl

N 2

lo;

* *Prolegom. Cap. V. §. I. pag. 37.*

lo; hinc etiam omnibus iis qui debilia habent Viscera, eo tempore quo Chylus misceri debet cum Sanguine, Sudor prorumpere solet; ut in Phthisicis, & nonnunquam in Puerperis lactantibus, observatur: 3. Ex Sanguine *cocto*, maxime vero in *obesis* hominibus, quibus in dies imminuitur Insensibilis Perspiratio, propter pinguedinem Vasa obstitantem; verum iidem etiam in dies plus sudant. 4. Ex Sanguine nimis *dissoluto*, & Vasis nimium *contritis*, producitur *sudor* rubescens, pinguis, acer, terrestris, & salinus, adeo ut ipsi Cuti quasi infixus adhæreat. Tachenius accepit Lixivium illud in quo sordida Indusia fuerant macerata & lota; tum hoc Lixivium (ex Sale alcalino solo constans) distillavit, indeque Salem habuit Sali Urinæ distillatæ similem, (non tamen ita foetentem) (a). Sic etiam in Equorum Sudore deterso maxima copia Salis Volatilis invenitur (b). Hic autem Sudor plerumque erumpit, ubi Sanguis violenter admodum per vasa sua movetur; ideoque in iis qui multum defatigantur observari potest, 5. *Sudor* est aliquando *morbosus*; & hic maxime varius est: interdum enim plane aquosus existit, ut in Puerperis & Phthisicis, in quorum Sudore vix odor, color, aut sapor observantur; adeo ut videatur esse pars Sanguinis dilutissima: nonnunquam autem est viscosissimus, flavissimus, ruber: quan-

(a) Vide TACHEN. *Hippocr. Chym.* Cap. 12. pag. m. 54.

(b) IDEM, *ibid.* pag. 55.

quandoque vero maxime foetet; qualis est Sudor Peste laborantium, qui ægros a morbo liberat.

6. Jam sequuntur *Sudoriferorum* Classēs; quæ vero sunt quatuor.

I. Classis continet ea omnia quæ *Vasa laxant*; suntque vel interna, vel externa. Porro *interna Sudorifera Laxantia* sunt omnia illa quæ memorantur inter *Diuretica*, iis exceptis quæ specificè *Renibus* famulantur; sic Aqua calida, Melle edulcorata, Sudorem copiosum excitat, ita quoque, in Febribus ardentibus, Decoctum Hordei, vel simile quid, egregium est Sudoriferum, quia Vasa constricta relaxat. Huc pertinent etiam *spasmus Vasorum tollentia*, sive Demulcentia & acrimoniam temperantia: sicut Opium, Oculi Cancrorum, & Absorbentia terrestria. Jam vero *externa Laxantia* sunt, 1. Frictiones omnes, 2. Vapores quicunque tepidi, & imprimis aquosi. Huc etiam pertinent Balnea, verum ista Corpus nimis premunt, unde sæpe suboritur animi deliquium. Huc referri quoque debent Inunctiones per olea blanda, pinguedines, medullas, &c. quæ Cutim laxam & mollem efficiunt: licet per se Sudorem potius fiant; quemadmodum patet ex antiquis Athletis, qui ante certamen oleo Corpus suum inungebant, scilicet ut Artus mobiles redderent; Sudor enim hoc pacto prohibitus erat. Huc denique spectat Corporis Lotio per aquam saponaceam.

Ceterum usus horum *Sudoriferorum* convenit, 1. In omni Morbo oriundo ex

maximo frigore; quod quidem externam Cutim & Pulmones maxime lædit, eorum Vasa rigida reddens, & Fluida coagulans. 2. In Morbo quolibet ubi *sordes, crusta ulcerosa, aut morbosa quævis, scabies, ulcera, elephantiasis vel lepra* Cuti adhærent. 3. Ubi Emissariorum *spasmus* adest qui vero cognosci potest ex siccitate & duritie Cutis. 4. Quotiescunque ab *Acri* quodam externe impacto Morbus accidit; ideoque cum Pestis sit de natura Veneni externe applicati ad eam profligandam hæc *Sudorifera* plurimum conferunt. 5. In Morbis *acutissimis* ubi ad interna Viscera vehementer tendit Sanguis, ut in Variolis; in quibus autem Sydenham provocationem Sudoris per *Cardiaca Sudorifera* fortiora merito damnat (a): verum hac prima *Sudoriferorum* Classe feliciter tunc utuntur Medici, (ut & ipse clariss. Auctor noster (b);) quin etiam dubitari potest, an non Sudoris provocatio *Sudoriferis* hisce tentata, plurimum valeret in Morbis Inflammatoriis quibuscunque curandis.

II. Classis complectitur *dissolventia & diluentia* Sanguinem, quæ recensentur in secunda *Diureticorum* Classe: porro summum Diluens est *Aqua*, cujus facultas augetur per calorem; hinc *Aqua calida* maximum est *Sudoriferum*. Non-
nul-

(a) Præsertim pag. 139. 144. 145. 148. 149. 335. 363. 364. 590 & 591. Edit. Lugd. Batav. ann. 1726.

(b) Confer BOERHAAVE, *Aphorism.* §. 1392. N. 3. & §. 1402. nec non *Mater. Medic.* pag. m. 240. & 241.

nulla autem *Solventia* dantur quæ Liquida immediate solvunt ; horumque unicum dumtaxat in Acutis tutum est, scilicet, *Nitrum*, ejusque præparata : alia vero disponunt Vasa ut in Liquidum agant, idemque dissolvant ; sic *Acetum*, *Melle* edulcoratum & in Aqua dilutum, optimum est *Sudoriferum* in Acutis : ex. gr.

R̄. *Aceti*,
Mellis ana ℥ j ;
Macis q. s.

Diluantur in *Aqua* ℥ xij, vel xiv. Sumat æger, instar Theæ aut Caffè, & in Lecto Sudorem expectet.

Hoc est remedium Hippocraticum. *Acetum* autem simplex, modice sumptum, non coagulat Sanguinem, nec ulla Acidâ fermentata diluta (a).

III. Classis cum tertia *Diureticorum* congruit, exceptis tantum iis quæ Liquida determinant ad Renes : ideo quæcunque fervida assumpta, ut & *Aromatica calida*, *Opiata*, nec non *Motus vehemens*, hic maxime Sudorifera sunt.

IV. Classis includit ea quæ Liquores ad *exteriorem Corporis habitum* determinant ; uti sunt, 1. Omnia quæ externa laxant. 2. Quæ diluunt, solvunt, & versus externa movent. 3. Quæ *pressionem Aeris externam* minuunt. 4. Quæ vim Cordis, sive hujus ictus quoad numerum & robur, adaugent : hinc igitur omnia *Cardiaca* sunt Sudorifera ; ut *Vinum*

N 4

Rhe-

(a) Vide supra *Prolegom.* Cap. IX. pag. 104. ut & *Part. II. Cap. VII. pag. 207.*

Rhenanum, Succus Citri recens, Aromata penetrantia, Sales Volatiles, &c. 5. Quæ externe stimulant; ut *Acria* quæcunque Cuti applicata: qualia sunt Acetum, & Zingiber, quod quidem subtile & penetrantissimum est, multumque laudatur ab Helmontio (a). 6. Denique possunt his accenseri ea quæ Motum impeditum in internis restituant; sic, ex. gr. Respirationem impeditam restitunt Animi Pathemata.

Ceterum, quæ de *Sudoriferis Specificis* prædicantur, ea pro nugis habenda sunt, hæc enim omnia tum demum Sudorifera evadunt, quando Corpus ad Sudorem dispositum est, alioquin nihil præstant: ita quippe Theriaca, licet ad 3. j. fumatur nisi Corpus ad Sudorem dispositum sit, exsiccabit solummodo, Sudorem vero non ciebit: neque quidem ullum unquam Medicamentum Sudores *specificè* movet, sed ea quæ istud præstare putantur, hoc agunt solummodo, vel 1. quatenus materiam ad Sudorem suppeditant; aut 2. quatenus impedimentum Sudoris auferunt; vel 3. quatenus ad Corporis peripheriam Sanguinem determinant. Ceterum, inter hæc *Specificæ* ab Auctoribus recensentur nonnulla; qualia sunt, *Terra Sigillata*, *Folia Scordii*, *Asclepiadis*, &c. nec non *Lapis Bezoar*, *Pedra del Porco* (a), & *Lapis de Goa*, qui

(a) In Tract. cui titulus est, TARTARUS NON IN POTU, Sect. 9.

(a) Lapidum horum historiam, omnium optime descriptam, videbis apud ENGELBERT KEMPFER, *Amœnitat. Exotic. Gascic. II. Sect. 3. pag. 391. ad 406.* Quod vero pertinet ad *Lapidem Hystricæ*

qui ex Lapide Bezoar, Ambra, & Fragacantha constat (b); deinde Trochisci de Viperis, &c. Auctor vero testatur, se Lapidem Bezoar genuinum aliquando ad ℥ j. usque dedisse Infanti bienni, ad Sudores satis disposito, absque ullo tamen effectu; sic etiam a Trochiscis Viperarum ad ℥ iij. exhibitis nullus commotus erat Sudor, eodem testante.

(Post enumeratas Sudoriferum Classes, hæc adjicienda sunt de Sudoriferis in genere THEOREMATA.)

THEOR. I. Variæ & prorsus oppositæ Sudoris causæ dantur; ut Tristitia & Lætitia summa, Metus & Spes, Aqua calida & frigida.

THEOR. II. Sudoris etiam effectus diversi sunt ac plane oppositi; Sudor enim aliquando Sanguinem dissolvit, quandoque vero illum incrassat, scilicet pro conditione subjecti ex quo elicitur: ita-

N 5

que

cis Malacensem, sive *Pedra del Porco*, de eo jam superius, (PART. II. CAP. IV. pag. 194. & seq.) satis fuisse egimus.

(b) Lapis iste vocatur a Lusitanis *Pedra Cordial*, & conficitur *Goe* in Indus a RR. PP. SOCIET. JESU, ex Speciebus Cordialibus & Alexitericis, quas & Lapis Bezoar ingreditur. Confectus est primo a R. P. GASP. ANTONIO; unde quoque nomen sumpsit; dein a R. P. NICOL. MANUCHE, quem a priori dignoscimus litteris N. M in superficie impressis, & in opposito latere signo Capræ, vel alius quadrupedis. Figura ejus ovata vel rotunda est Color intus cinereus: extus nigricans, splens, aureisque maculis distinctus, & nonnumquam totus deauratus. Usus frequens est & probatissimus inter Europæos Orientis. Venditur ad libram: & inde, pro varia magnitudine, pretium variat. Confer KÄMPFER, *ibidem*, pag. 397.

que de Sudoris effectū nihil universaliter dici potest.

THEOR. III. Sudoriferorum maxima vis consistit in resolutione quoad Liquida, & deobstructione quoad Vasa. Iam vero Liquida resolvuntur vel diluendo, vel dividendo; ubicunque igitur solvendum est, ibi Sudorifera requiruntur. Vis autem deobstruens Sudoriferorum in eo consistit, quod hæc Medicamenta vel Vasa laxent, vel contenta dissolvant.

THEOR. IV. Sudoriferis in se consideratis magna inest vis coagulandi, & obstruendi: unde quidem fit ut illud quod remanet, crassum, coagulatum, & nonnunquam lapidis instar durum evadat, nulla dein arte resolvendum; & hinc est quod nulli Inflammatorii Morbi magis in Gangrænam abeant, quam ii qui a violento exercitio oriuntur.

THEOR. V. Sudorifera dum incrassant, simul etiam obstruunt; dumque Liquidum consumunt, Vasa sese contrahunt & coarctantur, eorumque Fibræ rigescunt.

THEOR. VI. Medicamenta fere omnia in Sudorifera converti possunt: ita quippe si Purgans abministretur, & homo statim ad Sudorem disponatur, egregia Sudoris oriatur expulsio; & quo fortius Purgans fuerit, eo copiosior erit Sudatio: in Morbis autem Chronicis, Artis arcanum est Sudoriferis addere Purgantia, ut Trochiscos Alhandal, &c. Par est etiam ratio Emeticorum, & Diureticorum, si ad Cuius determinentur.

Jam vero ex iis quæ de Sudoriferis hucusque

usque dicta sunt, sequentia inferuntur
COROLLARIA Practica.

COROLL. I. Ad Sudorem eliciendum applicationes variæ sunt; nam aliquando totius Corporis lotionem, interdum ejusdem calefactionem, frictionem, motu valido, nonnunquam diversorum remedium internorum administratione, procuratur.

COROLL. II. Variæ sunt Sudoris eliciendi necessitates: sic, ex. gr. in Hydrope Anasarca stimulandum est, atque tardum & hærens expellendum; detur itaque, quolibet mane & vespere, sequens præscriptum:

℞. Theriac. ℥ ij;
Spir. Juniperi ℥ j. β
Oxymel. Scillit. ℥ ij.

Diluantur in Vini, vel Cerevisiæ meracæ, vel Hydromelitis ℥ ix, aut x. Sumat æger, & disponat Corpus ad Sudorem.

Idem fit cum successu in aliis Morbis chronicis, ut in Cachexia Virginea: sic etiam in Lepra, quoniam nutrimentum omne sistitur, ideo requiritur Sudoris procuratio; non autem per Aromatica quæ Corpus interne calefaciant, sed ita ut externe omnia caleant, interne vero abluantur omnia: dentur ergo tunc Pillulæ ex Sapone Veneto, singulis horis, adeo ut uno die ℥ ij. adhibeantur; dein post usum earum, per tres dies, potest æger Decoctum aliquod Antiscorbuticum, v. gr. ex Guajaco, bibere; tum lecto calido se immittat; ad Sudorem movendum. Porro si resolvendum sit aliquid.

circa prima Vasa, ut in Morbis Pectoris, ac aliis *acutis*, & causa mali oriatur ex *alkali*, detur Potus copiosus ex *Melle*, *Aceto*, aut *Vino Rhenano*, cum *Aqua*; simul & externe *laxetur Cutis*: in medio autem *Sudore* potest dari *Decoctum* cum *Nitro*. Ceterum, si causa mali sit ex *acido*, dentur *alkalina*; & sic administrantur semper ea quæ causæ Morbi sunt opposita.

COROLL. III. Diversæ sunt *Sudorem* movendi *opportunitates* sive *occasiones*; quibusdam enim temporibus *Sudor* multo promptius & felicius succedit, quam aliis: horum autem temporum cognitio ab observationibus Medicorum omnino pendet; sic in *Variolis*, a primo die usque ad octavum, elicitur *Sudor*, & hoc tempus ad *Sudorem* satis opportunum videtur; atque curari potest æger *Sudore* continuo, cum hoc tamen regimine, ut semper *Humores* copiose diluantur, & *Vasa* laxentur, *Calida* enim *Exsiccantia* minime tunc adhiberi debent, utpote valde perniciofa. Porro in Morbis *Acutis*, pluri Medici, cum vulgo, *Sudorifera* dari volunt: quoniam observant, *Naturam* 14. die semet per *Sudores* sæpe exonerare; indeque in pessimam hanc praxin administrandi *Calida* & *Exsiccantia* incidunt, sed hac methodo plurimos interficiunt. Verum si, *Sudoriferis* omnibus calidis ablegatis, ea solummodo propinarent *Sudorifera* quæ *Sanguinem* diluant ac *Vasa* laxant, tunc ægri commodissime inde sudarent, crisisque laudabilis 7. vel 14. die fieret: sic enim in *Sudo-*

re Anglico, plurimi ope Sudoris, per interna Diluentia & externa Laxantia, ad 24. horas continuati, curabantur; cum e contrario omnes ii quibus Diluentia interna non fuerant administrata, morerentur.

COROLL. IV. Pro varia Morbi causa, varianda sunt Sudorifera: sic, in Morbis ex *alcali*, supponamus, v. gr., juvenem, æstivo tempore, Febre ardentissima corripitur; ad quam vero profliganda remedium velocissimum requiritur, nempe, *Sudoriferum*, tunc ergo, priusquam istud propinetur, indaganda est hujus Morbi causa; hæc autem quum sit siccitas nimia, & inflammatio, manifestum est, in hocce casu, requiri *Diluentia*, simul & *Stimulantia*; propter defectum Virium, & Obstructionem; quæ quidem ambo *stimulum* indicant. Itaque, quo *Diluentia* melius agant, detur Medicamentum liquidum, cujus basis sit aliquod *Acidum dissolvens*; &, pro *stimulo*, adjiciatur Vinum Rhenanum, larga Aquæ copia dilutum; dein accedat vis *antiphlogistica*, ope Nitri: ex. gr.

R̄. Vini Rhen. ℥ viij.

Nitri ℥ ij.

Succ. Limon. recent. expressi ℥ j.

Syrup. Violar. q. s. vel ad ℥ ij.

Diluantur hæc cum Aqua communis libr. iv.

Singulis horis capiat æger ℥ ij. calide, cum determinatione ad Sudorem: si

ve.

vero leviter tantum fudet, plus *Vini* addatur; si nimis, plus *Aqua*.

Verum si causa Morbi sit ex *acido*, tunc, loco *Vini Rhenani*, sumendus est alius Liqueor, ut *Sal Volatilis Oleosus*; si vero causa sit *tenax*, addantur *Salia solventia*.

COROLL. V. Pro diversa Morbi natura, varianda sunt etiam *Sudorifera*. Porro natura Morbi pendet (α) ex materia peccante; (β) ex causa efficiente sive applicante, h. e., vi vitali: sic igitur, si materia sit *tenax*, dentur valida *Solventia*, ut *Alcalina*; si autem sit de indole Luis Venereæ, tunc optimum Remedium est *Mercurius* ad Sudores determinatus.

COROLL. VI. Pro varia Morbi sede, variari debent *Sudorifera*.

COROLL. VII. In diversis Morbi gradibus, varia requiruntur *Sudorifera*; sic, initio Variolarum, *Sudoriferum inflammationsi resistens* requiritur; die autem 14. ut plurimum, indicantur *Saponacea*, & *Decocta Aromatica siccantia*.

C A P U T XIII.

De Diaphoreticis.

I. **D**iaphoretica sunt Medicamenta, qua materiem morbosam, sub specie Perspirabilis Sanctoriani, e Corpore amandant sive potius omnia illa qua Perspirationem Sanctorianam augent. Horum itaque naturam quo melius intelligamus, con-

considerandum est quot modis, aut quibus a causis, *augeatur* Perspiratio.

2. Causæ igitur Perspirationis *auctæ* sunt sequentes: 1. Viscerum vis *auctæ*; quæ quidem Liquida nostra in minutias dirimit. 2. Illa omnia quæ Liquida, modo dicto soluta, ad partes *externas* determinant: per partes autem *externas*, intelligimus omnes illas quæ ab Aere possunt attingi; quales sunt Cutis, Os, Pulmones. 3. Quæ Cutim *externam* ita disponunt, ut Liquida sub forma *insensibili*, eaque *prompte*, transmittat, non vero sub forma crassa & sensibili; quod quidem ut fiat, Cutis neque nimis laxa, neque nimis stricta debet esse. 4. Ea quæ *tria* supra dicta simul agunt: hujus autem generis cum nulla nobis cognita sint Medicamenta, inde concludimus, nulla dari *Diaphoretica propria*, i. e., quæ certo & indubitanter talem effectum assequantur.

3. Itaque *Diaphoretica*, pro 3. prioribus Perspirationis *auctæ* causis, in *tres* Classes sequentes dividimus.

I. Classis *Diaphoreticorum* complectitur ea quæ *vim* Viscerum, i. e., Vasorum *elasticitatem* augent; hæc autem augetur quotiescunque Vasorum Fibræ rigidiores & duriores evadunt. Ad hanc igitur Classem pertinet. 1. Quæcunque astringunt, seu potius contrahunt *Solida*, h. e., quæ sese intra *ultimarum Partium* interstitia insinuando, ibique hærendo, Partes istas minus flexiles sive magis rigidas efficiunt: talia vero sunt Opium, Cortex Peruvianus, Radices omnes Adstringentes, Vinum austerum, &c. Porro quum *Dia-*

pho-

phoretica constringant, non autem laxent; inde constat, quicquid *Excretiones sensibiles* adauget, minuere *Diaphoresin*; quod quidem plane congruit Sanctorianis experimentis. 2. *Exercitia* Corporis; ut *Ambulatio*, *Equitatio*, *Vectio in Curru*, &c. quorum ope *Excretionem* Sanctorianam promoveri experientia nos docet, *Stimulantia* admodum *lenia*, vel fortia paululum *enervata*: sic enim *Colocynthis*, parva quantitate in *Vino* infusa, *Diaphoreticum* optimum evadit; ita quoque *Mercurius Sublimatus Corrosivus*, ad gran. j. vel ij, in ℥ ij, vel iij. *Rob. Sambuci* per-

mixtus, & ad [℥] — partem grani sic ex-

hibitus pro una dosi, plurimum confert in *Morbis Chronicis*; quin & pari ratione quælibet *Acria* ita mitigari possunt, ut *Diaphoretica* fiant.

II. *Classis* includit omnia illa quæ *materiem perspirabilem* ad *Cutim* determinant: talia vero sunt, 1. *Aer* mediocriter *calidus*. 2. *Exercitia temperata*. 3. *Circulatio Liquidorum æqualis*; quæ vero talis fit, quum omnes *Corporis* partes vel æquabiliter quiescunt, vel æquabiliter moventur.

III. *Classis* continet ea quæ *Cuti debitam temperiem* conciliant, ita ut neque nimis laxa sit, nec magis stricta quam par est. Hoc autem præstant *Friktiones*, *Lotiones*, & *Deterisiones*.

CAPUT XIV.

De Uterinis.

1. **A**D Uterina referuntur Emmenagoga, Astrilochica, & Echolica; sive quæ Menses, Lochia, & Uteri contenta expellunt.

2. Porro Emmenagoga proprie sunt ea, quæ Menstrui Sanguinis secretionem & excretionem promouent. Secretio autem fit ex tota Sanguinis massa in Uterina Vasa; verum Excretio fit ex Utero per Vasa partim in ejus Cavitatem hiantia, partim infra Orificium ejus internum, in Vagina scilicet, posita.

3. Jam vero derivatio hæc in Uterum, & excretio inde fiunt, quod Vasa prædicta abundanti Sanguine repleta, eo usque vi Cordis distendantur, ut Arteriolarum oscula tandem dilatentur, unde sequitur Sanguinis eruptio; cessante vero vi Cordis, & Plethora levata, eadem sese rursus contrahunt. Sanguinem autem Uterinum a vi Cordis premi inde constat, quod si Mulieri Gravidæ abrupta sit Placenta, Fœtu interim in Utero manente, tanta subsequatur hæmorrhagia, ut, nisi Fœtus extrahatur, Mater pereat; quia nempe Sanguis a vi Cordis urgetur, & Uterus a Fœtu contento ita distenditur, ut Vasorum oscula sese contrahere nequeant. Idem quoque quod de Menstruis modo diximus ex Lochiorum fluxu colligi potest.

4. Si autem quærat, cur non ex Arte.

teriis istis semper fiat Sanguinis effluxus, sed statis tantummodo temporibus? considerandum est, Arteriarum fines esse quales trifidos, sive in tres ramos divisos, quorum medius abit in Venam, laterales autem duo in Cavitates hiant, unus scilicet in Glandulam, alter vero in Vasa Lymphatica: primus itaque ramus Sanguinem crassiores transmittit; & reliqui duo, quia tenuiores sunt exiliioresque, partem ejus duntaxat subtiliorem traducunt: Jam ergo supponamus dari obstaculum in Venis (ex. gr. a Plethora), sive pressio soluti major in Arteriis, tunc Lateralia Vasa eo usque dilatari inde debent, ut quæ prius non nisi Lympham, nunc Sanguinem rubrum admittant; quia tenuioris structuræ sunt, & hiant in Cavitates ubi nullum datur obstaculum impetui resistens: verum aliter se res habet respectu rami medii. Quam primum autem obstaculum illud in Venis aufertur, sive pressio & vis Cordis imminuitur, (quando scilicet copia Sanguinis; ope fluxus, imminuta est) tum hæc Vasa Lateralia sese denuo contrahunt, & Sanguis in Venas abit. Hoc argumentum illustrari potest exemplo Tunicæ Oculi *Conjunctivæ* dictæ; quæ quidem in statu naturali prorsus albescit, solis fere Arteriarum lateralibus Vasculis ad eam adeuntibus; at vero si obstaculum aliquod ponatur in tractu ad Venam, v. gr. si illa comprimatur, aut si finis Arteriæ obstruatur, vel contrahatur, ita ut Sanguis ex Arteria in Venam prompte fluere, nequeat ex. gr. si

ar.

arcte confringatur collum tunc ista Tunicae conjunctivæ Vasa, prius inconspicua, jam rubescunt & conspicua fiunt, ab hac nempe pressione; quia Sanguis in Venas fluere impeditus urgetur in Lateralia: verum, obstaculo dempto, rubor hic evanescit. Par est ratio in Vasis Uterinis, ubi dantur Vasa Lymphatica, sive minimæ Arteriarum extremitati in Uteri cavitatem hiantes. Effluere vero Sanguinem hunc ex illis Lateralibus Vasis dilatatis, (quæ quidem, in suo naturali statu, non Sanguinem, sed tenuiorem Humorem, pro partium lubricatione, recipiunt) sat clare patet ex fluxu Lochiorum; hæc enim colorem suum Sanguineum sensim remittunt.

5. Jam videndum est, quænam sit causa primæ eruptionis Menstruorum in Puellis. Hæc autem (ut uno verbo rem expediam) nihil aliud est quam *Pletthora*, quæ vero oritur, quoniam in Virgine, a nativitate usque ad pubertatem, Sanguinis vi Viscerum conferti copia crescit; tale enim augmentum omnino necessarium est Vasorum majorem distensionem, Virginisque incrementum; at vero postquam hæc ad limites incremento suo præstitutos pervenerit, ita ut Vasa dilatari ac distendi amplius non possint, necesse est ut oriatur *Pletthora*, nimirum ab isto Sanguinis augmento quod adhuc manet: quippe nulla est ratio cur illud cesset; quando quidem Viscerum vis, qua conficitur, adeo non minuitur, ut potius augeatur. Sanguis itaque superfluus expelli debet per Vasa
mi-

minus resistantia, qualia sunt Uterina, alioquin Virgo ægrotabit.

6. Cæterum, si quærat^r unde fiat ut *Fluxus* iste *Menstruus* non sit *Viris* cum *Fœminis* communis; Ratio est, quod *Viri* limites incrementi sui serius attingant quam *Fœminæ*, simul ac autem eo pervenerunt, etiam in iis *Excretio* aliqua statis temporibus augetur: siquidem constat, ex *Observatis Sanctorii*, quod singulis mensibus in *Viris* *Plethora* contingant: quæ vero, vel largiori *Sudore*, vel *Urina*, vel alia *Excretionē*, tollitur (a). Simile quid *Mulieribus* iis quibus *Menstrua* non fluunt, quandoque accidit; indeque sanæ conservantur. Quin etiam notandum est, *Fœminas* in genere *minori* *Diaphoresi* gaudere quam *Viros*; quibus autem *Fœminis* *Diaphoresis* valde *copiosa* fit, uti *Virginibus*, iis non omnino, aut saltem parce admodum, *Menstrua* fluunt, illæ vero quæ laxo & frigido *Corporis* habitu donantur; vitamque degunt otiosam, *Menstruena* copiosa ut plurimum habent.

THEOR. Quo sumus *origini* nostræ propiores, eo *vis premens* *Cordis* magis prævalet *resistentia* *Vasorum* *Corporis* omnium simul: hoc autem patet ex *Animalium* incremento, quæ majori proportionē crescunt in teneris annis, quam in ætate provectiori. Sic igitur *Corpus* illud cuius *Incrementi* terminus *origini* suæ prior est, debet, cæteris paribus, laxiora & molliora habere *Vasa*, quam

(a) Confer *SANCTORII Medic. Statios. Sect. I. Aphor. 65.*

quam illud cujus Incrementi terminus ab *origine* remotior est: Itaque quum Feminae citius ad *ἄκμην* Incrementi sui perveniant, quam Viri, necesse est etiam ut Vasa sint ipsis magis explicabilia & mollia.

7. Porro iam examinandum est, quare Sanguinis in Mulieribus superflui determinatio fiat ad Uterum. Hoc vero inde contingit, quoniam in Fœmina, ad Incrementi sui terminum appropinquante, nullibi in Vasis *minor* est *resistentia* quam in Abdomine, hinc etiam nullibi *minor* quam in Pelvi, & in hoc loco nullibi *minor* quam in Utero: quippe Mulieres, pro ratione suæ magnitudinis, Abdomen longe magis amplum & expansile habent, quam Viri; nam in horum Pelvi continentur solummodo Vesica & Intestinum Rectum, præter quæ in Pelvi Mulierum adest etiam Uterus; adde quod earum Pelvis ordinario capacior sit, quam respectu contentorum requireretur. Præterea, quum Vesica, quolibet momento, liquidum suum recipiat, & Intestinum Rectum pariter suum, Uterus autem nihil ejusmodi, hinc patet, in Utero *minimam* dari *resistentiam*. Porro nulla pars est, in Corpore Muliebri nota, in quam Sanguis ex tam variis influat locis, ac in Uterum; a multis enim diversis fontibus (a) variæ Arteriarum extremitates ibi loci simul coeunt. Accedit huc quod in toto Uterino tractu Venæ destituantur Valvulis, nec iste Val-

vu-

(a) Confer AUCTORIS nostri *Institut. Med.*
§. 664.

vularum defectus suppleatur per Muscularum compressionem Sanguinem Venosum propellentem; nulla quippe Corporis est pars, quæ (a) Musculis paucioribus circumpositis donetur: omnis ergo Sanguis in Venis contentus resistit Sanguini ex Arteriis advenienti; atque hic ubi primum paulo majori copia adest, statim versus loca minus resistentia urgetur.

8. *Tria* jam cognoscimus *Causarum* genera, quibus *Menstrui Sanguinis*, in Muliere sana debetur excretio; nimirum, 1. *Plethoram*: 2. *Sanguinis superflui* determinationem ad Uterum, utpote partem minus resistentem: 3. *Vasorum Uterinorum* aptitudinem ad *excretionem*. *Medicamenta* igitur *Emmenagoga* ad 3. *Classes* etiam reduci possunt; quarum pri-

(a) Clarissimus Anatomicus FRIDERICUS RUYSCHIUS, jam ab aliquot annis perhibuit, se detexisse in Uteri Fundo Musculum novum, quem *Orbicularem* vocavit, utpote fibris circularibus constantem; eumque dixit, *Placentæ Uterinæ* separationi & depulsioni, post Fœtus exitum, inservire. Confer hujus AUCTORIS *Tra-ctationem Anatomicam de Musculo in Fundo Uteri observato*, Latine editam *Amstelodami* ann. 1726. Sed hoc Inventum ab omnibus æque Anatomicis non admittitur: Sunt enim, hic *Lutetia*, quidam magni nominis Professores, in re Anatomica versatissimi, qui (sicut ab uno ex iis accepi) tres simul huncce Musculum in *Puerpera mortua*, & *prolem*, post solitum gestationis tempus, jam enixa, (has enim requiri circumstantias RUYSCHIUS ipse monet, *ibid.* pag. 9.) anxie perquisiverunt, at incassum. Itaque de hoc Invento RUYSCHIANO, non abs re, dubitandum esse videtur, donec uberiori experientia confirmatum sit; quamvis tamen raro detur occasio talem Musculum inveniendi.

prima continet ea quæ *Plethoram* inducunt: secunda complectitur illa quæ eandem ad *Uterum* determinant: tertia demum includit *Topica Uterina aperientia*. Mulierem itaque Menstruis suppressis laborantem curaturo primum quidem inquirendum est, an materies adsit excernenda, sive an detur Sanguinis superfluitas; quippe si hæc deficiat, Medicamenta *secunda* ac *tertia* Classis plus afferent damni, quam commodi.

9. *Plethora* vero inducitur, 1. Ab omni Medicamento quod facit, ut ex Cibo & Potu, vi primorum Viscerum, plus *Chyli* in Venas recipiatur, quam requiritur ad incrementum aut nutrimentum Corporis, & ad iacturam refarciendam. 2. Ab omni Medicamento quod Viscera secunda, quæ *Sanguifica* vel *Hæmatopæa* dicuntur, ita roborat & afficit, ut Chylum in bonum Sanguinem vertant. 3. Remotione *Causarum* quæ Sanguinem confectum attenuant & diffiant. *Tria* igitur habemus diversa Medicamentorum genera sub prima *Emmenagogorum* Classe, scilicet, *Plethoram* inducentium, comprehensa.

(1) Primum autem horum generum continet illa, quæ *vim* Viscerum primorum, sive Chylificationi dicatorum, adaugent: quibus etiam annumeranda sunt 1. Ea quæ Fæces inertes *solvunt*; 2. Quæ solutas *expurgant* per stimulum. Siquidem notum est, Intestinorum cavitates Muco quodam, a Glandulis ibidem secreto, semper oblini; qui vero si spissus fiat & adhæreat, oscula Vasorum mini-

morum obstruit, atque sic in Vasa Lacteā transitum Chyli impedit; unde tunc oritur *inanitio* five *atrophia*, quæ quidem est *Plethora* contraria. Itaque, si talis Mucus adsit, ut inducatur *Plethora*, debet iste primo *solvi*, ac deinde *expelli*: quapropter de iis quæ Mucum hunc *solvunt* & *expellunt* prius agemus, postea vero de iis quæ vim primorum Viscerum adaugent.

Ea quæ dictum Mucum *solvunt*, sunt sequentia. 1. *Gummi* quælibet aromatica foetida, *Uterina* dicta, hæc enim, ob suam viscositatem, adhærent, atque, vi sua saponacea, sese Pituitæ immiscent & eam solvunt, simulque stimulant, ac ejus propulsionem promovent. Ideoque Gummi Ammoniacum, Asa-foetida, Bdellium, Galbanum, Myrrha, Sagapenum, & Opopanax ab omnibus *Uterina* dicta sunt; siquidem hæc ingesta facile Corporis nostri calore solvuntur, dumque soluta hærent, Acre quod in eis continetur, exhalat, Viscera stimulat & deterget lenissime: non agunt igitur vi quadam Utero directe dicata, sed sua qualitate dissolvendi, nempe saponacea & aromatica, Nervis amica. Medicus itaque curaturus Fœminam, cui, ex Plethoræ defectu, *Menstrua* supprimuntur, hunc in modum præscribat.

℞. Gummi Ammoniaci,
Galbani,
Sagapeni,
Myrrha, ana ℥ j;
Olei stillat. Succini rectif. q. f.

Fiant inde *Pilula*, singulæ gran. iij. vel iv; quæ vero conveniunt ubicunque Chyli, ob dictam causam, impeditur ingressus, uti quidem in Hypochondriacis & Hysteriis contingit. Præterea Mucum supra memoratum solvunt 2. *Sales* omnes *Fixi*, sive sint more Tacheniano parati, sive Alcalini; qui porro istud habent peculiare, quod cito præterlabantur; unde, pro tempore, magnus est eorum effectus, sed brevi cessat. Huc vero pertinent *Sales Fixi compositi*; ut Borax, Sal Ammoniacus, Vitriolum, Tartarus, Sal Polychrestus, Sal Regeneratus Sennerti, &c. Sic igitur ℞. *Salis* hujus, vel illius, ℥ j. Solvatur in *Aqua Ruta* ℥ iv. Capiat ægra cochl. j. post *Pilulas*. Ita quidem sese mutuo juvabunt. 3. *Sales* omnes *Volatiles Alcalini*; uti sunt *Sales Volatiles Oleosi*, Spiritus Cornu Cervi, Urinæ, Sanguinis, &c. Denique 4. *Sapones* omnes, qualescunque fuerint; etenim ad Gummi naturam accedunt; quapropter *Sapo* ad Abortum & Menstrua procuranda adeo decantatur. Itaque, ad Mucum supra dictum solvendum,

℞. Saponis Vener. ℥ iv.

Bulb. recent. Ari ℥ j;

Asa-fœtida ℥ ss.

M.

Fiant *Pilula*, singulæ gran. iij. Sumat ægra singulis bihoriis unam.

○

Hæc

Hæc sunt primarum viarum *Deterfien-
va*. Sequuntur jam ea quæ Mucum so-
lutum *expellunt*: talia vero sunt Aloe,
Rhabarbarum, Colocynthis, Jalappa, Sa-
gapenum, Opopanax, & imprimis Bryo-
nia alba. Medici nomen *Uterinorum*, ab
effectu, hisce dedere; quoniam solvunt
simul & expellunt. In hunc igitur sco-
pum exhibendum est hujusmodi Præ-
scriptum.

℞. Aloes opt. ʒ j.

Resin. Jalapp. gr. xv.

Colocynth. gr. v. (pro stimulo.)

M.

Fiant *Pilula*, singulæ gran. iij. quæ de-
aurentur. Ægra capiat ex iis tres vel
quatuor, quotidie sub Aurora, ubi ad-
sunt signa solutæ Pituitæ, & dormiat
per horam unam vel alteram.

Nunc vero videndum est, quænam Vi-
sceribus primis majorem vim concilient,
ita ut bonum conficiant *Chylum*, eum-
que in Vasa Lactea propellant. Vim igitur
primorum Viscerum augent (ipso-
rum nempe vim contractilem adaugen-
do) omnia quæ Fibras magis *rigidas* ef-
ficiunt: talia sunt autem (α) *Astringen-
tia* Medicamenta: ut i. *Chalybs*; nihil
enim in hocce casu plus conducit, præ-
sertim si sub ea forma detur ut Sanguini
non admisceatur, sed in Solida agat,
Fibras corroborando; quippe si Sanguini
permiscetur, summum evadit Coagu-
lans: verum, supradicto regimine sum-
ptus, optime quidem agit, & Fibras
ro-

roborat; sicut hoc inde constat, quod, post ejus usum, color pallidus Virginum brevi mutetur in rutilum, & pulsus antea languidus, in febrilem fere. Ceterum ejusdem usus obtinet, quando debita rigiditas Viscerum deficit, & adest Pituitæ copia: porro si *acidum* abundet, tunc sumi debet Chalybs in substantia sive limatura; si vero *Mucus iners* & non *acidus* prædominetur, exhibendum est hoc Medicamentum in Vino Rhénano, vel in Aceto; præparationes aliæ non sunt æque bonæ. Præterea pertinet huc 2. *Cortex Peruvianus*, quacunque forma datus; hinc autem locum a Chalybe proximum obtinet; 3. *Rheum*, tam *Ponticum*, quam *Barbarum*. 4. *Tamariscus*, & imprimis ejus *Radici* *Cortex*. 5. *Capparis*: & ex iisdem varia composita. Hinc ergo patet, Astringentia summa evadere posse *Emmenagoga*.

Jam sequuntur Exempla pro Formulis.

Si *acidum* prædominetur, cognosci poterit ex Appetitu rerum incongruarum & insolitarum, Ructibus acidis, Ventris Torminibus cum sensu Frigoris, (Morfu Ventriculi, Flatibus, Spasmis, Alvi Fæcibus acidum spirantibus, Bilis inertia, &c.) Itaque, in hocce casu,

℞. *Limat. Ferri* (supra *Porphyritim* diu trit.) ℥ ii;

Extract. Rhei ℥ j. β;

Cort. Peruv. ℥. β.

M.

Fiant *Pilule*, singulæ gran. v. quarum una ægra capiat omni bihorio.

O 2

Si

Si autem *acidum* non abundet, tunc: Chalybs, in substantia datus, plerumque angores vomitus, diarrhœas, tormenta excitat: quippe qui non dissolvitur, sed stimulando tantum agit. Hoc igitur in casu,

℞. *Vini Rhen.* libr. iv.

Chalybis (grosso modo triti) ℥ ij;

Cort. Peruv. (grosse pulver.) ℥ j.

Leni tepore macerentur per 24. horas; deinde, vacuo Stomacho, ter de die, una hora ante pastum, sumatur ex hoc Infuso ℥ j. β.

Huc pertinent (β) *Aromatica* illa calida & stimulantia, quæ plurimum Olei acerrimi inter distillandum præbent: talia sunt Thuya sive Arbor Vitæ, Sabina, Ruta, imprimis montana, Rosmarinus, Pulegium, Majorana, Matricaria, &c.

(2) Secundum genus Medicamentorum *Plethoram* inducentium continet ea, quæ *Vim Hamatopœam* in Corde & Vasis Sanguiferis augent. *Vis* autem ista non alia est quam Vasorum Oscillatoria *Vis*: hæc vero iisdem augetur Medicamentis, quæ ad Vasa primi generis, sive Chylificationi inservientia, jam præscripta fuerunt: omnia igitur quæ Chylificationem promovent, Sanguificationi quoque promovendæ sufficiunt; est enim impossibile primas emendari vias, quin simul emendentur secundæ; nec emendari queunt secundæ, nisi primis emendatis. Ceterum huc etiam accedit *Motus Corporis* in Aere libero.

(3) Ter-

(3) Tertium genus dictorum Medicamentorum includit ea, quæ Sanguinis confecti nimiam *consumptionem & diffractionem* impediunt. Itaque vitandum est quidquid Sudores aut nimiam Perspirationem excitat.

10. *Secunda Classis Emmenagogorum* ea continet, quæ Sanguinem *pletoricum* ad Uterum determinant: taliaque sunt omnia quæ *resistentiam* in Vasis Uterinis minuunt, simulque in aliis augent. Porro *resistentia* Vasorum Uterinorum dupliciter minuitur: 1. Vasa ista *laxando*: 2. Sanguinis *refluxum* a Venis Inferioribus versus Cor *accelerando*. Medicamenta igitur hujusce secundæ Classis in duo quoque genera dividimus.

(1) Prius complectitur ea quæ Vasa Uterina *laxant*: qualia sunt, 1. *Balnea cuncta tepida*, ad Umbilicum usque applicata, hac enim ratione Vasa partium inferiorum Corporis laxantur, dum superiorum Vasa ab Aeris frigore constringuntur, præsertim si partes istæ superiores in Aere frigidiusculo, collocentur. 2. *Calor quilibet externus*, partibus inferioribus applicatus. 3. *Unguenta* quæ constant ex pinguibus Aromaticis, Oleosis & Salinis: qualia sunt *Unguentum Martiatum*, *Nervinum*, *Arthriticum*, &c. talia quippe Pedibus, Cruribus, Inguini illita, plurimum profunt. Huc etiam pertinent *Emplastra laxantia & calefacientia*, imprimis autem ex Gummi foetidis parata; hæc enim Vasa laxant, simul & Humorem perspirabilem coercent; unde sequitur major calor sub

specie Balnei perpetui. Insuper huc spectant *Plantæ Uterinæ* dictæ; inter quas vero præstantiores sunt Ruta, Sabina, Juniperus, Thuya, Majorana, Pulegium: ex quibus fieri possunt Balnea, Cataplasmata, Unguenta, & Emplastra.

(2) Posterius Medicamentorum *secunda Classis* genus includit ea, quæ Sanguinis *refluxum* a Venis Inferioribus versus Cor *accelerant*: talia vero sunt sequentia. 1. *Friktiones* omnes ab imis Pedibus usque ad Inguina continuatæ, idque calidis ac siccis linteis, per semihoram singulis vicibus. 2. *Motus Ambulatorius*; quippe Musculi Tibiales, Crurales, Femorales, actione frequenti, Venas suas multum comprimunt, & Sanguinem versus superiora propellunt. 3. *Saltationis Motus*; qui vero tanti est momenti, ut Hippocrates dicat, eum *Abortum* procurare (a). Hæc autem omnia *Menstruorum* effluxum provocant, auferen-

(a) Lib. de Natura Pueri, Sect. IV. vers. 9. ad 22. Edit. LIND. Quem vero locum, utpote notatu valde dignum, lubet integrum hic loci jam attexere: sic igitur se habet *Latina versio*: „ Mulieris nobis familiaris *Famula Cantrix* magnæ existimationis, ex Virorum consuetudine erat, quam in Ventre concipere non conveniebat, ne minoris existimationis redderetur. Audierat autem *Cantrix* ipsa, qualia Mulieres inter se dicunt, quod, quando Mulier conceptura est in Ventre, *genitura* non egreditur, sed intus manet. Auditis autem his atque intellectis, hoc semper observavit; & quum quandoque sentiret *genituram* non exeuntem, Domina exposuit, & sermo statim ad me pervenit. Ego vero, quum audivissem, jussi ipsam ad terram saltare; & postquam exiliisset jam septies, *genitura* In terram profluxit, & strepitus factus est.

rendo *resistentiam* in Venis: hac etenim sublata, Sanguis majori copia fluit versus eas partes, unde major fit pressio Sanguinis in Vasa Lateralia, & hinc sequitur ejus excretio.

II. *Tertia Classis Emmenagogorum* complectitur ea, quæ Vasa Uterina ad *excretionem* disponunt: uti sunt, 1. *Vapores Aqua calida simplicis*, inferioribus Corporis partibus applicati. 2. *Fotus laxantes*, ope spongiarum aut linteaminum, applicati Inguini, Perinæo, Vaginæ, Hypogastrio: huc etiam pertinent *Cataplasmata*, *Emplastra*, *Pessaria* similiaque constantia ex Laxantibus; quorum vero materies ex superiori de *Laxantibus* doctrina petatur. 3. Hic admodum commendatur *Vapor* ex quibusdam *Acribus*; ut ex *Salibus alcalinis urinosi*, in Uterum receptus; qui tamen periculo non caret, vehementer enim irritat, summamque *contractionem*

O 4 nem

est, atque illa conspecta, ipsa admirata est, &c. " Unde profecto clare patet, HIPPOCRATEM, in hocce casu, plane se gessisse contra suum *Jusjurandum*; in quo quidem exigebat a Discipulis ut *jurarent*, se nullum unquam Medicamentum ad Foetum vel Conceptum *corrumpendum* Mulieri propinatuuros *ἢ δὲ Γυναικὶ Παιδὸν φθόρον δώσειν*. Nec sane ullatenus excusari posse videtur; nisi, cum aliquot Auctoribus, dicamus, Librum hunc de *Natura Pueri* non esse HIPPOCRATIS, sed POLYBI, vel (ut censet ANDREAS CÆSALPINUS, *Artis Medicæ* Lib. viii. Cap. i.) ALCMÆONIS *Crotoniata*. Jam vero, super hac re, conferri omnino meretur egregius doctissimusque JOANN. HENR. MEIBOMII *Commentarius in Jusjurandum HIPPOCRATIS*, CAP. xv. pag. m. 144.

nem Fibris Uterinis inducit : prudenter itaque Vapor ejusmodi debet applicari , quippe qui sæpe sterilem reddit Uterum , & horrendas contractiones spasmosque producit : nam iste Vapor est acerrimus , & Uterum inflamat ; unde quidem facile suboritur Gangræna , vel Skirrhus ; quin & , Utero violenter inflammato , totum Genus Nervosum spasmis afficitur : quapropter , si talis Vapor in usum vocetur , summa cautio debet adhiberi , ne nimis acer sit ; sufficiat ergo Vapor ille qui ex pauxillo Spiritus Salis Ammoniaci & Aqua multa commistis & tepefactis exhalat ; nequaquam vero usurpetur Vapor acerrimus quem Empiricus quidam excitare solebat in hunc usum , commiscendo scilicet Urinam & Calcem Vivam , iisque ignem supponendo .

C O R O L L A R I A .

COROLL. I. Hinc pater , *Aristolochica* esse *Uterina* tertiæ Classis ; ibi quippe supponitur Plethora jam præsens , & determinatio ad Uterum ; etenim alioqui non opus est *Loehia* movere .

COROLL. II. *Ecbolica* sunt eadem , sed fortiora ; quibus autem si jungantur *Sternutatoria* , tunc equidem validissime agunt .

COROLL. III. *Abortiva* sunt ea quæ Uterum *aperiunt* , Foetumque & Placentam *expellunt* : talia vero sunt , 1. *Copia nimia Sanguinis* . 2. *Omnia quæ fortiter ad Uterum determinant* . 3. *Ea quæ*

quæ violenter Uterum constringunt : Huc autem referendus est Vapor Salis Ammoniaci, Utero gravida mulieris exceptus ; quo non datur potentius Abortivum : attamen inde periculum est ingens, ut supra monuimus.

COROLL. IV. Ecbolica & Abortiva quæcunque caute admodum adhibenda sunt ; omnia quippe Corpori noxam inferunt, atque non solummodo Fœtus, sed etiam Matris cum periculo propinquantur.

TERTIA CLASSIS.

De quibusdam aliis Medicamentis
in Solida & Fluida simul
operantibus.

CAPUT PRIMUM.

De Aperientibus.

I. **A**perientia sunt illa Medicamenta, quæ Meatus obstructos aperiunt. Horum autem tres dantur Classes, quarum Prima continet omnia quæ Vasa laxant ; de quibus antea diximus : Secunda complectitur ea quæ Liquida attenuant, resolvunt, ac diluunt ; de quibus etiam superius actum est : Tertia

demum includit quæcunque, postquam Vasa laxata sunt, & Liquidum attenuatum est, utraque in motum agunt, & Circulationem promovent.

2. Enimvero ad *aperiendum* Vas aliquod obstructum, hæc tria necessario requiruntur; 1. ut Vasa laxentur; 2. ut materies impacta resolvatur, aut saltem diluatur; 3. tandem ut in hoc Vase promoveatur Circulatio.

COROLL. Inde patet igitur, quam temere nonnulli asserant *Aperientia* dari *Specificæ*; qualia esse dicunt Scordium, Marrubium album, Spiritum Salis Ammoniaci, &c.

C A P U T II.

De Discutientibus.

1. **D**iscutientia sunt ea, quæ Liquidum, vel in Vasis, vel extravasatum, stagnans aut coagulatum, dissipant, sive sensibili Continui solutione in externis. Hæc vero tot sunt, quot diversæ dantur Stagnationis, aut Extravasationis causæ.

2. Liquidum autem stagnat in Vasis, fitque tumor, 1. A *plethora*; tumque tumor ruber apparet: quo quidem in casu summum *Discutiens* est evacuatio Liquidi a quo Stagnans a tergo urgetur; hinc igitur Venæ-sectio tumores hosce rubros tollere valet. 2. Tumor istiusmodi oritur ab *inflammatione*: tunc
au-

autem verum *Discutiens* est. (1) quicquid Vasa laxat; (2) omne quod Vas laxatum varie movet, applicando nimirum potentias motrices valde contrahentes & dilatantes: hoc ergo fit mittendo Sanguinem, & per Frictiones externas; (3) quicquid, Vasa deplendo, Liquida revellit, resolvit, attenuat, & diluit. 3. Tumor ortum ducit ex crassitie coacti sive coagulati Liquidi: hunc vero *discutit* tantummodo Medicamentum Aperiens.

3. Liquida porro extravasata *discutuntur* quando in Vasa sua rursus adiunguntur: istud vero obtinetur, 1. Vasa Absorbentia liberando, quantum fieri potest, a Liquidis distendentibus: (hæc autem Absorbentia Vasa, (de quibus jam actum est in Proleg. CAP. V. §. I.) a Vieussens (a), in plurimis Visceribus, ope Microscopii, detecta sunt, & terminantur in Venas eodem modo ac Vascula Excretoria oriuntur ab Arteriis.) Hoc vero fit per summam Sanguinis missionem, vel per Hydragogorum usum, ubi Venæ-sectio non est licita: quæ quidem duo non debilitant in hoc casu, sed potius reficiunt; unde tunc temporis plurimum profunt, dummodo simul adhiberi queant. 2. Idem obtinetur omnium Aperientium ope. 3. Per vim externam, sive prementem, sive siccantem, Corpori applicatam. Porro notandum est, *Discutientia* contra Skirros nequaquam valere.

(a) Confer hujus AUCTORIS *Novum Vasorum Corporis Humani Systema*, pag. m. 25. & seq.

C A P U T III.

De Emollientibus.

1. **E** Molliens est illud omne, quod Partem nostri Corporis, induratum & in unam molem compactam, in priorem statum Liquidi contenti & Solidi continentis reducit. Ceterum Induratio fit in Corpore nostro 3. præcipue modis; nimirum, 1. A nimia Liquidorum coctione & pressione; hoc enim pacto fluidissimæ partes exprimuntur, & crassiores in molem compactiorem adiguntur; unde quidem accidit, ut Vasa partim inanita, brevissimo temporis spatio, in unum coalescant atque solidescant, vel Crassa stagnantia seu impacta cum suis Vasis concrecant. 2. A coagulo, quod ex propria Liquidorum natura oritur: jam vero tale dari coagulum patet ex Albumine Ovi, quod ab Igne coagulatur, licet testa maneat inclusum. 3. A coagulo superinducto per misturam corporis alicujus coagulantis.

2. *Emollientia* sunt vel interna, vel externa. Ea vero dicimus interna, 1. Quæ usurpantur specie Halitus, aut Suffumigii hausti, vel injecti: talis autem est Aqua in vaporem soluta, qua nihil magis emollit; sed non debet esse nimis fervida, tunc enim constringit, sed moderate calida, tumque maximum est Emolliens; uti patet in Ossibus & Cornibus philosophice calcinatis, quæ plus emolliuntur a Vapore, quam
a Co-

a Cōctione. *Emollientia* quæ intus assu-
muntur, sunt 2. *Juscula* ex omnibus
Animalium partibus, ac præsertim ex
Mesenterio & Intestinis, parata. 3. *O-*
vorum Vitelli crudi; qui licet nullam
habeant acredinem, attamen Resinas &
Gummi solvunt, 4. *Decocta* quælibet ex
Farinaceis blandis, imprimisque Fru-
mentaceis, quæ quidem expressa dant
Oleum blandissimum, benignitate Oleum
Amygdalarum dulcium referens: talia
sunt Secale, Triticum, Avena, Hor-
deum, Milium, Pistaciæ; præcipue ve-
ro horum omnium Farinæ; nec non Se-
mina quatuor Frigida majora, & mi-
nora. 5. *Decocta* ex Herbis mucilagi-
nosis & farinosis, ferè insipidis: tales
autem Herbæ sunt omnes Malvarum
species, Branca-Ursina, Verbascum,
Parietaria, Mercurialis, Violaria,
Glycyrrhiza, Papaver erraticum, Sa-
ponaria, &c. quæ vero omnes cogno-
scuntur ex lentore sui succi. 6. *Deco-*
cta ex similibus Fructibus mucilaginosi-
dulcibus: ut sunt Ficus, Sebesten, Pas-
sulæ majores, Uvæ Corinthiæ. 7.
Succi non acres Plantarum: uti sunt
Mel, Saccharum, Cassia, Manna, 8.
Olea expressa fere insipida: sicut Olea
Amygdalarum dulcium, Nucum Co-
quo, Pistaciarum, Seminis Papaveris
albi, Hyoscyami, Olivarum, Lini,
Nucum Juglandium. 9. *Cremor Lactis*
dulcis, & *Butyrum* recens.

3. *Emollientia* porro externa eadem
sunt; sed applicantur forma Litus, Un-
guenti, Fotus, Balnei, Vaporis, Ca-

cataplasmatibus, Emplastri, Embrochationis.

Litus fiunt ex materia pingui, chylosa, medullosa, compacta, Corpori illi-
ra; ut ex Medulla Ossium, &c.

Unguenta sunt *Litus* crassiores, constantque ex Olei quibusdam & Pinguedine.

Fotus sunt Decocta, per corpora spongiosa, Membris calide applicata.

Cataplasmata sunt ipsa *Emollientia* in Aqua cocta, & applicata Corpori.

Emplastrum est simile quid, in consistentiam spissiore redactum.

(*Embrochatio*, sive *Embroche*, *Impluvium*, *Irrigatio*, *Instillatio*, *Stillicidium*, est Fomentationis genus, quum Liquor fomentans *stillatim* seu *guttratim* in partem fomentandam funditur.)

Horum autem omnium *Emollientium* nullum est præstantium, quam Vapor calidus Animalis recens macerati; v. gr. si Brachium, aut aliud Membrum, nudum immitatur in corpus Animalis recentius occisi; quod quidem Remedium nullibi plus vocatur in usum quam in Italia. (a)

Ce-

(a) AUCTOR noster, dubio procul, alludit ad memorabilem hunc casum, quem referunt Historici de ALEXANDRO VI. Pontif. Max. & CÆSARE VALENTINO BORGIA, hujus Filio Notho: qui quum in convivio *Cardinales* aliquot, quorum opibus inhiabant, parato *Toxico* de medio tollere voluissent, accidit, errore Pocillatoris, ut *venenatum* Falernum ipsis propinaretur *Veneficis*; quo quidem epoto, brevi post ad plures abiit ALEXANDER; at vero CÆSAREM, qui dilutius biberat, Orci faucibus eripuerunt Medici.

Ceterum hæc omnia in eo
sunt, quod, licet ad loca applicentur
indurata, nunquam tamen noxia sint;
cum *Aperientia*, &c. sæpe Inflammationem augeant, *Skirrhusque* & *Cancros* generent.

CAPUT IV.

De Astringentibus, & Indurantibus.

I. DE hisce Medicamentis, nec non
de *Corroborantibus*, in historia
Remediorum quæ operantur in Solida
jam actum est, sub titulo nempe *Contrahentium*; in historia vero eorum quæ
agunt in Fluida, sub titulo *Condensan-
tium*, *Incrassantium*, & *Coagulantium*.
Hic autem loci considerantur *Astringen-
tia*

dici, opportunorum scilicet administratione Remediorum, ac in primis ipsum in Abdomine *Mula recens exenterata* nudum includendo: siquidem hujuscemodi *fomanto* adeo fuit emollita Cutis, & promota simul Diaphoresis, ut *Venenum*, per undiquaque patentia Spiraculorum Cutaneorum oscula, difflatum exiverit, atque sic mortem evaserit iste Princeps, expilatus tamen, & Cute perditus, quin & exinde diuturno ac importuno morbo vexatus. Confer OLDONUM, in *Addit. ad CIACONIUM*, *Histor. Pontif. Rom. & Card.* Tom. III. pag. m. 161. & 162. De hac re possunt etiam consuli alii complures, ut GUICCIARDINUS, AUBERIUS, MARIANA, &c. Vide sis quoque MARC. AUREL. SEVERINUM, in *Trimemb. Chirurg. Cap. de Medela ex dissectis vivis Animantibus*, pag. m. 221. Similem vero casum refert RHODIUS, (*Observ. Medic. Centur. III. Obs. 37.*) de FRANC. ALVAROTO, *Falcini Marchione*, qui Vinum *Sublimato Corrosivo* infectum hauserat, & eodem modo servatus fuit (si fides Auctori) ac CÆSAR BORGIA.

ria quatenus *vim* Vasorum *contractilem* adaugent, simul & Liquida *inspissant*: huiusmodi vero sunt Fructus omnes immaturi; hi quippe Fibras accurtant, & Liquida condensant.

2. Ea porro quæ vocantur *Indurantia* cum *Astringentibus* omnino congruunt, ejusdemque sunt indolis; ac proinde necesse non est ut de iis aliquid amplius dicamus. Verum de *Detergentibus*, *Emundantibus*, & *Erodentibus* nunc est agendum.

C A P U T V.

*De Detergentibus, Emundantibus,
& Erodentibus.*

1. **D**etergentia sunt ea, quæ, Corpori applicata, Alienum aliquid adhaerens removeere possunt, absque læsione Corporis cui adheret. Illud autem Alienum vocamus quod nequit unum corpus cum eo cui adhæret constituere; sicut est Sanguinis grumus lateribus Vulneris adhærens: Ceterum, hæc adhæsiō debet a *tenacitate* pendere; telum enim aut spina parti cuidam inhærens huc minime pertinet.

Detergentis itaque Medicamenti obiectum nullum est nisi *Tenax*; quod quidem necessario constat ex Oleo indurato; nam alia Indurata sive Coagulata non adhærent propter viscositatem & tenacitatem. Sic igitur *Detergens* debet primo dividere *Tenax* illud, tum idem in hunc reducere statum, ut ab Aqua.

Aqua solvi & ablui possit; quum autem Oleum sit: hinc Aquæ solius ope nequaquam abluatur; verum si prius Ovi Vitello fricetur, deinde cum Aqua facile misceri poterit, ac educi.

Huc igitur faciunt omnia *Saponacea*, & *Lixivia* summe alcalina; quippe duo ista Tenax disponunt ut Aquæ commisceatur. *Saponacea* porro sunt Olea quæcunque Salibus commista; hæc autem si adhibeantur interne, tum lenia debent esse, nam alioquin erodent: dantur vero duplicia; scilicet, 1. *Nativa*: inter quæ primas tenent Mel, Aloe, Manna, Cassia, Saccharum, Lac omne blandum Vegetabilium, ut Lactucæ, Cichorii, Taraxaci, Scorzonæræ, & Succus Saponariæ. Pertinet huc etiam Animalium Bilis; quæ in Ulceribus glutinosis & sordidis detergendis apprime convenit. Huc spectat quoque Vitellus Ovi; qui vero optimus est, modo cum pauxillo Bilis admisceatur. 2. *Artificialia*: ut sunt Sapo Venetus, & Niger, Sal Volatilis Oleosus, Sal Regeneratus Senerti, Tinctura Tartari ex Sale fixo cum Spiritu Vini, nec non Elixiria cum Salibus alcalinis & Aqua composita.

2. *Emundantia* sunt ea quæ detergent & abluunt simul per Vehiculum Aquosum. Huc ergo referuntur omnia quæ vi propria eliquant id quod adheret, idemque, per Vehiculum Aquosum, diluunt & expellunt.

3. *Erodentia* dici debent illa, quæ non modo Tenax adherens, sed etiam semi-cora-

rupta Vasorum Ramenta, ad vivam Carnem usque, resolvunt: oportet autem ut Carnem vivam intactam relinquant; alioqui *Caustica* proprie forent.

Erodentia sunt itaque sequentia . 1. Omnia *Dolorem excitantia*, quæ vero superius descripta fuere: 2. *Attenuantia*, *Resolventia*, *Putrefacientia*. Ceterum, si quædam mali moris *Ulceræ* (quæ semper in *Pinguedine* hærent, ibi quippe facile serpunt, & *phagedænica* dicuntur) curanda sint, nihil in iis proficere poterimus, nisi *Liquida* per *interna* *Medicamenta* valde moveantur & expellantur, atque separatio fiat per *Corrodentia externa*; inter quæ vero præcipuum obtinent locum *Mercurialia Præcipitata*, superimposito *Emplastro Calefaciente*; sequenti die tollatur quod putrefactum est, atque de novo applicetur *Mercurius Præcipitatus*, usque dum omnia quæ consumi debent, consumpta sint, i. e., donec omnes infectæ *Glandulæ* sint ablatae. Si autem, propter foetorem inde ortum, aliquis abhorreat ab usu *Mercurii*, tunc adhiberi possunt *Spiritus Urinosi Volatiles* cum *Cupro* in iisdem soluto: hac igitur *Solutione*, quæ optima est, tangatur *Ulcus*; vel, ejus loco, sumatur *Elixir proprietatis* cum *Sale Tartari* & *Aqua pura præparatum*.

C A P U T VI.

De Calefacientibus.

1. **C**alefaciens est illud, quod Corporis Calorem auget. Quo melius autem hujus operandi ratio nobis innotescat, nonnulla de Calore in genere præmittenda sunt.

2. Quicquid ex Frigido fit Calidum, ideo *incalescit*, vel quia *Ignis* actu applicatur ipsi, vel quia motus inducitur ei per *Attritum*. Ad Calorem vero producendum per *Attritum*, tria sunt necessaria; scilicet, 1. Corporum *contactus*: 2. Corporum *motus*: 3. Corporum ad se invicem *pressio*. Hæc autem tria nisi simul concurrant, Calor nequaquam producet; *contactus* enim corporum, absque motu & *pressione* sive *attritu*, non facit Calorem; *attritus* quoque *levis*, i. e., sine notabili corporum ad se invicem *pressione*, nullum excitat Calorem, saltem qui sensibilem se præbeat.

3. Hinc itaque sequuntur hæcce quatuor *AXIOMATA*.

AXIOM. I. Quo pluribus in *punctis* sese mutuo contingunt *atterentia* corpora, sive, quod idem est, quo majores sunt eorum *superficies* secundum quas se mutuo tangunt, eo, ceteris paribus, major est Calor per *attritum* excitatus.

AXIOM. II. Quo motus corporum *atterentium* est violentior, (ex brevioribus intervallis repetitus, & diutius pro-

protractus ,) eo quoque , ceteris paribus , major est eorum Calor .

(*AXIOM. III.* Quo vis , qua sibi invicem applicantur hæ *atterentia* corpora , est major , eo pariter magis increfcit Calor ipforum .)

AXIOM. IV. Quo corpus aliquod *solidius* est , (*durius* , magis *elasticum* ,) eo , ceteris paribus , ex actuali *Ignis* applicatione , vel alterius corporis *attritu* , validius incalescit .

4. Corpus autem nostrum *calefieri* potest , vel *externe* , vel *interne* . In Corpore nostro Calor excitatur *externe* , 1. Ignis aut corporis alicujus calidi applicatione : 2. Frictione & attritu . Potest vero *interne* Calor excitari , 1. Ab externo excitato Calore . 2. Solidorum ad se invicem attritu , item & simili Fluidorum attritu ad se mutuo . Porro Solidæ partes ad se invicem *atteri* possunt in omnibus Juncturis ; quum autem in iis , præter partes ligatas & ligantes , dentur quoque Liquida lubricantia , quæ inter hæce partes adsunt ; hinc omnino constat , quod quamdiu Liquidum illud præsto est , Calor non possit ita ab attritu augeri , ut morbosus evadat : quamprimum vero Liquor iste deficit , tum , ab attritu partium Solidarum , Calor nimis increfcit ; ut in Arthritide , Podagra , Scorbuto , &c. 3. Excitari potest Calor a mutua Solidorum & Fluidorum in se invicem actione .

THEOREMATA.

THEOR. I. Si *velocitas* Motus Projectilis augeatur in Corpore nostro, Vasis & Liquidis iisdem manentibus, augebitur etiam & Calor, per *AXIOM. II. & III.* Hinc ergo quicquid Circulationis *velocitatem* adauget, est *Calefaciens*; ac proinde Prima Classis *internorum Calefacientium* continet omnia quæ, vel Solida stimulando, vel Liquida movendo, Circulationem *augent*: qualia sunt *Acria* quælibet; hinc, ex. gr., Spiritus Vini, quatenus stimulat, *Calefaciens* est.

THEOR. II. In Corpore nostro, Vasis & Motu Projectili manentibus iisdem, si Liquidus *densitas* augeatur, Calor etiam augebitur, per *AXIOM. II. III. & IV.* Secunda itaque Classis *internorum Calefacientium* continet ea quæ Fluida *condensant*: hinc etiam Frigus eo plus *calefacit*, quò plus agit, si modo non supprimat omnem motum; Liquida quippe nostra *condensat*: ideo post ingens Frigus externum, semper major subsequitur Calor internus; & Hippocrates observavit, *Ventres* (sive *Cavitates* Liquida continentes) *calidiores esse Hyeme & Vere, quam Æstate.* (a)

THEOR. III. In Corpore nostro Liquidis & Motu Projectili manentibus iisdem, si Vasa *coarctentur*, Calor augebitur, per *AXIOMA I.* Hinc etiam tertia Classis *Calefacientium* continet, 1.
Om-

(a) *Aphorism. Sect. I Aphor. 15.*

Omnia quæ Vasa *comprimunt* ; ut sunt Vestes arctæ, Stragula densa, Aer gravis, Aqua frigida ambiens, & Frigus : Ergo quicumque Hæmorrhagiis obnoxius est, ista, quantum fieri potest, evitare debet. 2. Quæ Vasa *contrahunt* : (vide *Contrahentia* .) 3. Quæ Vasa *externe obstitant* : dummodo Sanguinis motum non impedian.

C O R O L L A R I A.

COROLL. I. Si Calor augeatur in Corpore nostro, Vasis & Liquidis iisdem manentibus, plane indicat, *Motum Projectilem* auctum esse.

COROLL. II. Si Calor augeatur, Vasis & Motu Projectili manentibus iisdem, omnino indicat, *Liquidorum densitatem* auctam esse. Remedia igitur tunc idonea sunt *Rarefacientia*.

COROLL. III. Si, Liquidis & Motu Projectili manentibus iisdem, Calor augeatur, Vasa *arctiora* fiant necesse est : hinc valde imminutis Liquidis, Calor tamen perstare potest in aliquot Morbis, ut in *Tabe* ; omnes enim Hæstici, ob Calorem, exsiccantur ; hinc etiam eorum Fibræ rigidissimæ & contractissimæ fiunt, atque, propter *marasum*, plurima Vasa in ipsis concidunt ; & ideo in reliquis Vasis, Fluidum (licet hoc quoque imminutum sit) valde coarctatur.

COROLL. IV. Si *velocitas* Liquidi ejusque *moles* simul augeantur, reliquis iisdem manentibus, tunc erit Calor in

ratione composita utriusque; & , in genere , si supradictorum *duo* quævis augeantur , *tertio* interim eodem manente , tum Calor increfcet in *ratione composita* duorum auctorum.

COROLL. V. Si *velocitas* & *moles* Liquidi , nec non *arctatio* Valorum simul augeantur , summus Calor orietur.

C A P U T VII.

De Frigefacientibus.

1. **F**rigus excitatur in Corpore per causas oppositas *Calefacientibus* . Ergo Frigus *externum* fit , 1. Corporum *frigidorum* applicatione : hæc vero , ut experientia docet , eo magis frigefaciunt , quo solidiora sunt ; sic enim Aqua frigida plus frigefacit , quam Aer frigidus ; & Balnea ex Aqua simplici minus frigefaciunt , quam illa quæ constant ex Aqua salina . Huc porro referuntur *Venti* , & *Ventilabra* ; quæ Corpus frigefaciunt quatenus Atmosphæræ partem nos proxime ambientem remouent , aliamque substituunt ; etenim Atmosphæræ pars quæ Corpus aliquod calidum proxime ambit , semper calidior est partibus ejusdem remotioribus . 2. Externorum omnium in nostrum Corpus *attritum* auferendo.

2. Jam vero Frigus *internum* fit , 1. Ab *externo* Frigore . 2. Tollendo , vel minuendo , partium internarum Solidarum

rum & Fluidarum *attritum* inter se ;
ideoque Frigus non potest Corpori con-
ciliari majus (demptis causis externis)
quam illud quod a Morte producitur.

T H E O R E M A T A.

THEOR. I. In corpore nostro, Vasis
& Liquidis iisdem manentibus, si Mo-
tus Projectilis minuatur, Calor etiam
minuetur, siue augebitur Frigus, per
AXIOMA II. CAPIT. *præcedentis*. Hinc
ergo Prima Classis *Frigefacientium* con-
tinet ea quæ Motum Projectilem minu-
unt : hic autem pendet a Solidorum *vi*
contractili, hæc vero a *stimulo* Solidis
applicato: etenim quo major est iste *sti-*
mulus, eo quoque major fit Solidorum
vis, & e contrario. Quicquid igitur
Stimulantium vires destruit, pro Re-
frigerante habendum est. Itaque frige-
faciunt, 1. Omnia *Diluentia*; qualia sunt
Serum Lactis, Aqua, Hydrogala, &c.
quæ vere cuncta si calide fumantur,
melius agunt, penetrando scilicet, &
taxando. 2. *Obrudentia*, siue quæ *sti-*
mulum acrem infringunt; uti sunt *Acida*
quævis *Alcalinorum* respectu, & *Al-*
calina respectu *Acidorum*: Hinc si Calor
ab *Acido* fiat, (ut sæpe contingit in
Hypochondriacis) tunc *Alcalia* erunt
Refrigerantia: si autem *Acre Oleosum* sit
causa Caloris, tum *Acida Saponacea* con-
venient ad refrigerandum; talia vero
sunt Fructuum horæorum Succī recen-
ter expressi; quin etiam Calx soluta in
aqua,

aqua, Refrigerans est Alcalinorum Oleosorum respectu. 3. *Involventia*; nimirum ea quæ *Acre stimulans* involvunt: hujusmodi porro sunt omnia *Oleosa* blanda gelatinosa, farinacea, terrestria, pinguis Vegetabilium; hinc Ptisanæ (ex similibus paratæ) optime refrigerant. 4. *Expellentia*; scilicet ea quæ *Stimulans impactum* excutiunt, & extra Corpus derivant: Itaque hoc in casu *Frigefacientia* sunt illa, quæ tamen in se considerata *calefaciunt*; ut Purgantia, Vomitoria, & Diuretica, & Diaphoretica.

THEOR. II. In Corpore nostro, ceteris paribus, si Vasa minus elastica fiant, oriatur Refrigeratio, per *AXIOM. II. III. & IV. CAPIT. precedentis*. Secunda igitur Classis *Refrigerantium* continet *Laxantia*; quin & inde reddi potest ratio, quare Balnea refrigerent.

THEOR. III. In Corpore nostro, reliquis iisdem manentibus, si minuatur tur Liquidi *densitas*, minuetur etiam Calor, per *AXIOM. II. III. & IV.* Jam vero Liquidi *densitas* minuitur attenuando, & diluendo. *Refrigerantium* itaque tertia Classis includit *Attenuantia*, & *Diluentia*; qualia sunt Aquosa quæcunque, simul & Nitrum, quod maxime attenuat, hinc omnes Plantæ Nitrosæ hic loci optimæ sunt. Inde patet, cur in Morbis Inflammatoriis, ubi quidem densissimus est Sanguis, adeo laudentur Attenuantia.

THEOR. IV. In Corpore nostro, reliquis omnibus iisdem manentibus, si

Vasa *capaciora* reddantur, minuetur Calor, per *AXIOMA* 1. Quarta igitur Classis *Refrigerantium* continet omnia illa quæ Vascularum *capacitatem* augent; uti sunt *Humectantia*, *Laxantia*, *Aperientia*, *Deobstruentia*. Hinc autem patet, cur tempestas *tonitruosa*, quæ levem reddit Aerem, frigore statim semper excipiat. Inde quoque fit manifestum, quare vestibis *laxis* induti, aut sub stragulis *levibus* in lecto jacentes, *frigidi* simus; nec non cur Homines Vasa *laxa* habentes, ut *Obesi* & *Mulieres*, plerumque magis quam alii *frigescent*.

C A P U T VIII.

De Attrahentibus.

1. **A** *Attrahentia* sunt ea, quæ aliquid in Corpore nostro *hærens*, e loco ubi hæret, in alium *attrahendo* traducunt. Hoc autem ut fiat, tria necessaria sunt; nimirum, 1. Ut materia *meabilis*, sive ad motum *apta*, reddatur. 2. Requiritur causæ quæ materiam meabilem redditam *pellant* in locum destinatum, vel quæ loco destinato applicatæ, materiem ad eundem locum *attrahant*. 3. Requiritur ut *intermedia via libera* sit, per quam materies *attracta* sive *impulsa*, ad locum destinatum, sine impedimento, pervenire queat.

2. Hinc

2. Hinc igitur tres sunt sequentes Medicamentorum *Attrahentium* Classes.

I. Classis continent illa omnia quæ materiam *meabilem* efficiunt : ut 1. Quæcunque Solida *stimulant* ; de quibus hætenus. 2. Omnia quæ materiam *mobilem* reddunt : qualia sunt *Attenuantia*, *Resolventia*, & *Diluentia* ; de quibus etiam superius actum est.

II. Classis complectitur ea omnia quæ materiæ *meabilis* redditæ *motum & translationem* producant : talia vero sunt, 1. Quæcunque materiam, e loco unde erat movenda, *pellunt* in locum determinatum : ut (α) Cordis & Arteriarum vis : (β) Frictionis & Compressionis motus in Vasis quæ Valvulis destituta sunt ; ita, constrictionis ope, Tumores de loco in locum transferuntur. 2. Omnia quæ *resistentiam* minuunt : in loco in quem materies est movenda : ut sunt, (1) Venæ sectio, & Arteriotomie ; sic, per unam Arteriam, integram Sanguinis massam evacuare possumus : porro, Scarificationes, Fonticuli, Setacea, Fistulæ, Cauteria, & omnia hujuscemodi Erodentia Remedia hæc etiam faciunt, *resistentiam* scilicet auferendo : (2) Frictio ; quæ quidem *resistentiam* tollit quatenus per Venas motum Sanguinis promovet : (3) Quæcunque Aeris externi pressionem in loco tollunt ; ut Cucurbitulæ, & Suctio ; hinc Hippocrates, in Pleuritide, vult latas & amplas applicandas esse Cucurbitas, scilicet ut omnis inflammatio derivaretur in Cutem. (4) Emollientia : & Laxantia ; de quibus hætenus ; 3. Omnia *Attrahentia*

Specifica : qualia sunt Animalia Venenosa, quæ, Corpori applicata, sive viva, sive mortua, ad se trahere dicuntur suæ indolis Venenum. Ita *Scorpio* super vulnus quod inflixit contritus, ut & *Bufo*, vivens aut mortuus admotus, proprium eliciunt Venenum. Sic *Rabidi Canis* Caro vulneri ab eodem inflicto applicata, priusquam radices nimis altas virus egerit, nonnullos sanasse dicitur. Ita quoque *Lapis de Serpente*, si vulneri a Bestia Venenosa facto applicetur, ibidem hære re donec totum exhauserit Venenum, tum sponte sua decidere dicitur : narrant etiam quod si, postquam decid- rit, immittatur Lactj, hoc pacto ite- rum depuretur, virtutemque suam re- cuperet. (a)

III.

(a) *Specificæ* profecto istiusmodi nusquam hætenus adeo certa confirmavit experientia, ut sublesta- fidei non habeantur ab emunctioribus quibusque Medicis : unde quidem hæc, (si modo contri- tum, super vulnus inflicto recentissime, *Scor- pionem* exceperis) non tantum incerta esse sed etiam vana haud ita temere quis dixerit; eapropter hisce solis confidere, dum & probatiora & efficacio- ra præstant, inconsultissimum esset ædepol! ac om- nino temerarium. Quod enim pertinet ad *Bufo* nem vulneri ab ipso inflicto admotum, & *Canis Rabi- di* Carnem similiter applicatam, hæc anilia esse commenta verasque nugas agnoscunt Physici pru- dentiores bene multi : nec etiam hocce posterius *Specificum Atropens* ad curam *Hydrophobiæ* pro- ponit, in aureis suis *Aphorismis*, præstantissimus AUCTOR noster, sed potius quælibet huc us- que decantata in Morbo *Specificæ* merito re- fellit ac evertit. §. 147. Verum enimvero quid dicemus de *Lapide Serpentis*, cuius vim (in *Textu* memoratam) tantis exallunt encomiis, totque experimentis, ut ajunt, assertam suffulcire pro-

III. Classis continet illa quæ viam mediam preparant: qualia sunt, 1. Ea quæ Vasa laxant: 2. Quæ Liquida meabilia reddunt: 3. Quæ, Suppurationem procurando, viam apertam efficiunt.

C A P U T IX.

De Repercutientibus.

1. **R**epercutientia sunt illa, quæ materiam hærentem in aliqua Corporis interna Parte, magis adhuc versus interiora propellunt. Horum autem actio eadem est cum Attrahentium operatione, mutatis solummodo terminis a quo & ad quem.

2. Hinc etiam tres dantur Medicamentorum istorum Classes.

I. Classis Repercutientium non differt ab Attrahentium prima.

II. Classis continet (loco Attrahentium,
P 3 quæ

virili conantur Auctores quamplurimi; inter quos vero bini potissimum eminent maximi nominis Philosophi, ATH. KIRCHER (*in China illustrata*) & ROB. BOYLE (*in Tract. de Medic. Specif.*): Huic sane quæstioni jam diu satisfecit FRANC. REDI, in sua ad KIRCHERUM *Epistola de Experimentis Naturalibus*, pag. 3. & seq. luculentisque, apud Aulam Etruscam, captis experimentis evicit, vanas esse penitus, utut adeo jactatas, Lapidis hujusce vires. Eodem super argumento consuli quoque meretur imprimis ENGELB. KÆMPFER, *Amœnitat. Exotic. Fasc. III. Observ. X. Sect. 2.* Ceterum, qui plura de hac re voluerit, conferat adhuc DALE, *Pharmacolog.* pag. 395. *Edit. Londin. in 4. ann. 1737*; ubi quidem variæ Auctorum sententiæ, cum de natura, tum de viribus istius Lapidis collectæ reperiuntur. Confer-

quæ commodè nequeunt interne applicari) *Evacuationes* varias, quales sunt *Purgationes* per *Hydragoga*, *Venæsectio*, *Pryalismus*, &c. quæ vero operantur quatenus materiam e loco revellunt.

III. Classis includit 1. Omnia *actu Frigida*; siquidem *Fibræ* a frigore constrictæ, materiam versus *interiora* propellunt: sic igitur *Aqua frigida*, *Acetum frigidum*, &c. hic loci conducunt; quin etiam quod densius & compactius est corpus frigidum, eo melius agit. 2. Omnia *Styptica*, *Contrahentia*, & *Constipantia*, externe applicata.

ferri etiam potest, super hac re, FRIDER. HOFMANNUS, in *Clav. Pharmaceut.* SCHROD. Lib. V. Sect. I. §. xxxiii. pag. 685. & 686. Porro, quoad naturam hujusmodi Lapidum, qui *Serpentini*, dicuntur, notum est hodie, plerisque (ac forsan omnes) esse factitios, utpote qui, in hanc formam, ex Ossibus quibusdam calcinatis, in India Orientali, effingantur. Hinc ergo patet, dubium admodum esse quod de hoc Lapide apud Auctores passim invenitur, scilicet, illum extrahi e corpore cujusdam Serpentis, quem Lusitani *Cobra de Capelo*, Galli vero *Serpent au Chaperon* vocitant. Vide LEMERY, *Dictionnaire Universel des Drogues Simples*, pagin. 481. Edit. Parisin. ann. 1733.

C A P U T X.

De Suppurantibus, & Maturantibus.

1. *Suppurantia* sunt ea, quæ Corporis vivi Partem aliquam in Pus convertunt: Corporis, inquam, vivi; quia nemo ha ætenus usquam Solida vel Liquida

Cæ-

Cadaveris in Pus convertere potuit. *Pus* autem est materia spissa, utcunque pinguis, cum Aqua tamen miscibilis, coloris subalbidi, odoris & saporis nullius, modo laudabilis sit.

2. *Suppuratio* nulla fit unquam nisi fracta sint Vasa, ita ut Liquidum effluat; siquidem a nemine *Pus* observatum est unquam ex aliquo rupto Vase effluere statim ab ejus ruptura; verum enimvero Liquidum illud tunc affluens, post aliquod temporis spatium, stagnando, *Pus* evadit; prout hoc inde patet, quod si Vulnus indefinenter abstergeatur, *Pus* in eo nequaquam inveniatur: ergo Liquidum extravasatum stagnando convertitur in *Pus* ope caloris; pars etenim liquidissima tum exhalat, Viscosior vero remanens *Pus* constituit; & hoc quidem quamdiu blandum existit; optimum est balsamum; diutius autem commorando, per eundem calorem vertitur in Liquidum tenuissimum, flavum, cineritium, rubellum, tandemque nigrum, acre, erodens, Nervis inimicum.

3. Medicamentum ergo *suppurans* est quicquid Vascula rumpit, Liquidumque effundit, effusum cum Solidis fractis commiscet, deinde quod maxime liquidum est dissipat, tandemque reliqua movet & coquit.

4. *Suppuratio* requiritur ubi materies impacta resolvi, & extravasata resorberi non potest. Hæc itaque vitetur ubi materia peccans in *Pus* converti nequit, ut in Skirrho, Cancro, Exostosi: vitetur etiam in locis unde *Pus* factum

educi non potest, ut in partibus internis.

5. Omnia *Suppurantia* ad tres Classes sequentes reduci possunt.

I. Classis continet ea quæ Vasa, leniter stimulando, *dissolvunt*: qualia sunt, 1. *Gummi* partes aromaticas & mobiles habentia; ut Gummi Ammoniacum, Elemi, Bdellium, Galbanum, Opopanax, Sagapenum, Myrrha, Tacamahaca, &c. 2. *Cepæ assatæ* cum Farina & Oleo junctæ. 3. *Mel* cum aliis mistum. 4. Quædam *Plantæ*; ut Laurus, Chamæmelum, Crocus, Melilotus, Sambucus, &c.

II. Classis includit ea quæ partes antea stagnantes & alias seperatas inter se *jungunt* per Vim Vitæ superstitem: istud autem fit ope *Attrahentium*, quæ mobiles Liquidorum partes *determinant* ad locum ubi Pus fieri debet. Huc igitur pertinent, 1. *Aquosa* omnia tepida, quæ Vasa *laxant*; unde major oritur motus ad locum supradictum. 2. *Humectantia*, sive *Aquosa viscosa*, ut Anagallis, Lens Palustris, Nymphæa, Parientaria. &c. quæ vero cuncta partes aquosas & glutinosas continent.

III. Classis complectitur ea quæ Liquida in locum determinatum mota *coercendo*, impediunt ne, per Corporis calorem, nimis *dissipentur*. Huc itaque spectant omnia quæ *Poros* sic occludunt, ut materia ibidem retineatur, moveatur interim, nec tamen exhalari possit: hæc autem sunt Emplastica; uti 1. *Gummi aromatica*, respectu partis glutinosæ, & inertis at vero respectu partis acris & volatilis stimulando agunt. 2. *Mel coctio-*

ctione tenax redditum. 3. *Farina* omnes ex *Fabis*, *Pisis*, *Ciceribus*, *Lino*, *Fru-mento*, &c. 4. *Ficus*, præsertim si pars acrior igne leni expulsa sit. 5. *Cera*. 6. *Ovorum Vitelli*. 7. *Butyrum recens*. 8. *Pinguedines omnium Animalium*. 9. *Olea* blanda expressa. 10. *Herba Emollientes dictæ*.

C O R O L L A R I A.

COROLL. I. Quum tria sint ad *Suppurationem* necessario concurrentia, hinc patet, quantus sit illorum error, qui *Medicamenta* quædam, *absolute & in se* considerata, semper habent pro *Suppurantibus*; quandoquidem talia revera non sint, nisi quatenus cum aliis *conjunctim* applicantur.

COROLL. II. *Formulæ Suppurantium* variæ præscribi possunt, atque debent, prout materia suppuranda magis minus-ve mobilis est, magis minus-ve sub *Cute* profunda, prout existit in parte magis minus-ve glandulosa. Itaque si suppuranda sit *ingens Inflammatio*, tunc omissis primæ Classis Medicamentis, ea solummodo secundæ ac tertiæ debent adhiberi; si vero materies adsit *lenta*, & *Vis Vitæ debilis*, tum primæ Classis *Suppurantibus* opus est.

6. Jam sequuntur *Suppurantium Formulæ*, pro *tribus* diversis Classibus.

(1) Ad suppurandam *Inflammationem valde calidam*,

℞. *Acetosa recent.* M. iv:

Butyr. recent. ℥ ij;

P 5

Fa.

Farin. Secal. q. f.

M. F. Cataplasma igne lenissimo.

Acetosa resistit *alcalinis*, & *Farina Se-
calis* in calore omnium facillime *acescit*;
in Inflammationibus autem valde cali-
dis Liquida semper tendunt ad *alcali-
nam* naturam; eapropter hæcce Formu-
la optima est ad Bubones in Peste: por-
ro non major additur *Butyri* quantitas,
quia gravius Emplastrum non est adhi-
bendum, ob Gangrænæ metum.

(2) In frigido casu, sive Tumore fri-
gido, cum inertia Vitæ ac hærentis Li-
quidi,

R. Flor. Chamameli,

Sambuci,

Melilori, ana ℥ ij,

Croci ℥ β;

Gummi Galbani (in Vitello Ovi so-
luti)

Olei Chamam. ana ℥ j;

Farin. Orob. q. f.

M. F. Cataplasma.

Methodus ista *Gummi* solvendi, maxi-
me convenit in casibus ubi *aperiendum*
est. Hæc autem Formula est optima u-
bi Skirrhi metus adest.

(3) Ad Glandulas skirrholas in Pus-
convertendas,

R. Mellis ad tenacitatem cocti,

Ficuum recent. contus. ana ℥ ij;

Ceparum sub ciner. assat. ℥ iv;

Ol. Lilior. Alb. q. f.

M. F. Cataplasma.

Hæc Formula *Suppurationem*, absque
magna inflammatione, eleganter pro-
moveret: si vero Tumor adsit *lentus*, ut
in

in Bubone Venereo, tunc alia opus est Formula.

7. *Maturantia* proprie sunt illa, quæ *Suppuranda* ita solvunt, ut tota materies in unum locum coeat, sine divisione aliqua aut separatione per cellulas facta, eo scilicet fine, ut *Emissario* facto, omne *Suppuratum* una vice expellatur. Quum autem *Suppuranda* nihil aliud sint, quam *Solida* semi-fracta & *Liquida* stagnantia, hinc etiam *Maturans* aliud non est, quam *Suppurans* tamdiu applicatum, donec omnia *resoluta* fiant.

8. Ceterum, factam esse novimus *Maturationem*, ex summa Partis mollitie & fluctuatione. Quo vero diutius materia *suppuranda* clausa manet, eo facilius coquitur: & quidem summopere curandum est, ut omnes partes induratæ circumquaque molles evadant, antequam aperiatur *Cutis*; hac enim semel aperta, haud facile potest ad *Suppurationem* duci quod prius *suppuratum* non erat.

QUARTA CLASSIS

De Medicamentis Topicis.

CAPUT PRIMUM.

De Topicis in genere.

THEOREMAT A.

THEOR. I. **T**opicum est Medicamentum locale, quod singulari Corporis Parti medetur, actione seu vi quadam ei Parti propria & dicata.

THEOR. II. Topicum igitur omne debet habere talem actionem sive vim, quæ specificè emendet Solida & Liquida Partis illius cui dicatur.

THEOR. III. Hoc vero præstat, vel quia mole sua tendit ad eam Partem; vel quoniam eoitura sic præparat, ut, quando ad hunc locum delata fuerunt, topicæ agant. Hinc etiam duplex datur Topicum; scilicet, vel quod sua mole atque substantia Parti applicatur, & ibi agit; vel quod præparat alia quæ ad Partem mittuntur. Sic, ex. gr. *Cephalicum* dicitur illud quod Stomacho receptum, & ad Caput delatum, in idem operatur; vel quod Sanguinem, alias

inc.

ineptum, ita præparat & disponit, ut Capiti proſit ac medeatur.

THEOR. IV. Quicquid ad Partem aliquam vadit, vel eo tendit lege *Circulationis* univerſalis, vel per aliam vim quandam eo determinatur.

THEOR. V. Lege *Circulationis* univerſalis nullum dari poteſt *Topicum*, niſi eiſdem inſint conditiones aliquæ, *mechanicæ*, ut univerſali Motu magis in hunc, quam in alium locum eat. Sic, v. gr. ſi Globulus unus ex *Mercurio* & alter ex *Cera* conſtans e Corde ſimul projicerentur, hiſce Globulis tales inſunt conditiones, ut prior verſus ſuperiora, poſterior verſus inferiora feratur: quippe *Mercurii* Globulus, cum ſit graviffimus & ſolidiffimus, motum ſuum in linea recta diu conſervabit, ideoque in Caput feretur: *Cereus* interim Globulus, cum ſit leviffimus, motum ſuum ſurſum & in linea recta cito amittet, ac verſus inferiora detrudetur. Hujus autem Aſſerti veritas evinci poteſt ex doctrina *Projectionis Liquidorum per Fiſtulas*: patet ergo talia Medicamenta dari poſſe. (a)

THEOR. VI. Determinatio ad locum obtinetur Medicamentiſ *Attrahentibus*; de quibus vero ſuperius actum eſt.

THEOR. VII. *Topica Specifica* vocata, quæ operantur (uti jam dictum eſt) aut ipſi Parti applicaon aut eo itura præparando, omnia agunt vel laxando, vel ſtimulando, vel contrahendo, vel condenſando, vel movendo, vel attenuando, &c. juxta doctrinam hætenus

(a) Confer ROBERTI BOYLEI Tract. de *Medicina Hydroſtatica*.

mus expositam de medicamentorum Operatione.

THEOR. VIII. Hinc igitur clare patet, vim Topicorum in determinatione ad certum locum consistere.

THEOR. IX. Adeoque tota Topicorum doctrina consistit in descriptione Causarum determinantium.

THEOR. X. Topica omnia, ab Effectu suo, in calida & frigida dividi solent.

(Hisce porro præmissis Theorematibus, de Topicis in genere, superest ut de iisdem in specie jam agamus.)

CAPUT II.

De Cephalicis.

I. **C**ephalica dicuntur ea, quæ Cerebrum peculiariter spectant, non autem alias Capitis partes. Jam vero Cerebri Functiones duæ sunt, nimirum, (a) Spiritus animales secernere, ac (b) eosdem postea distribuere: verum ut hæ Functiones recte procedant, requiritur Vasorum adaptatio, & Liquidorum debita solutio; hinc ergo quicquid Vasa adaptat, & Liquida debite dissolvit, Cephalicum est.

2. Cephalica sunt autem duplicia; nempe, 1. Calida, scilicet ea quæ tenui oleo, sale, spirituque abundant: omnia igitur Attenuantia huc pertinent, imprimis vero quæ simul odore & sapore grata sunt; ut Abrotanum tenuifolium, Betonica; Chamædrys, Calamintha, Lavandula, Majorana.

Majorana, Melissa, Mentha, Origanum,
Rosmarinus, Salvia, &c. Huc etiam
spectant Insecta quædam, ut Aselli; i-
tem Spiritus Castorei nec non Sal Vo-
latile Oleosum, Olea Aromatica &c. 2.
Frigida, nimirum illa quæ odore grato
nares afficiunt absque calore; qualia sunt
Lilium vulgare, Lilium Convallium,
Rosæ, Violæ, &c.

C A P U T III.

De Ophthalmicis, Odontalgicis, Otalgicis,
& Stomaticis.

1. **O**culi Functio est *videre*; & quic-
quid hanc impedit dicitur *Ocu-
li Morbus*: ut sunt *Palpebrarum* Vitia
ex paralyti vel tumore oriunda (quæ
vero non differunt a Morbis ejusdem
nominis in aliis Partibus); læsio vel
inflammatio *Cornea*, ejusdem phlyctæ-
næ, hydatides, color non naturalis, o-
pacitas, exulceratio, cicatrix, corpus
ei interne accrescens; quæ quidem o-
mnia non alia ratione consideranda sunt,
quam si Partem aliam quandam infesta-
rent, *Oculus* porro non videt, qui in
suis Humoribus aliquid habet mali, v.
gr. Suffusionem seu Cataractam, &c. vel
propter Optici Nervi Vitia; vel quan-
do Lymphatica, per Tunicam Retinam
largissime (uti demonstravit (a) Ri-
dle

(a) In sua *Anatomia Cerebri*, Londini anglice
ab ipso edita in 8. ann. 1695. deinde vero in lati-
num sermonem ab alio translata; & impressa Lug-
duni Batavorum, anno 1725. in 8.

dleyus) dispersa, tument: in his autem ultimis casibus, cum nihil externe possit applicari, præcipuum Remedium est *Mercurius*, ad Salivationem excitandam, ut par est, exhibitus; non tamen quod in Oculum *specificè* agat, sed universaliter in totum Corpus operatione. Oculus etiam peccat quoque si Vascula Humorem Aqueum resorbentia, eundem reducere non possint.

Ceterum, in his omnibus omittendi sunt *Specificorum* tituli; sed inquirendum est, quid vitii in Solidis & Fluidis hæreat; atque medela ex Indicationibus generalibus institui debet: hoc verò maxime videtur inculcandum; quoniam vel optimi Medici *Specificorum* titulos nondum omittere possunt, at semper existimant aliquid *specificè* requiri; cum tamen revera nulla sit proprie differentia, an hæreat Inflammatio in Oculo, an autem in Manu, &c.

Hinc igitur *Ophthalmica* dicenda sunt ea, quæ sanguineas, serosas seu lymphaticas, & nervosas Inflammationes tollunt. In omnibus enim par ubique ratio datur.

2. *Odontalgica* sunt illa, quæ Inflammationes sanguineas arteriosas, Inflammationesque in Vasis Lymphaticis, vel in Nervis, auferunt, & hoc pacto Dentium dolorem compeſcunt. Hinc etiam Purgantia laxantia, ut & Opiata, quandoque *Odontalgica* fiunt.

3. *Otalgica* sunt ea, quæ dolores Aurium sedant. Hæc autem rursus includunt omnia illa quæ tollunt Inflammationes istas triplices supra memoratas.

4. *Stomatica* vocantur illa, *qua Morbos Oris curant*. Hi vero Morbi communes sunt Ori cum aliis Partibus; adeoque Medicamenta nihil *specifici* ad hosce Morbos habent.

C V P U T IV.

De Arteriâcis

1. **A**rteria nomen Veteres dedere Laryngi, (seu proprie Canalibus illis durioribus qui Pulmonem ingrediuntur (a), quos Recentiores Asperam-Arteriam appellant;) & vocarunt *Arteriaca* illa Remedia, *qua Morbos Laryngis & Bronchiorum tollunt* (a), *in specie* vero eorum *Asperitatem*: qualis in Tussi frequens est, oriturque a penuria vel defectu Liquidi quod ibidem secernitur; unde fit ut Filamenta Nervosa nuda & arida remaneant.

2. *Arteriaca* igitur Medicamenta sunt ea quæ simile Liquidum suppeditant: ut 1. *Oleosa omnia blanda*, lente deglutita. 2. *Omnia quæ specie blandi Vaporis*, in Pulmones cum Aere recipi possunt; ut Decocta Farinacea & Emollientia: huc etiam referuntur Emulsiones, Linctus, Syrupi, Succi inspissati; imprimis vero talia parata ex Amygdalis dulcibus,

Se-

(a) Confer. GALENUM, Lib. 6, de HIPPOCR & PLAT. *De cr.* Cap. 9.

(a) Idem, Lib. 7. *De Compos. Medicam. sec. Loc.* Cap. 1. Videtis etiam CASP. HOFFMANN. *Instit. Med.* Lib. 2. Cap. 13. Sect. 2.

Seminibus Papaveris albi, Seminibus quatuor Frigidis majoribus, & minoribus, Nucibus Coquo, Juglandibus, Avellanisque recentissimis, & Pistaciis; ex quibus Oleum, vel expressione, vel in Emulsionibus, educitur. 3. *Arteriacorum* omnium princeps est *Opium*; quod quidem, titillationis sensum auferendo, Tussim sedat: hac autem sedata, Liquores in Arteria-Trachea & Bronchiis secreti, ibidem commorantur, eademque lubricantes, acrimoniam tollunt. *Arteriaca* praeinde sunt omnia illa quæ *Tussim* compescunt.

C A P U T V.

De Thoracicis.

x. **P**ulmonum Functio duplex est; scilicet *Respiratio*, & Sanguinis *propulsio* in Ventriculum Cordis sinistrum. Quæcunque porro duas hæc Functiones promovent, *Thoracica* solent appellari: sed revera vix ulla dantur *Thoracica Specifica* proprie sic dicenda; ea quippe omnia quæ hoc nomine donantur, simili plane ritu agunt ac alia Medicamenta, nimirum, attenuando, inspissando, stimulando, &c. Sic enim Hyssopus, Majorana, Pulegium, Scordium, Sulphur, &c. quæ *Thoracica* vocantur, attenuando solum operantur; tum vero pro *Thoracicis* habenda sunt, quum Sanguis Venosus adeo

adeo viscidus est, ut per Pulmones vix fluere possit: ita quoque Pulmonaria optimum est Remedium *Pulmonicum*, quando Sanguis nimis acer & velox demulceri ac inspissari debet.

2. Si quicquam autem pro vero *Thoracico* sit habendum, *Aer* ipse est illud, quatenus scilicet *Vaporibus* quibusdam imprægnatus intra Pulmones recipitur: itaque, 1. Quando Lympha nimis tenuis & acris ex Vasis Lymphaticis nimium laxatis in Pulmones dilabatur, ut in Coryza, tum *Suffumigia* ex *Mastiche*, *Thure*, *Benzoe*, sunt optima *Pulmonica*. 2. Si adsit *Exhalatio* quedam alcalina, & calefacientis acrimoniæ, ut in *Peste*, *Variolis*, ac *Febribus malignis*, tunc verum *Pulmonicum* est *Vapor Aceti Vini Rhemani*, vel *Pulveris Pyrii*, per *Arteriam Asperam* exceptus. Ubi *Spiritus Vitrioli*, aut *Aquæ-Fortis* effluvia Pulmones invadunt, (unde sæpè numero *Peripneumoniæ graves*, & *Asthmata* fiunt) optimum *Pulmonicum* est *Urinæ putrescentis Vapor* statim Ore receptus; a quo quidem Vapore ipsum acidum Pulmones infestans convertitur in *Sal Volatile innoxium*. 4. Si materia spissa & acris Pulmones occupet, eorumque meatus infarciat, optimum *Pulmonicum* est *Vapor Aquæ calidæ* cum pauxillo *Salis Tartari* & *Urinæ* admisto, ut & cum *Herbis laxantibus* & *stimulantibus*. 5. Quando nimia *Siccitas* atque lenta *Crassities* inest, tunc temporis diluendum est per *Vaporem Aquæ tepidæ*; applicando nimirum ægri *Naso Spongiam eadem Aqua madefactam*

C A P U T VI.

De Cardiacis.

1. *C*ardiacorum historia difficilis est admodum; quoniam imprimis id quod uni Cardiacum est, idem sit alteri Venenum. Jam vero *Cardiacum* vocamus illud quod *Vires Corporis* potius quam *Cordis* auget: hanc autem distinctionem facimus, quia augeri possunt *Vires Cordis* in sanitatis detrimentum; etenim in Febre inflammatoria si *Vis Cordis* augeatur, inde sequetur *Corporis* debilitas, cui succedere poterit mors ipsa.

2. Per *Vires* autem intelligimus *Potentias Corporeas*, quæ *Musculos & Liquida* movent: hinc *Vires* sunt duplices, nempe, *animales*, & *naturales*. Itaque *Cardiacum* est proprie quicquid auget *Vim animalem* movendi *Musculos*, & *Vim naturalem* movendi *Liquida*.

3. *Vis animalis* movendi *Musculos* omnino pendet a *Spirituum Animalium* in *Cerebro* debita secretionem; atque hæc a debito *Liquidorum* per *Vasa* motu. Ad hunc vero motum requiritur, 1. Ut *Cordis vis contractilis* *Liquidum* ita pellat, ut ejusdem adsit copia sufficiens in qualibet *Corporis* parte. 2. Ut *Vasa* apta sint ad *Liquidum* transmittendum. 3. Ut *Liquida* sint *meabilia*, sive ad fluendum idonea.

4. Hinc

4. Hinc etiam ad *tres* Classes sequentes *Cardiaca* reducimus.

I. Classis continet ea quæ in *Spiritus Animales* agunt, 1. Materiam iis producendis *apram* præbendo : hæc autem materia proxime accedit ad Albumen Ovi (a); siquidem homines ii observantur esse robustissimi, quorum Serum ad Albumen Ovi proxime accedit : unde quidem patet, originem Spirituum Animalium esse ab Alimentis ita mutatis, ut proxime ad Albumen Ovi accedant, ita vero per Circulationem attenuatis, ut ad Ignem concrecant. Porro materiam Spirituum præbent maximam Cibi Potusque leves ac nutrientes, sapore vel ipsis infantibus grato, similique odore præditi : ut sunt Lac, Juscula Animalium sanorum diluta, Vina imprimis odorata, Cerevisiæ bene fermentatæ, Fructus Horæi maturi, grati & odorati; sicut Uvæ maturæ, Ribesia, Cerasa, præcipue nigra, Mora, Poma, Melones, Mala Persica, Aurantia, &c. 2. Spiritus in hunc illumve Musculum divagantes *determinando* in Cerebrum ac Cerebellum; istud vero faciunt omnia Antispasmodica, suffocationes hystericas & hypochondriacas tollentia; quæ quidem omnia operantur vel stimulando, vel attrahendo, vel laxando. 3. Spiritus quiescentes *exsuscitando* : hoc præ-

(a) Confer GUILIELMI HARVEI Exercitatio de Generatione Animalium, Exercitat. XII, XXXVII, & LX, ubi agitur de Albumine Ovi, nec non Exercit. LVIII, ubi sermo est de Nutritioe Pulli in Ovo; simulque MARCELLI MALPIGII Tractatum de Ovo Incubato, ut & Tractat. de Formatione Pulli in Ovo.

præstant cuncta sapore & odore grato donata; ut Aromata quævis, præsertim Orientalia balsamica; scilicet, Cinnamonum, Nux Moscata, & Macis, Caryophylli, Zedoaria, Galanga, &c. item Cortex Aurantiorum, Citri Chinenfes, gratus odor Pomorum Granatorum, Abrotanum, Melissa, Thymus, Lavandula, Rosæ, Jasminum, Liliū Convallium, Liliū album, Grana Kermes, Crocus, &c. Huc etiam pertinet Opium (a); item huc spectant omnia Vina generosa, Spiritus Vini, Sales Volatiles Alcalini Oleosi, aromatici, & omnes Compositiones ex his factæ; Olea cuncta aromatica Essentialia, Tincturæ, Elæosacchara, Syrupi, & Confectiones hujusmodi.

II. Classis continet illa quæ in Vasa agunt, ea nimirum transmissioni Liquidorum apta reddendo: talia verosunt 1. Quæ Vasa plus æquo stricta laxant; sicut Balnea, quæ quidem hoc sensu Cardiacæ dici merentur. 2. Quæ Vasa nimis laxa roborant, iisque elasticam vim deperditam restitunt; qualia sunt Austeria omnia: itaque Cortex Peruvianus, Poma Cydonia, Chalybs, Vinum austerrum, &c. munus Cardiacorum obeunt in iis quibus Vasa inertia & flaccida sunt; iis autem qui strictis donantur Vasis lethalia evadunt: sic igitur, in Morbis
la-

(a) Quatenus scilicet attenuando Sanguinem, modo recte administretur, Spiritus animales quiescentes excuscat. De hac autem Opii attenuatrice virtute, conferri omnino merentur Argumenta & Experimenta clarissimi FREIND, Emmenolog. Cap. ult.

taxissimis Virginum, Chalybs optime conducit; verum idem in Morbis Acutis, ubi Vasa sunt constricta, skirrhos insanabiles aut mortem arcessit.

III. Classis includit illa quæ in *Liquida* circulantia operantur, scilicet ea vel *diluendo*, vel *incrassando*, prout nimis crassa, nimium-ve diluta sunt: jam vero si *Liquida* diluenda sint, vix melius datur *Cardiacum*, quam *Aqua* moderate calida.

C A P U T VII.

De Carminantibus.

1. *Carminare* significat demulcere *Carminibus*: Veteres enim existimabant, Poetas, ope suorum *Carminum*, demulcere posse Dolores & Motus nimis vehementes, hinc *Poeseos* æque ac *Medicina* inventor habitus est Apollo.

2. *Carminans* autem proprie est illud, quod *Flatus una cum Doloribus Intestinarum tollit*. Quapropter explicaturo vim Medicamenti *Carminantis* inquirendum est, quomodo *Dolor & Flatus* in *Intestinis* simul occurrant, ac unde generentur.

3. *Dolor* in genere oritur a *distractione* nimia *Fibræ sensilis* (a): *Flatus* vero supponit hæere in *Intestinis* materiem liquidam *elasticam*, calore rarefactam, & per vim aliquam ibi retentam, quæ tan-

(a) Super hac re vide plura in PARTE I CAP. VI. de Solventibus, sive Dolorem; cientibus.

tandem, hac vi superata, magno cum impetu erumpit.

4. Materies hæc liquida *elastica* est Aer ipse, qui quidem erumpit vel superne, vel inferne, atque ruit per Intestina nunc in hanc, nunc in illam partem; unde fiunt Borborygmi: adeoque *Flatus* in Morbis dantur triplices, nempe *Ructus*, *Crepitus*, & *Borborygmi*.

5. Hæc autem materies *elastica*, scilicet Aer, ingreditur in Corpus per Oesophagum, & per Intestina transit, unde, modo ibidem non coerceatur nec calore rarefiat, absque Doloris & Flatuum productione per Anum exit; si vero coerceatur, tunc horrenda creat symptomata: porro coerceatur, vel ab externa vi comprimente, prout in Virginibus Abdomen sibi valde comprimentibus sæpius observatur; vel a Fibrarum contractione, ut in spasmodicis Fibrarum Intestinalium sive primarum Viarum contingit: ita Sphincter Oesophagi seu Gulæ sæpe contrahitur spasmodice, ut in Hystericis; hinc Aer ibidem includitur, rarefactus vero Oesophagum vehementer extendit; unde tunc Aspera-Arteria comprimitur, atque sic oritur suffocationis metus; imo rêvera, pro momento, quandoque suffocantur Hystericæ Mulieres: & hinc facile satis explicatur, undenam in eis procedat Abdominis tumor. Hujuscemodi constrictio nonnunquam accidit circa Ventriculi Orificium utrumque, unde Stomachus admodum distenditur: tale quid etiam fit, si spasmus aliquis successive nunc hanc, nunc il-

illam partem Oesophagi occupet ; indeque perfectissimus sensus globuli ad Gulam ascendente excitatur : idem quoque contingit, si Intestinalis Fistulæ pars aliquando constringatur. His autem omnibus Doloribus medetur *Flatus* expulsio.

6. *Carminativa* sunt igitur ea quæ *spasmos* ejusmodi tollunt ; unde fit ut *Carminantia* sint Medicamenta Laxantia & Aperientia : hinc igitur Aqua moderate calida, affatim epota, Olea similiter calida, Spiritus Volatiles Oleosi, Antispasmodica omnia, Motus externi, Balnea, & Fomenta huc pertinent ; omnium vero summum est Opium.

7. *Spasmodorum* autem dictorum in primis Viis *causæ* sunt, 1. Morbi nonnulli qui Liquidum Nervosum magis ad unam quam ad aliam partem determinant. 2. Venena, sive acria Ingesta ; quæ quidem tormina, flatus, & tumores violentissimos frequenter excitant, eosque sæpe tantos, ut Intestina inde crepent : etenim si vis caustica sese applicuerit alicui parti Intestinalis Fistulæ, illa se contrahet & constringet ; unde Liquidum elasticum includetur, calore rarefiet, atque Dolores excitabit, Spiritibus interim ingenti copia ad locum dolentem (uti in omni Doloze fieri solet) ruentibus ; hinc orietur contractio violentior. Hoc igitur in casu *Carminantia* sunt ea quæ vel *Venenum* extinguunt, vel *pressionem* & *fluxum* Nervosi Liquidi versus affectam Partem imminuunt ; ut Opium, omniaque Opiata, quæ vero tunc temporis eadem fere ratione operantur ac Ve-

næ-secutio in Inflammatione, impetum, scilicet minuendo.

8. *Carminantia* porro *calida* agunt quatenus stimulant, motumque excitant per totum Intestinorum tractum; unde quidem contractio, & Aeris interceptio tolluntur.

C A P U T VIII.

De Anthelminthicis.

1. **V**ermes græce dicuntur *Ελμινθες*; hinc *Anthelminthica* vocantur ea Medicamenta, qua Vermes seu Lumbricos, aut necant, aut expellunt.

2. Loci vero in quibus præcipue nidulantur ac repunt Vermes, sunt Venter & Intestina omnia (raro tamen adsunt in Colo, nisi dum per hoc Intestinum transeunt): hos autem locos *Lumbricorum* esse latebras probat titillatio quam ipsi excitant in Stomacho & Intestinis, eorumque per Vomitus & sedes rejectio. (a)

3. *An*

(a) Vermes sunt Animalcula diversi generis, in Humano Corpore, ex Ovulis Insectorum genita. Quum enim varii generis Muscæ & Insecta, post fecundum inter se coitum Ovula sua *spermatica*, plus minusve copiose in Edulia quam-plurima, v. g. Herbas, Flores, Fructus, aliasve res esculentas aut potulentas deponunt; & hæc deinde res, dictis sordibus *spermaticis-verminosis* inquinata, sive ab Homi-nibus, immediate comeduntur, sive a Brutis in Hominum escam cedentibus devorantur, tum simul hujusmodi Ovula in Hominum Corpora transmittuntur. Adde quod Aerem ipsum, quem respiramus, ac deglutimus, Insectorum Ovulis uber-tim

3. *Anthelminthica* porro Medicamenta
ad binas Classes sequentes reduci possunt.

Q 2

I. Clas-

tim etiam scatere, Physicorum recentiorum experimentis jam satis innotuerit; unde quidem fit, ut id genus Ovula, tum simul cum Cibis & Potulentis, tum etiam cum Aere deglutita, quinimo quandoque forsitan cum aliis *Vermibus*, qui in rebus continentur antedictis, Corpori nostro ingesta, ibique blando Ventriculi, Intestinorum, aut aliarum partium fotu & calore vivificata, in Reptilia Animalcula convertuntur (quemadmodum extra Corpus hoc etiam evenit), idque longe magis & frequentius in tenellis Puerorum, quam robustioribus Adultorum stomachis & visceribus. Ejusmodi porro *Vermes* in diversis hinc Corporis Humani partibus gigni observantur: quippe deprehensi sunt profecto non tantum in Ventriculo, & Intestinis, sed quoque sat frequenter in Hepate, Renibus, Vesica, Pulmonibus, Pericardio, Cerebro, Dentibus cavis, &c. Quin etiam, in imis Ossium Cavitatibus, Crysalidum seu Nympharum exuvias detexit celeberrimus RUYSCHIIUS: (confer ejus *Adversar. Anatom.* Dec. III. pag. 18. & seq.) Idem porro clarissimus AUCTOR notandum esse dicit alibi, (scilicet in *Advers. Anat.* Dec. I. pag. 18.) „ quod in Humano Corpore generentur *Vermes* tam diversa forma discrepantes inter se, ita tamen differentes ab omnibus aliis in Natura rerum unquam reperi- tis, ut nusquam iis similem ullum conspici- detur extra Corpus Hominis; quorum interim nonnulli in plurimarum exporriguntur ulnarum longitudinem. Hos igitur non ex Ovulis deglu- titis originem ducere, sed potius in eodem Cor- pore natos, ex Ovis simul in nobis generatis cum reliquis Corporis nostri partibus, veris- simile admodum esse putat. „ Istud vero quadrat ad sententiam HIPPOCRATIS, compluriumque magnis nominis Physicorum, ac imprimis exper- tissimi Medici Parisiensis NICOL. ANDRY, qui de *Vermibus in Humano Corpore generatis* egregium Tractatum idiomate Gallico conscripsit. Jam vero quomodocunque nascantur *Vermes* in nobis, om- nium frequentissime deprehenduntur illi de quibus sermo hic loci habendus est, qui quidem in Intestinis sapissime, & in Ventriculo nonnunquam la-

I. Classis continet ea quæ , uti docet experientia, *Vermes necant* : qualia sunt,

I. *Olea*

fatitant. Horum autem a Medicis tres vulgo distinguuntur species: nimirum (1) *Lumbrici Teretes*, græce Ε"λμινθες Στρογγύλαι. (2) *Lati*, græce Πλαταῖαι, aliquando Κεφαλαίαι, item Ταυλαί, i. e. *Fasciæ*; unde & *Fasciati* quoque nuncupantur, ex eo quod fasciolam seu vittam tenuem exacte referant, exceptis Capite & Cauda, quæ in acutum desinunt. (3) *Minuti*, græce Α"σκαρίδες, quod nomen iis unice tribuit GALENUS in *Exegeſi*. Porro *Lumbrici Teretes* omnium frequentissimi sunt, ac notissimi, & in tenuibus potissimum Intestinis copioso plerumque numero, generari solent, unde sæpe in Ventriculum ascendunt, & per Os quandoque, ac etiam per Nares, rejiciuntur, quanquam sæpius per vias inferiores, modo vivi, modo extincti, deturbentur: Infantibus autem admodum sunt familiares. Ceterum præsentiam Animalculorum hujusmodi in Pueris haud ita facile semper cognoscere datur; quandoquidem Signa & Symptomata, quæ ab eis producuntur, plerumque sint cum aliis Morbis communia. Verum tamen Morſicationes, Resiones, atque subita & intermittentia Tormina Ventris, præsertim jejuno Stomacho; aliqualis dein Macies, Faciei Pallor, Cavitas circa Oculos, Inquietudines nocturna, & Insomnia gravia. Fricationes Narium frequentes, Eætor ex Ore prodiens, Tussicula sicca, quandoque cum Dispnoæa; subinde etiam Febricula Lenta non sine Siti, Horrores, Cephalalgia, Cardialgia; interdum Animi Deliquia, Tumor & Tensio abdominis; Singultus, Nausea, Vomitus, frequens ad Ventrem Manuum admotio, Cessatio Torminum post Cibi ingestionem, Voracitas nimia, Dejectiones colore griseo infectæ & argilla dissoluta similes, Urina denique cruda & turbida, fere instar Latis, Signa solent esse horum Vermium latentium: quamvis tamen hæc omnia quandoque varia admodum existant; nullum est enim adeo peregrinum Symptoma, quod a Lumbricis interdum non oriatur; uti quidem testantur Practicorum Observata. Jam vero si Prognosin spectemus, Vermes aliquando diutissime in Humano Corpore possunt hospitari, sine notabili noxa aut molestia; verum tamen sæpe contingit, ut in-

de

1. Olea cuncta immediate Lumbricis applicata; quæ quidem, omnes eorum

Q 3

Tra-

de sævissima producantur Symptomata; Sicuti Famæ Canina, Sopor, Delirium, Febres Continua, Lenta, atque Hæctica, imo non raro illæ quas Malignas appellant, una cum Motibus Convulsivis & Epilepticis lethalibus; vel Intestina aut Stomachus perterebrantur a Lumbricis, indeque mors subsequitur: verbo dixerim, gravissima quæque Symptomata hinc oriri possunt. Vermes Lari omnium rarissime occurrunt; siquando vero, tunc temporis hoc Signum est peculiare cum aliis communibus, quod simul cum Fæcibus Alvinis prodeant corpuscula Cucurbitæ Seminibus analoga (quæ quidem Lumbricorum Latorum videntur Excrementa esse): horum autem longitudo sæpius extenditur; nec etiam numerosi in Intestinis adsunt, sed unus ut plurimum (qui vero propter ea Solium audit), vel binus quandoque ibidem hospitantur. Ceterum, si quis de hisce Vermibus plura voluerit, adeat AUTORES qui de hoc expresse egerunt argumento, præsertimque DAN. CLERC LER, *Histor. Latorum Lumbricorum* Ultimo breves illi ac minuti Vermiculi, quos *Ascarides* vocitant, numerosissimi & acervatim in Intestino Recto gigni & congregari solent. atque, magnitudine & crassitie, imo tota fere figura sua, acubus similes existunt: hi porro simul cum Excrementis vivi ex Ano protruduntur; Infantibus vero Puerisque valde sunt familiares, & Adultis etiam aliquando: Signum autem pathognomonicum infestantium *Ascaridum*, est *Pruritus in Podice vix tolerabilis, cum frequenti molestoque Tenesmo seu desidendi cupiditate*; quin & interdum ita vehementer Ægros torquent isti pusilli Carnifices, ut *Syncopem* inducant; etiamsi tamen gravia Symptomata, ut alii, vixdum creare soleant: Ceterum de methodo hujuscemodi Vermes enecandi & expellendi, conferendus est imprimis FULLER, in *Pharmacop. Extempor. Reform.* titulo de *Enem. Amar.* pag. m. 101. 102. 103. Hæc vero de Lumbricis hætenus dicta sufficiant. Qui plura cupiet, consulat (præter NICOL. ANDRY, & DAN. LE CLERC, in Tract. supra laudatis) AUCTORES varios, qui quidem de hoc argumento egerunt quamplurimi: scilicet, (α) *Historiæ Naturalis*
Scri-

Tracheas obstruendo, brevi eisdem interimunt; hinc ergo bibatur Oleum, vel specie Clysmatis injiciatur; ita quippe (clarissimus Auctor noster) hominem quemdam *Ascaridibus* laborantem, omnibus aliis Anthelminthicis frustratentatis, solo Clysmate ex Oleo diu retento, curavit, expurgata prius leniter Alvo; quod quidem semper fieri debet.

2. *Mellita* omnia; quæ vero agunt eadem ratione: sic igitur, post assumptum lene Purgans, jejuno Stomacho, (ut nihil obftet) *Mel* epotum optimum est Anthelminthicum, ac imprimis pro Infantibus.

3. Quæ, vulnerando, contundendo, pungendo, *Vermes* occidunt; ut Officula Piscium deglutita, Cornu Cervinum, Limatura Martis, & similia *spiculorum* instar agentia; sed hæc raro Intestina tenera relinquunt intacta.

4. *Venena* Insectis hisce dicata: sicut Mercurius ita præparatus, ut per Intestina solummodo transeat, non autem in Vasa Lactea penetret; talis præparatio est *Æthiops Mineralis* pulverisatus, & cum

le-

Scriptores; ut imprimis ULYSS. ALDROVANDUS, (Libr. VI. de *Insectis*, Cap. 2.) FRANC. REDI, (in *Observat. de Animalculis vivis quæ in Corporibus vivorum Animalium reperiuntur*,) &c. tum (β) Historiarum Medicarum & Observationum Collectores; præsertimque SCHENKIUS, BARTOLINUS, STALP. VANDER VVIEL, PAULLINUS, (in *Disquisit. de Morte Verminosa*, licet hic tamen aliena & inutilia multa, promovere suo, consarcinet), HILDANUS, FORESTUS; TULPIUS, &c. quibus addenda sunt *Acta Regia Parisina*, & *Londinensia*, *Ephemerides Naturæ Curiosorum*, &c. (γ) Denique de *Morbis* qui a *Lumbricis* oriuntur cognoscendis & curandis, consulantur, optimi quique Practici.

leni Purgante datus : item Vitriola Metallorum, ut Martis, Veneris, Lunæ, si, Pilularum specie, addito leni Purgante, fumantur, ac per Alvum determinentur.

II. Classis complectitur ea quæ *Lumbricos expellunt* : qualia sunt omnia *Purgantia & Vomitoria*, quæcunque fuerint sine ullo discrimine, dummodo vacuo Ventriculo fumantur. *Amara* autem illa quæ tanquam *Anthelmintica* commendari solent, & hoc insigniuntur nomine, casu tantummodo profunt; quando scilicet *Intestinales Fibræ* debiliores sunt, quam ut *Vermium* nidos expellant; *Lumbricos* vero neutiquam occidunt hæc *Amara*. Notandum est porro, non parum eos hallucinari qui dicunt, neminem a *Vermibus* liberari posse, nisi per Anum expellantur eo tempore quo necantur, cum tamen, si modo necati sint, brevi putrescant, atque, specie mucî, exeant, adeo teneræ texturæ sunt.

C A P U T IX.

De Anodynis.

1. **A** Nodyna sunt ea Medicamenta, quæ Dolorem in genere tollunt. Hæc autem sub se complectuntur, 1. *Paregorica*; quæ Dolorem auferunt demulcendo. 2. *Hypnotica*; quæ Dolorem tollunt, Somnum conciliando. 3. *Nar-*

cortica; quæ Dolorem adimunt, Stuporem inducendo. 4. *Nepenthes*; quod proprie significat Medicamentum *Dolorem auferens*. (a)

Cum

(a) Hoc igitur sensu *Nepenthes* Synonymon est *Anodynæ*; ac proinde non videtur debere Classẽ peculiarem constituere. Porro quid proprie fuerit *Nepenthes* illud de quo quidem tanta prædicat HOMERUS, *Lib. IV. Odyss. pag. m. 47.* non parum profecto disceptatum est inter AUTHORES; quorum vero sententias afferre neutiquam est hujus loci; sufficiat impræsentiarum pauca duntaxat hoc super argumento differere. Vox ista *Nῆπενθες* componitur ex particula privativa *νῆ* & *πενθος* luctus; quoniam scilicet hoc Medicamentum *tristitiam* discutit, ac hilaritatem inducit; quippe quod HOMERO teste) *Vino Convivarum MENELAI*, ad huc producendum effectum, immixtum fuerit ab HELENA; quæ vero hujuscemodi Pharmacum a POLYDAMNA Ægyptia, THONIS Coniuge, dono acceperat: hac autem virtute præditum esse *Nepenthes* assertit POETA, loco citato, ut quicumque deglutierit illud, malorum penitus obliviscatur, neque tota illa die flere possit, etiamsi Pater & Mater ei mortui fuerint, vel coram ipso Filius trucidaretur aut Frater. Unde quidem conicere licet, quod per istud adeo decantatum HOMERICUM *Nepenthes* intelligendum sit *Opium* ipsum, vel ex eo Compositio quædam; quum & hoc imprimis nascatur in Ægypto (ubi dono datum fuerat HELENÆ); ac etiam facultate polleat Homines ipsi assuefactos exhilarandi, & ex eorum animo metum discutiendi, prout exemplo TURCARUM, aliorumque Populorum Orientis abunde patet. Hinc porro videntur CHYMICI vocem istam transtulisse ad Compositionem quandam Opiatam, quæ dicitur *Nepenthes Aureum ANGELISALÆ*, & ab hoc AUCTORE describitur in *Opilog. pag. m. 610.* quin & ideo Laudanum Opiatum vulgare, *Nepenthes* audire solet in aliquot Medicorum Præscriptis. Ceterum, si quis de hac voce ipsiusque significationibus plura voverit, consulat imprimis *Dissertationem integram*.

Cum autem *Anodynum* sit nomen generale, quatuor antedictas Medicamentorum Dolorem tollentium species complectens, hinc omnium primo præmit-

Q. 5

ten-

gram a CONRAD. BARCHUSEN. habitam super hoc argumento, quam vero *Historia Medicina* annexuit; itemque CASP. a REIES, *Elys. Jucund. Questionum Camp.* Quæst. II. N. 12. & Quæst. LXXXVIII. N. 13; nec non LANG. *Epist. Medic.* Lib. I. Epist. 56. ac Lib. III. Epist. 6. ut & *Lexicographos*, aliosque passim. Porro de *Nepenthe Indorum* hodierno vide sis ENGELB. KÆMPFER, *Amœnitat. Exotic.* pag. 652. Hoc vero *Indicum Nepenthes* jam antea descripserant GARCIAS AB HORTO, *Histor. Aromat.* &c. Lib. II. Cap. 25. & CHRISTOPHORUS ACOSTA, *ibid.* Lib. III. Cap. 53. qui dicunt, Pharmacum istud parari potissimum ex specie quadam Cannabis Indicæ, quæ (referente ACOSTA) dicitur ab Arabibus *Axis*, & a Turcis *Asarath*, a Persis autem, ut & ab Incolis Regionis Decan, plurimarumque aliarum Regionum, *Bangue* vocatur. Planta vero hæc videtur CLUSIO magnam habere affinitatem cum Turcarum Constantinopoli degentium *Maslac*; de quo conferatur VVEDELIUS, *Opiolog.* Lib. II. f. 4. P. I. pag. 168. „ Indi (inquit ACOSTA) foliis & semine vescuntur, cum ut validiores in re Venerea fiant, tum ad excitandam Cibi appetentiam. Fit ex hoc *Bangue* Compositio quædam, vulgaris admodum usus in iis Regionibus ad varios effectus: Etenim Magnates & Militiæ Præfecti, ut, laborum obliti, securius & liberius dormiant, seminis & foliorum, in pulverem redactorum, quantum videtur, sumunt, illicque addunt *Areeam* sive *Avellanam* Indicam viridem, & *Opii* nonnihil, pro arbitrio, ac omnia hæc *Saccharo* excepta devorant: Si vero, in Somno, varias rerum species sibi observari cupiunt, his adjiciunt selectissimam *Camphoram*, *Caryophyllos*, *Nucem Moschatam*, & *Macim*: Si autem hilares esse volunt, & faceti, ac præsertim in Venerem procliviores, tunc, *Ambragrisea*, & *Moscho* additis, omnia *Saccharo* excipiunt, & Electuarium faciunt.

tenda sunt quædam de *Dolore in genere*
THEOREMAT A.

THEOR. I. Corporis nostri *fluida* partes non *dolent*, sed *solida* tantum; hæ vero quatenus ex Nervis conflantur, & non aliter: Nervi porro alii sunt *aperti* cavique, alii *consolidati*; prioris autem duntaxat generis Nervi Doloribus afficiuntur.

THEOR. II. In omni Nervo adhuc *vitali*, si consideretur ejus *ultimum* Componens occurrit solummodo Membrana *tenuissima*, simul & Liquidum in ea detentum coercitumque: omnis autem Membrana *ultima* Nervosa cujuscunque Nervi, constat ex Fibris solidis & non cavis; quæ vero componuntur ex partibus incredibiliter exiguis ac minimis, ad ignem aut aquam vix mutabilibus: (ut istud in PROLEGOMENIS, CAP. IV. & CAP. V. §. I. explicatum est.) Porro Liquidum ibidem contentum, est omnium tenuissimum, videlicet, (si ulla quidem comparatio possit institui) aquæ ex Liquido Albuminis Ovi productæ quodammodo simile.

THEOR. III. Omnis igitur Dolor est *affectio* quædam vel solidæ Membranae, vel oriunda ex Fluido contento, vel ex utroque.

THEOR. IV. Causæ omnes quæ Dolorem produunt, utut in Liquida agant, eaque mutent, nunquam Dolorem creare poterunt, nisi pro *effectu* talem habeant Liquidum *mutationem*, quæ Solida afficiat.

THEOR. V. Omnis ergo Dolor pendet a *mutatione* quadam *contactuum* in Solido.

do *ultimi* Nervi , quatenus adhuc Li-
quidum continet.

THEOR. VI. Dolor omnis fit ab actio-
ne quæ in *ultima* Fibra talem excitat
motum , qui , si continuetur , vel augea-
tur , necessario destruet istius Fibræ
continuitatem ; idque docent omnes quo-
rumcunque Dolorum historiarum : hinc &
omnis Dolor ingens , diu durans , ha-
bet , pro fine suo , rupturam Vasorum
destructionemque Partis ; sic ab Inflam-
matione *suppuratio* & *gangrana* , & a
Dolore Nervoso *insensibilitas* tandem o-
riuntur : *motu* itaque illo sublato , tol-
litur quoque Dolor.

THEOR. VII. Omnis *Causa* Doloris ,
quatenus agit in *unam* Fibram , agit
duntaxat vel trahendo , vel premendo ,
vel vulnerando ; si vero in *plures* Tu-
bum constituentes agat , tunc temporis
considerari potest ut inflans & disten-
dens huncce Tubum : quicquid igitur
Dolorem creat , id operatur vel tra-
hendo , vel premendo , vel distenden-
do , vel vulnerando.

THEOR. VIII. *Tractio* omnis , in Cor-
pore sanissimo , Dolorem excitat *elon-*
gando Fibras ; uti quidem docent Car-
nificum *torturæ*.

THEOR. IX. Magnam a contentis Li-
quidis Vasorum dissentionem , Fibras
elongando , Dolorem inducere docet Hi-
storia Medica ; hoc enim patet ex Tu-
moribus dolentibus , ubi , sublato Tu-
more , cessat Dolor : notandum est ve-
ro quod , licet Vas distentum idem re-
maneat quoad longitudinem , attamen

Fibræ laterum ab ista distentione *elongari* possint.

THEOR. X. Omnia *Vulnerantia*, proprie sic dicta, operantur vel pungendo, vel terebrando, vel secando: quamdiu autem agunt, Dolorem excitant *elongando* Fibras; simul ac vero effectum produxere, cessat Dolor: hinc etiam *Nervus abscissus* nequaquam dolet.

THEOR. XI. Ignem, & omnia *Acria* invisibilia, simili plane ritu, ac enumeratas Causas, agere, in *Acrium* historia probatum fuit.

THEOR. XIII. Dolor in aliqua parte excitatus tollitur, 1. Nervo *destructo* in parte ubi Dolor est: destruitur vero Nervus, quando Liquidum per eum amplius fluere nequit. 2. Motus Dolorem excitantis *intercepta* communicatione cum Sensorio Communi. 3. Cerebro *inergo* reddito ad communicationem Causæ *dolorifica* recipiendam; uti patet ex Apoplecticis, & omnibus iis quibus Cerebrum, aliqua de causa, compressum est.

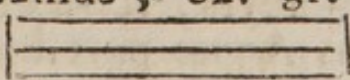
THEOR. XII. Fibrillæ unius *ultimæ* Dolor *infimus* & *mitissimus* oritur a Motu, aliquantulum majori *solito*, Fibrillæ superinducto; cuius finis est Perceptio *gratissima*: quæ vero, quatenus a miti vellicatione fit, dicitur *Titillatio*; quatenus autem a rosione Liquidi contenti, vocatur *Pruritus*. Sic Odor *gratissimus* & Sapor, si diu ac vehementer percipiantur, Dolorem excitant: idem etiam in Somnis accidit.

THEOR. XIV. Fibrillæ unius *ultimæ*
Do-

Dolor summus & vehementissimus oritur a diu continuata ejus elongatione, quamproxima dissolutioni, sed tamen absque dissolutione.

THEOR. XV. Augmentum vero Doloris summum oritur a numero Fibrillarum simul affectarum; etenim duæ Fibrillæ sic affectæ non tantum excitant Dolorem, ac si plures simul affectæ essent.

2. Ex dictis igitur manifestum est, quod omnis Dolor oriatur a distractione sive nimia Fibrarum elongatione: quæ quidem, si ab externa Causa procedat, tolli potest ablatione istius Causæ; (si vero ab interna Causa fiat, examinandum est prius qualis hæc sit, ut Dolorem tollere valeamus.) Jam vero nimix distractionis Causæ internæ ad 5. reducuntur; ac proinde totidem sunt Classēs Medicamentorum Anodynorum ejusmodi Causas tollentium.

3. Hæ porro Causæ sunt, 1. Nervi alicujus semi laceratio: etenim pars illa Nervi semi-lacerati, quæ manet illæsa, multo majorem impetum seu contractionem sustinet, quam in statu sano Nervi; unde sequitur ejusdem distractio seu elongatio. Supponamus, ex. gr., A B Nervum esse A B constantem ex tribus Fibris, quæ, C
dum integræ & illæsæ sunt, sustinent simul omnem illam vim qua Nervus conatur se contrahere, ac versus puncta A B, quibus affigitur, resilire: Si jam una ex istis Fibris rumpatur ad C, re-
li-

liquæ *duæ* totam vim sustinebunt, quæ quidem a *tribus* antea sustenta fuerat : hinc vero Distractionem & Dolorem necessario patientur . 2. *Inflatio* nimia a Spasmo . 3. *Distentio* nimia ab aliquo Obstruente , & Vi Vitali urgente . 4. *Distentio* nimia ab Acri impactu , & Vi Vitali urgente . 5. *Distractio* Nervorum ab Elatere proprio supra corpus aliquod durum & impactum , ut supra Calculum in Uretere .

4. Causam primam auferunt , 1. *Integra discissio* , vel *ustio* Nervi *semi-lacerati* : hoc igitur sensu, Cultelli, Ignis, & Cauterica Potentialia sunt magna *Anodyna* . 2. *Partium laceratarum* ad se mutuo *adductio* : nam in summis Doloribus hæc sæpenumero mire juvat , uti docet experientia . Musculus enim *vulneratus* dolet quamdiu hiat ; partibus vero ad se invicem adductis , cessat Dolor : huc ergo pertinent Suctiones , Ligaturæ, Suture . 3. Nervi totius *emollio* & *laxatio* ; quæ quidem efficit , ut partes illesæ Nervi , absque Dolore , in longum protendantur : huc itaque spectant omnia *Laxantia* & *Emollientia* ; qualia sunt , (1) Aqua calida . (2) Potio levis , scilicet ex una Aceti & tribus Aquæ partibus . (3) Decocta Emollientia farinacea , suboleosa , eaque , specie Emplastri , Fomenti , Vaporis , Cataplasmatidis , aut Balnei , applicata . (4) Haustus largus ex similibus paratus . (5) Balsamica omnia lenissima ; ut Balsamum Peruvianum , Gummi Elemi , Terebinthina , &c. , Ovi Vitello soluta , & applica-

plicata ut ad locum affectum penetrent.
(6) Animalium recens occisorum partes calidæ applicatæ; ita quippe summum habetur *Anodynum*, si, v. gr., Brachium læsum indatur in Abdomen Animalis recenter mactati. 4. Denique prima Causa tollitur, si partes Vulneri vicinæ ita mutantur ab aliqua re, ut *durescant* atque *resiliant*, & hoc pacto minutas partes *semi-laceratas* perfecte *solvant*: talem vero partibus Vulneri vicinis mutationem inducunt Oleum Terebinthinæ & Alcohol Vini calide affusa, & similia; quæ quidem, inter agendum, maximum semper Dorem pariunt. Porro si alicubi, profunde in Corpore, oriatur Dolor a *semi-laceratione*, nulla spes est curæ, nisi, aucto Dolo, tandem integre *solvantur* Nervi læsi: sic enim, si talis Dolor in Ligamentis hæreat, auferri nequit, nisi destruat^r Nervus, quo peracto, statim cessat Dolor; hinc in Podagra *trophacea* nullus fere Dolor adest.

5. Causam secundam auferunt ea quæ *spasmi* causam tollunt: *Spasmi* vero causa, vel in Cerebro, vel in Nervo, vel in Villo Musculoso, hæret; eaque semper est vel Acre *irritans*, vel Spiritum Animalium *inæqualis* determinatio: summa proinde in hisce casibus Remedia sunt, 1. Potus attenuantes & diluentes, huic Acri quod *irritat* oppositi, copiose quidem assumpti. 2. Motus Liquidorum augmentum.

6. Tertiam Causam tollunt, 1. Ea quæ Acre *impactum* corrigunt, mutando

scie

scilicet figuram ejus acutam in obtusam : istud vero fit ; (α) Acre cum aliis particulis componendo ; (β) ejus acumen , vel Coctione , vel Suppuratione , frangendo ; (γ) idem per Demulcentia involvendo . 2. Illa quæ *Acre impactum* educunt : qualia sunt , (1) Quæ vias laxant ; hinc dixit Hippocrates , omne Dolens ab Acri laxandum esse . (2) Quæ diluunt liquida . (3) Quæ determinant foras : Confer PART. III. CL. III. CAP. VIII. de *Attrahentibus* . (4) Quæ *Acre impactum* ad quietem deducunt : id autem 4. modis ad quietem componitur ; scilicet , (α) Liquidorum circulantium , & Solidorum contractilium impetum minuendo ; nisi enim a vi contractili Solidorum , & a vi projectili Fluidorum comprimeretur *Acre infixum* , Dolorem utique non produceret : Contractio autem in Solidis minuitur laxando : Impetus vero minuitur in Fluidis , propius ad statum mortis ducendo , sive ad mortem appropinquando ; hinc etiam omnis Dolor paulo ante mortem desinit : Vide PART. II. CAP. IX. de *Sistentibus* . (β) impetum aliorum determinando : Confer CAP. de *Attrahentibus* . (γ) Animi Deliquia excitando . (δ) Causas externas *Acre* per se iners , actione sua , excitantes (quales sunt calor & motus Partis) tollendo .

7. Quartam causam auferunt ea quæ *Vasa* laxant , *infarctum* resolvunt , & vim *projectilem* Liquidorum imminuunt : huc itaque pertinent Venæ-sectio , Evacuatio quæcunque magna , nec non Remedia

dia Incidentia, Attenuantia, Resolventia, & Diluentia; ut Balnea, Fetus, &c.

8. Quintam Causam tollunt, 1. Omnia illa quæ *primam* auferunt. 2. Quæ, leniter lubricando, resolvendo, & stimulando, *impactum* movent, & propellunt. 3. Quæ istud *impactum* determinant ad locum ubi minime nocere possit: Vide CAP. de Attrahentibus.

9. Porro si Dolor sit *ingens*, ejus vero causam tollere non valeamus, tum Dolor sui ipsius medela fit, scilicet Hominem destruendo: verum tamen quædam extant quæ, licet Doloris causam non auferant, nihilominus ejus sensum imminuunt; talia vero sunt *Hypnotica* five *Soporifera*.

10. *Hypnotica* autem omnia ad duas Classes sequentes reduci possunt.

I. Classis continet quæcunque *Somnum* conciliant, *Somni* impedimenta tollendo: hæc vero impedimenta plerumque sunt Objecta externa, Dolores, Calores, Sudores, Corpores Morbi varii, Animique Pathemata; quibus sublati, sponte sua sequitur *Somnus*: hac itaque ratione omnia fere Medicamenta, ut Diluentia, Resolventia, Incrassantia, Humectantia, Exsiccantia, Calefacientia, Refrigerantia, Acida, Alcalina, ceteraque innumera, & plane contraria, sunt *Hypnotica*; prout hoc illud-ve Symptoma, quo impeditur *Somnus*, vel auferunt, vel mitigant: sic enim Absorbentia Terrestria in Infantibus; propter Acidum, quod in eorum Ventriculo ac-

In-

Intestinis continetur) doloribus intervigilandum affectis, sæpenumero Somnum producant: ita quoque Rosa, Salix, Lactuca, Taraxacum, Endivia, Acetosa, Melones, Pepones, Cucumeres, &c. extrinsecus adhibita, in Morbis calidis *Somnifera* sunt.

II. Classis includit ea quæ Somnum producant, supprimendo causas naturales *vigiliarum*, & imprimis impediendo fluxum Liquidi per Nervos: hæc autem sunt triplicia; scilicet 1. *Mitia* & tuta. 2. *Fortia* & periculosa. 3. *Mala* & fere lethalia. *Somnifera Mitia* sunt illa quæ Somnum naturalem, levem, & facile solvendum conciliant: talia sunt Crocus, Papaveris Rhœados omnes partes, uti semen, folia, capita, succus; itemque Papaver album, Cynoglossum in omnibus suis partibus, Solanum Officinale, ac *Somniferum* illud blandum Herba Paris dictum, &c. *Fortia* sunt illa quæ Somnum inducunt coactum, profundum, & vix excutiendum, una cum summo stupore; (hæc vero, ut & sequentia, proprie *Narcotica* dicuntur:) huc autem pertinent Opium, Hyoscyami semen, &c. *Mala* sunt ea quæ producant Somnum profundissimum, morte plerumque terminandum; si vero excuti contingat, sequitur omnium Animi Facultatum depravatio: huc porro spectant Hyoscyami utriusque folia, flores, fructus, radices, ac succus; nec non Stramonii semen, quod ad ʒ ß. sumptum, insaniam creat, & ad ʒ j. est lethale (a); item Lolii fa-

(a) Stramonii fructu spinoso, sive *atDura*, Se-

farina, Oxyſchœni ſemen (a), Solanum
lethale Melanoceraſos aut Belladonna di-
ctum, Solani Pomiferi fructu rotundo
C. B. ſeu Lycoperſici Gal. & Anguill.
Fru-

men in pulverem redactum, &, ad drach. ſs. in
Potu exhibitum, *mentem* turbat ac alienat, *in-*
ſaniam quandam viginti quatuor horas durantem
inducens. Miſer qui Semen iſtud hauſit, diu
veluti *mente* alienatus remanet, aut ridens, aut
ejulans, aut dormiens, plerumque etiam cum
altero colloquens, & ei reſpondens; ut interdum
quoque ſana mente ipſum credas, tamenſi men-
tis non ſit compos, neque eum agnoſcat cum quo
ſermones confert, & habitu colloquii plane ſit
inmemor poſtquam ad ſe rediit. Hinc etiam (ut
refert GARC. AB. HORTO.) Flos aut Semen
Datura injicitur a Furibus in Cibus eorum quos
deprædari volunt: quum enim *mente* alienentur,
per aliquod tempus, quicumque Pharmacum hoc
aſſumpſerunt, hi ſane, magna cum libertate,
ſiunt quicquid libitum eſt deprædari. Narrat
quoque CHR. ACOSTA; Fœminas quasdam In-
dicas hujuscemodi Toxicum ita præparare noviſ-
ſe, ut *mentem* turbare poſſint ad certum hora-
rum ſpatium, plus minus-ve, prout ipſis lubet:
quin etiam (ut aſſerunt Itinerariorum Scriptores
nonnulli) Mulieres adulteræ hoc dolo paſſim
utuntur in Indiis, ut Maritos fallant. Plura vi-
de apud GARC. AB. HORTO, Lib. II. Cap. 24.
& CHR. ACOST. pag. m. 301. & ſeq. vel apud
RAIUM, *Hiſt. Plant.* pag. 749. Vide ſis denique
KÆMPFER, de quodam, apud Indos, *Electua-*
rio Magico (uti vocat) ex ſemine *Datura*, *Opio*,
pollino *Cannabis Perſicæ*, aliſque rebus confecto;
de quo quidem ſe mira admodum experientia
didiciſſe narrat, *Amœnit. Exotic.* Faſc. III. Obser-
vat. XV. Sect. 3. pag. 650. Porro ſimilis *Electuarii*
Compositionem (at ſine *Datura* ſemine) refert
CHR. ACOSTA, quam vide ſuperius in hoc
CAP. pag. 460. & 461.

(a) Oxyſchœnos eſt *Juncus acutus capitulis* Sor-
ghi, Cs B. P. De viribus autem *Seminis* ejus con-
fer DIOSCORID. & MATTHIOL. Lib. IV. pag.
732. Edit. BAUH.

Fructus, sive Aurea Mala (*a*), Nicotianæ Fumus nimia copia sumptus in non assuetis; Vinum etiam nimis copiosum, Spiritus ex eo producti, &c. (*b*.)

(*b*.) Verum tamen hacce *Poma*, Aceto, Sale & Pipere condita, hodie comedunt Itali ad Hispani: quin etiam *Mandragora* atque *Melongena* Fructus, licet a multis AUCTORIBUS ad istam classem referantur, impune comedi posse asserunt nonnulli, ut HERNANDEZ, BELLONIUS, &c.

(*c*.) *Narcoticis* hujuscemodi validioribus accensenda supersunt adhuc aliquot *Venena*, quæ tum *Narc. sin.* tum horrendas Convulsiones excitant; ut *C. cuta Major*, *Minor Petroselino similis*, & *Aquatica* GESNERI, (de quibus consulatur omnino VVEPFER) aliaque id genus. Vim quoque maxime narcoticam; imo & deleteriam, habet *Croci* gravissimus diuque perceptus Odor; utpote qui Cerebro adeo infestus sit, ut ipsam mortem arcessere valeat: cujus quidem rei memorabile tradit exemplum PETRUS BORELLUS, *Observat. Centur. IV. Observ. XXXV. pag. m. 303.* Denique *Somnifera Numeri secundi* ad hunc tertium etiam pertinent, si nimia dosi sumantur, ut *Opium*, &c.

QUINTA CLASSIS.

De Medicamentorum in Solida
& Fluida simul operantium.

CAPUT UNICUM.

De Antidotis.

Antidotus, vel Antidotum, Alexi-
pharmacum, Alexicacum, Alexi-
tea

verion, & *Theriaca* idem denotant Medicamentum, scilicet illud quod contra Venenum valet.

(Jam vero priusquam de *Antidotis* agamus, quædam de *Venenis* in genere præmittenda sunt THEOREMAT A.)

THEOR. I. Venenum proprie vocatur id quod Mortem (citius lentius-ve) inducit, vi quadam singulari.

THEOR. II. Mors inducitur tollendo Circulationem Sanguinis a Corde in Pulmones & Cerebellum, & ex iis rursus in Cor.

THEOR. III. Hæc autem Circulatio tolli potest, 1. Vires motrices auferendo: 2. Liquida corrumpendo: 3. Vasa destruendo: 4. Tria prædicta simul agendo.

THEOR. IV. Vires motrices tolli nequeunt, nisi Solida & Fluida corrupta sunt. Liquida vero per se considerata peccare non possunt, (ita scilicet ut Vires motrices inde pereant), nisi in coagulum abeundo: Coagulum autem fit vel in Venis, per assumpta; vel in Vasis Pulmonalibus, per inspirata: Vide PART. II. CAP. VII. de Coagulantibus. Vasa porro destruuntur, vel quatenus ab acrimonia (contentis Liquidis per Venena superinducta, eroduntur, vel quatenus nimis coarctantur; qualis quidem coarctatio Vasis Pulmonalibus inducta contingit a Fumo Sulphuris, &c.

THEOR. V. Sic igitur quæcunque Vasa minima valde constringunt, vel erodunt, externe aut interne applicata, vel quæ Liquida coagulant, sunt Venena: hæc autem si effectus hosce subito producant,

Ve.

Venena dicuntur *celerrima*; si vero lente operentur, tum etiam *lenta* audiunt. Quin & ex his plurima vim suam exerunt *perturbando* Motum Circulatorium, & Secretorium, Excretoriumque, nec non Spirituum Motum, Spasmus scilicet inducendo.

THEOR. VI. Hinc omnia *Venena simplicia* ad tres classes reduci possunt; nimirum, (1) ad ea quæ *Vasa constringunt*, aut *erodunt*: (2) Ad ea quæ *Liquida coagulant*: (3) Ad ea quæ *Motus antedictos perturbant*. Ceterum, ex hisce *simplicibus Venenis* facile possunt erui *composita*.

2. Ex dictis igitur patet, quod *Antidota* talia debeant esse quæ quidem vel *Venenum corrigant*, vel *idem expellant*, vel *Vasa muniant*, vel *Spasmos compe-
scent*.

3. Jam vero *Antidota* quæ *Venena corrigunt*, operantur vel demulcendo, vel Coaguli vim tollendo, vel resolvendo. Quæ *expellunt*, id agunt vel ope Circulatorii Motus, (atque sic Aqua calida, cum Aceto & Sale epota, propter Motum auctum & Sudores excitatos, antiquissimum est *Alexipharmacum*), vel attrahendo extra Corpus: vide PART. III. CL. III. CAP. VIII. de *Attrahentibus*, Vasa porro *muniantur* per Blanda, Glutinosa, Oleosa, Saponacea: confer PART. I. CAP. III. de *Laxantibus*, nec non PART. II. CAP. IV. De *Demulcentibus*, ut & PART. III. CL. III. CAP. III. de *Emollientibus*. Impetum denique in Genere Nervoso, siue Spasmos *compe-
scent*

omnia quæ recensuimus, simul & Opiata; hinc etiam *Theriaca*, *Diascordium*, cæteraque *Alexipharmaca* confici solent ex fortibus Sudoriferis, Gelatinosis, Demulcentibus, &c. ac Opiatis simul commixtis.

4 *Antidota* autem omnia ad binas Classes sequentes reduci possunt.

I. Classis includit *Antidota simplicia*. Hæc vero desumuntur, 1. Ex Animalibus: ut *Carnes* omnium Animalium Venenatorum, eorumque *Sales*; item *Olea* per infusionem cum ejusmodi Carnibus præparata; nec non Venenatorum *Lapides* sive *Calculi* concreti: huc porro spectant *Trochisci* de *Buſonibus* Helmontii, de *Viperis* Andromachi, atque de *Serpentibus*: sic etiam Itali *Olea Scorpionum*, *Viperarum*, *Serpentium*, *Buſonum*, *Ranarum*, pro summis habent *Alexicacis*. Pertinent huc itidem *Attrahentia* sive *Absorbentia*: qualia sunt *Lapis Bezar* uterque, *Orientalia* nimirum & *Occidentalis*, *Lapis Hyſtricus* sive *Pedra del Porco*, *Lacryma Lapidosa* (a), *Os Cervinum*, *Oculi Cancrorum*, &c. 2. Ex Vegetabilibus: scilicet ea quæ vel *astringunt*, vel *aperiunt*, vel *demulcent*; ut *Radices Angelica*, *Anthora*, *Carlina*, *Centrayerva*, *Dictamni albi*, seu *Fraxinilla*, *Hirundinaria* sive *Vin-*

ce-

(a) Per *Lacrymam Lapidosam* intellige Sordes illas, quæ in angulis Oculorum reperiuntur in *Cervis*, veluti Cera indurata, odoris gravis & penetrantis. De quarum facultate differens MATTHIOLUS, in *Comment. ad Lib. II. DIOSCOR.* pag. m. 290. scribit (ex mente SCRIBO-

cetoxici, *Serpentaria Virginiana*, *Tormen-*
tilla, &c. *Folia Abrotani*, *Cardui bene-*
dicti, *Juglandis*, *Ruta*, *Scordii*, *Cortex*
 & *Fructus Fraxini*, &c. ex quibus om-
 nia Præparata optima sunt pro Alexi-
 pharmacis. 3. Ex Mineralibus: scilicet
 omnia *Absorbentia*; ut *Boli*, *Terra*, &c.

II. Class. continet Antidota composita:
 uti sunt *Theriaca*, *Diateffaron* Mesue,
 quæ

NIL LARGI) „ hæc Sordes, tam hauſtas, quam
 „ illitas, mirifice præſtare ad Venenatorum Ser-
 „ pentium *Morſus*; ideſque (SCRIBONIO teſte)
 „ illas a Siculis Venatoribus diligenter colligi,
 „ & quocumque portari cum iſtis in cingulo.“
 SCHRODER iſtidem, in *Pharmac.* Lib. V. Claſſ. I.
 Art. 17. N. 7. pag. m. 283. eas ad plures Morbos
 maxime commendat: „ Siccant (inquit) adſtrin-
 „ gunt, corroborant, Sudorem cient; ideoque,
 „ adverſus Venena Morboſque Contagioſos, quam
 „ ſumme celebrantur, ut vel cum Lapidis *Be-*
 „ *zoar* viribus certare dicantur. Quin imo pro-
 „ ſunt hæ *Lacrymæ* quoque in Difficultate Par-
 „ tus, adeo ut earum viſ nuper adhuc ſit com-
 „ perta in mortuo etiam Fœtu expellendorum
 „ Doſ. gr. iij. vel iv.“ Hæc SCHRODERUS.
 Ab aliis etiam Auctoriſus, contra Venena Mor-
 boſque Venenatos, vocantur *Antidotum* prærioſis
 Regum Theſauris anteponendum: confer. ZA-
 CUT. LUSITAN. de Medicorum Principum Hi-
 ſtoria, Lib. V. Hiſtor. xxix. ſub finem, pag. m.
 901. Tom. I. ubi refertur inſignis *Obſervatio* de
 huiusce *Lacrymæ* (ad gran. iij. exhibitæ) maxi-
 ma efficacitate contra Febrem valde malignam;
 vide quoque FRIDER. HOFFMAN. *Clav. Phar-*
maceut. SCHROD. pag. 659. nec non GASP. a
 REIES, *Elyſ. jucundar. Quæſtion. Camp. Quæſt.*
 lxvii. pag. m. 537. Veruntamen hiſ omnibus
 fidem denegat ETTMULLER, in SCHROD. *Di-*
lucidat. Part. I. Sect. III. pag. m. 221. ubi quidem
 aſſerit, „ Veterum fabulam eſſe quod iſtæ *La-*
 „ *crymæ* ſint *Alexipharmaca* & *Bezoar*, illaſque
 „ nihil valere & nullum eſſe earum uſum.“
 Ceterum, quicquid de hac re ſit, hodie ſaltem
 illarum uſus ubique fere exoleviſſe videtur.

(quæ quidem summe Diaphoretica & innoxia est) *Electuaria* de Succo Ruta, de Baccis Lauri, de Satyrio, de Ovo; *Confectio Hyacinthi*, *Alkormes*: dein *Antidota Opiata*; ut *Requies Nicolai*, *Philonium Persicum*, *Romanum*, &c. *Theriaca Andromachi*, *Diascordium Fracastorii*, ac *Sylvii*; nec non *Mithridarium*, & *Orvietanum*: hoc autem ultimum Magistrum suum fefellit; quum enim iste gloriaretur, se illius opẽ quodlibet Venenum intẽrne sumptum debellaturum, atque, ex Medicorum præscripto, triginta grana Arsenici sumpsisset, *Antidoto* hocce suo non obstante, brevi mortuus est.

COROLL. Ex dictis patet, *Antidota generalia* nulla esse, (quin & repugnare talia dari;) sed Medicamenta evadere *Antidota*, quatenus hunc illum *versum effectum* in Corpore nostro producant. (a)

(a) De Venenis, eorumque *Antidotis*, plura & meliora vide in *Institutionibus Medicis* Clarissimi AUCTORIS nostri, paragr. IIII9. & seq. Porro, super eodem argumento, uberrime scripsit (qui quidem, inter Veteres, omnium instar esse potest) SANTES DE ARDOYNYS; cuius *Opus de Venenis*, una cum *Commentariis* FERDINANDI PONZETTI, Cardinalis, editum est Venetiis, 1492. in folio, deinde vero (ex castigatione & cum Præfatione THEODORI ZVINGER) Basileæ, 1562. in fol. Inter Recentiores autem, super hac re, legi merentur imprimis quatuor doctissimorum Auctorum Tractatus; scilicet, (1) RICHARDI MEAD *Mechanical Account of Poisons*, in several Essays, i. e. *Mechanica Expositio Venenorum*, in Variis Tentaminibus contenta; qui Liber evulgatus est Anglice, Londini, 1702. & 1708. in 8. ac demum in linguam latinam versus, impres-

fusque Lugduni-Batavorum, 1737. in 8. (2) JOHANNIS LINDELSTOLPE *Liber de Venenis*, cum *Animadversionibus*, &c. CHRISTIANI GODOFREDI STENTZEL, Francofurti & Lipsiæ, 1739. in 8. Hic vero Tractatus jam quidem antea, nimirum anno 1708. editus fuerat in 12. Lugduni-Batavorum, ab ipso Auctore JOHANNNE LINDER, Medico Sueco, qui dein a Rege Sueciæ nobilitatis jure donatus, aucto nomine, LINDERSTOLPE, sive LINDELSTOLPE, vocatus est) sub hoc titulo, *De Venenis in genere & in specie Exercitatio*. (3) CHRIST. GODOFR. STENTZEL *Toxicologia Pathologico-Medica, sive de Venenis Libri tres*, Vitembergæ, & Lipsiæ, 1733. in 4. Denique (4) JOHANNIS-JACOBI VVEPFER *Cicuta Aquatica Historia & Noxa*, (ubi etiam de pluribus aliis Venenis Observationes exstant) Basileæ, 1679. & 1716. in 4.

F I N I S.

I N-

INDEX

RERUM, ET VERBORUM.

A

- A** *Bortiva* Medicamenta quænam sint? *Pag.*
 320.
 Quare debeant caute adhiberi? *ibid.*
Abortus, Saltationis motu procuratur, teste
 HIPPOCRATE. 318. Quid sentiendum
 sit de loco *Libri de Natura Pueri*, ubi,
 hac ratione, procuratum fuisse *Abortum*
 legitur? 318. 319
Absorbentia Terrestria quid præstent? 158. 167
Acetum simplex, aliaque *Acida* fermentata
 (modo non sint concentrata, sed dilu-
 ta) Sanguinem haud coagulant, verum
 potius diluunt. 86. 168. 294
Acida omnia Demulcentia sunt Alcalinorum
 respectu, & vice versa, 161. 162. 163
 Alkali plurimum absorbent. 162
 Alkali saturata corpus blandum constituunt.
ibid.
Acida Fermentata qualia sint? 162. Eorum
 usus in quibus morbis conveniat? *ibid.*
Acida ex Fossilibus duplicia sunt; scilicet,
 vel Nativa, vel Arte facta. *ibid.*
 Omnia ex Mineralibus igne violento di-
 stillata, Sanguinem cito coagulant. 85

- Acidi* Absorbentia quænam sint? 158. 162.
Acidum omne quotuplici ratione donari pos-
 sit? 130. 131.
 Quo ponderosius, eo est Acidius. 154.
 Si prædominetur in Virgine, quomodo di-
 gnosci queat, & curari. 315.
Acre omne quod stimulat, ideo fit Pur-
 gans. 267.
Acidum undenam fiat? 153.
Oleosum quomodo generetur? 130. 153.
 Duplex est. 154. Quare difficulter auge-
 ratur? 151.
Alcalinum? 153.
Acris Adhærentis externe effectus. 600.
Acre impactum quomodo corrigatur? 374.
 Quotuplici ratione ad quietem deduca-
 tur? *ibid.*
 Infixum alicujus Vasculi interno laterii
 quid efficiat? 57, ad 60. Quomodo de-
 struat æquilibrium Oscillatorii Motus? 57.
 Quem effectum habeat in Vasis Cylin-
 dricis, nec non in Conicis? 59. 60.
Acria quænam sint? 157.
Acerrima qualia? *ibid.*
Acria quotuplicia existant? 130.
 Quomodo singula domentur? *ibid.*
 Possunt esse infinita ratione figuræ. 150.
 Quibus partibus constant? 366.
 In nostro Corpore quænam præcipue per-
 turbent Motus Oscillatorii æquilibrium?
 57.
 Eorum effectus in genere. 566.
 Quomodo suos effectus in nobis produ-
 cant? 633.
Acria. Eorum Vis dupliciter considerata ..
 150. 151.
 In nobis dupliciter considerari possunt;
 scilicet; vel in nostro Sanguine generata ..
 vel Extrinsecus in eundem illata. 75. 76.
 151.

RERUM ET VERBORUM. 389

- Innata proprie quænam sint? 152
 In nostro Sanguine qualia generentur, & quomodo? 76. 77. 151. 152. Triplicis sunt generis. 153
 In Sanguinem nostrum Extrinsecus illata per quas vias ingrediantur, & qualia sint? 76. 153. ad 154
Acrida Acida quænam? 153
 Alcalina qualia? 154
 Aromatica quænam? 154
 Fossilia & Mineralia. 153. 154
 Oleosa duplicia sunt, & quænam? 154
 Salina qualia? 154
 Spirituosa quænam? *ibid.*
 Stimulantia externa quomodo agant, & quænam sit eorum materies. 137. *ad* 139.
 Terrestria quænam sint. 151. 153. Quomodo Vasis impacta, inde removeri queant. 131
 Viscida qualia debeant esse pro Phlegmatorum scopo. 236
Acrida omnia quomodo Diaphoretica fieri queant. 304
Acrimonia quid sit. 150
Acrimonia Inducunt Medicamenta quænam sint. 151
Actionis mechanica effectus quis sit, & unde pendeat. 16
Adstringentia Remedia quænam sint. 110. 227. 228
 Summa quomodo fieri queant Emmenagogæ. 315
Æquilibrum Solidorum & Fluidorum duæ causæ. 54. Ejusdem ablatio quid efficiat? 55
Aer Insectorum ovulis ubertim scatet. 362. 363
 In Intestina penetrans quid ibidem efficiat, & quomodo coerceatur? 359. 360
 Eius Atmosphæræ pressio quare Dolores,

- in iis Partibus quæ vulneratæ fuerunt ,
excitet ? 130. Quid faciendum sit , ut
ejusmodi Dolores evitentur ? *ibid.*
- Æthiopis Mineralis* usus ad Vermes enecan-
dos , 366
- Agaricus* quid sit ? 236. Ejus dosis præpara-
ta , & qualitas . 237
- Albumen Ovi* maxime accedit ad materiam
producendis Spiritibus Animalibus ap-
tam . 356
- Alcalina* triplicia sunt . 163
- Quomodo domentur ? 131
- Alexicacum* , *Alexipharmacum* , & *Alexite-
rion* quid sint ? 380
- Alienum* quid vocetur ? 348
- Alimenta* Chylum copiosum generantia . 178.
- 179
- Aloe* est Sapo nativus egregius . 228
- Viscositate & amaritie Bilem æmulatur . 242
- Ejus dosis . *ibid.*
- Soluta in Aqua Bilem refert . 250
- Fæces alvinas flavedine semper inficit . *ibid.*
- Alvus* strictissima , in Aphthis , quomodo sit
lubricanda & laxanda ? 204
- Ejus excretio quomodo ita discrepet in binis
hominibus eodem ritu vitam agentibus ?
294. 295
- Amara* Anthelminthica quandonam profint ?
367
- Anasarca* . Vid. *Hydrops* .
- Animalcula* Seminis Masculini habent Partes
distinctas in Fœtu formato postmodum
conspiciendas . 32
- Animalia* quænam salacissima . 180
- Animalium* Partium divisibilitas summa de-
monstratur ex Odoriferis . 102
- Anodyna* Medicamenta quænam sint . 114.
367. 368
- Anodynorum* Classës quot , & quales dentur .
373. ad 377.

RERUM ET VERBORUM . 391

<i>Anodynum</i> summum habetur applicatio calida	
Partium Animalis recens occisi.	375
<i>Anthelminthica</i> Remedia quænam sint.	114.
	362
Eorum Classes binæ, cum Medicamentis
sub his contentis.	114. 363. ad 367
Amara quid præstent.	367
<i>Antidota</i> quænam sint.	114. 380
Triplicia sunt.	114
Qualia esse debeant.	382
Venenum corrigentia quomodo operentur.	
<i>ibid.</i>	
Venenum expellentia quomodo agant.	
<i>ibid.</i>	
Vasa munientia quænam sint?	<i>ibid.</i>
Impetum sistentia quænam.	383
Generalia nulla dantur.	385
<i>Antidota</i> Venenorum mechanicorum qualia
sint.	163
<i>Antidotorum</i> Classes binæ; scilicet: Simplicia.	
383. ad 385. & Composita.	385
<i>Antimonium</i> quibus partibus constet.	230
Quomodo fiat Eccoproticum Stimulans.	
<i>ibid.</i>	
Qua ratione fiat Sialogogum.	187
<i>Antimonii</i> Vitri, vel Croci, infusio quid
præstet.	103
<i>Antimonialia</i> . Vid. <i>Vomitoria</i> .	
<i>Antispasmodica</i> quomodo operentur.	357
<i>Aperientia</i> Medicamenta quænam sint.	110.
321. 322.	
Specifica non dantur.	322
<i>Aperientium</i> tres Classes quænam includant
Medicamenta. 321. Ad <i>aperiendum</i> Vas
quoddam obstructum conditiones requi-
sitæ.	321. 322
<i>Apltha</i> per Alvum nonnunquam expurgan-
tur.	200
IOLLO cur Medicinæ, æque ac Poeseos,
inventor habitus sit.	359

Apophlegmatizantia Remedia quæ vocentur.
108

Quænam Medicamenta sub se contineant.
183. 184

Quibus modis adhibeantur. *ibid.*

Ad quænam Remedia reduci possint. 184

Apoplectici quare dolorem non sentiant. 372

Apoplexia quandoque ab Emeticis fortioribus
arcessitur in Plethoricis. 279

Apostema unde fiat. 127

Apostemata & *Gangrena* oriuntur ab Humo-
ribus stagnantibus & acris inde factis.

82

Aqua quid vocetur apud Chemicos. 21

Unicum & summum est Diluens. 165.

295

Calore ut & Salibus adjuncta omnium optime
diluunt. 165

Communis ad diluendas Fæces qua lege
bibenda. 220

Ut ad Intestina vergat requisitæ conditio-
nes quales sint. *ibid.*

Aqua moderate calida optimum est Cardia-
cum, ubi diluenda sunt Liquida. 359.

item & maximum Sudoriferum. 295.

382. nec non optimum Resolvens, Atte-
nuans, & Diluens. 87 167.

Simplex calida quomodo Plelegmagoga fieri
possit. 235. ut & cum Saponaceis mix-
ta, & cum Salibus quibusdam Vegetabi-
lium. *ibid.*

Aqua cur prius laxet, deinde rigidum faciat.

124

Aqua Animalium quales sint. 220

Minerales in Hydrope, a laxitate Vasorum
orta, propinatae mortem inferunt. 221

Aqua gravitas respectu Aeris quænam sit.

71

Particularum indeterminata moles, pellu-
citas, & exilitas. *ibid.*

Mo.

- Moleculæ transeunt per poros Aeri ipsi
impervios. *ibid.*
- Aquosi* Homines quinam sint. 219
- Validis Purgantibus moveri debent. 220
- Arcana* duo MARTINI RULANDI pro
Hydropicis, Morbisque pituitosis & frigi-
dis. 239. 257
- Aristolochica* Medicamenta quænam sint. 109.
304. 305
- Aromata* omnia Balsamum continent. 132
- Arsenici* assumpti vis qua ratione debellari
queat. 113.
- Arteria* quid vocatum fuerit apud Veteres.
353
- Arteriaca* Remedia quænam dixerint Anti-
qui, & qualia sint. 111. 353. Medica-
menta huc pertinentia. 353. 354
- Arteria* quid sint? 34
- Arteriarum* fines quomodo dividantur. 306.
- Lateralia Vasa qua ratione dilatentur, *ibid.*
- Arthritica* sive *Neurotica* Medicamenta quæ-
nam sint? 114.
- Ascarides*. Vid. *Vermes*.
- Astringentia*. Vid. *Adstringentia*.
- Atomus* quid sit? 2
- Perfekte Solida quænam? 3. 4
- Quomodo probetur *Atomos* dari? 2. 3
- Atomorum* diversitas in quo consistat? 9.
10
- Atra materies* multiplex (quæ *Bilis atra* di-
citur) unde provenire, & quibus Medi-
camentis expurgari possit? 209
- Atrabilarii* quinam sint? 217
- Quare Lubricantibus, non vero fortioribus
Medicamentis purgari debeant? 217. 218
- Atrophia* undenam oriatur? 87
- Attenuantia*, sive *Resolventia*, Medicamenta
quænam sint? 106. 143
- Attenuantium* indoles vera. 144
- Materies. 144. ad. 145

- Actio* quare non ita facile concipi, & de-
terminari possit? 146. 147
- Operandi* modus in genere. 143.
- Ufus* in Morbis inflammatoriis quare adeo
laudetur? 337
- Attenuatio*, five secessus particularum a se
invicem, unde fiat? 144.
- Attrahentia* Medicamenta quænam sint? 110.
338.
- Ut operentur quales requirantur conditio-
nes? *ibid.*
- Eorum tres Classes, & materies. 339. ad
341.
- Specificæ dicta qualia sint? 339. ad 341.
- Attritus* Solidorum in Fluida quos effectus
producat? 164.
- Qua ratione varietur, & diversam Corpo-
ri, inferat mutationem. 164. 165.
- Attritus* in Sanguine dupliciter contingit.
76.
- Aurum* quomodo posset fieri optimum Dis-
solvens? 87.
- Auster* & *Boreas* quid producant, secundum
HIPPOCRATEM? 212.
- Austera* quibus Hominibus sint Cardiaca, &
quibus noxia? 358. 359.

B.

- B** *Alnea* cur refrigerent? 337.
- B** Quo sensu Cardiaca dicenda sint? 358.
- Balsamum* Plantarum quid sit? 126.
- Copayba* Urinam sapore manifeste amaro
imbuere dicitur. 285.
- Bangue* quid sit, ejusque vires? 369.
- Bezoar*, aliaque Sudorifera Specifica dicta qua
ratione tantummodo Sudorem promove-
re valeant? 296. 297.
- Sæ-

RERUM ET VERBORUM. 395

- Sæpenumero sine effectu dantur. 296. 297
Bilioſi proprie quinam dicendi ſint? 219
 Quibus Purgantibus movendi? *ibid.*
Bilis apud Veteres quotuplex, & quænam?
 247. 264
Atra Veterum quid. 208. 247. 264
 Quomodo formetur hæc *atra* materies.
 208. Si fortioribus moveantur Purgantibus
 quid inde ſubſequatur? *ibid.* Quomodo
 educi poſſit. *ibid.* Undenam provenire
 queat? 209
Cyſtica quibus characteribus diſtinguatur
 ab aliis Liquidis noſtri Corporis. 249
Hepatica ſemper in Inteftina fluit. 195
 Quomodo iſtud probetur? 195. Qua ra-
 tione, intra 24. horas, tanta hujus co-
 pia excerni poſſit? *ibid.* Eadem, in Sinu
 GLISSONIANO conſiderata, Lympham
 refert. 249
Bilis eſt oleoſa & lubricans: 214
 Optima eſt ad Ulcera glutinoſa & ſordida
 detergenda. 329
 Viſciditatem Ciborum optime ſuperat &
 reſolvit. 245
 Ab ejus inopia vel inertia quid fiat. *ibid.*
 Exinde oriundi morbi quomodo curandi?
 252
Bilis an evacuari debeat? 251. 252
 Ex Ira, quandoque magna copia rejicitur? 100
Blanda corpora dupliciter evadunt Acris.
 151
 Eorum proprietates in quo conſiſtat? 215
Bombycis involucrum qualem longitudinem,
 vim, & pondus habere repertum ſit?
 102
Borborygmi unde fiant? 360
 BORGIA (CÆSAR Dux Valentinus) in
 abdomine Mulæ recens exenteratæ in-
 cluſus, epoti Veneni vim lethiferam
 evaſit. 326. 327
 R. 6. Bryo-

- Bryonia* quid sit? 242.
 Ejus qualitates, dosis, præparata & usus.
 242. 243.
Buso, vulnere quod inflixit admotus, pro-
 prium elicere Venenum a nonnullis di-
 citur, sed falso. 339.
Butyrum quibus partibus constet? 213.

C

- C** *Adaver* qua ratione putrescat? 140. 141.
Calefacientia Medicamenta quænam sint.
 110. 331.
Calefacientium tres Classēs. 333. 334.
Calli unde fiant in nostro Corpore? 28.
 48.
 Quomodo formentur in Vulnerum curatio-
 ne, quæ vulgari fit methodo. 129.
Calor quomodo producat? 331.
 Axiomata IV. de gradibus *Caloris* ab At-
 trita Corporum in se invicem producti.
 331. 332.
Calor quomodo excitari possit in Corpo-
 re nostro, tum externe, tum interne?
ibid.
 In Podagra, Arthritide, Scorbuto, &c. un-
 de fiat in Juncturis? 332.
 Quare persistet in aliquot Morbis, etiamsi
 Liquida imminuta sint? 334.
 Quid in Hecticis efficiat. *ibid.*
 Quare statim adveniat post *Frigus* in Fe-
 bribus? 65.
Calor a velocitate Motus Projectilis. 333.
 A Densitate Liquidi. 333. 334.
 A Coarctatione Vasorum. *ibid.*
 Ab his tribus simul. 335.
 Ab Acido proveniens, Alcalicis tolli po-
 test. 336. 337.
 Ab

RERUM ET VERBORUM. 397

Ab Acro Oleoso, oriundus, Acidis, Sapo-
naceis aufertur. *ibid.*

Calor noster Nativus non est Causa, sed tan-
tum Effectus Attritus fluentis Liquidi.

145

Quare non sit Causa conservans æquabilem
fluorem Sanguinis. 68. 69.

Est solum concurrrens Causa Motus Sangui-
nis, non vero primaria. 70.

Calor artificialis quid præstet? 145. 146.

Calor præternaturalis nimiusque quomodo San-
guinem inspisset. 148. 83.

Quum Liquida nostra dissolvit, quomodo
tunc agit? 148.

Immediate & per se nunquam Liquida at-
tenuat? *ibid.*

Caloris absentia concresecunt Liquida in no-
bis. 69. Defectus hic unde fiat? *ibid.*

Caloris quicumque Gradus naturalem nostri
Sanguinis Calorem excedens Causa fit
Lentoris. 83.

Cancer unde oriatur? 128.

Canis Rabidi Caro vulneri ab eodem inflictæ
applicata, nonnullos sanasse dicitur.

339

Cantharides sunt diureticæ, earumque Effe-
ctus. 386. & seq.

Capitis Morbi Dolorosi unde pendeant? 111.

Quænam in his Morbis sint Cephalica? *ibid.*

Cardiaca Medicamenta quænam sint? 112.

356

Cardiacorum duo genera. 112.

Historia quare difficilis? 356.

Classes tres atque materies. 357.

Carminantia Remedia quænam sint? 112.

359. 361

Quomodo agant? 112.

Qualia vera sint? *ibid.*

Quænam Medicamenta sub se contineant.

361.

Ad

- Ad Spasmos, tum ex inordinato Spirituum
motu, tum ex Veneno ingesto oriun-
dos, idonea quænam sint? 361.
Calida qua ratione operentur? 362.
Carminare quid significet? 359.
Caro luxurians, excrescens atque fungosa quid
denotet? 132.
Carthami seminum dosi, effectus, correctio,
& qualitas. 237.
Cartilago quomodo formetur? 43.
Caseus acescens in Ventriculo, Alvum la-
xat. 223.
Cassia quid, & quænam ejus vires? 215.
Pro varia dosi assumpta, quibus diversis co-
loribus Urinam & Fæces tingat? 249.
250. 287.
Cataplasmata quid sint? 136. 326.
Qua ratione agant? 136. 137.
Cataplasmatum Suppurantium Formulæ in
variis casibus. 345. 346. 347.
Catharteria. Vid. *Mundificantia*.
Cathartica. Vid. *Purgantia*.
Catharetica. Vid. *Erodentia*.
Cavitas continua ab Ore usque ad Anum
quotuplici ratione claudi possit? 203.
Caustica Remedia quænam sint? 106.
140.
Caustici Medicamenti differentia, quoad actio-
nem, in Corpore tum sano, tum morti
proximo. 58.
Causticorum materies qualis? 141.
Cephalica Medicamenta quænam sint? 111.
350.
Duplicia sunt, scilicet Calida, & Frigida,
& utrorumque materies. 350. 351.
Cephalicum quid dicatur? 348. 350.
Cerebri functiones quales sint? 350. Ut recte
procedant quid requiratur? *ibid.*
Cerebrum Purgantia quænam apud Veteres
dicta fuerint? 183.
Cha.

Chalybeatorum formulæ in morbis Virginum. 316

Chalybs vires & usus ad Fibras Primorum Viscerum, in Morbis Partheniacis, corroborandas. 315

Chalybs in quibusnam morbis conducatur, & in quibus noceat. 358. 359

Chalybs si Sanguini commisceatur, summum evadit Coagulans. 315

Quem effectum producat in Virginibus Chlorosi affectis. *ibid.*

Chirurgica Specifica quænam sint. 106. 128

Quid supponant. *ibid.*

Ut operentur conditiones requisitæ in Fluidis & Solidis. 128. 129

Chirurgicorum Specificorum actiones ubinam fiant. *ibid.*

Effectus quales sint. 129. 130

Species duplex, scilicet Interna. 130. 131. & Externa. 131. ad 132.

Cholagoga Medicamenta qualia sint. 207. 243

Quænam dicta fuerint a Veteribus; horumque sententiæ examen. 248. 249. 250

Cholagogorum verorum binæ Classēs & materies. 250. 251

Usus qualis sit. 251. 252

Chyli conditiones requisitæ in curatione Vulnerum per Chirurgica Specifica. 130

Convenientia cum Lacte. 176. 177

Chylificatio quibus auxiliis promoveatur. 178. 179. 310. ad 316.

Chylopœa Organa quænam sint. 245. 246

Chylus quibus Medicamentis copiose generetur. 178. 179

Quibusnam ad Mammās derivetur. 179

Cleatrix unde fiat. 129. 130

Circulatio Sanguinis ad Vitam requisita quomodo tolli possit. 381

Liquidorum æqualis quandonam fiat. 1304

Vid. *Motus Projectilis, & Sanguis.*

Cly.

- Clysteris* ex Fumo Tabaci formula. 237
- Coagulantia* quænam sint. 108. 168.
- In genere quomodo agant. 168.
- Admissa in Sanguinem, Lentorem produ-
cunt. 85.
- Coagulantia* Absorbentia quomodo agant?
eorumque Classis & materia qualis. 168.
170
- Coagulantia* Exprimantia sive Expellentia qua
ratione operentur? eorumque Classis ac
materies quænam. 168. ad 170.
- Coagulum* in Liquidis ex propria ipsorum na-
tura oriri potest. 324.
- Cohæsi* seu *Durities* Corporum quid sit. 166.
- Colica* spasmodica, in Hystericis Mulieribus,
quomodo curanda. 113. 114.
- Colica* Symptomata cui rei plerumque tri-
buenda. 113.
- Colocynthis* quid sit. 28.
- Ejus qualitates, usus, doses, & præparata. 237. 238.
- Cautela in ejus usu observanda. 238.
- Colophonia* usus in Fistulis exsiccandis. 132.
133.
- Compressio* Vasorum externa quare Liquida
inspillet. 194.
- Condensantia*. Vid. *Incrassantia*.
- Condensatio* quomodo fiat, & distingui possit
ab *Incrassatione*. 106.
- Confectiones* aromaticæ Alexipharmacæ quo-
modo Hypercatharsin a Vomitu oriun-
dam, seu Hypermeresin, sistere valeant. 280.
- Conjunctiva*, sive *Adnata*, Tunica Oculi qua
ratione ex alba evadat rubra. 306.
- Constipantia* quænam sint. 106. 124.
- Omnia quomodo agant. *ibid.*
- Constipantium* duplex Genus. 126.
- Omnium quales Effetus. 127.
- Continuum* in Fibris quomodo solvi possit. 135.
- Corr.

RERUM ET VERBORUM .		401
<i>Contractio</i> particularum qua ratione fiat .	119.	120
Quibus causis promoveatur .	119.	ad 121
<i>Contractio</i> in Solidis quomodo minuatur .	469	
<i>Contractionis</i> Vasorum causa qualis sit .	121	
Effectus quis .	122	
<i>Contrahentia</i> Medicamenta quænam sint .	105. 119.	
In minimis Vasis quare tam periculosa?	121. 122	
<i>Contrahentium</i> effectus .	105.	106
Plurimorum modus operandi .	140	
<i>Cor</i> quid sit	91	
<i>Cordis</i> vis dupliciter adaugeri potest .	93	
Motus auctus quid præstet .	172	
Vis premens & Resistentia Vasorum quomodo se habeant in Homine, quo magis origini suæ propior est .	308	
<i>Cornua</i> unde fiant .	49	
<i>Corporis</i> Sani structura .	13. &c.	
Læsi sive morboşi status .	15. 16.	
<i>Corporum</i> in genere diversitas triplex .	9. 10	
<i>Corpus</i> Unum quid sit .	11	
Simplicissimum quid .	19.	
<i>Corpus Humanum</i> binis constat partibus .	13	
Quare gracilescat .	121.	
Totum deperari potest per alvum .	266.	
<i>Corrodentia</i> Medicamenta qualia sint .	106.	
<i>Corticis Peruviani</i> usus in morbis Virginum .	315	
<i>Croci</i> odor gravissimus diuque perceptus Cerebro maxime infestus est .	380	
<i>Cupri solutio</i> in Spiritibus Urinosi Volatilibus optimum est Erodens ad Ulcera phagædænica .	330	
<i>Cysticæ</i> Remedia quæ dicantur?	114	

D

- Datura**. Vid. *Stramonium*.
Decocta Emollientia quænam sint? 205
 Ex Intestinis & Mesenterio parata, optima
 sunt ad Fæces induratas. 214
DEMOCRITUS quid intellexerit per *Atomum*? 2
Demulcentia quænam sint. 107. 155
 Quomodo agant. *ibid.*
 Duplicia sunt, scilicet, Generalia, & Specifica. *ibid.* Utrorumque Classes, materies, & usus. *ibid.* ad 163
Densitas Liquidi quomodo minuatur. 338
Depurare quid sit. 266
Detergentia Medicamenta quænam sint. 310.
 328
 Eorum materies qualis. 329
Detergentis Medicamenti objectum, & munus
 quale sit. 329
Diaphoresis minuitur a rebus omnibus quæ
 Sensibiles Excretiones augent. 304
Diaphoretica quænam sint. 109. 302. 303
 Propria sive certa nulla dantur. 303
Diaphoreticorum tres Classes, & indicata. 303
 304
Diarrhœa Catarrhalis ex quibus fiat. 193. 194
 Mala Puerorum ab usu Fructuum quomodo
 contingant. 226
Diluens verum proprie & unicum quale. 166
Diluentia Medicamenta quænam sint. 165.
 166
Diluentia quomodo attenuent. 144. 145.
Diluentium materies. 145.
 Conditiones requisitæ. 166.
 Indicatio in Morbis ab Humoribus crassitie
 pendentibus, quo in casu Sudorifera pessime

BERUM ET VERBORUM. 403

- sine cedunt. 149. 150.
Discutientia Remedia quænam sint. 110.
 322.
 Quotuplicia dentur. 322. 323.
 Varia sunt pro diversa Tumorum causa.
ibid.
 Contra Skirrhus nequaquam valent. 323.
Distractionis Nervosæ Partis, & sensationis
 Doloris inde orti tres Gradus. 134.
Diuretica Medicamenta quænam, & qualia
 sola sint. 109. 282.
 Quintuplicia dantur. 282. 283.
Diuretica magis expurgant Sanguinem, quam
 ulla Purgantia per Alvum. 287.
 Specifica dicta qualia sint. 287. 288.
 Quid præstent quoad colorem, odorem,
 & saporem Urinæ. *ibid.*
Diureticorum quinque Classës, materies, &
 usus in variis Morbis. 108. ad 114.
Dolor quid sit. 62. 133.
 Omnis qualis sit affectio. 370.
 Quando nam cesset. 62. 134.
 Quid eum sequatur. 62.
 In genere undenam oriatur. 373. 359. 360.
 Nasci potest a tensione sola in Parte Ner-
 vosa. 134.
 Varius existit pro diversis gradibus læsio-
 nis Nervorum. *ibid.*
 Omnis unde fiat, & unde pendeat. 371.
 Ingens diutius durans, quid habeat pro
 fine suo. *ibid.*
 Inflammatorius quid producat. *ibid.*
 Nervosus quid ultimo pariat. *ibid.*
Dolor a quibus rebus creari possit. 135.
 Quænam partes in nostro Corpore dole-
 ant, & quatenus. 370.
Dolor quomodo excitetur a distractione Fi-
 brarum. 371.
 A distentione Vasorum per contenta Li-
 quida. *ibid.*
 Ab

- Ab omnibus Vulnerantibus . *ibid.* Quomodo cesset post horum actionem . 372
- Qua ratione fiat ab Igne , & ab omnibus Acribus invisibilibus . *ibid.*
- Fibrillæ unius ultimæ infimus & mitissimus undenam oriatur . *ibid.*
- Summus & vehementissimus unde . 373
- Dolor* in parte aliqua excitatus , quotuplici ratione tollatur . 372
- Ab Externa Causa proveniens quomodo auferatur . 373
- Distractionis nimix Fibrarum , *Dolorem* creantis , Causæ Internæ ad quinquere . ducuntur . 373. 374
- Dolor* obtusus , qui percipitur in morbis a Viscido , unde fiat . 63
- Dolor* in Intestinis a Flatibus quomodo generetur . 113. 359. 360
- A Purgantibus assumptis undenam oriatur . 204.
- Dolorem Cientia* quibus causis in actionem completam excitentur . 142. Vid. *Solventia*.
- Doloris* supremum augmentum ex qua re fiat . 373
- Doloris* causa omnis quomodo agat in unam Fibræ . 373. Si agat in plures Fibras , qua ratione considerari tunc possit . *ibid.*
- Quomodo agat in genere . *ibid.*
- Doloris* excitati singulas Causas Internas quænam peculiaria tollant Remedia ? 374.
- 377
- Durities* Corporis in genere quid sit ? 2
- Disenteria* causa quænam sit ? 214

E

- E** *Buli* doses, usus, & vires. 236
Ecbolica Remedia quænam sint? 109. 320
 Cautè sunt adhibenda. 321
Eccoprotica Medicamenta qualia sint? 109. 206.
 213
 Omnia e Glandulis Intestinalibus aliquid
 semper educunt. 213
 Eorum tres Classès generales, materia, &
 usus. 213. ad 232
 In genere quibus utilia sint? 231. 232
Eccoprotica Fæces diluendo moventia, eo-
 rumque materies. 109. 220. 221
 Eorundem usus. 220. 221
Eccoprotica Lenitiva stimulantia, sive Mino-
 rativa? 109. 221
 Conditiones in eis requisitæ. 221. 222
 Eorum materies ex triplici Regno. 222. ad
 231. usus qualis esse debeat? *ibid.*
Eccoprotica Lubricantia, eorumque materies.
 109. 213. ad 216
 Enematis forma injecta, omnium optime
 prosunt in Alvo adstricta. 216
 Quibus prosint? 217. ad 219
 Quibus noceant? 219
 Alvum strictam quare non efficiant post
 Purgationem? 219
Effervescentia quid sit juxta Chemicos? 146
 In nobis fieri nequit. *ibid* Vid. *Fermentatio*.
Elasticitas Væforum qua ratione sit causa Mo-
 tus Projectilis: 91
Elaterium quid sit, & quænam ejus vires,
 ac dosis? 258
Electuarium Magicum Indorum ex quibus con-
 ficiatur? 380
Elementa Corporum qualia sint? 1
 Em-

- Embrocatio* sive *Embroche* quid? 326
Embryo quibus partibus constet initio formationis? 40. 42
 Quomodo formetur? 43
Emetica. Vid. *Vomitoria*.
Emmenagoga Medicamenta quænam sint? 109
 Eorum tres Classēs. 311
Emmenagoga Plethoram inducentia, tribus diversis Medicamentorum generibus comprehensa singulorumque materies. 311
 ad 317. Formulæ huc pertinentes. 307. 312. 313. 314
Emmenagoga Sanguinem Plethoricum ad Uterum determinantia, in duo Medicamentorum genera distributa, singulorumque materies. 317. ad 319
Emmenagoga Uterina Vasa ad Excretionem disponentia, horumque materies. 319
Emollientia Medicamenta quænam sint? 110. 324
 Duplicia sunt, scilicet, Interna, & Externa, 324. Utrorumque horum *Emollientium* materies. 324. 325. Externorum ratio, definitiones, & usus. 325. ad 327
Emplastica Remedia qualia sint? 106. 126
Emplastorum effectus duo, & genera quinque. 126. 127
plastra Laxantia & Calefacientia quid efficiant. 317
Emplastrum quid sit. 325. 326
Empyema quomodo per Alvum solvi queat. 198
Emundantia, seu *Mundificantia*, Remedia quænam sint. 110. 329
 ΕΙΣΤΥΧΟΜΕΝΟΙ (τὰ) quænam vocaverit HIPPOCRATES? 17
 Quomodo nuncupentur hodie? *ibid.*
Epispastica Medicamenta quænam sint? 138
 Quid accidat in eorum actione? 138. 139
 Quibus partibus constare debeant? *ibid.*
Epispasticorum materies quænam? 138. 139
Epu.

RERUM ET VERBORUM. 407

Epulotica, sive *Cicatrizantia*. 128. Vid. *Chirurgica Specifica*.

Erodentia Medicamenta quænam sint, & qualis eorum materies. 110. 330

Errhinum quid, & quis ejus usus? 183

Eschara undenam sic dicta? 139

Escharotica Remedia qualia sint? 106. 139

Quomodo differant a *Vesicatoriis*? 139

Quid præstent? 130. 140

Esula qualitates, usus, & doses? 257

Corticis Decoctio arcanum pro *Hydropicis*. *ibid.*

Evacuaciones præternaturales unde fiant in genere? 61

Variæ, non *nimiæ*, sed *debitæ*, qua ratione Sanguinem attenuent? 144. 145

Nimiæ cur Sanguinis attenuationem impedian? 145

Euphorbium quid sit? 239

Ejus qualitates, usus, præparata, & doses. *ibid.*

Excretiones & *Evacuaciones* *nimiæ* Sanguinem inspissant in majoribus Vasis. 87.

Quare istud præstent. 148. 149.

Exhalatio partis fluidioris causa fit *Lentoris* in Sanguine. 83

Expectorantia Medicamenta quænam sint. 108. 192

Expectorantium Classes, & materies. 191. ad 192

Expectoratio ut fiat, quænam requirantur. 192

Exprimentia, sive *Expellentia* proprie dicta, qualia sint, & quid præstent. 168

Expulsio materiæ ex Intestinis ut fiat, quænam requirantur conditiones. 203. ad 235

Exsiccantia Remedia in *Vulnerum* curatione qualia. 132

Exsiccatio quando requiratur in *Vulneribus*. 132. 133

F

- F***æces Alvina* quare flavæ ac splendentes interdum observentur. 249
 Ex quibus Medicamentis flavescant, nec non pituitosæ fiant. 249. 250
 Eas Biliosas esse undenam falso arguerint Veteres. 249
 Quando cohærent, quænam Medicamenta eas diluendo moveant. 220
Febres Ardentes Inspissationem produciunt in Liquidis nostris. 233
Fermentatio Sanguinis nunquam datur in Corde. 92. In nostris Liquidis circulantibus quare fieri nequeant. 146
Fibra quomodo fiat ex Vase. 42. 43
Fibra accretio ubi fiat. 52
 Vis in omni puncto quænam hæreat. *ibid.*
 Vi mixtam Contractilem quid compescat, & sustineat. 53. Vis hæc quo tempore agat. *ibid.* ad 55.
 Oscillatio qua ratione augeatur. 116
Fibra ultima nostri Corporis quales sint. 18
 19. 20. 25
Fibrarum, & Vasorum triplex decursus quomodo alias Partes majores formet. 26. 27
Fibrarum robur & debilitas unde fiant. 28
 Elasticitas undenam pendeat. 43
 Contractio Robur Corporis adaugeat. 122
 Contractilitatis ratio. 52. ad 55.
 Vis Contractilis quodnam habeat æquilibrium, & unde. 55
Fibrille quomodo contrahantur ab inserto liquido 121
Fibrille minima elongari nequeunt, sed tantummodo *Vascula ultima* ex his constantia. 123
 Fir.

<i>Firma Partes</i> in nostro Corpore quænam dicantur.	17. 18
Ex qua re constant.	18. 19:
<i>Firmarum Partium</i> definitio.	<i>ibid.</i>
Exiguitas.	19
Identitas ac similitudo inter se, & immutabilitas.	18. 19. 20
Differentia, quæ inter eas datur, in quo consistat.	20
Simplicitas.	<i>ibid.</i>
Terrestreitas.	21. ad 23
Secretio ex Fluidis & appositio ad singulas partes. 23. 4. Vid. <i>Solida</i> .	
<i>Flatus</i> quid sint.	112. 113. 359
Dantur in Primis Viis triplices.	360
Quomodo erumpant.	<i>ibid.</i>
Quænam Symptomata producant.	360. 361
<i>Flexibilitas</i> Corporis unde pendeat.	40
Ut persistet in Corpore quid requiratur.	290
<i>Fluida</i> quomodo considerent Hydrostatici.	12
<i>Fluidi</i> corporis in genere Dotes quænam requirantur.	81
<i>Fluiditas</i> Humorū qualis sit.	172
<i>Fluidius</i> reddere quid vocetur. 166. Istud dupliciter sit.	<i>ibid.</i>
<i>Fluidorum</i> in genere Differentia quotuplex sit, & in quo consistat.	12
<i>Fluidorum</i> ope omnes fere mutationes physicæ contingunt.	<i>ibid.</i>
<i>Fluidum</i> corpus quid sit, & ex quibus constet.	11. 12. 24
<i>Fluidum nostrum</i> . Vid. <i>Liquidum</i> .	
<i>Fluxus</i> Serosi per Alvum curatio qua ratione perficiatur.	261
<i>Fodinas</i> qui ingrediuntur quomodo se habeant.	149
<i>Fœmina</i> . Vid. <i>Mulieres</i> .	
<i>Fœtor</i> unde fiat.	107
<i>Fetus</i> quid sint.	326
Quid efficiant.	136

- Frictiones* quid sint. 136
 Quomodo motum & attritum augeant in Solidis. 146
Frigefacientia, seu *Refrigerantia*, quænam sint. 111. 335.
Frigefacientium quatuor Classes, atque Medicamenta sub his contenta. 336. ad 338.
Frigida corpora eo plus frigefaciunt, quo solidiora sunt. 335
Frigus a quibus causis excitetur in Corpore nostro. *ibid.*
 Externum, & Internum, quomodo fiant: 335. 336.
 Internum ab imminuto Motu Projectili. 335. ab imminuta Vasorum elasticitate. 336. ab imminuta Liquidi densitate. 336. ab aucta capacitate Vasorum. 337.
Frigus qua ratione calefaciat. 335. Quid ob- servaverit hæc de re HIPPOCRATES. *ib.*
Frigus vehemens quomodo fiat stimulans. 118
 Immensum est causa lentoris in Sanguine & morbos mirificos producit. 84
Fructus Horæi sunt Eccoprotici, flatusque excitant. 226
 Unde pendeat eorum vis. *ibid.*
Fructus Lenitivi, eorumque usus ad Alvum laxandam. 215
Funes exsiccati, Aquæ immixti, quare contrahantur, & rigescant. 121
Fures ad quid utantur Semine *Datura*. 379

G

- G** *Alactopœa* Medicamenta quænam dicantur. 177
Galactopœorum tres Classes, & materies. 178. ad 180.
 GALENUS qua Methodo usus sit in indagandis Me.

RERUM ET VERBORUM.	411
Medicamentorum Viribus.	94. ad 97.
Quid statuerit de iisdem. <i>ibid.</i>	Quid de
Qualitatibus Corporum.	94. 95
GALENUS in quot Classes diviserit omnia	
Corpora & Medicamenta.	94. 95
Quid nominaverit Temperamenta.	95
Quid Elementaria, & Elementatum. <i>ibi-</i>	
<i>dem.</i>	
Undenam Morbos oriri asseruerit.	95. 96
Quid gradus vocaverit, & quot voluerit	
esse.	96
Quænam appellaverit Divina & Incognita.	
97	
In quo erraverit, dum explicuit Medica-	
mentorum Vires.	97. 98
Gangrena unde fiat.	127
Gargarismus quid sit.	183
Gelatina quid sint.	158
Genitalia quare rubeant in Animalibus cæstro	
Venereo percitis.	136
Glandula Secretio triplici ratione augetur.	
196	
Glandula Salivales quænam sint.	185
NUCKIANÆ Oculares non dantur in Ho-	
mine.	185
Glandulosa Expansio Salivalis, a VATE-	
RO detecta, qualis sit: & ubinam sita.	
<i>ibid.</i>	
Globuli Liquidorum nostrorum, Microscopio	
inspecti, qualem habeant inter se diame-	
tri proportionem.	31. 38
Sanguinei & Serosi qualem diametrum ha-	
beant.	29. 30. 31
Gratiola qualitates, & doses.	257
Gravitas corporum quid sit.	88
Soliditati semper est proportionalis.	7.
78	
Gravitas & Pressio totius materiæ (seu mo-	
lis) undenam oriatur.	70
Gummi quid sit.	126

Gummi Viscosa & Insuperida quid præstent?

157

Fœtida aromatica, Uterina dicta, quænam sint, & quomodo agant.

312

Saponacea qua ratione sint Phlegmagoga.

235

Stimulantia Eccoprotica quænam.

227

Gummi Ammoniacum vi stimulante gaudere quid probet.

227

Gummi Gutta quid sit.

241. 257. 258

Ejus qualitates, doses, usus, & præparata.

241. 258 274.

H

Hæmoptysis sæpe a Vomitoriis validioribus excitatur in Plethoricis.

279

Hæmorrhagis qui sunt obnoxii, qualia evitare debeant.

334

Hæmorrhoidales quinam sint.

217

Quomodo tales evadant.

218

Hæmorrhoides Cæcæ quænam dicantur.

218

Apertæ quales.

ibid.

Hæctici qua ratione afficiantur a Calore.

335

Hellebori albi & nigri vires, ac dosis.

274

Hellebori succo inficiuntur Gladii lethiferi.

276

Hepatica Medicamenta quænam sint.

114

Hepatis Gangræna affecti solutæ partes quomodo per Alvum excerni queant.

200

Hermodactyli qualitate, doses, & præparata.

239. 240.

Hormonta (τὰ Ὁρμῶντα) quænam dicantur

apud HIPPOCRATEM, & quid per hanc vocem ille intellexerit.

17. 18.

Non intellexit Spiritus Animales, uti volunt ejus Scholiastæ.

17

Hh.

RERUM ET VERBORUM. 413

- Humorum* in Vasa influxus cessationem quid
sequatur. 58
- *Hydragoga* Medicamenta quænam sint. 109
207. 253
- Prima vice larga sat copia propinanda sunt.
263
- Quibus in Morbis noceant. 263
- Hypercatharsin facile inducunt. 263
- Hydragoga* Primæ Classis quomodo agant.
254. Horum discrimen a Vesicatoriis in
quo consistat. 255. Conditiones quot, &
quæ sint. 255. Facultas in quo consistat.
260. Vires ab effectibus demonstratæ.
260. 261. Materies ex Vegetabilibus, &
Fossilibus. 254. ad 360.
- Hydragoga* Secundæ Classis quænam sint, &
qualis eorum operatio, atque materies.
260. 261.
- Hydragoga* Tertiæ Classis quænam sint. 261.
262.
- Hydragogorum* in genere usus in variis Mor-
bis qualis esse debeat. 262. ad 264.
- Divisio in tres Classes, & actio in singulis.
253. 254.
- Hydrops Anaxarca*, sive *Leucophlegmatia*,
undenam fiat. 82
- Hydrostatices* utilitas in Physica & Medici-
na. 12
- Hypercatharsis* quoruplex sit. 263. Utriusque
speciei ab Hydragogis excitatæ curatio.
264
- Hypercatharsis*, seu *Hyperemesis*, a Vomitoriis
validioribus oriunda quomodo sistenda
sit. 279. 280
- Hypnotica* Medicamenta quænam sint. 367.
377. 378.
- Quid præstent. *ibid.*
- Hypnotica* mitia & tuta, sive *Paregorica*. 377
- Fortia & periculosa, sive *Narcotica*. 378.
380

- Mala & fere lethalia. 378. ad 380
Hypnoticorum binæ Classēs, & materies. 377. ad 380
Hypochondriaci undenam Sputatores dicantur. 187
 Iplis, ut & *Hystericis*, noxia sunt *Hydragoga*. 263. 264
Hysterica Medicamenta qualia sint. 114. 115
Hysterica. Vid. *Mulieres*.

I

- J** *Jalappa* quid sit. 174
Jalappa qualitates, doses, usus, & præparata. 240. 241. 255
 Effectus varii. 175
 Vires destruuntur ab Acidis copiosis in Ventriculo. 297
Ichor in Intestina undenam profluere possit. 199
 Quomodo in Lymphaticis generetur. *ibid.*
 Pustularum & Scabiei est causa. *ibid.*
Ichthyocolla quid sit, & unde conficiatur. 127
Icterus undenam sæpenumero fiat. 251
 Quare Litteratos ut plurimum afficiat. *ibid.*
 Methodus eum debellandi. 252
Illinentia quænam sint. 106. 126
Illinentia & *Obstruentia* applicata Cadaveri quid præsent. 126
Illinentium Materies. 126
 Effectus. 127
Immutantia Remedia qualia sint. 107. 164
 Quænam Medicamenta huc referri debeant. 106
 Proprie sic dicenda paucissima sunt. 164
Immutantium immediata causa, sola & unica.

RERUM ET VERBORUM. 415

ca quænam.	<i>ibid.</i>
<i>Impetum facientia</i> quænam sint. 17. Vid.	
<i>Hormonta.</i>	
<i>Impetus</i> in Liquidis quomodo minuatur.	
276	
<i>Impura</i> materies quænam dicta fuerit apud	
Veteres.	193
<i>Impurum</i> quid vocaverint Antiqui.	193
<i>Incrassantia</i> , sive <i>Condensantia</i> , Medicamen-	
ta quænam sint.	106. 147
Qua ratione distingui possint.	106
Quomodo agant.	148
<i>Incrassantium</i> enumeratio.	148. ad 149
<i>Incrassatio</i> quandonam fiat.	106. 107
<i>Incrementi</i> terminus, origini propior, vel	
remotior, quid efficiat respectu Vasorum	
nostri Corporis.	308. 309
<i>Indurantia</i> Remedia quænam sint.	110. 328
<i>Induratio</i> in Corpore nostro quot modis	
præcipue fiat.	324
<i>Inertia</i> , sive ineptitudo ad Motum, cujus	
vitii in Sanguine sit effectus.	80
Quid præstet in nobis.	<i>ibid.</i>
Quare ejus causæ non sint admodum mul-	
tiplices.	<i>ibid.</i>
Primorum Viscerum, ut & Menstruorum,	
quosnam producat Morbos.	245
<i>Infans Lactens</i> qua ratione ex epoto ab ipsius	
Nutrice Medicamento Purgante, hujus	
loco purgetur, 177. Historia memorabi-	
lis in hanc rem.	178
<i>Infantibus</i> recens natis quomodo solvi de-	
beat Alvus.	219
<i>Inflammati</i> o quid sit.	197
Undenam oriatur.	127. 136
<i>Inflammationis</i> effectus qualis.	193
<i>Infusionum</i> ex Purgantibus, in Animalium	
Thoracis cavitatem injectarum, Effe-	
ctus quis fuerit experientia comproba-	
tus.	260. 261

- Injectiones Anatomica* quare nunquam in
 conspectum nobis exhibeant Vasa mini-
 ma. 33. 34
- Insecta* Diuretica quænam sint. 286
- Insensibilitas & Immobilitas* unde oriantur.
 83
- Inspissatio* Liquidorum a quorumnam Reme-
 diorum abusu contingat. 149
- Medicamenta ad debitum gradum Sangui-
 nem *inspissantia* quare Corpus corrobo-
 rent, & ad longævitatē disponant.
ibid.
- Insula* in Sanguine, Venæ-sectione educto,
 quid sit. 67
- Intestina* qualem & quotuplicem materiem
 contineant. Simulque Classes eorum quæ
 in Intestinis contineri, & inde expur-
 gari possunt. 192. ad 201
- Cur aliquando tantam Liquidorum co-
 piam excernant in Diarrhœa. 196
- Ipsa frustulatim per Alvum expelli queunt.
 200
- Intestinalium* Medicamentorum duplex ge-
 nus. 112. 113
- Intestinorum* longitudo quanta sit. 197.
- Et *Viscerum* ariditas quomodo fiat, & qui-
 busnam sit familiaris. 217.
- Vix* in Affectibus Hypochondriacis qua
 ratione se habeant. 215. 216
- Inunctiones* Oleosæ quomodo Sudorem vel
 promoveant, vel fistant. 394
- Ipecacuanha* usus, & dosis. 274
- Iridis Nostratis* usus, & dosis. 257
- Ισχυρά) τὰ)* quænam sint apud HIPPO-
 CRATEM. 17

L

L *Ac* quid sit, & quomodo cum Chylo
conveniat. 176. 177

Quandonam ferofum ac urinosum evadat.
177. 178.

Ab epotis Medicamentis inficitur. 177

Lac assumptum quomodo laxet Alvum, &
Purgativum fiat. 220. Quibusnam in
hunc finem detur. *ibid.*

Lac producentia. Vid. *Galactopœa*.

Lactis educatio e Mammis quibus mediis ex-
citetur. 179

Defectus in Lactantibus undenam sæpe
oriatur. 178

Lacryma Lapidosa quid, & quænam ejus vi-
res. 383. ad 386

Lapis Bezoar. Vid. *Bezoar*.

Lapis de Goa qualis sit, ex quibus conficia-
tur, & quis sit ejus usus. 376

Lapis Hystricis, sive *Porcinus*. 159. 161
Vid. *Pedra del porco*.

Lapis Infernalis quomodo vi sua caustica
privari possit. 161

Lapis de Serpente quid præstare dicatur.
340

An sit Specificum Attrahens. 341

Quænam sit vera plerorumque (ac forsan
omnium) hujusmodi Lapidum natura.

341
Laringis & Bronchiorum Asperitas in Tussi
undenam oriatur. 353

Laxantia Purgantia quænam sint. 109

Laxantia Medicamenta qualia. 106. 123

Laxantium Materies. 123. 124

Effectus duplex. 124

Laxatio quid sit. 122

- Medica & propria ubinam solummodo ob-
tineat. 123
- Laxi* Homines quinam dicantur. 141
- Quibus Purgantibus movendi sint. *ibid.*
- Laxitas* Vasculorum minimorum deperdita
quomodo restituatur. 123
- Lenitiva*. 109. 221. Vid *Eccoprotica*.
- Lentor* seu *Cohæso* in Sanguine unde, & quo-
tuplex ejus origo. 80. ad 83
- Fit a quiete Humoribus superinducta. 84
- Lentor* in Vasis Majoribus, &c. quid produ-
cat. 81
- In Minoribus Arteriosis quid efficiat. 82
- Quomodo pulsationem excitet in Arteriis,
& dolorem creet. *ibid.*
- Qua ratione Pustularum, Gangrænæ, &c.
productioni occasionem det. *ibid.*
- In orificio primo Lymphaticorum quid
producat. *ibid.*
- In eorum extremitate contingens quid
creet. *ibid.* & 83
- Quomodo generet Apostemata & Gangræ-
nas. 82
- Qua ratione producat Tabem. *ibid.*
- In Vasis Nervosis siquando nascens, qui-
bus Morbis ortum forte præbeat. *ibid.*
- Quare in his Vasis raro fiat. *ibid.*
- Lentoris* in Liquido nostro Causæ sex diver-
sæ. 83. ad 86
- Effectus varii. 81. ad 86
- Lepa* quomodo curari possit. 299
- Leucophlegmatici* Sanguinem habent fluidif-
simum. 87
- Quibus remediis juventur. 173. 174
- Liquida* in Corde qualia se habeant 70
- Quomodo vocentur ab HIPPOCRATE. 17
- Duplici ratione fluorem suum servant in
nobis. 80
- Liquida* ut debito modo per Vasa movean-
tur, 80

tur, quales requirantur conditiones?
196. 197

Liquida Extravasata ut per Alvum educantur, quales requirantur conditiones.
201. 202

Liquida Præternaturalia in Intestinis contenta quænam sint. 197. ad 199

Liquida Stagnantia qua ratione discutiantur.
322. 323. Extravasata quomodo. 323. 324

Liquidi nostri Proprietates Peculiares quænam sint. 71. 72

Partes simul spectatæ quotuplici modo in genere peccare possint. 81. 173

Qua ratione emendari queat duplex generale vitium. 173

Partes specialius consideratæ quot modis peccare possint. 72. ad 79

Liquidi Vitium duplex respectu Molis auctæ.
71. ad 75. Medicamenta ad hoc vitium emendandum. 71. 72

Particularum nimis auctarum effectus duplex 73. Hujus Vitii medela quid respiciat, & quale debeat esse Medicamentum ad illud corrigendum. 74

Liquidi particularum imminutio quomodo fiat. 74. Hujus Vitii causæ, & effectus.
75. Hæc imminutio quibus Remediis emendetur. 74

Liquidi Vitium respectu Figuræ quale sit.
75. ad 77

Partes obtusa figura donatæ quænam, & qualis earum proprietas. 75

Partes acres unde proveniant. 75. 76. 77

Liquidi Vitium duplex respectu Soliditatis quodnam sit. 77. ad 80

Liquidi particularum nimis Solidarum Effectus duplex. 78. Hujus vitii Remedia qualia debeant esse. 79

Particularum non satis Solidarum Effectus quis sit. 80

- Liquidi* particularum Nisus ad cohærendum
a quibus causis oriatur. 144
- Liquidorum* nostrorum æquabilis Motus quis
sit. 14
- Fluxus æquabilitas intra Solida quotuplici
modo destruat. 16
- Omnis mutatio ubinam contingat, & quo-
tuplici ratione fiat. 24. 52. ac unde
pendeat. 52
- Stagnatio quales producat effectus. 62.
- 234
- Acrimonia quid præstet. 62
- Liquidorum* partes dupliciter per attritum
comminuuntur. 145
- Liquidorum* Motus Intestinalis quatuor modis
augeri potest 145. 146. Vid. *Sanguis &c.*
- Liquidum* in genere. Vid. *Fluidum*.
- Litterati* quare Abdominis Contenta sibi
comprimere soleant. 232
- Eccoprotici purgandi sunt. *ibid.*
- Iktero affecti quomodo curari possint. 251.
- 252
- Lithonriptica* Remedia quænam vocentur. 114
- Litus* quid sint. 326
- Lochiorum* Fluxus probat Sanguinem Men-
struum effluere ex Lateralibus Vascularibus.
306. 307
- Lubricantia* quænam sint. 109. 213. ad 219.
Vid. *Eccoprotica*.
- Lumbrici*. Vid. *Vermes*.
- Lympha* cujuscunque generis quem ordinem
ritumque servet in sua circulatione. 39
- Lympha* primi generis quomodo, ad extre-
mitatem Arteriolarum Sanguiferarum,
a Globulis Rubris separetur. 38
- Lympha* ex omni parte Corporis, ope Ca-
tharticorum, per Alvum expelli potest.
200. 201
- Extravasata, in Hydrope, magna copia
non.

nonnunquam rejicitur, subsequente Ven-
tris detumescencia. 200. 201

Lympha Salivosa, in Sanguine, quibus in
Morbis abundet. 262

Lympha in Cava Corporis exstillantis œco-
nomia. 45

Lymphatica omnia huc usque detecta quid
sint. 35. ad 37

Qualia sint in ipsorum origine, & dein-
ceps. 35

Omnia habent Valvulas. *ibid.*

Quorsum tendant. 35. 36

Sicut dantur *Lymphatica* Venosa, ita quo-
que debent adesse Arteriosa, & quare.

36. 37

Lymphatica Arteriola primi generis, sive
Serosa, quæ sit. 37. ad 38

Quare discerni nequeat. 37. 38

Quomodo singulæ *istarum* Arteriolarum
desinant in Venam *Lymphaticam*, at-
que truncum conspicuum tandem consi-
ciant. 38. 39

Lymphatica Arteriolæ dupliciter in Corpore
nostro patulis orificiis desinunt. 45

Lymphaticorum Vasorum examen 37. ad 41.
& 45

Lymphaticorum primi generis Diameter qua-
lem habeat proportionem cum diame-
tro Arteriæ Sanguiferæ ultimæ. 31. 38

Lymphaticorum secundi generis natura. 39.

Eorum series decrecentes quo usque per-
tingant. 34. 39. 41

Qualis videatur esse proportio Diametri.

Lymphaticorum omnium inter se. 41

Lymphaticorum Inflammationes quales sint.

M

- M**anna quid sit. 215. 249
 Manna Effectus duplex. 215
 Mars. Martiata. Vid. Chalybs. Chalybeata.
 Mastac Turcarum Constantinopoli degentium, magnam affinitatem habet (juxta CLUSIUM) cum specie Cannabis, quæ apud Persas Indosque *Bangue* vocitatur. 362
 Masticatorium quid sit. 183
 Maturantia Remedia qualia sint. 125. 347
 Matratio undenam facta dignoscatur. *ibid.*
 Mechoacanna quid sit, & quænam sint ejus proprietates, doles, ac præparata. 240. 255
 Mederi quid sit. 15
 Medicamenta quænam sint. *ibid.*
 Quid supponant. *ibid.*
 Quomodo suos effectus producant. 16
 Qui ratione agant in Morbis. *ibid.*
 In quas partes solummodo vim suam exerant. 52
 Adminiculo duplici agunt. 63
 Medicamenta quomodo agant in Solida. 98. 105
 Vis omnis eorum dum agit in Solida, quatenus agat. 50
 Medicamenta quæ agunt in Fluida, dupliciter operantur. 98. 106
 Omnia proprie tam in Solida quam in Fluida simul agunt. 98
 Qua ratione Operationes illorum seorsim considerari possint. 98
 Eorum quæ in Solida & Fluida simul agunt.

RERUM ET VERBORUM. 423

agunt divisio in quinque Classes . 108.
ad 115.

Medicamenta dividi possunt in partes incre-
dibiliter exiguas , quæ tamen singulæ
totius Molis vires peculiare adhuc ob-
tinebunt 101. Istud probatur exemplis
e triplici Regno desumptis . 101. ad 103
Eorum particulæ , diversis Nervis applica-
tæ , varios Effectus producant . 104
Pro vario Nervorum quibus applicantur
statu , diversos itidem edunt Effectus .
104. 105.

Medicamenta gravia qua ratione Venenosa
feri possint . 89

Medicamentorum divisio generalis in tres Clas-
ses . 98. tum 105. ad 108

Actio in quo consistat . 60

Vires quomodo determinandæ . 143

Medicamentum quid sit & quotuplici sensu
considerari queat . 98

Medicamentum idem quomodo Solvens &
Coagulans esse possit . 170

Mel quid & quænam ejus vires . 192. 215.
216.

Qua methodo epotum , sit optimum An-
thelminthicum . 366

Melanagoga quænam sint . 109. 208. 265

Melanagoga qualia dicta fuerint apud Vete-
res . 248. 264. Horum sententiæ de iis-
dem examen . 264. 265

Melanagogi Medicamenti vera indoles . *ibid.*

Mellita quomodo Vermes enecent . 366

Membrana simplex ultima & minima qua-
lia sit , & ex quibus partibus constet .
19. 25. 26. 370.

Membrana Pituitaria inflammata qualem Hu-
morem fecernat . 234

Membrana compositæ , nec non aliæ Corpo-
ris partes , quomodo formentur . 25. ad
28.

28. tum 42. ad 44

Menses quare *Viris* cum *Fœminis* non sint communes. 308

Mensium excretio in *Muliere* sana tribus causis debetur. 310

Periodorum ratio. 306 307.

Menstrui Sanguinis Derivatio in *Uterina Vasa*, & Excretio unde, & quare fiant. 305. 306

Eruptionis primæ in *Puellis* causa nihil aliud est quam *Plethora*. 307

Mensura *Substantiæ Corporeæ* quomodo sit instituenda. 5. 6. 7

Mercurius omnium *Liquidorum* ponderosissimus est. 188

Maxime divisus & divisibilis exstat: *ibid.*

Ejus actio in *Liquida* nostra, cum ipso mota, pendet ab ejus *Soliditate*. *ibid.*

Hæc actio quomodo augeri possit. 189

Mercurius non agit in *Fluida* nostra, nisi in minimis *Vasis*, & quare. *ibid.* Ideoque in *Sanguinem* immediate non agit, sed in *Lympham*. *ibid.*

Quare majori cum effectu operetur in *Corpore Obstructo*, quam in alio. 190

Exemplum memorabile in hanc rem. *ibid.*

Ejus vis in *Corpus* nostrum in quare consistat & quo stimulo augeatur. *ibid.*

Ejus partes lateribus *Vasorum* neutiquam adhærent. *ibid.*

Mercurius quibus modis fiat *Sialogogus*. 187. 188

Quacunque ratione *Corpori* nostro applicatus *Salivationem* excitat, nisi unitus sit cum aliqua re quæ dissolutionem ejus, & ingressum in *Sanguinem* impediatur. 188. Hinc si sumatur unitus cum *Sulphure*, *Salivationem* haud movet, sed *Alvum* solummodo. *ibid.*

Corpori extrinsecus affricus sæpe *Diarrhœam*

rhœam excitat.	261
Ejus usus in quibusdam Oculi Morbis.	352
Ejus præparatio Anthelmintica.	366
<i>Mercurii Dulcis</i> Præparatio Corrosiva, ad
Callos qui in Vulnerum margine nas-
cuntur.	258
Præparatio Hydragoga.	258
Præparatio Phlegmagoga.	243
Præparatio Sialogoga.	188. 243. 259.
<i>Mercurius Dulcis</i> , nec non <i>Præcipitatus al-
bus, ruber, flavus, & viridis</i> , horum-
que omnium doses, qualitates, & usus
ad scopum Hydragogum.	258. 259
<i>Mercurius Sublimatus Corrosivus</i> quomodo
innoxius reddi queat.	161
Qua dosi & quomodo usurpari possit, in
Morbis Chronicis, ad Perspirationem pro-
movendam.	304
<i>Mesenterica</i> Medicamenta qualia sint.	114
<i>Metalla</i> quo pacto Stimulantia & Caustica
evadant.	113
Eorum particulae, in figuram acutam re-
ductae, quare tam acres in nostro Cor-
pore se præbeant.	58. 59
Si dissolvantur & in Liquidorum formam
reducantur, cur tam pertinaces produ-
cant effectus.	101. 102
<i>Mineralium</i> Partium divisibilitas summa un-
de probari possit.	107
<i>Minorativa</i> quænam dixere Veteres.	221
<i>Moles</i> corporis quid sit.	7
Distinguenda est a Massa corporea in men-
sura corporum quoad Vires.	ibid.
<i>Momentum</i> Absolutum quid sit.	151
Specificum unde desumatur.	ibid.
<i>Morbi</i> inflammatorii quinam maxime in Gan-
grænam abeant.	298
<i>Morbus</i> in genere in quo consistat.	14
Ejus	

Ejus natura unde pendeat.	302
<i>Mors</i> quid sit.	14
In genere quomodo inducatur.	381
<i>Motus</i> cujuslibet quantitas undenam oriatur.	78
<i>Motus</i> in nostris Liquidis quotuplex considerari possit.	171
<i>Motus Circulatorius</i> , five <i>Projectilis</i> , quis sit.	89
Ad eum quænam requirantur conditiones.	171. 172
Ejus Causa primaria quænam.	90. 91
Causa secundaria qualis.	91
Varia sunt ejus Gradus in nostris Liquidis.	80
Unde pendeat.	336
Quibus causis augeatur.	89. 93
Solus producere potest Morbum.	8
Imminutus ex tristitia quomodo Morbum generet.	<i>ibid.</i>
Qua conditione interdum attenuet.	149
Nimius, cum Obstructione in minimis Vasis, evadit causa Lentoris in Sanguine. 86. Vid. <i>Circulatio</i> , & <i>Sanguis</i> .	
<i>Motus externus</i> levissimus omne mutationum genus in nostro Corpore producere potis est.	98. 99
Solus Corporis <i>insuetus</i> quid valeat excitare.	100. 101
<i>Motus Muscularis</i> nimis vehemens qua ratione Liquida inspisset.	148
Moderatus quomodo attenuet.	<i>ibid.</i>
<i>Motus solus spirituum Animalium mutatus</i> quid efficere possit.	99. 100
<i>Movementia</i> Remedia quænam sint.	108. 171
<i>Movementium</i> tres Classes, atque Medicamenta sub his contenta.	172. 173
<i>Mucus</i> Intestinatorum, si inspissetur, quid efficiat.	387
<i>Mucus</i> Pituitariæ Membræ qualis sit.	183.
Cur	

RERUM ET VERBORUM. 427

Cur e Naribus, incipiente Gravedine,
maxima copia exstillare soleat. 185

Mulier suppreſſis *menſibus* laborans antequam
curetur, quid inquirendum ſit Medico. 310

Mulieres, pro ratione ſuæ magnitudinis, qua-
re Abdomen magis amplum & expansile
habeant quam Viri: 309

Cur in illis Sanguinis ſuperflui determina-
tio fiat ad Uterum. 309. 310

Citius perveniunt ad *ἀκμήν* incrementi
ſui, quam Viri; & quid inde ſequatur. 309

Minori Diaphoreſi gaudent in genere quam
Viri. 308

Mulieres quæ laxo & frigido Corporis habi-
tu donantur, ut & illæ quæ vitam otio-
ſam agunt, copioſa habent Menſtrua; ſed
Viragines non omnino, aut ſaltem pau-
ca admodum, & quare. 308

Mulieres Hyſterica qua ratione, pro momen-
to, ſuffocentur nonnunquam. 360

Undenam in his fiat Abdominis tumor -
ibid.

Quare in ipsis excitetur ſenſus *globuli* ad
Gulam aſcendentis. *ibid.*

Mulſum quid ſit. 216

Mundificantiæ, ſive *Catharteria*, quænam
ſint Remedia. 110

Muſculorum Motus voluntarius auget Liqui-
dorum trajectum. 167

Quare optime conducatur in Morbis Chro-
nicis. *ibid.*

Muſculus vulneratus quamdiu tantummodo
doleat. 374

Muſculus Orbicularis Uteri, a RUYSCHIO
detectus. Quare ejus exiſtentia in du-
bium revocanda videatur, donec uberio-
ri experientia confirmata ſit. 310

My-

Myrobalani quid sint. 241. Earum quinque genera, qualitates, & doses. 241

N

N *Arcotica* Medicamenta qualia sint. 367.
368

Narcoticorum materies. 378. ad 380.

Natura quid vocatum fuerit apud Veteres. 193. 194

Natura Stabilitas in quo consistat. 3

Nausea & *Vomitus* excitantur a mechanicis applicationibus. 272

Nepenthes quid Vocetur. 368

HOMERICUM quales habuerit vires & quid videatur fuisse. 369

Chymicorum quid sit. *ibid.*

Indorum hodiernum. 369. 370

Nephritica Remedia quænam sint. 114

Nervi adhuc *vitalis* ultimum componens quale sit. 370

Membrana & *Liquidum* contentum cujus sint indolis. 370

Cujusdam major minorve *Nuditas* quos producat effectus ex applicatione Medicamentorum. 104

Origini suæ proximitas quid in eo casu faciat. *ibid.*

Unius cum aliis communicatio Remediorum effectus variat. 104. 105. Ut & ipsius *Tendentia* ad has vel ad illas partes. 105

Alicujus *Semi-laceratio* quid producat. 373. 374.

Nervi sunt duplicis generis. 370

Quinam *Doloribus* afficiantur. *ibid.*

Quo sensu intelligendum sit *Nervos* ubicunque adesse. 41. 42

Un-

- Undenam oriantur. 41
Nervorum, ut & Liquidi quod ferunt, tenuitas summa. 39. 40. 41
Nervosum Liquidum Soliditatem habet fere immutabilem. 100. Ideoque non potest, Caloris vel Frigoris vi, concrefcere, ac proinde raro fit a Lentore morbofum. *ibid.*
Nervus fi abfcindatur, nequaquam dolet. 372
 In genere quandonam destruat. *ibid.*
Neurotica. Vid. *Arthritica*.
Norvegia Incolis, frigore fummo correptis, quid aliquando contingat. 84
Nutrices quænam fint præstantiores. 179
Nutritio omnis & Accretio ubinam fiat & quomodo. 39. 52
Nutrix, ex epoto Liquore quodam colorato vel odorato, Lac eodem utcunque colore & odore infectum præbet. 177
 Purgante hausto, qua ratione non purgetur, sed, ipsius loco, Infans lactens. 177. Historia in hanc rem optime appofita, quam refert PROSPER MARTIANUS. 178

O

- O *Besi* quare minori Perspiratione Infensibili, at vero majori Sudatione afficiantur, quam alii. 292
 Cur magis frigescant. 338
Obstructio quandonam contingat in parte quadam fingulari. 125
 In minimis Vasis evadit causa Lentoris in Sanguine. 86
Obstruentia Remedia qualia fint. 106
 Interna quænam dici possint? & quomodo tan-

- tantum agant. 1125
- Occalescentia* quomodo fiat in Vasis nostri Corporis. 42. ad 45
- Oculi* Functio quænam & Morbus quis. 351
- Præcipuorum Morborum enumeratio. 351
352. In eorum cura quare omittendi sunt Specificorum tituli sed quid inquirendum, & unde petenda sit in genere medela. 352
- Odontalgica* Remedia qualia sint. 111. 352
- Odor* solus Medicamenti multis Catharismos movet. 210. 211
- Odor* gratissimus, si nimis vehementer atque diu percipiatur, Dolorem excitat. 372
- Oedema*, five Tumor albus vesicularis, unde fiat. 127
- Oesophagi* Sphincter spasmodice contractus, in Hystericis, quænam producat symptomata. 360. 361
- Offa* HELMONTIANA quid sit. 285
- Olea* quomodo Stimulationem inducere possint. 117. 118
- Blanda quare constipent in Dysenteria, & laxent Alvum in Affectibus Hypochondriacis. 214
- Ex Vegetabilibus expressa qualia sint eligenda ad lubricandum Alvum. 214
- Oleosa* five *Sulphurea* corpora quænam vocitent Chemici. 21
- Oleum* in nostro corpore facile mutatur in acre. 152
- Oleum* Plantarum quid sit. 126
- Lini in Rheumatismo assumptum optime conducit. 156
- Oleum* Rei est sedes Spiritus Rectoris. 103
- Omenti* Liquor Oleosus cujus sit usus. 277
- Ophthalmica* Medicamenta qualia sint. 111. 352
- Opiata* sunt Antidota Spasmos sedantia. 383
- Opium*

RERUM ET VERBORUM . 431

Opium est præcipuum inter Carminantia .
113. 361

Quomodo tunc operetur . 361

Quid præstet in sedanda Tussi . 354

Qua ratione sit Cardiacum . 358

Quare Diureticum habeatur . 286

Orvietanum quomodo Magistrum suum fefellerit . 385. 386

Os quænam madere faciant . 186

Os qua ratione formetur ex Cartilagine . 43

Oscillatorii Motus quales sint . 55

Unde pendeant . 55. 56

Eorum *Æquilibrium* quandonam imprimis auferatur . 55. 56

Ossa cur solidiora sint in medio , quam ad Apophyses . 44

In medio quare compactissima sint & durissima , sed tamen tenuissima . *ibid.*

De *Ossium* formatione quinam AUCTIONES consulendi . 45

Ossa abundare Vascularibus quomodo probetur . 46. 47

Otagica Remedia qualia sint & quænam Medicamenta huc referenda . 111. 352

Ovi Albumen . Vitellus . Vid. *Albumen . Vitellus .*

Oxymel optimum est ad Pituitam solvendam . 236

Oxychaenos quid sit . 380

P

Pallor Corpus occupans quid denotet . 246

Palpitatio Cordis unde . 84. 85

Pancreaticus Succus dotibus suis Salivam æmulatur . 195

Illius excretio in statu naturali quomodo se

- se habeat. *ibid.*
- Paralysis* Partium Renalium curationem vix
admittit. 289
- Paregorica* Medicamenta quænam sint. 367.
368
- Paregoricorum* materies qualis. 378
- Pediculus* habet Vasa pellucencia. 37
- Pedra del Porco*, sive *Lapis Hystricis*, unde.
nam ad nos deferatur. 159
- Ejus varia nomina. 160
- Cujus Animalis sit, & ubi reperiatur.
159. 160
- Ejus natura & descriptio. *ibid.*
- Distingui debet a *Pila Hystricis*, ac pro-
inde non est *Ægragropilus*, ut hæc,
sed Bezoar, contra sententiam SAMUE-
LIS DALE. 159. 160
- Vires quæ huic Lapidi tribuuntur ab In-
dis, & a variis Auctoribus. 159
- Quomodo Lapis iste usurpandus sit. 159
- Genuina ejus indoles, ac vis. 159. 160
- Peripneumonia Pituitosa*. In ejus curatione
a quibus Medicamentis sit abstinendum.
112
- Perspirabilis* SANCTORIANI, ejusque Va-
sculorum, summa tenuitas. 31. 32
- Perspirationis Insensibilis* indoles. 290. 291
- Aucta quot sint causæ. 302. 303
- Pferde Bier*, sive *Cerevisia Equina*, quænam
vocetur, & quis esse dicatur ipsius usus.
225
- Phlegma* quid sit. 182
- Quid vocaverint Veteres. 206
- Quotuplicia materia constet in Intestinis.
206. 207
- Phlegmagoga* Medicamenta quænam sint. 109
206. 232
- Officinalia quæ 236. ad 342. Quomodo
hæc agant. 236
- Phlegmagoga* In eorum solutione cum variis
Men-

- Menstruis quid contingat. 244
 Eorum usus in variis morbis. 245. ad 248.
 Quomodo sint Pituitosis & Hydropicis ad-
 ministranda. 246
 Methodus iis utendi qualis esse debeat.
 247. 248
Phlegmagogorum proprie sic dicendorum ge-
 nus duplex. 234
 Binæ Classēs, & materies. 235. ad 243.
 scilicet (1) *Phlegmagoga* quæ Pituitam
 diluendo educunt. 235. (2) Quæ Fi-
 bras Intestinales stimulant. 235. ad 243.
Phœnigmi quinam sint. 138
Pilula Laxantes ex Smegmate Urinæ. 221
 Ex inspissata Bile. *ibid.*
Pilula Uterina Deterisivæ. 312. 313
 Uterinæ Purgantes. 314
 Uterinæ Roborantes fibras primorum Vi-
 scerum. 315
Pisces qualem habeant Sanguinem. 92
 Cutis eorum quare innumeris Glandulis
 Oleum secernentibus donetur. 127
Pituita quid sit, & ejus origo quotuplex. 233
 Ex Viscido Victu in quibus generetur.
ibid.
 Ex Liquidis non Pituitosis quænam sit, &
 quot modis oriatur. 233
 Tenax & crassa e Sanguine immediate non
 secernitur. 234
 Quomodo reddatur ad fluorem apta. 234
Pituita Vitrea apud Veteres qualis dicta
 fuerit. 206
Planta triplex Liquidum conglutinans effun-
 dunt. 126
Plethora in Virgine undenam oriatur, & ac-
 cumuletur. 307
 Quæ singulis mensibus Viris contingit, ut
 & quandoque Mulieribus quibus *men-*
strua deficiunt, qua ratione dissipetur.
 308

- Plethora* quibus Medicamentis inducatur. 311. ad 317.
- Polypi*, aliæque Obstructiones undenam sæpe fiant. 79
- Polypodii Querni* vires. 243. 265
- Polypus* in Vasis majoribus, Corde, & ventriculis Cerebri, oritur a Lentore Sanguinis. 81
- In genere qualis sit. *ibid.*
- Albus in orificio primo Lymphaticorum qui fiat. 82
- In Cerebro Strangulorum quomodo formetur. 81. 82
- In Corde quando contingat. 85
- Poma Aurea* (sive *Lycopersica*) comedunt Itali & Hispani. 380
- Pondus Specificum* corporum. 7. *Etc.*
- Porositas* corporum duplex. 6
- Porositatis & Densitatis* differentia quænam. 9
- Porosum* corpus quodnam vocetur, & qualis sit ejus mensura. 5. 6
- Porotica*, sive *Callum producentia*, quænam sint Remedia. 128. 129
- Principia* corporum sunt immutabilia. 2. 3
- Terna totum Corpus nostrum constituentia, juxta HIPPOCRATEM, qualia sint. 17
- Proportio* Substantiæ Corporeæ undenam habeatur. 7
- Pruritus* sive *Titillatio* unde fiat. 134. 372
- Omnis est Inflammationis species. 136
- Quibus Remediis excitetur. 135
- Duos habet effectus. 137
- Psarmica*. Vid. *Sternutatoria*.
- Puerpera* alvo adstricta laborantes Eccoproptici purgandæ sunt. 231. 232
- Pulmones* duplicem habent functionem. 354
- Pulmones* Præssione sua particulas Liquidorum nimis auctas & hærentes comminunt. 73

Pulmonica. Vid. Thoracica.

Puncta contactus in Vasis qua ratione incrementant. 50

Purgantia per Alvum quænam sub se continent Medicamenta. 109

Eorum divisio in quinque genera. 206. ad 208

Eorum operatio qua ratione diversa & multiplex observetur. 209. ad 212

Quædam agunt solummodo irritatione Fibrarum Intestinalium; alia vero tantummodo post ingressum in Vasa Sanguifera. 209. 210

Quædam per totum Corpus videntur sese dispergere; quænam autem non ita universaliter. 210

Purgantia omnia sunt per se Vomitoria; & quibus conditionibus talia fiant. 210. 271

Fortiora, ut & *Vomitoria*, qua ratione applicata Spasmos excretorios producere valeant. 276. 277

Operatur quandoque vel ab Odore, vel a Conspectu tantum. 210. 211

Exempla ad utrumque. 211

Purgantia agunt interdum sola applicatione externa. 212. & nonnunquam propter solum impedimentum, vel imminutionem Perspirationis. *ibid.*

Purgantia quomodo evadant Sudorifera. 298

Non esse Venena, contra HELMONTIUM probatur. 248. 266. 267

Electiva nulla dantur. 267

Vires eorum undenam falso deducantur. *ibid.*

Pars eorum quæ operatur cujus sit indolis. 102. 103. 212

Quænam in Calidis Regionibus, & quænam in Frigidioribus sint usurpanda. 218

- Purgatio per Aluum* quid sit. 193
 Ut recte succedat, si aliquid obftet, quid
 faciendum in variis casibus. 205. 206
 Iis qui per duos tres-ve dies jejunaverunt
 quare non præscribenda. *ibid.*
Purgatio, ut & *Vomitus*, ab Animi Pathe-
 matibus solis in quibusdam Hominibus,
 & unde fiant. 210. Excitantur nonnun-
 quam ab Externo Motu solo. 212
Purgationis effectus in *Ægris* jamjam mori-
 turis cur non habeatur. 205
 Facilitas in genere major minor-ve unde
 pendeat. 202
Pus quid sit. 343
 Quandonam, & quomodo fiat. *ibid.*
 Quamdiu blandum existit, optimum est
 balsamum. 343
 Si diutius stagnet, quas mutationes subeat.
 343
 Non debet esse nimis crassum, ut *Vulnus*
 consolidetur. 31
 Omne *Inflammationis* est effectus. 197
 In intestinis occurrens unde provenire pos-
 sit, & cur aliquando tanta copia deji-
 ciatur. 197. 198
Putrefacientia five *Septica* Remedia quænam
 sint. 106. 107. 140. 141
 Qualem mutationem *Carni* in *Corpore*
 vivo inducant. 141
Putrefacientia calide applicata, majori cum
 effectu operari solent. 142
Putrefactio Liquidorum quandonam, & un-
 de accidat. 76. 77. 107
 In nostro *Sanguine* unde, & quomodo fiat,
 ac promoveatur. 76. 77

Q

- Q**ualitates corporum juxta GALENI sententiam. 94
Quantitas Substantiæ Impenetrabilis veræ in certo loco contentæ undenam cognosci possit. 6. ad 8
Quies Humoribus superinducta Lentorem creat. 84

R

- R**aresfacientia quandonam indicentur : 334
Refrigerantia. Vid. *Frigesfacientia*.
Repercutientia Medicamenta quænam & qualis eorum actio. 110. 341
Repercutientium tres Classes, atque Remedia sub iis contenta. 341. 342
Resina quid sit. 126
Resolventia. 93. Vid. *Attenuantia*.
Respiratio est necessaria ad expulsionem Fæcum Alvinarum. 264
 Ejus motus auctus quomodo ad Sanguinem diluendum conferat. 166, 167
 In quibus morbis hoc respectu prosit : *ibid.*
Rhamni Cathartici dosis, & usus. 256
Robur atque *Debilitas* unde, & quomodo fiant in Homine. 28
Robur Corporis nostri in quo consistat. 150
Robustissimi Homines quinam observentur esse. 357
Rubedo quibus causis inducatur. 136. 137
 Corporis nostri unde pendeat. 246

- Rubefacientia* Medicamenta quænam, & unde sic dicta sint. 106. 1355
Rubefacientium Classes ac materies. 136. add 137.

S

- Saccharum* quid sit, & qualis ejus usus cum in Expectoratione, tum ad scopum Eccoproticum. 192. 227
 Viscositate sua lubricat. 216
Sal Marinus quibus modis fieri possit vel Eccoproticus, vel Diureticus, vel Diaphoreticus. 229
 Qua lege profit, aut noceat. 88. 89
 Ejus in Sanguine usus. 89
Sales quomodo acres fiant in nostro Corpore. 152. Cur intra breve tempus mutantur in nobis, & acridinem suam deponant. 164
Sales Acrimoniam inducentes. 153. 154
 Alcalini dantur triplices, & quænam. 179
 Ammoniacy ex quibus consistunt. 145. 284
 Attenuantes sive Resolventes. 87. 144
 Coagulantes. 170
 Diuretici. 284. ad 287
 Ecbotici. 320
 Eccoprotici. 227. ad 229
 Essentiales quænam dicantur. 154. 228
 Fixi Artificiales Vegetabilium, hi vero duplicis generis. 154. 228. 229
 Fixi Compositi quales. 284
 Fixi Nativi Vegetabilium duplices. 228
Sales Fossili Nativi. 229
Salina Corpora quænam appellitent Chemici. 21
Salivatio non curat Luem Veneream, sed sub.

Salutationis motus Abortum arcescere valet. 318

Quomodo Mulier quædam, consilio II P-
POCRATIS, hoc utens Remedio ab-
ortierit? 318. 319. An HIPPOCRA-
TES ipse sit AUCTOR Libri *de Natu-
ra Pueri*, ubi istud legitur? 319. Cujus
sit potius ille Liber. *ibid.*

Sanguificatio quibus subsidiis promoveatur.
311. 316.

Sanguinis Seri dotes quænam sint. 67. 68
Rubra pars cujus sit indolis: *ibid.*

Sphærulæ separatæ Rubedinem amittunt.
68. Ubinam fiat hæc separatio, cujus sit
usus, & quibus Medicamentis procurari
possit. 68

Rubedo, ut & Pallor unde pendeant. 246

Particulis in Vasis Pulmonalibus quid con-
tingat, *ibid.*

Sanguinis Proprietates sunt duplices; scilicet,
Generales: 69. 70. & Speciales. 71. 72

Fluorem causa conservans an sit aliquid
ipsi proprium? & quid revera sit. 68. 69

Fluiditas atque Motus minor adest in Va-
sis majoribus. 69. Quamdiu Fluor hic
in Venis permaneat. 82

Nimia Fluiditas unde pendeat, & qua ra-
tione *Sanguini* conciliari possit. 87

Sanguinis Pondus ad Aquam salinam quale se
habeat. 88

Levitas, hujus Aquæ respectu, si daretur,
undenam oriri posset. *ibid.*

Gravitas, in Scorbuto lento, unde augea-
tur. *ibid.*

Aptitudo ad Coagulum suscipiendum est
proprietas ipsi naturalis. 86

Sanguinis Elasticitas compensatur ab Atmo-
sphæræ Corpus ambientis pondere. 92

Exitus e Corde debetur ipsius Cordis actio-
ni.

- ni, non vero motui partium intestino :
91
- Circulatio in genere tripliciter acceleratur,
ac etiam triplici modo retardatur. 92
- Velocitatem quænam augeant. 93. Hæc
nimis aucta quid efficiat. 165
- Sanguinis* Particulæ ex Circulatione nimis
aucta quomodo acres fiant. 76. 77
- Particulæ quo pacto incrassentur. 149
- Circulationem retardantes causæ quænam
sint. 93
- Motus Circulatorius lenis & æquabilis quid
producat. 164. 165
- Motus minor solito quid præstet, & in
quibus præsertim. 165
- Refluxus versus Cor a Venis inferioribus,
quomodo per Ambulatorium Motum pro-
moveatur. 318
- Subtilisatio, & e Vasis suis eruptio unde
fiat : 74
- Sanguis* quid sit. 66
- Constat partibus heterogeneis. *ibid.*
- Sanguis* percipitur idem in Animalibus omni-
bus. 66. 67
- Sanguis* tribus partibus in genere constat.
67. 68
- Partium ejus subdivisio qualis sit. *ibid.*
- Aqua, maxima ex parte, ipsum consti-
tuit. 71. Ejus Aquæ qualitates. 67.
- Pars hæc Aquosa a quibus causis muta-
tionem patiatur. 71
- Sanguis* sponte sua concrevit, simul ac quie-
scit. 125
- In Hominibus sanis Lentorem facile in-
ducit; sed in Ægrotis plurimis contra :
86
- Concretio ejus qua causa promoveatur. 86
- Crasso Sanguine quinam donentur. 87
- Ejus particulæ si fiant solito Crassiores,
quid contingat. 73. 74
- Cras-

Crassities, vel Tenuitas in ipso unde pen-
deant. 262.

In quibus hominibus existat Crassus, vel
Tenuis. 262. 263.

Sanguis stagnando qualis fiat. 76.

Quomodo & a quibus causis inspissetur,
Lentoremque contrahat. 87. ad 83.

Postquam Venæ-Sectione eductus est, ex
Homine sano, si quiescere sinatur ali-
quandiu, quid ipsi contingat. 67.

Si Aeri frigidissimo exponatur, quid eve-
niat. 84.

Quare vi suæ Elasticitatis sese expandere
nequeat ad Motum Projectilem produ-
cendum. 92.

Sanguis quando solvi dicatur. 282.

Quandonam dilutus, ut & solutus voce-
tur. 291.

Nimum tenuis quomodo iterum compin-
gi & inspissari possit. 149.

Ab Aqua diluitur sola. 283.

Eum Solventia duplicia sunt. 283. ad 286.

Quandonam quasi assetur, oriaturque Cau-
sus. 148. 149.

Sanguis ex Intestinis post Purgantia fortio-
ra, vel in Dysenteria, fluens unde pro-
veniat. 197. 198.

Quomodo ex Hepate per Intestina efflue-
re possit. *ibid.*

Qua ratione ex Liene queat effluere. 198.

Quo pacto & quandonam ex Pancreate
possit excerni. *ibid.*

Grumesfactus ex Stomacho profluens quid
denotet. 198.

Sanitas in quo consistat. 14.

Sapo quid? & *Saponacea* quæ sit? 215.

329. Quotuplicia, & quænam ex his
præcipua. *ibid.*

Sapo optimum est Emmenagogum. 313.

STARKEYANUS quid sit. 286.

- Saponum* Naturalium sex species, & Artificialium duæ. 215. 216. *Sapones* varii sub his contenti. 216. 329
- Sapor* gratissimus, si diutius vehementiusque percipiatur, Dolorem creat. 372
- Sarcotica* quænam sint. 128. Vid. *Chirurgica Specifica*.
- Scirrhus*. Vid. *Skirrhus*.
- Scorpio*, supra Vulnus quod inflixit recentissime, contritus proprium Venenum elicit. 340
- Secretio* quid sit. 61
- Ad eam quæ sint necessaria. *ibid.*
- Quomodo pereat. 74
- Semen* ut conficiatur, quotuplex requiratur Liquidum. 180
- Septica* calide applicata majori cum effectus operantur. 142. Vid. *Putrefacientia*.
- Serum* Lactis quibus Hominibus præcipue profit. 174
- Qua ratione vel Lubricans, vel Diaphoreticum, vel Diureticum fieri queat. 220
- Serum* Sanguinis quid sit. 253
- Est duplex. *ibid.*
- Intestinale quale sit, & quotuplici modo in Intestina derivetur. 254
- Serum* Sanguinis quare *insula* supernatet. 88
- Seri* Sanguinis indoles. 67. 68
- Diameter quis sit. 31
- Gravitas cum ad Aquam salfam, tum ad ipsum Sanguinem qualis sit? 88. Vid. *Lympha*, & *Sanguis*.
- Sialogoga* Medicamenta quænam sint. 108. 185
- Sialogogorum* duplex genus. 108
- Classes, tres. 186. 187
- Sistentia* qualia sint. 107. 108
- Quænam stimulum Nervorum specificè destruant. 174
- Skirrhus* unde fiat. 128
- Oritur ex nimio Calore, æque ac Frigore.

- Smegma* Intestinorum quid præstet. 203. 204
 Ejus defectus qualem noxam inducat. *ibid.*
Soldanella Maritima minor quid sit? ejusque
 proprietates, & dosis. 256
Solida nostra minima quare non possint per
 se sive singulatim contrahi. 119. 120
Solida corpora quare motum suum diutius
 servant, quam alia. 78
Solida Præternaturalia in Intestinis conten-
 ta quænam sint. 199. 200
Solidi proportio & vis ad Fluidum conten-
 tum qua ratione increascant, vel minua-
 tur? 51. Quid sit hæc vis. *ibid.*
Soliditas in genere quid sit. 78. 79
Solidorum nostrorum duplex genus. 24. 25
 Ultima Stamina quo sensu sint mere Ner-
 vosa. 41. 42. 48. 49
 Inter se connexio. 13
 Simul & Fluidorum continuatio & com-
 municatio in nostro Corpore. 13. 14
 Resistentia æquabilis quænam sit. 14
 Motus dupliciter augetur in nobis. 146
 Minimorum Vis in Liquida contenta un-
 de pendeat. 52. Vid. *Vasa*
Solidum corpus quid sit. 4. 11
 Perfectum quid, & quotuplex, qualisque
 ipsius mensura. 4. 5
Solium, sive *Lumbricus Latus*, quid sit. 365
Solventia sive *Dolorem cientia* quænam sint.
 106. 135
 Eorum Classis, & Materies. 135. ad 141
 Quædam Observationes circa ipsorum ope-
 rationem. 141. 142. Vid. *Dolor*.
Somnifera, sive *Soporifera*. Vid. *Hypnotica*.
Soni gratissimi diuturniores vehementioresque
 Dolorem creant. 372
Spasmi causa ubinam hæreat, & qualis sit
 semper. 375
Spasmi quomodo contingant in Primis Viis.

360. 361
 Si Oesophagi sphincterem, vel etiam orificium utrumque Ventriculi occupent, quid inde fiat *ibid.*
Spasmodum in Primis Viis causæ quales. 361
Spermatopœa Medicamenta quænam sint? & eorum quatuor Classēs, ac materies, 180. ad 182
 Specifica Veterum qualia sint, & quomodo operentur. 182
Sphacelus unde fiat. 128
Spirituosa Ardentia, respectu Acidorum, Demulcentia sunt. 163
Spiritus quid sit apud Chemicos. 21
Spiritus Animales ingenti copia ad locum Dolentem ruunt, & quid inde fiat. 361
Spiritus Fermentati Acidi, si sint concentrati, sunt acerrimi, & Humores cito coagulant. 154. 169
 Acidi simplices sive Diluti (ut Acetum simplex) Sanguinem diluunt. 86. 169. 295
Spiritus Fermentati Ardentes nostros Humores coagulant; hinc valde noxii sunt in Humorū tenacitate nimia. 169. Eundem effectum etiam produciunt *Spiritus Acidi* e Possibilibus igne violento extracti. 169. 170
Spiritus Rector in unoquoque Medicamento quid præstet? & quæ sit ejus tenuitas juxta COSMOPOLITAM 103. 104
Spiritus Vini, similiumque Liqueurum, abusus cur ita Corpori noxius. 121
 Rectificatur, sive Alcohol, in Venas injectus Sanguinem coagulat. 86
Spiritus Vita Aureus RULANDI quid sit. 239
Spirituum Animalium origo unde? 357. 358.
 His producendis apta materies proxime accedit ad Albumen Ovi. 357. Quænam Alimenta hancce materiem suppeditent. 357
Spirituum Animalium motus mutatus quid solus

RERUM ET VERBORUM. 447

- solus efficere possit. 99. 100. Hujus Mo-
tus perturbatio excitari potest in nobis a
particulis invisibilibus Corpori nostro
applicatis. 100
- Splanchnica* quænam sint, & qualia huc per-
tineant. Medicamenta. 112
- Splanchninorum* Effectus quis. 179
- Splenica* quæ sint. 114
- Stagnatio* Liquidi in Vasis, Tumorque subse-
quens, a quibus causis oriatur. 322 323
- Stercora* Animalium Eccoprotica qualia sint,
& quænam ex his optima. 225
- Sales nitrosos continent. *ibid.*
- Succorum inde expressorum usus in qui-
bus Morbis laudetur. 225
- Quid de istiusmodi Remediorum Usu sen-
tiant ETTMULLERUS, JUNCKE-
RUS ac LUDOVICI. 225. 226
- Stercus* in Intestinis unde constituatur. 194
- Sternutatio* qua ratione peragatur, & quis
ejus Effectus. 184
- Ejus usus in quibus Morbis conferat. 181. 184
- Si nimis perseveret, quænam inferat ma-
la. 185
- Quomodo a diversis Medicamentis minor
major-ve reddatur. *ibid.*
- Sternutatoria*, sive *Ptarmica* Remedia
qualia sint, & quænam eorum Classes,
ac materies. 108. 184. 185
- Stimulantia* Medicamenta quænam sint. 116
- Conditiones in his omnibus requisitæ.
117. 118
- Classes atque materies eorum quæ *Stimula-
tionem* pariunt. 118
- Stimulantia* qua ratione Moventia sint. 172
- Stimulantia* in quibus Morbis usurpari so-
leant. 172
- Stomachica* quænam, & quotuplicia. 112.
- Medicamenta ad utrumque genus eorum
pertinentia. *ibid.*
- Effe-

- Effectus eorum quis. 179
- Stomatica* Remedia quænam, & qualia sint. 112. 353
- Stramonii*, sive *Datura*, Semen assumptum :
quid præstet. 379. 380
- Styptica* quæ sint. 100
- Succi Vegetabilium* immaturi Humores no-
stros coagulant. 169
- Suctiones* quomodo Rubedinem inducant. 136
- Sudor* quomodo, & quandonam Corpori sub-
oriatur. 290
- Quid semper indicet. 291
- Qualitates ejus ac Mutationes variæ. *ibid.*
- Partes diversæ ex quibus constare solet. 291. 292
- Salem ejus Urinoso Sali similem esse pro-
bat Experimentum TACHENII. 293
- Quinque modis promovetur. 293
- Causæ ejus variæ ac prorsus oppositæ, nec
non Effectus varii & oppositi dantur. 297. 298
- Quomodo ab Animi Pathematibus exci-
tetur. 291
- Ex Chylo crudo cur, & quandonam pro-
rumpere soleat in iis qui debilia ha-
bent Viscera. 291. 292
- Ex Sanguine Cocto in quibus potissimum
occurrat. 292
- Ex Sanguine nimum dissoluto, Vasisque
contritis qualis evadat. *ibid.*
- Morbosus est aliquando, iisque varius ad-
modum existit. 292. 293
- Sudor* in Phthisicis, atque Puerperis qualis
appareat. 292
- In Peste laborantibus maxime scætet. 293
- Sudor* variis elicitur applicationibus. 298. 299
- Eum eliciendi variæ dantur Necessitates
nec non Opportunitates. 298. 299
- In Variolis qua ratione, & quo tempore
sit.

RERUM ET VERBORUM. 447

- fit movendus. 300. 301. 302.
 Anglicus quibusnam Sudoriferis curetur. 300. 301.
Sudoris Fistulæ excretoriæ quænam sint. 289.
 Materies unde derivetur. *ibid.*
 Usus & indoles quales. 289. 290.
Sudorifera Medicamenta quænam sint. 289.
 Eorum Classes quatuor, atque Remedia sub his contenta. 293. ad 296.
 Horum omnium Usus qua ratione variandus. 291. 301. tum 302.
Sudorifera Laxantia interna, & externa quænam? & quis utrorumque usus. 293.
 Ad profligandam Pestem cur conducant. 294.
Sudorifera Sanguinem Diluentia & Dissolventia quænam, & qualia sint. 294. 195.
 Tertiæ Classis quænam. 295.
 Liquores ad exteriorem Corporis Habitum determinantia quænam sint. 295. 296.
 Specifica sic dicta qualia sint, & quomodo agant. 296. 297.
Sudorifera in Morbis Pectoris ac aliis Acutis quomodo, & qualia administranda. 300.
 301.
Sudorifera in Morbis ex Alkali. 300.
 In Morbis ex Acido. *ibid.*
Sudorifera fieri possunt omnia fere Medicamenta. 301. Istud probatur exemplo Purgantium. *ibid.*
Sudoriferis adduntur Purgantia in Morbis Chronicis. 301.
Sudoriferorum Formulæ in variis casibus. 295. 299. 300.
Sudoriferorum maxima Vis in quo consistat. 298.
 Vis Deobstruens qualis sit. *ibid.*
 Vires variæ in nostra Liquida & Vasa. 298.

Sudo-

- Sudoriferorum* Emissariorum spasmus unde
noscat. 294
Suppuranda quænam sint. 347
Quid observandum sit respectu materiæ
Suppurandæ. *ibid.*
Suppurantia Medicamenta quænam, & quæ
lia. 150. 342. 343.
Absolute & in se considerata an dentur. 345
Suppurantium tres Classes, atque materies. 344. 345.
Formulæ quomodo variari debeant. 345.
Exempla pro Formulis in diversis casibus. 345. ad 347.
Suppuratio ut fiat quænam requirantur con-
ditiones. 343.
Quandonam indicetur, & quando sit vi-
tanda.
Syrupus LUTHERI quid sit. 225.

T

- T** *Tabaci* Succus, Decoctum, vel Infusio,
Capiti extrinsecus applicata, Vomitum
producunt. 271. 276.
Tartarus quid sit. 228.
Quomodo in Intestinis operetur. *ibid.*
Lactea nunquam subit. *ibid.*
Difficulus admodum in Aqua dissolvitur.
ibid.
Θείον (το) apud Veteres quid fuerit. 77.
Tenax ex qua re constet. 228.
Quibus Medicamentis dividatur, solvatur,
& abluatur. 228. 229.
Tensio, sive Distractio nimia Nervosa, quas
ob causas Dolorem inducat. 134.
Theriaca quid vocetur. 380.
Theriaca ANDROMACHI quomodo fistas
vim.

RERUM ET VERBORUM.	449
viu Medicamenti Purgatricem.	266
Qua lege Sudorem moveat.	296
Contra Venena valet.	266
<i>Theracica</i> , - five <i>Pulmonica</i> Medicamenta
quænam.	112. 354. 355
Varia in diversis usurpanda Morbis qualia
dantur.	355. 356
Specifica vix ulla sunt proprie sic dicenda.	
354. Sic dicta quomodo agant.	<i>ibid.</i>
Quandonam hæc pro <i>Thoracicis</i> tantum-
modo sint habenda.	<i>ibid.</i>
<i>Thoracicum</i> verum quale sit.	355
<i>Titillatio</i> , five <i>Pruritus</i> , quid sit.	134
Unde fiat.	372
Qua ratione differat a <i>Pruritu</i> , quoad cau-
sam.	<i>ibid.</i>
<i>Topica</i> Remedia quænam sint.	110. 111. 348
Vis eorum in genere qualis esse debeat.	
348. Quomodo eam exerant.	<i>ibid.</i>
Duplicia sunt.	348. 349
Dari posse revera quid probet.	349
Specifica dicta qua ratione operentur.	349
<i>Topicorum</i> Vis in quo consistat.	<i>ibid.</i>
Divisio ab Effectu suo in duo genera.	<i>ibid.</i>
<i>Tormina</i> lenia in Catharsi ab Acribus stimu-
lantibus (ut a Sero Lactis acescente)
orta quomodo contingant in Intestinis,
& desinant.	222
<i>Tumor</i> Albus Vesicularis, five Oedema, ubi-
nam, & quare nascatur.	127
<i>Tumor</i> Flatulentus ubi, & unde fiat.	127
In Podagra ex applicatione Emplastri cur-
oriatur.	<i>ibid.</i>
<i>Tumores</i> a stagnantibus Liquidis quomodo
generentur.	127. 322. 323
<i>Turbith Minerale</i> quid sit? & quænam ejus
vires, ac doses.	103. 104. 259. 260
<i>Turbith Vegetabile</i> , ejusque qualitates, do-
ses, & præparata.	242. 248

V

- V** *Acua Philosophica qualia sint.* 7
Vacuum datur in rerum Natura, demonstrante NEVVTONO. 6
Vapor Aquæ Calidæ quid præstet. 324
Vapor Calidus Animalis recens mactati optimum est Emolliens, Anodynum, Diaphoreticum, & Antidotum. 326. 375
 Istud probatur exemplo CÆSARIS BORGIAE, & FRANCISCI ALVAROTI. 326. 327
Vapor ex Salibus Alcalinis Urinosus (ut ex Sale Ammoniaco) Utero exceptus, potentissimum sed periculosissimum est Abortivum. 320
Vas in genere quid vocetur. 24
 Ultimum & Simplicissimum in nostro Corpore quale sit. 19. 25. 27
 Magnum lædi nequit, quin Minima plurima diffringantur. 120
Vasa. Quid propriè complecti possimus sub nomine Vasorum. 33. 34
 Quot sunt Genera & Series decrecentes Vasorum Liquida deferentium in nostro Corpore. 34. 35. 40. 41
 Horum determinatio ubinam consistat. 40
Vasa qua ratione sensim occalescant. 42. ad 44
 Nondum Cartilaginea facta indeterminatam habent dimensionem. 199
 Ex Arteriis dupliciter oriuntur. 73
Vasa Absorbentia quænam sint, & quid præstent. 45. 323
 Lateralia quomodo exsiccantur, coalescantque? & quales Morbi exinde originem du-

RERUM ET VERBORUM. 451

ducant:	74. 75
<i>Vasa</i> Minima quomodo ex Vasis majoribus cognitis indagari queant.	29
Cur illa adesse debeant in nobis? & quale sit eorum munus.	40. 41
Nerveum Liquidum devehentia qualia sint.	35. 39. 41
<i>Vasculorum</i> præsentia in omni puncto Corporis quomodo probetur.	46. 47
<i>Vasorum</i> nostri Corpori in genere tres dantur species.	33. 34
<i>Vasorum</i> elongatio quid efficiat.	51
<i>Vasorum</i> Excretoriorum præcipuorum enumeratio.	14
Majorum vis undenam oriatur.	52
Majorum latera ex Minoribus conflata esse Vasculis quænam probent Experimenta.	47.
Omnium ultima latera sunt Nervosa.	48
<i>Vegetabilium</i> partium divisibilitas summa quomodo probetur.	102. 103
<i>Velocitas</i> unde pendeat.	93
<i>Vena</i> quid sint? & <i>Venosum</i> Vas quale.	34. 35
<i>Venarum</i> compressio quotuplici ratione, & quibus auxiliis fiat.	173
<i>Venena</i> quænam sint.	382
Celerrima quæ dicantur.	ibid.
Lenta quænam.	ibid.
In genere tripliciter agunt, ac etiam triplicia dantur.	114. 382
Quomodo in nostra Solida & Fluida operentur.	382
Ubinam, & qua ratione coagulum Liquidis nostris superinducant.	381
<i>Venena</i> quo pacto Vasa nostra destruant.	ibid.
Quid producant in Intestinis, & quomodo.	361
Summa, ut & <i>Vomitória</i> violenta, cur spasmos generent.	277
Simplicia quotuplicia dentur.	382
De	

De *Venenis* eorumque *Antidotis* quinam
AUCTORES imprimis legendi sint.

385. 386

Venenum quid sit. 381

Veneris Scobs Hydragogum est valde laudatum.

270

Venti & *Ventilabra* qua ratione Corpus no-
strum frigefaciant? 335

Venularum Absorbentium munus quale sit? 45

Vermes in quibus loci nostri Corporis nidu-
lentur, ac repant? 362

Quid sint? unde, & quomodo generen-
tur in iis locis? 362. 363

Ubicunque fere in Humano Corpore de-
prehensi sunt, imo & in imis Ossium
cavitatibus. 363

Singularis aliquot AUCTORUM de gene-
ratione Vermium sententia. 363. 364

Vermes quomodo ab Oleis immediate ipsis
applicatis interimantur? 364. 365

In nostro Corpore semel enecti, brevi pu-
trescunt, atque specie Muci exeunt. 367.

AUCTORES de *Vermibus* consulendi. 366

Vermes Ascarides quinam dicantur, ubi gene-
rari & congregari soleant, & qualis eo-
rum figura? 364. 365. 366

Quibus sint familiares, & quodnam habe-
tur signum pathognomicum eorum præ-
sentium denotans? 365

Necantur Clysmate ex Oleo diu retento. 366

Vermes Lati, eorumque forma. 364. 365

Eorum longitudo, numerus, & signum
pathognomicum de iisdem latentibus.

365

Vermes Teretes quinam vocentur, & ubi gi-
gnantur? 364

Quibus sint familiares? 364

Eorum in pueris præsentia Diagnofis, nec
non Prognofis. 364. 365

Vermium species, in Intestinis & Ventricu-

lo,

RERUM ET VERBORUM. 453

- lo, quot, & quales vulgo dentur? 364
- Vesicatoria* quæ, & qualia sint? 106. 138. ad 139
- Quænam fiant *Hydragoga*? 247. Vid. *Epispastica*.
- Vesicula* quibus Medicamentis in Epidermide excitentur? 138. Quandonam ejusmodi Remedia adhibenda sint? 139
- Vina* Mosellana & Rhenana in quibus Morbis optima? 162
- Vinum* qua ratione sit Diluens? 166
- Vinum* Medicatum Uterinum. 316
- Virginibus* quare non omnino, aut saltem parce admodum, fluant Menstrua? 308
- Vires* corporum in genere quomodo inveniuntur? 6
- Ex pondere corporum pendent. 7
- Vires* nostri Corporis quænam sint, & quotuplices? 356
- Vires* Expultrices in Intestinis qua lege variantur, & unde pendeant? 202
- Earum stimuli quid præstent? *ibid.*
- Virgines*. Quid in ipsis, Chlorosi laborantibus, præstet Chalybeatorum usus? 315
- Vid. *Chalybs*. *Emmenagoga*. *Menstrua*. *Mulieres*. *Plethora*, & *Uterina*.
- Virginibus* undenam prima Mensium Eruptio contingat? 307
- Vis* Animalis movendi Musculos unde pendeat? 356
- Vis* Artatrix singulis Materiæ Partibus inesse videtur. 144
- Vis* Chylopœa. Vid. *Chylificatio*.
- Vis* Contractilis Solidorum unde pendeat? 336
- Vis* Hæmatopœa. Vid. *Sanguificatio*.
- Viscidi* effectus, cum in Vas cui inhæret, tum respectu Vasorum Lateralium. 64. 65
- Viscidum* quid sit? 63
- Lateribus Vasorum dupliciter adhæret. 63
- Quo-

- Quomodo tollat æquilibrium Oscillatorii
Motus? 64
- Vita* Corporis unde pendeat? 15. 381
- Vitellus Ovi* cum panxillo Bilis admixtus opti-
mum est Detergens. 329
- Ulceræ* Phagedænica quænam dicantur, &
quomodo curanda? 330
- Unguenta* quid sint? 326
- Ungues* undenam oriantur? 49
- Vomitoria* Medicamenta quænam sint? 109.
267
- Eorum quinque Classes, ac materies. 271
ad 276
- Mercurialia, & Antimonialia. 275. 276
- Vehementiora in Nervorum originem age-
re probabile est. 276. 277
- Ex Infusionibus Acrium parata si Venis in-
jiciantur, quid contingat? 271. 276
- Si Clysmatis forma recipiantur, quid fiat?
271
- Vomitoria* quotuplicem materiam educant?
277. 278
- Nulla sunt Medicamenta, quæ in Hepar
certius agant. 278
- Eorum Usus in variis Morbis. 277. ad 280
- In quibus Morbis periculosa? 279
- Cautelæ adhibendæ in ipsorum usu. 278.
279. 280.
- Hypercatharsin omnium facillime inducunt.
279. 280
- De usu & abusu *Vomitiorum* quænam AU-
CTORES imprimis consulendi sint? 280
- Vomit*us omnis unde oriatur juxta quosdam
Neotericos? 268
- Vomit*us a Spasmo Ventriculi Sympathetico
in quibus Morbis, & unde fiat? 269
- Quare Morbos fere omnes Abdominis con-
comitetur? *ibid.*
- Vomit*us fit interdum ex re nauseosa dumta-
xat visa vel audita. 100
- Sta.

- Statim subsequitur, si aliquod Venenum initium Paris Intercoftalis Nervorum attigerit; & quid inde liceat augurari? 270
- Quare excitetur ex applicationibus mechanicis Fauces irritantibus? 272
- Vomit*us causa proxima & immediata. 267
- Vomit*us tres dantur species. 267. ad 270. *Pri-*
ma unde fiat, & ut contingat quid requiratur? 267. 268. Agnita fuit a Veteribus, licet a nonnullis hodie negetur. 268. Hanc dari quid probet? 268. Quibus mediis excitari possit? *ibid.* *Secunda* species undenam oriatur, & quomodo fiat? 269. Quid in hac specie contingere soleat in Visceribus Abdominalibus, nec non ipsis Intestinis, ut & Partibus superioribus? 269. 270. Quare *primam*, nimis continuatam, plerumque subsequatur? 270. *Tertia* unde, & qua ratione contingat? *ibid.* Causæ communes *trium* Specierum quænam sint? 271
- Urina* ex quibus partibus constet? 283
- Quas mutationes patiatur a Diureticis Specificis, quoad colorem, odorem, & saporem. 287
- Urina* copiosior redditur, dum quis pectore tenus Balneo inditus est. 284
- Hominis cursu magno ac diuturno defatigati, qualis insipienti Medico appareat? 50
- Scorbuto lento laborantis quare sit gravissima? 89
- Urina* quomodo purgare valeat? 222
- Urina* Excretio unde fiat? 281. 282
- Excretæ variatio undenam oriatur? 61
- Interceptæ quot dentur diversæ Species, atque Causæ. 289
- Urina* magno Frigori expositæ quid contingat? 84
- Urinariarum* Viarum siccitas, Liquidique de-

- defectus unde? 289
Urtica, Microscopio examinatz, Jacula bifida exhibent 138
 Quibus in casibus prodesse valeant? *ibid.*
Uterina Medicamenta quænam dicantur, & qualia huc pertineant? 109. 305
 Quibusnam hoc nomen dederint Medici, & quare? 314. Vid. *Emmenagoga*.
Uterina Plantæ præstantiores quæ sint? 317. 318
Uterinorum Vasorum resistantia dupliciter minuitur. 317
 Quibus Remediis laxentur hæc Vasa? 317. 318
Uterus. In eum Sanguis influit ex pluribus locis, quam in ullam Muliebris Corporis partem. 309 310
 In eo minima datur resistantia. 309
 Nulla Corporis est pars, quæ Musculis paucioribus circumpositis donetur. 310
 De *Musculi Uterini* (a RUYSCHIO detecti) existentia an jure dubitandum sit? 31. 311
Uterus. In toto Uterino tractu Venæ destituuntur Valvulis. 310
 Uterinum Sanguinem vi Cordis premi quid probet? 305
Vulnera. Quare in iis labia fiant retorrida? 120
 Corpori inflicta cur hiare soleant? 54. 55
Vulnerare quid sit? 117
Vulnus qua ratione optime curetur absque Cicatrice? 129
 Quandonam hoc modo curari possit? 131
 VV
WILLISII Experimentum de operatione Vomitoriorum in Venas injectorum. 276

Finis Indicis Rerum & Verborum.

INDEX AUCTORUM

In hoc Opere Citatorum.

A

A COSTA (Cristophorus)	pag. 369. 379
ÆGINETA (Paulus)	94
ALBERTI (Michael)	281
ALDROVANDUS (Ulysses)	366
ANDROMACUS <i>Senior</i> .	383. 385
ANDRY (Nicolaus)	363. 365
ANGUILLARA (Aloyfius)	380
ARDOYNIS (Santes DE)	385
ARISTOTELES.	4. 6
AUBERIUS (Antonius)	327

B

B ARCHUSEN (Joannes-Conradus)	369
BARTHOLINUS (Thomas)	185. 211
	231 366
BAUCHINUS (Casparus)	380
BELLINI (Laurentius)	45
BELLONIUS (Petrus)	380
BIANCHI (Joannes-Baptista)	195
BOERHAAVE (Hermannus)	1. 2. 11. 17.
	18. 25. 33. 35. 42. 103. 104. 280. 285.
	286. 294. 310. 326. 341. 386.

V

BO-

BONETUS (Theophilus)	2077
BONTIUS (Jacobus)	161. 2422
BORELLUS (Petrus)	3800
BORRICHIVS (Olaus)	2111
BOULDUC (<i>Dominus</i>)	238. 240. 242. 274. 2755
BOYLE (Robertus)	103. 104. 105. 211. 341. 3499

C

CÆSALPINUS (Andreas)	3199
CARDANUS (Hieronymus)	2111
CARTESIUS (Renatus)	466
CELSUS (Aurelius Cornelius)	111
CHEYNE (Gregorius)	2322
CHIRAC (Petrus)	2688
CIACONIUS (Alphonfus)	3277
CLUSIUS (Carolus)	242. 3699
COLLINS.	1866
COSMOPOLITA, <i>sive</i> SENDIVOGIUS.	1033

D

DALE (Samuel)	159. 275. 341
DEMOCRITUS.	22
DIOSCORIUS (Pedacius)	3799
DONATUS (Marcellus)	2111
DURETUS (Ludovicus)	2644
DUVERNEY (Josephus)	45. 2688

E

ERASTUS (Thomas)	2111
ERNESTUS (Joannes)	877
ETTMULLERUS (Michael)	225. 3841
EUCLIDES.	30. 511
FAL.	

F.

FALLOPPIUS (Gabriel)	211
FERNELIUS (Joannes)	251
FORESTUS (Petrus)	200. 260. 366
FRACASTORIUS (Hieronymus)	385
FRAGOSUS (Joannes)	161
FRIEND (Joannes)	85. 86. 358
FULLER (Thomas)	238. 287. 365

G.

GALENUS (Claudius)	94. 95. 96. 97.
353. 364. 380
GLAUBERUS (Joannes Rudolphus)	247
GLISSONIUS (Franciscus)	36. 249
GUICCIARDINUS (Franciscus)	327

H.

HARTMANNUS (Joannes)	87
HARVEUS (Guillelmus)	357
HARVES (Clopton)	45
HEISTERUS (Laurentius)	186
HELMONTIUS (Joannes-Bapt.)	248. 285.
266. 296. 383.
HELVETIUS (Adrianus)	275. 281
HEMSTERHUYS (Siboldus)	36
HERNANDEZ (Franciscus)	380
HEURNIUS (Joannes)	280
HILDANUS (Guillelmus. FABRICIUS)	366
HIPPOCRATES.	17. 46. 149. 177. 192. 197.
V. 2. 212.

212. 242. 264. 295. 297. 298. 318. 319.	
333. 339. 363. 384	
HOFFMANNUS (Casparus)	354
— (Fridericus) <i>pater</i> .	160. 281. 342. 383
— (Fridericus) <i>filius</i> .	280
HOMERUS.	368. 369
HORTO (Garcias AB)	369. 374
HUYGENS (Christianus)	7

J

JUNCKER (Joannes)	225. 275. 283.

K

KÆMPFER (Engelbertus)	369. 396. 297.
341. 379	
KERCKRING (Theodorus)	45
KIRCHER (Athanasius)	341

L

LANGIUS (Joannes)	369
LE CLERC.	45
LE CLERC (Daniel)	365
LEEUVVENHOEK (Antonius)	31. 32. 41.
48. 68. 69. 73. 102	
LEMERY (Nicolaus)	275. 342
LINDELSTOLPE, <i>ſive</i> LINDER, (Joan.	
nes)	386
LISTER (Martinus)	258
LOTICHIUS (Joannes Petrus)	242
LOV.	

AUCTORUM.
 LOVVER (Richardus)
 LUDOVICI (Daniel)

461
 36. 277
 225. 2. 3

M

MALPIGHI (Marcellus) 32. 36. 43. 45.
 49. 277. 282. 357.

MARIANA (Joannes) 327

MARTIANUS (Prosper) 177

MATTHIOLUS (Petrus Andreas) 379.

383

MEAD (Richardus) 386

MEIBOMIUS (Joannes-Henricus) 319

MESUE. 385

MOLENBROCCIIUS (Valentinus An-

dreas) 186

MORGAGNI (Joannes Baptista) 178

N

NENTER (Georgius Philippus) 281

NEVVTON (Isaacus) 65. 188

NICOLAUS Myrepsus. 385

NUCK (Antonius) 36. 186

O

OLDONINUS. 319. 327

ORIBASIUS. 94

VVEPFER (Joannes-Jacobus) 380. 385
 VVIEL (Stalpare VANDER) 365
 VVILLIS (Thomas) 272. 276. 280

Z

ZACUTUS *Lusitanus*. 384
 ZVVINGER (Theodorus) 386

